

1 (11) / 2021

ISSN 1694 - 8572

**КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
КОНСТИТУЦИАЛЫК
СОТУНУН
ЖАРЧЫСЫ**

**ВЕСТНИК
КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ
РЕСПУБЛИКИ**

КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК
СОТУНУН
ЖАРЧЫСЫ

ISSN 1694-8572
№ 1 (11) / 2021

Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун Жарчысы № 1 (11) / 2021-жыл (мамлекеттик жана расмий тилдерде). Б.: «V.R.S. Company», 2022. – 376 б.

Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун Жарчысынын тематикасы: Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын жана Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун 2021-жылга карата чечимдери. 2013-жылдан тартып жарым жылда же бир жылда бир жолу басылып чыгат.

Негиздөөчү: Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту

Редакциялык кеңеш:

Төрага: **Осконбаев Э.Ж.** – Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун төрагасы;

Мүчөлөрү: **Бобукеева М.Р.** – Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун судьясы;

Саалаев Ж.И. – Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун судьясы;

Шаршеналиев Ж.А. – Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун судьясы;

Эсеналиева З.Т. – Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун аппаратынын чечимдеринин анализи жана мыйзамдарды систематизациялоо бөлүмүнүн башчысы;

Баетов А.Б. – Кыргыз Республикасынын юстиция министри, юридика илимдеринин доктору;

Керезбеков К.К. – Кыргыз мамлекеттик юридикалык университетинин ректору, Кыргыз Республикасынын эмгек сиңирген юристи, профессор, юридика илимдеринин доктору;

Мырзалимов Р.М. – профессор, юридика илимдеринин доктору;

Мусабеева Ч.А. – Б. Ельцин атындагы Кыргыз-Орус Славян университетинин мамлекеттин жана укуктун теориясы жана тарыхы кафедрасынын доценти, юридика илимдеринин кандидаты.

Редакциянын дареги: Кыргыз Республикасы
Бишкек шаары, Эркиндик бульвары, 39
почталык индекси 720040
тел.: + 996 312 621517, + 996 312 662152
факс: + 996 312 622040
e-mail: mail@conststot.kg
расмий сайт: www.conststot.kg

ISSN 1694-8572

© Конституционный суд Кыргызской Республики

МАЗМУНУ

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН ЧЕЧИМДЕРИ

2021-жылдын 13-январындагы Владимир Александрович Лесниченконун, Сухраб Шавкатович Касымовдун, ошондой эле «Фирма АКІФ» («АКИФ») кыргыз-россия жоопкерчилиги чектелген коомунун кызыкчылыгын көздөгөн Ислам Султанович Боровдун кайрылууларына байланыштуу Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2, 5-бөлүктөрүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча.

7

2021-жылдын 20-январындагы Куттубек Шамурзаевич Бешбаковдун кызыкчылыгын көздөгөн Икрамидин Назирович Айткуловдун кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 515-беренесинин 1-бөлүгүнүн «алардын макулдугу менен ... чакыртылышы мүмкүн» деген сөздөр менен баяндалган ченемдик жобосунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча.

27

2021-жылдын 27-январындагы Б.И.К. кызыкчылыгында Айнура Мусаевна Осмоналиеванын кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2015-жылдын 27-октябрындагы № 733 токтому менен бекитилген Адам ооруп калганда асырап алуучу, камкорчу (көзөмөлчү) жана багып алуучу ата-эне боло албай турган оорулардын тизмегинин 39-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча.

43

2021-жылдын 17-февралындагы Турсунбек Осекович Ааматовдун кызыкчылыгын көздөгөн Валерьян Ахметович Вахитовдун кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 430-беренесинин 3-бөлүгүнүн «тергөө судьясынын токтомдоруна даттануу боюнча чыгарылган апелляциялык инстанциянын сотунун чечимдери кассациялык тартипте кайра каралбайт» деген сөздөр менен берилген ченемдик жобонун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча.

58

2021-жылдын 19-февралындагы Таштемир уулу Эркиндин кайрылуусуна байланыштуу «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 85-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнүн кайсы бир банктын добуш

берүүчү акцияларынын 10 жана андан көп пайызына ээлик кылган юридикалык жактын акцияларын же үлүшүн сатып алууга кандай гана жеке же юридикалык жак болбосун, Улуттук банктан алдын ала уруксат алууга милдеттендирүүчү бөлүгүн, ошондой эле ушул Мыйзамдын 86-беренесинин 9-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча.

70

2021-жылдын 24-февралындагы Замирбек Тургунбаевич Жоошевдин кайрылуусуна байланыштуу «Өзгөчө кырдаалдар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча.

95

2021-жылдын 3-мартындагы «Актив» саясий партиясынын кызыкчылыктарын көздөгөн Курманбек Белекович Иманалиевдин, «Глас народа» саясий партиясынын кызыкчылыктарын көздөгөн Джаныл Султанбековна Саипбаеванын, Эрик Бирликович Исраиловдун, Болотбек Арапбаевич Мариповдун жана Женишбек Сейтбекович Байгүттиевдин кайрылуусуна байланыштуу «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 61-беренесинин 1-бөлүгүнүн 3-пунктунун, 2-бөлүгүнүн, 64-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пунктунун, ошондой эле «Кыргыз Республикасынын Президенти жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2015-жылдын 23-апрелиндеги № 88 конституциялык Мыйзамынын 1-беренесинин 18-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча.

105

2021-жылдын 10-мартындагы Максатбек Мергенбаевич Жорокуловдун, Ниязбек Улукбекович Кочкоровдун кайрылууларына байланыштуу Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 170-беренесинин «уурдалган адамды уурдаган учурдан тартып 72 сааттын ичинде ыктыярдуу бошоткон адам ушул берененин 1-бөлүгүндө же 2-бөлүгүнүн 1-5-пункттарында каралган жосундары үчүн жазык жоопкерчилигинен бошотулат» деген сөздөр менен баяндалган эскертүүсүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча.

125

2021-жылдын 17-мартындагы Кайбидин Турабаевич Исаевдин кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 268-беренесинин 1-бөлүгүнүн «маңызы боюнча чыгарылган» деген сөздөр менен берилген ченемдик жобосунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча.

137

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН ТОКТОМДОРУ

2021-жылдын 11-январындагы Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлдөрү А.Т. Молдобаевдин жана М.И. Арзиевдин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 26-ноябрындагы № 25-пп аныктамасына даттануусун кароо жөнүндө токтому.

149

2021-жылдын 21-январындагы Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 9-декабрындагы № 38 аныктамасына Алимбек Мамбетович Курманбаевдин даттануусун кароо жөнүндө токтому.

155

2021-жылдын 26-январындагы «Конституциялык саясат институту» коомдук бирикмесинин башкармалыгынын төрагасы Нурлан Берикович Садыковдун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 28-декабрындагы аныктамасына даттануусун кароо жөнүндө токтому.

159

2021-жылдын 1-февралындагы Алина Руслановна Рыскулованын, Омуркул уулу Уландын Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 9-декабрындагы аныктамасына даттануусун кароо жөнүндө токтому.

167

2021-жылдын 8-апрелиндеги Мээримбек Мадиевич Усубалиевдин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2021-жылдын 10-мартындагы аныктамасына даттануусун кароо жөнүндө токтому.

171

2021-жылдын 9-апрелиндеги Кубанычбек Зулужевич Култаевдин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 28-декабрындагы аныктамасына даттануусун кароо жөнүндө токтому.

176

2021-жылдын 17-декабрындагы Авахан Исакованын, Абдумажит Абдулазизович Сейитовдун кызыкчылыктарын көздөгөн Кубанычбек Матишович Абдыкеримовдун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2021-жылдын 24-мартындагы аныктамасына даттануусун кароо жөнүндө токтому.

183

2021-жылдын 17-декабрындагы Абдижалил Садыбакасович Эргешовдун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2021-жылдын 8-апрелиндеги №18 аныктамасына даттануусун кароо жөнүндө токтому.

190

2021-жылдын
13-январы
Бишкек шаары

№ 01-Р

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН АТЫНАН КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

Владимир Александрович Лесниченконун, Сухраб Шавкатович Касымовдун, ошондой эле «Фирма АКІФ» («АКИФ») кыргыз-россия жоопкерчилиги чектелген коомунун кызыкчылыгын көздөгөн Ислам Султанович Боровдун кайрылууларына байланыштуу Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2, 5-бөлүктөрүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы, төрагалык кылуучу – К.А. Дуйшеевдин, судьялар М.Р. Бобукееванын, Л.П. Жумабаевдин, М.Ш. Касымалиевдин, К.Дж. Кыдырбаевдин, Э.Ж. Осмонбаевдин, Ж.И. Саалаевдин, Ж.А. Шаршеналиевдин курамында, катчы Ж.А. Лобанованын,

жоопкер тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним кат боюнча өкүлдөрү Алмазбек Тавалдыевич Молдобаевдин, Айжан Расулованын;

- башка жактар – Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратынын ишеним кат боюнча өкүлү Таштемир Абазович Чилдебаевдин, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун ишеним кат боюнча өкүлү Эркин Бакбурович Искаковдун, Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын ишеним кат боюнча өкүлү Рысбек Карагулович Альчиевдин, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ишеним кат боюнча өкүлү Элдар Майрамбекович Токторовдун, Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин ишеним кат боюнча өкүлү Аида Маратовна Курманбаеванын катышуусу менен,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1 жана 6-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4, 18, 19, 37, 42-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2, 5-бөлүктөрүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

В.А. Лесниченконун, С.Ш. Касымовдун, ошондой эле «Фирма АКІФ» («АКИФ») кыргыз-россия жоопкерчилиги чектелген коомунун кызыкчылыгын көздөгөн И.С. Боровдун өтүнүчү бул ишти кароого себеп болду.

Ишти кароого негиз болуп Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2, 5-бөлүктөрүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү маселесинде пайда болгон күмөндүүлүк саналат.

2021-жылдын
13-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 01-Р

Ишти соттук отурумга даярдоону жүргүзгөн судья-баяндамачы К.Дж. Кыдырбаевдин маалыматын угуп, келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2020-жылдын 3-февралында Кыргыз Республикасынын Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2, 5-бөлүктөрүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3, 8-пункттарына, 40-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 99-беренесинин 3, 5-бөлүктөрүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

В.А. Лесниченко жана С.Ш. Касымов өзүнүн өтүнүчүндө белгилендей, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин (андан ары – ЖПК) 259-беренесинин 2-бөлүгү менен мүлккө камак салуу жөнүндө өтүнмөнү козгоо тууралуу сотко чейинки өндүрүштү жүзөгө ашырган адамдын токтому материалдар сотко келип түшкөн күндөн тартып 24 сааттын ичинде сотко чейинки өндүрүштүн жери боюнча прокурордун катышуусу менен соттук отурумда тергөө судьясы тарабынан каралууга жатат деп белгиленген. Соттук отурумга шектелүүчү, жактоочу жана мүлктүн баасын аныктаган адис катышууга укуктуу. Соттук отурумдун жери жана убактысы жөнүндө сот тарабынан алар өз мезгилинде кабарланган учурда процесстин катышуучуларынын келбей калуусу соттук отурумду өткөрүүгө жолтоо болбойт. Ушул эле берененин 5-бөлүгү менен мүлккө камак салуу жөнүндө өтүнмөнү канааттандыруудан баш тартуу тууралуу тергөө судьясынын токтому прокурор же шектелүүчү, жактоочу, жабырлануучу, анын өкүлү тарабынан 5 сутканын ичинде апелляциялык тартипте даттанылышы мүмкүн деп аныктайт.

Арыздануучулардын пикири боюнча талашылып жаткан ченемдерде мүлккө камак салуу жөнүндө өтүнмөнү канааттандыруу жөнүндө тергөө судьясынын токтомуна даттануу мүмкүндүгүнө жана тартибине көрсөтмө да жок.

Аларда мындай маселени кароо боюнча сот отурумуна катышууга укуктуу адамдардын тизмеси да чектелген, бул камакка алынган мүлктүн ээси болгон башка адамдардын катышуусун жокко чыгарат, ал эми Жазык-процесстик кодексинин 48-беренесинин 1-бөлүгү мыйзамдын күчүнөн улам жеке же юридикалык жакты жазык сот өндүрүшүнүн субъекти деп тааныйт, ал кылмыш же жорук менен келтирген материалдык чыгым жана моралдык зыян үчүн мүлктүк жоопкерчилик тартат. Муну менен, арыздануучулар болжолгондой, мүлктүн нагыз ээлери болгон адамдардын Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 1-бөлүгү менен кепилденген соттун коргоого болгон укуктарын чектейт.

2021-жылдын
13-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 01-Р

Мында кайрылуунун субъекттери эл аралык укуктун ченемдерине, кадыресе, ар кимдин ишти компетенттүү, көз карандысыз жана бейтарап сот тарабынан адилеттүү жана коомдук териштирүүгө укуктарын караштырган Адам укуктарынын жалпы декларациясына, Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пактка шилтеме жасашат.

Арыздануучулар айтканы боюнча Жазык-процесстик кодекстин 259-беренесинин 2-бөлүгү ээлик кылуучунун мүлкүн камакка алуу жөнүндө маселени кароодо катышуу укугун түздөн-түз чектейт, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 99-беренесинин 3-бөлүгү менен караштырылган сот өндүрүшүндө тараптардын атаандаштыгынын жана тең укуктуулугунун принцибин бузат. Конституциянын ушул эле беренесинин 5-бөлүгүнө ылайык сот процессинин катышуучуларынын процесстик укуктары, анын ичинде чечимдерди, өкүмдөрдү жана башка сот актыларын даттануу укугу, ошондой эле аларды жүзөгө ашыруу тартиби мыйзам менен аныкталат. Бирок Жазык-процесстик кодекстин 259-беренесинин 5-бөлүгү алардын катышуусуз мүлкүнө салынган камак жөнүндө сот чечимин жогору турган инстанцияда даттанууга мүлктүн нагыз ээлик кылуучуларынын мүмкүндүгүн жалпысынан жокко чыгарат.

Андан тышкары, арыздануучулар жогоруда келтирилген ченем мыйзамдуу күчүнө кире элек өкүмдү, ошондой эле биринчи инстанциянын башка сот актыларын, анын ичинде тергөө судьясынын токтомун апелляциялык тартипте кароо мүмкүндүгүн караштырган Жазык-процесстик кодекстин 390-беренеси менен коллизияга кирет.

Кайрылуунун субъекттери өзүнүн жүйөлөрүн негиздөөдө азыркы учурда Бишкек шаарынын жалпы юрисдикция сотторунда талашылып жаткан ченемдерди колдонуу жолу менен мүлктү камакка алуу жөнүндө биринчи инстанциянын сотторунун токтомдорун даттанууга укуктарды чектөө боюнча туруктуу тажрыйба түзүлүп калганын баса белгилейт.

В.А. Лесниченко, С.Ш. Касымов Жазык-процесстик кодекстин 259-беренесинин 2, 5-бөлүктөрү Конституциянын, ошондой эле Кыргыз Республикасы катышуучу болгон эл аралык келишимдердин жоболоруна карама-каршы келет, Жазык-процесстик кодекстин башка ченемдерине да карама-каршы келет деп болжошот.

Арыздануучулар, баяндалганды эске алуу менен, талашылып жаткан ченемдерди Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп кабыл алуунун суранышат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 5-мартындагы аныктамасы менен В.А. Лесниченко, С.Ш. Касымовдун өтүнүчү өндүрүшкө кабыл алынган.

2020-жылдын 9-июлунда Конституциялык палатага «Фирма АКIF» (андан ары – «Фирма АКIF» ЖЧКсы) кыргыз-россия жоопкерчилиги чектелген коомунун кызыкчылыгын көздөгөн Ислам Сул-

2021-жылдын
13-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 01-Р

танович Боровдун Жазык-процесстик кодекстин 259-беренесинин 2, 5-бөлүктөрүнүн Конституциянын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө, 99-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүч келип түшкөн.

Өтүнүчтөн келип чыккандай, Бишкек шаарынын Биринчи май районунун тергөө судьясынын (андан ары – тергөө судьясы) 2020-жылдын 23-июнундагы токтому менен «Фирма АКИФ» ЖЧКнын эсеп-кысап эсебинен сарпталуучу бөлүктөн күнүгө алынып жаткан акчалай каражаттар жана уставдык капиталындагы үлүш, анын ичинде жаран С.В. Фищенкога таандык үлүш камакка алынган. Арыздануучулар бул токтом талашылып жаткан ченемдерге ылайык даттанууга жатпайт деп белгилешет.

Жазык-процесстик кодекстин 123-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык мүлккө камак салууда, эгерде алар шектүүнүн кылмыштуу аракеттеринин натыйжасында алынган деп болжогон жетиштүү негиздер болгондо, шектүүнүн материалдык залалдын жана (же) моралдык зыяндын ордун толтуруу үчүн жооптуу адамдын мүлкүнө камак салынат.

Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин (андан ары – Жазык кодекси) 26-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык юридикалык жак кылмыштын, жазык жоопкерчилигинин жана жазанын субъекти болуп саналбайт. Юридикалык жакка ушул Кодексте каралган негиздер боюнча жана чектерде жазык-укуктук таасир этүүнүн мажбурлоочу чаралары, кадыресе, юридикалык жакка айып салуу, анын укуктарын чектөө же аны жоюу сыяктуу чаралар колдонулушу мүмкүн (124-берене). Аталган кодекстин 126-беренесинде юридикалык жактын укуктарын чектөө учурлары чечмеленип келет, алардын катарында, кайрылуунун субъекттери белгилегендей, юридикалык жактын акчалай мүлкүнө, анын башка мүлкүнө же негиздөөчүлөрдүн үлүштөрүнө камак салуу белгиленбейт.

Ушуга байланыштуу, И.С. Боров «Фирма АКИФ» ЖЧК юридикалык жак болгондуктан кылмыштын субъекти – шектүү же айыпталуучу боло албайт, жана анын мүлкүнө камак салынышы мүмкүн эмес, ал эми жогорудагы токтом мыйзамсыз деп эсептейт.

Арыздануучу Конституциянын 12-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык менчик кол тийгис; эч ким өзүм билемдик менен мүлкүнөн ажыратылышы мүмкүн эмес; соттун чечими менен гана менчик ээсинин эркине каршы мүлкүн алып коюуга жол берилет.

Мүлкүнө камак салуу жөнүндө маселе каралып жаткан учурда «Фирма АКИФ» ЖЧКнын негиздөөчүлөрүнүн жактоочулары же ушул юридикалык жактын өкүлдөрү соттук процесске киргизилген эмес, алар сот залынан чыгарылган, отурум алардын катышуусуз өткөн. Ушуга байланыштуу, алар камак сатуу жөнүндө тергөө органдарынын өтүнүчү боюнча өзүнүн көз караштарын аргументтеп берүү мүмкүндүгүнөн кур калышкан. Арыздануучу көрсөткөндөй, сот адамдарды соттук процесске катышууга жол бербөөнүн негизи

2021-жылдын
13-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 01-Р

катары Жазык-процесстик кодекстин 259-беренесинин 2-бөлүгүн көрсөткөн.

Арыздануучулардын пикири боюнча тергөө судьясы «Фирма АКИФ» ЖЧК, анын негиздөөчүлөрү жазык иши боюнча шектүү, айыпталуучу болбогондон кийин алардын мүлкүнө камак салуу жөнүндө маселе боюнча соттук отурумга киргизилиши мүмкүн эмес деген жагдайдан пайдаланган. Ушуга байланыштуу мүлк ээлери өздөрү тапкан акчалай каражатына ээлик кылууда жана аны пайдаланууда чектелет, себеби алардын уставдык капиталындагы үлүштөрүнө камак салынган, алар сот адилеттигинен ажыратылган жана иш боюнча шектүү жана айыпталуучу болбосо да өзүнүн укуктары менен эркиндиктерин коргой албайт.

Кайрылуу субъекти Жазык-процесстик кодекстин 259-беренесинин 5-бөлүгү менен адамдын конституциялык укуктарынын бузулушу мүлккө камак салуу жөнүндө кабыл алынган чечимди даттанууну карабайт, мүлккө камак салуу жөнүндө өтүнмөнү апелляцияга берүүнү канагаттандыруудан баш тартуу жөнүндө чечимди укук коргоо органдарынын пайдасына бир тараптуу укуктуулукка жол бербет деп көрсөтөт.

Арыздануучу мүлкү камакка алынган менчик ээлери чыгарылган сот чечимин даттануу укугунан негизсиз ажыратылган жана ушул эле планда кодулоого дуушар болгон, мыйзам чыгаруучу болсо процесстин бардык катышуучуларына бирдей укук берген эмес деп эсептейт.

И.С. Боров мыйзам жана сот алдында бардыгынын тендиги; бардык соттордо иштерди териштирүүнүн ачык-айкындыгы; мыйзамда белгиленген тартипте сот адилеттигин жүзөгө ашырууга жарандардын катышуусу бөлүгүндө сот адилеттигин жүзөгө ашыруу принциптерин караштырган «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 3-беренеси бузулган деп көрсөтөт.

Арыздануучу талашылып жаткан ченемдерди баяндалганды эске алуу менен Кыргыз Республикасынын Конституциясына карамакаршы келет деп таанууну суранат. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 4-сентябрындагы аныктамасы менен «Фирма АКИФ» ЖЧКнын кызыкчылыктарын көздөгөн И.С. Боровдун өтүнүчү өндүрүшкө кабыл алынган.

В.А. Лесниченконун, С.Ш. Касымовдун, ошондой эле «Фирма АКИФ» ЖЧКнын кызыкчылыктарын көздөгөн И.С. Боровдун талаптары мазмуну боюнча окшош болгондугуна байланыштуу «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 30-беренесинин 1-бөлүгүнүн 6-пунктуна ылайык судья-баяндамачынын 2020-жылдын 22-сентябрындагы аныктамасы менен көрсөтүлгөн иштер бир өндүрүшкө бириктирилген.

2021-жылдын
13-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 01-Р

Арыздануучулар сот отурумунда өзүнүн талаптарын колдошкон жана аларды канааттандырууну суранышат.

Жоопкер тараптын өкүлү А.Т. Молдобаев арыздануучулардын өтүнүчтөрүн кийинкидей негиздер боюнча канааттандыруусуз калтыруу зарыл деп эсептейт.

Конституциянын 12-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө ылайык Кыргыз Республикасында менчиктин ар кандай түрлөрү таанылат жана жеке, мамлекеттик, муниципалдык жана башка менчик түрлөрүн тең укуктуу корголушуна кепилдик берилет. Менчик кол тийгис. Эч ким өзүм билемдик менен мүлкүнөн ажыратылышы мүмкүн эмес. Менчик ээсинин эркинен тышкары мүлктү алып коюуга соттун чечими менен гана жол берилет.

Конституциянын 20-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык адамдын, жарандын укуктары менен эркиндиктери улуттук коопсуздукту, коомдук тартипти, калктын саламаттыгын, адеп-ахлагын сактоо, башка адамдардын укуктары менен эркиндиктерин коргоо максатында Конституция жана мыйзамдар менен чектелиши мүмкүн. Ушундай чектөөлөр аскердик же башка мамлекеттик кызматтын өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен да киргизилиши мүмкүн. Киргизилип жаткан чектөөлөр көрсөтүлгөн максаттарга өлчөмдөш болушу керек.

Алсак, мамлекет тарабынан колдонулуп жаткан менчикке укуктарды чектөөчү чаралардын бири – жазык-процесстик мажбурлоонун чарасы болгон мүлккө камак салуу болуп саналат.

Жазык-процесстик кодекстин 259-беренесинин 3-бөлүгү менен мүлккө камак салуу жөнүндө өтүнмөнү карап, тергөө судьясы мүлккө камак салууну канааттандыруу же баш тартуу жөнүндө токтом чыгарат деп аныкталган.

Кийин, жогоруда аталган Кодекстин 255-беренесинин 5-бөлүгүнө ылайык тергөө судьясынын токтому мыйзамдуу күчүнө токтоосуз кирет жана милдеттүү аткарылууга жатат. Ушул Кодексте каралган учурларда тергөө судьясынын токтому апелляциялык тартипте даттанылышы мүмкүн жана анын аткарылышын токтотпойт.

Ошону менен бирге, А.Т. Молдобаев Жазык-процесстик кодекстин 390-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык тергөө судьясынын токтому апелляциялык тартипте даттанууга жатат. Тергөө судьясынын токтомуна даттануу укугу шектүүгө, айыпталуучуга, алардын коргоочуларына, жабырлануучуга, анын өкүлүнө, ошондой эле прокурорго таандык. Аталган Кодекстин 391-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык тергөө судьясы тарабынан соттук контроль иретинде чыгарылган токтомдорго даттануулар жана сунуштамалар апелляциялык тартипте каралат.

Жоопкер тараптын өкүлү муну менен мүлккө камак салуу жөнүндө өтүнмөнү канааттандыруу жөнүндө тергөө судьясынын токтому апелляциялык тартипте даттанууга жатат деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү камакка алынган мүлктүн башка менчик ээлеринин соттук отурумда катуу

2021-жылдын
13-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 01-Р

укугу туурасында Жазык-процесстик кодекстин 48-беренеси менен мыйзамдын күчү аркылуу кылмыш же жорук менен келтирилген материалдык залал жана моралдык зыян үчүн мүлктүк жоопкерчилик тартуучу жеке же юридикалык жак алгачкы текшерүү органынын ыйгарым укуктуу кызмат адамы, тергөөчү, сот тарабынан өндүрүшкө тартылат деп аныкталган.

А.Т. Молдобаев Жазык-процесстик кодекстин ар кандай ченемдерин келтирип, мыйзам чыгаруучу тарабынан ар кимге өзүнүн процесстик укуктарын жүзөгө ашыруу үчүн жеткиликтүү укуктук мүмкүндүктөрдү берет деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Президентинин аппаратынын өкүлү Т.А. Чилдебаев мыйзам чыгаруучу мүлккө камак салуу жөнүндө өтүнмөнү кароодо соттук отурумдун катышуучулардын көрсөткөнү менен соттук коргоого болгон бардык кызыкдар жактардын укуктарын караштырган эмес деп белгилейт.

Жазык-процесстик кодекстин 31-беренесинин 1-бөлүгүнүн 5-пунктуна ылайык тергөө судьясы сотко чейинки өндүрүштүн жүрүшүндө жеке жана юридикалык жактардын эсептерде жана аманаттарда же банктарда жана кредиттик уюмдарда сактоодо турган акчалай каражаттарын кошуп алганда, мүлкүнө, баалуу кагаздарына жана алардын сертификаттарына камак салуу же камактан чыгаруу жөнүндө чечимдерди кабыл алууга ыйгарым укуктуу.

Жазык-процесстик кодекстин 123-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык мүлккө камак салууда сотко чейинки өндүрүштү жүзөгө ашыруучу адам, эгерде алар шектүүнүн кылмыштуу аракеттеринин натыйжасында алынган деп болжогон жетиштүү негиздер болгондо, тергөө судьясынын алдында шектүүнүн, айыпталуучунун материалдык залалдын жана (же) моралдык зыяндын ордун толтуруу үчүн жооптуу адамдын мүлкүнө камак салуу жөнүндө токтом чыгарат. Токтомго өтүнмөнүн негиздүүлүгүн ырастоочу иштин материалдарынын күбөлөндүрүлгөн көчүрмөлөрү тиркелет.

Белгиленгенден процесстин катышуучуларынын чөйрөсү кенен жана прокурор, шектүү, коргоочу, жабырлануучу тарабынан чектелбейт деп келип чыгат. Демек, мындай укуктук абал мүлккө салынган камакты мүлктүн нагыз ээси болуп жаткан жак өзүнүн мүлкүн сот тартибинде коргоого жол берилбейт.

Андан тышкары, мыйзам чыгаруучу тарабынан тергөө судьясынын мүлккө камак салуу жөнүндө өтүнүчтү канааттандыруу жөнүндө токтомун даттануу тартиби каралган эмес. Т.А. Чилдебаевдин пикири боюнча тергөө судьясынын мүлккө камак салуу жөнүндө өтүнүчтү канааттандыруу же андан баш тартуу жөнүндө чечимди даттануу тартиби бирдей болуу керек. Андай болбосо, Конституциянын 99-беренесинин 3-бөлүгү менен кепилденген тараптардын атаандаштыгы жана тең укуктуулугунун негизинде сот өндүрүшүн жүзөгө ашыруу принциби бузулат.

2021-жылдын
13-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 01-Р

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн өкүлү Э.М. Токторов Жазык-процесстик кодекстин 255-беренесинин 5-бөлүгү, 390-беренесинин 3-бөлүгү, 391-беренесинин 2-бөлүгү жана 395-беренесинин 1, 2-бөлүктөрү менен тергөө судьясынын токтомун апелляциялык тартипте даттануу укугу кепилденет деп белгилейт.

Андан тышкары, талашылып жаткан ченемдер тергөө судьясынын мүлккө камак салуу жөнүндө өтүнүчтү канааттандыруу жөнүндө токтомун даттанууга түздөн-түз тыюу салууну камтыбайт, ушуга байланыштуу, тергөө судьясынын көрсөтүлгөн токтому апелляциялык тартипте даттанылышы мүмкүн.

Э.М. Токторов тергөө судьясынын токтомун даттануу тартиби жана мөөнөттөрү Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 36-главасынын ченемдери менен толук караштырылган. Демек, талашылып жаткан ченемдер Конституцияга карама-каршы келбейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү Э.Б. Исаков кийинкидей көз карашта.

Жазык-процесстик кодекстин 123-беренесине ылайык материалдык залалдын жана (же) моралдык зыяндын, башка мүлктүк жаза чараларынын ордун толтуруу же мүлктү мүмкүн болуучу конфискациялоо бөлүгүндө өкүмдү аткарууну камсыз кылуу максатында сотко чейинки өндүрүштү жүзөгө ашыруучу жак мүлккө камак салуу боюнча чараларды көрүүгө милдеттүү. Ушул беренедө каралган тартипте жана шарттарда материалдык залалдын жана (же) моралдык зыяндын ордун толтурууну камсыз кылуу максатында жабырлануучу тергөө судьясына мүлккө камак салуу жөнүндө өтүнмө берүүгө укуктуу. Мүлккө камак салууда сотко чейинки өндүрүштү жүзөгө ашыруучу адам, эгерде алар шектүүнүн кылмыштуу аракеттеринин натыйжасында алынган деп болжогон жетиштүү негиздер болгондо, тергөө судьясынын алдында шектүүнүн материалдык залалдын жана (же) моралдык зыяндын ордун толтуруу үчүн жооптуу адамдын мүлкүнө камак салуу жөнүндө токтом чыгарат.

Э.Б. Исаков талашылып жаткан ченемдердин колдонулушунан мүлккө салынып жаткан камак мүлктүн нагыз ээси болгон жакты өзүнүн менчигин сот тартибинде коргоо укугунан ажыратат деп белгилейт.

Менчикти коргоо кепилдигин регламенттөөчү Конституциянын 12-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнүн жоболорун жүзөгө ашырууда Жазык-процесстик кодекстин 48-беренеси менен кылмыш же жорук менен келтирилген материалдык залал жана моралдык зыян үчүн мүлктүк жоопкерчилик тартуучу жеке же юридикалык жак алгачкы текшерүү органынын ыйгарым укуктуу кызмат адамы, тергөөчү, сот тарабынан өндүрүшкө тартуу мүмкүндүгүн караштырат.

Бирок, Жазык-процесстик кодекстин 259-беренесинин 2-бөлүгүндө мыйзам чыгаруучу тергөө судьясы тарабынан мүлккө камак салуу жөнүндө өтүнүчтү соттук отурумда кароодо жабырлануучу-

2021-жылдын
13-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 01-Р

нун, коргоочунун жана мүлкүн наркын аныктоочу адистин катышуусун белгилеген. Мүлккө камак салынып жаткан мүлктүн нагыз ээлери ушул катышуучулардын чөйрөсүнө киргизилген эмес, Э.Б. Искаковдун пикири боюнча бул алардын соттук коргоого болгон укуктарын чектейт.

Баяндалганга негизденип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү талашылып жаткан ченемдер Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын өкүлү Р.К. Альчиев дагы талашылып жаткан ченемдер Конституцияга карама-каршы келет деп болжойт, ошол эле учурда кийинкини белгилейт.

Мүлк ээси мүлккө камак салуу тартибин жүзөгө ашырууда процесстик мажбурлоонун бул чарасын колдонулушунун кошоктошкон факторлоруна дуушар болбос үчүн соттук контроль конституциялык жактан корголуучу баалуулуктардын тең салмактуулугун камсыз кылуучу күрөө болот.

Ошол эле учурда соттук контролдун өзү, сот актыларын даттануу эркиндиги болбогон учурда, ал ага жүктөлгөн милдеттерди аткарууну камсыздай албайт. Алсак, сот актыларын кайра кароонун конституциялык жана эл аралык-укуктук кепилдиктер аралык сот чечимдерине таандыктыгын түздөн-түз көрсөтпөсө дагы, эгерде сот адилеттиги калыстыктын талаптарына жооп бербеген жана ар кимдин бузулган укуктары менен эркиндигинин натыйжалуу калыбына келтирилишин камсыздаган шарттарда, ал ушундай деп тааныла тургандыгын баса белгиленүүгө тийиш. Ушул максаттарда мыйзамдуу, негизделген жана калыс сот актыларынын чыгарылышын кепилдеген укуктук механизм талап кылынат, ал соттук инстанциялар тутумун колдонуу аркылуу аталган актыларды даттануу тартибин камсыз кылат.

Мындай даттануунун конституциялык-укуктук негизи болуп кызыкдар адамга сот актылары тарабынан аралык сот актыларын чыгарууда кетирилген каталарды оңдоого жетишүү мүмкүндүгүнө ээ болууну, ошондой эле соттун биринчи инстанциясынын дискрециялык ыйгарым укуктарынын жүзөгө ашырылуусуна бир эле учурда кийлигишпестен жыйынтыктоочу сот чечимдеринин туура аткарылышын камсыз кылууну болжогон конституциялык жоболор саналат.

Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин өкүлү А.М. Курманбекова Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн өкүлүнүн жүйөлөрүнө окшош жүйөлөрдү келтирген. Мында ал мыйзам чыгаруучу тарабынан жоору турган сот тарабынан ишти кайра каратуу укугун (Конституциянын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3-пункту) караштыруучу конституциялык жоболорду жүзөгө ашырууда кассацялык тартипте мыйзамдуу күчүнө кирген сот актыларын жаңыдан кайра ачылган жагдайлар боюнча кайра кароо мүмкүндүгү каралган. Көрсөтүлгөн процесстик каражаттардын максаты сот тарабынан

2021-жылдын
13-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 01-Р

чыгарылып жаткан чечимдердин мыйзамдуулугу менен негиздүүлүгүн текшерүү жана жарандардын укуктары менен эркиндиктерин натыйжалуу корголушун камсыз кылуу болуп саналат.

Конституциянын 40-беренесинин 1-бөлүгүндөгү соттук коргоого бекитилген укукту жүзөгө ашыруу республиканын жазык-процесстик мыйзамдарында сот актыларын апелляциялык тартипте даттануу институтун бекитүү жолу менен камсыз кылынат. Алсак, жазык-процесстик кодекстин 390-беренесинин 3-бөлүгү тергөө судьясынын токтомдору апелляциялык тартипте даттанылышы мүмкүн деп белгилейт. Тергөө судьясынын токтомдорун даттануу укугу шектүүгө, айыпталуучуга, аларды коргоочуларына, жабырлануучуга, анын өкүлүнө, ошондой эле прокурорго таандык.

Баяндалганды эске алуу менен, А.М. Курманбаева арыздануучунун талашылып жаткан ченемдери Конституцияга карама-каршы келбейт деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн, башка жактардын көз караштарын талкуулап, иштин материалдарын изилдеп чыгып, кийинкидей тыянактарга келди.

1. 1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын бул иш боюнча кароо предмети болуп Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2 жана 5-бөлүктөрү саналат:

«259-берене. Мүлккө камак салуу жөнүндө өтүнүчтү кароо тартиби

2. Мүлккө камак салуу жөнүндө өтүнмөнү козгоо тууралуу сотко чейинки өндүрүштү жүзөгө ашырган адамдын токтому материалдар сотко келип түшкөн күндөн тартып 24 сааттын ичинде сотко чейинки өндүрүштүн жери боюнча прокурордун катышуусу менен соттук отурумда тергөө судьясы тарабынан каралууга жатат. Соттук отурумга шектүү, жактоочу жана мүлктүн баасын аныктаган адис катышууга укуктуу. Соттук отурумдун жери жана убактысы жөнүндө сот тарабынан алар өз мезгилинде кабарланган учурда процесстин катышуучуларынын келбей калуусу соттук отурумду өткөрүүгө жолтоо болбойт. Соттук отурумдун жүрүшүндө протокол жүргүзүлөт.

5. Мүлккө камак салуу жөнүндө өтүнмөнү канааттандыруудан баш тартуу тууралуу тергөө судьясынын токтому прокурор же шектүү, жактоочу, жабырлануучу, анын өкүлү тарабынан 5 сутканын ичинде апелляциялык тартипте даттанылышы мүмкүн.».

2021-жылдын
13-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 01-Р

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодекси 2017-жылдын 2-февралындагы № 20 номуру менен кабыл алынган жана «Эркин Тоо» гезитинин 2017-жылдын 15-февралындагы № 23-28 сандарында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын Ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы акт болуп эсептелет.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясы менчик формаларынын ар түрдүүлүгүн таанып, жеке, мамлекеттик, муниципалдык жана башка менчикке тең укуктук коргоону кепилдеп, конституциялык жактан маанилүү баалуулуктун бири деп менчиктин кол тийбестигин баса белгилейт (12-берененин 1, 2-бөлүктөрү). Баш мыйзам андан ары өзүнүн орнотмолорун чечмелеп, ар ким өз мүлкүнө, өз ишмердигинин натыйжаларына ээ болуу, колдонуу жана тескөө укугуна ээ (42-берененин 1-бөлүгү). Бул жеке менчикке кандай гана укукка каршы кол салуу болбосун мыйзам менен белгиленген жоопкерчиликке алып келет жана менчик ээси өзүнө таандык мүлккө карата мыйзамга карама-каршы келбеген жана башка жактардын укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын бузбаган ар кандай аракеттерди өзү билип жасоого укуктуу дегенди билдирет.

Ушул пайдубал укуктар менчик укугунун пайда болуу, өзгөрүү жана аны токтотуу негизинин жана тартибинин аныктамасын, ошондой эле аларды коргоо жана укукка ченемдүү чектөөлөрдүн көлөмүнүн аныктамасын кошуп, бул чөйрөдөгү бардык укуктук мамилелерди мыйзамдардын жөнгө салуусунун негизинде болуу керек. Башка сөз менен айтканда, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүнүн күчүнө ылайык менчик укугун чектөөгө жол берилиши коомдук мүнөздөгү кызыкчылыктарга гана негизделип, менчикке карата өзүм билемдик же өлчөмсүз кийлигишүү мүмкүндүгүн билдирбейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы менчик укугунун пайдубал укуктарынын жаратылышы жөнүндө маселеге бир нече жолу кайрылган. Ал өзүнүн 2020-жылдын 3-сентябрындагы чечиминде демократиялык мамлекет түптөлгөн баалуулуктар тутумунда менчик укугу адам укуктарынын жыйындысында анын укуктук статусунун негиздеринин бири болуп, маанилүү орундардын бирин ээлейт деп белгилеген. Ошол эле учурда менчик көп кырдуу, татаал категория болуп, өндүрүштүн жана жарандык мамилелердин экономикалык негизин жана жарандык ишчил мамилелерин түзүп, мамлекет үчүн эбегейсиз мааниге ээ.

Айтылган контекстте менчиктин кол тийгистигин, укуктук жана соттук коргоону, менчик ээсинин бузулган укуктарын калыбына келтирүүнү камсыз кылуу маселелерин мыйзам чыгаруучунун алдындагы артыкчылыкка ээ болгон иш-милдеттердин бири катары каралууга тийиш.

№ 01-Р

3. Укукка каршы жосундардын өзгөчө терс көрүнүштөрүнүн бири болуп материалдык зыянды жана моралдык залалды келтирүү менен коштолгон кылмыштар (жоруктар) саналат.

Ушуга байланыштуу, мыйзам чыгаруучу инсанды, коомду жана мамлекетти кылмыштардан жана жоруктардан коргоону, алардын тез жана толук иликтенишин гана эмес, материалдык зыяндын жана моралдык залалдын ордун толтурулушун камсыз кылууну жазык сот өндүрүшүнүн иш-милдеттерине киргизгени логикалык жактан туура жана калыс.

Сотко чейинки өндүрүш органдары белгиленген иш-милдеттерди жүзөгө ашыруунун укуктук механизмдери катары мыйзамда белгиленген тартипте жазык-процесстик мажбурлоо чараларын колдонот, алардын ичинде мүлккө камак салуу түрү өзгөчө орунду ээлейт. Ал, эгер сотко чейинки өндүрүштү жүзөгө ашырып жаткан органда шектүүнүн, айыпталуучунун кылмыштуу аракеттеринин натыйжасында мүлккө ээ болгон деген жетиштүү негиздери болсо, материалдык зыяндын жана моралдык зыяндын ордун толтурууга жооптуу шектүүнү, айыпталуучунун же башка жактардын мүлкүн камакка алууну болжойт.

Мүлккө камак салуу – бул жазык-процесстик мажбурлоо чарасы, анын маңызы менчик ээсине (мүлктүн ээсине) аны тескөөгө жана зарыл учурларда аны пайдаланууга тыюу салуудан, ошондой эле мүлктү алып коюудан жана сактоого өткөрүп берүүдөн турат. Мүлккө камак салуунун негизги максаты болуп анын мүмкүн болуу ажыратууга, жок кылууга же катууга тоскоолдуктарды орнотуу саналат. Мүлккө камак салуунун мазмунунан менчик ээсинин укугун чектөө келип чыгат, мында дайыма аны тескөө укугу, ал эми айрым учурларда аны колдонуунун натыйжасында анын пайдалуу сапаттары жоголо турганда пайдалануу укугу чектелет. Эгер тескөө жана пайдалануу боюнча укуктарды чектөө мүлккө камак салуунун максаттарын камсыз кыла албаса, ээлик кылуу укугун чектөөгө да жол берилет, анда мүлк алынат жана башка адамдарга же органга сактоого өткөрүп берилет (жазык-процесстик кодекстин 123-беренесинин 6, 8-бөлүктөрү). Ошентип, камакка алынган мүлк сатылышы, белек болушу, алмаштырылышы, жок кылынышы, ижарага берилиши же күрөөгө коюлушу мүмкүн эмес. Ошон үчүн бул мажбурлоочу чара кылмыш менен келтирилген материалдык зыяндын жана моралдык залалдын ордун тургузуу бөлүгүндө, ошондой эле мүлктү конфискациялоо сыяктуу таасир этүүнүн колдонулушу соттун өкүмүн камсыз кылуунун өзгөчө натыйжалуу ыкмаларынын бири болуп саналат.

Мүлккө камак салуу, бир жагынан, алдын алуучулук, ал эми, экинчи жагынан, камсыз кылуучу мүнөзгө ээ.

Мүлккө камак салууну колдонуунун өзгөчөлүктөрү, эң башкысы, эреже боюнча анын кечиктирилгистиги менен шартталган. Бул чараны колдонуунун кечиктирилгистиги шектүүнүн, айыпталуучу-

2021-жылдын
13-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 01-Р

нун уурдалган мүлктү таптырбоо, мыйзамдуу алдыруу же конфискациялоо максатында жигин жашыруу жана ажыратып бутташтыруу боюнча мүмкүн болуучу аракеттерин алдын алуучулук тартипте жокко чыгаруу зарылдыгы баш болот. Ушундан улам, сотко чейинки өндүрүш органдарынын кызмат адамдары мыйзам белгиленген процесстик тартипте алынган жеткиликтүү нагыз маалыматтардын негизинде камакка алынуучу мүлктүн объективдүү тизмесин өз убагында аныктоого милдеттүү жана ал кылмыш (жорук) менен келтирилген материалдык зыяндын жана моралдык залалдын ордун тургузуу же мүлктү конфискациялоо бөлүгүндө өкүмдүн аткарылышын кийин жагында камсыз кылууга жатат.

Мүлккө камак салуунун алгачкы озуйпасы тергөө судьясынын бул процесстик мажбурлоо чарасы жөнүндө колдонуудагы процесстик-укуктук кароо тартибин олуттуу өлчөмдө аныктайт.

Жазык-процесстик кодекстин талаптарына ылайык мүлккө камак салуу жөнүндө өтүнмөнү козгоо тууралуу сотко чейинки өндүрүштү жүзөгө ашырган адамдын токтому материалдар сотко келип түшкөн күндөн тартып 24 сааттын ичинде сотко чейинки өндүрүштүн жери боюнча прокурордун катышуусу менен соттук отурумда тергөө судьясы тарабынан каралууга жатат. Соттук отурумга шектелүүчү, жактоочу жана мүлктүн баасын аныктаган адис катышууга укуктуу (259-берененин 2-бөлүгү).

Мыйзам чыгаруучу мүлктүн нагыз ээлери болгон, бирок материалдык зыяндын же моралдык залалдын ордун тургузууга жооптуу эмес адамдардын соттук отурумда алдын ала билдирме берүү жана кийин жагында катышуу мүмкүндүгүн караштырган эмес.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы арыздануучулар шилтеме жасаган талашылып жаткан ченемдерди конституциялык орнотмолор көз карашынан баалап келип, мыйзам чыгаруучунун мындай мамилеси материалдык зыян менен келтирилген зыяндын ордун милдеттүү тургузууну болжогон кылмыштардан (жоруктардан) жабырлануучулардын укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын соттук коргоо жөнүндө конституциялык кепилдикти камсыз кылуунун зарыл гана эместиги менен шартталып, жазык-процесстик тартиптин кийинки жагдайлары менен акталган деп эсептешет.

Биринчиден, жазык-процесстик, мажбурлоочу чара катары мүлккө камак салуу мыйзам менен белгиленген жазык-процесстик тартипте алынган жана камакка алынуучу мүлк шектүүнүн, айыпталуучунун кылмыштуу аракеттеринин натыйжасында табылган жетиштүү нагыз маалыматтар болгондо; же ал материалдык зыяндын, моралдык залалдын ордун тургузуу жөнүндө мүмкүн болуучу соттук актыны же жазык мыйзамы менен караштырылган мүлктү конфискация сыяктуу жазык таасир этүү чарасын камсыз кылуу үчүн зарыл.

2021-жылдын
13-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 01-Р

Экинчиси, мыйзам чыгаруучу ушул чектөө чарасын соттун өзгөчө ыйгарым укугуна карата колдонуусун таандык кылып, анын спецификасын эске алып, аны жүзөгө ашыруунун кыска мөөнөтүн 24 саат деп белгилеген.

Үчүнчүсү, адамдардын кеңири чөйрөсүн алдын ала билдирүү жана бардык кызыкдар тараптарды өз убагында билдирүү аркылуу маселенин чечилишин сот отурумунда болуусуна байлоо ниети таза эмес адамдар үчүн уурдалган же баалуулугу бар мүлктү кандайдыр бир бутташтырууга убакыт берүү менен бул процесстик чаранын аз же такыр натыйжалуу эместигине алып келиши мүмкүн, аны менен жабырлануучулардын укуктарын толугу менен калыбына келтирүү, ошондой эле жазык таасир этүүнүн башка чараларын камсыз кылуу мүмкүндүгү азаят.

Ошону менен бирге, бул процесстик чаранын кечиктирилгис мүнөзүнө карабастан жана бардык кызыкдар тараптарды өз убагында билдирүү мүмкүндүгүнүн жоктугуна байланыштуу, ага карабастан, судьялар өз демилгеси менен сот отурумуна келген жана мүлккө камак салуу жөнүндө сот актысы менен мүлктүк кызыкчылыктарына таасири тийиши мүмкүн болгон жактарга соттор катыштыруудан баш тартууга укуктуу эмес. Андай болбогон учурда сот адилеттигинин жеткиликтүүлүгүнүн өзөктүү конституциялык принциптеринин бири бузулат, ал соттук коргоого укуктан келип чыгат жана ал өзүнүн маңызы боюнча абсолюттук укук.

Баяндалганды эске алуу менен, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2-бөлүгү жазык сот өндүрүшүнүн коомдук-укуктук максаттарына жооп берет жана Кыргыз Республикасынын жазык-процесстик кодексинин башка ченемдеринин негизинде кызыкдар адамдар үчүн сот адилеттигинин жеткиликтүүлүк принцибин соттор бузбай турган шарттарда Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 6-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3, 8-пункттарына, 40-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 99-беренесинин 3, 5-бөлүктөрүнө карама-каршы келбейт деген тыянакка келет.

4. Мүлккө камак салуу жөнүндө озуйпа маңыздуу коомдук-укуктук мүнөзгө ээ болгонуна карабастан, бул чектөөнү бардык тараптардан жөнгө салуу бышыкталуу жана коомдук жана жеке кызыкчылыктардын тең салмактуулугун бузбаш керек. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2014-жылдын 10-сентябрындагы чечиминде Конституциянын 12-беренесинин 2-бөлүгүнүн 20-берене (2-бөлүгү) менен байланыштагы мазмуну боюнча, башка адамдардын укуктарын жана эркиндиктерин коргоо максатында менчик укугун чектөө, негизинен жабырлануучунун укугун калыптандырууну камсыз кылуу жана ага келтирилген зыяндын ордун толуктоо зарылдыгы менен шартталышы мүмкүн деп белгиленген.

2021-жылдын
13-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 01-Р

Менчик укуктарын чектөө чөйрөсүнө жазык процессинин катышуучусу болбогон жактар (шектүүлөр, айыпталуучулар) туш болгондо чоң ыктымалдык менен бул маселедеги тең салмактуулук бузулат, алар ар кандай жагдайлардын күчүнөн улам, анын ичинде шектүүлөрдүн, айыпталуучулардын аракеттери менен байланышпаган жагдайлардын күчүнөн улам менчигинин камакка алынышына туш болушат. Башка сөз менен айтканда, сотко чейинки өндүрүш органдарынын божомолу боюнча белгилүү мүлк шектүүнүн, айыпталуучунун кылмыштуу аракеттери менен байланыштуу болгондо, бирок, менчик ээлеринин пикири боюнча ал андай эмес болуп саналат.

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 5-бөлүгүнө ылайык мыйзам чыгаруучу мүлккө камак салуу жөнүндө өтүнмөнү канааттандыруудан баш тартуу тууралуу тергөө судьясынын токтомун прокурорго же шектүүгө, жактоочуга, жабырлануучуга, анын өкүлүнө даттануу мүмкүндүгүн берген. Ошол эле учурда мүлккө камак салуу тууралуу тергөө судьясынын токтомун даттануу мүмкүндүгүн караштырган эмес. Мында тергөө судьясынын токтомун даттанууга укуктуу адамдардын ичинде ушул токтом менен мыйзамдуу кызыкчылыктары бузулушу мүмкүн болгон башка жактар киргизилген эмес.

Соттук коргоого укук жана ишти жогору турган сотто карай каратуу укугу Кыргыз Республикасынын Конституциясында бекитилген өз ара түзүүчү жана өз ара шартталган укуктук кепилдиктер болуп саналат (Конституциянын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3, 8-пункттары).

Кыргыз Республикасынын Конституциясы ар кимге укуктарды жана эркиндиктерди соттук коргонуусун кепилдик кылып жатып, ошол эле учурда сот процессинин катышуучуларынын процесстик укуктары, ошондой эле аларды ишке ашыруу тартиби мыйзам тарабынан аныкталарын карайт (99-берененин 5-бөлүгү). Аны менен, сот адилеттигин жүзөгө ашыруунун спецификасын эске алып, кызыкдар адамдар бузулган укуктуу же мыйзам менен кайтарууга алынган кызыкчылыкты коргоо үчүн сотко так белгиленген тартипте кайрылууга укуктуулугун болжойт. Мында сотко кайрылууда мыйзам чыгаруучу тарабынан кабыл алынган талаптар бирдей даражада, бардык учурларда бардык кайрылуучулар үчүн милдеттүү болуу керек, сот адилеттигине жетишүүдө негизсиз тоскоолдуктарды жаратпаш керек (2020-жылдын 16-сентябрындагы чечим).

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы 2014-жылдын 31-октябрындагы, 2018-жылдын 4-апрелиндеги чечимдеринде соттук коргонууга укуктун натыйжалуу кепилдиги болуп ишти жогорку сотто кайра каратуу укугу саналат деп белгилеген. Сот чечимдерине даттануу укугу сот өндүрүшү жаатында инсандын укуктарынын кепилдиктерин бекиткен эл аралык-укуктук актылардын жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын ар кимге жогору турган сот тарабынан ишти кайра каратуу укугун

№ 01-Р

берген 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3-пунктунун маңызынан келип чыгат. Бул укук соттук коргонууга болгон укуктун курамаларынын бири болуп саналат жана абсолюттук мүнөзгө ээ болот, кандайдыр бир чөйрөдө же болбосо башка жагдайлар боюнча чектелиши мүмкүн эмес, анткени мыйзамсыз, негизсиз же адилетсиз сот актысы соттук коргоо каражаты болуп кызмат кыла албайт.

Кыргыз Республикасынын Конституциясына жана жазык-процесстик мыйзамдарына ылайык жазык сот өндүрүшү айыптоочу жана коргоочу тараптардын тең укуктуулугу жана атаандаштыгы негизинде жүргүзүлүш керек (Конституциянын 99-беренесинин 3-бөлүгү, ЖПК 18-беренесинин 1-бөлүгү). Жазык процессинин уюштурулушунун негизинде ушул принцип кабыл алынган учурда гана айыптоонун жана коргоонун иш-милдеттерин так бөлүштүрүү, далилдерди тапшыруу жана өзүнүн көз караштарын көрсөтүү боюнча бирдей мүмкүндүктөрдү берилиши мүмкүн. Андан тышкары, жазык сот өндүрүшүнүн иш-милдети болуп кылмыштардан жана жоруктардан инсанды, коомду жана мамлекетти коргоо дагы, инсанды мыйзамсыз жана негизделбеген айыптоодон, соттоодон, анын укуктары менен эркиндиктерин чектөөдөн коргоо дагы бирдей даражада таанылат (6-берененин 1, 2-пункттары).

Жазык иши боюнча шектүү, айыптуу болуп саналбаган жактын мүлкүнө камак салуу бардык учурларда анын конституциялык укуктары менен эркиндиктерине олуттуу жана сезгендей таасир этүү болуп саналат. Ушуга байланыштуу, ал өзүнүн кызыкчылыктарын коргоо үчүн реалдуу кандай укуктук механизмдерге ээ болгону олуттуу мааниге ээ.

Мүлккө камак салуу жазык сот өндүрүшүн камсыз кылуунун мажбурлоочу чара болуп, тек процесстик мүнөзгө ээ болот, демек, эркин болушу мүмкүн эмес жана конкреттүү жактын кылмыш ишине же конкреттүү мүлктүн чыгыш тегинин кылмыштуу мүнөзүнө таандык болуусу менен шартталышы керек. Сотко чейинки өндүрүштү жүзөгө ашырып жаткан мүлккө кама салуу тууралуу өтүнүп жаткан адам тергөө судьясына мүлккө камак салуу үчүн негизделген, процесстик жактан бекемделген негиздерди бериш керек. Бирок, көп учурда мүлккө камак салуунун кечиктирилгис мүнөзү, аны сотко чейинки өндүрүш органдарынын колдонулушу боюнча жүйөлөр катары жыйындысы пайдаланылышы мүмкүн, анын ичинде тиешелүү жазык-процесстик тариздөөсүз ыкчам-издөө маалыматтары далил мүнөзүнө ээ болбойт, мүлккө камак салуу тууралуу маселени чечүүдө соттук катанын болуу мүмкүндүгү жөнүндө олуттуу негиздер бар экендигин болжоого түрткү берет.

Ошол эле учурда, сотко чейинки жана соттук стадияларында тергөөнүн узак мөөнөттөрүндө камак тартибин сактоо, ошондой эле мыйзамдарда каралган учурларда менчик ээлеринин укуктарын коргоонун натыйжалуу механизмдеринин жок болгондо тергөөнү белгисиз мезгилге токтото туруу соттун чечими менен гана колдону-

№ 01-Р

луучу мүлктү алып салуу менен салыштырса болот. Мындан менчик объектилерин камакка салуу тартиби, анын ичинде жазык процессинин катышуучуларынын статусуна ээ болбогон, бирок камакка салынган объектинин нагыз ээлери болгон жактар үчүн ал жалпысынан козголбос жана талашпай турган болушу мүмкүн эмес, алар сотко чейинки дагы, сот өндүрүшүнүн дагы этаптарында мүлктүк укуктардын чектелишинин негиздүүлүгүн талашууга укуктуу болушу мүмкүн жана болуш керек.

Адамдар (жактар) шектүүнүн, айыпталуучунун кылмыштуу иштеринен камакка алынган мүлктүн алардын менчигинде пайда болуусунун себептүү байланышынын жоктугу жөнүндө жетиштүү деңгээлде негизделген жүйөлөрдү келтиришин эске алып, алардын соттук отурумда катышуусунун мүмкүн эместиги ар кимдин сот адилеттигине реалдуу жетишүүсүнүн конституциялык кепилдигин камсыз кылбайт. Мүлккө камак салуу жөнүндө өтүнмөнү канааттандыруу тууралуу тергөө судьясынын токтомун даттанууга укуктуу жазык процессинин катышуучуларына, ошондой белгиленген жактардын категориясына берилбегени менчик ээлеринин укуктарын коргоонун процесстик кепилдиктерсиз мүлккө камак салуу мүмкүндүгүнө алып келет, демек Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнүн, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3, 5-пункттарынын, 40-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнүн, 99-беренесинин 3-бөлүгүнүн көрсөтмөлөрүнө жооп бербейт.

Жазык-процесстик кодексинин жазык сот өндүрүшүнүн пайдубал принциптеринде ар кандай процесстик аракеттердин (аракетсиздиктердин) жана чечимдердин даттануу принциби (21-берене), сөзсүз, мүлккө камак салуу жөнүндө тергөө судьясынын чечимин даттануу маселесинде жүзөгө ашырылуусу керек, андай укук шектүү же айыпталуучу болбогон адамдарга (жактар) берилиш керек.

Белгиленген тартиптин колдонуудагы укуктук жөнгө салуусунун кемчиликтери шектүүнүн, айыпталуучунун кылмыштуу аракеттери менен кандайдыр бир байланышы болбогон адамдардын (жактардын) менчик укугунун жол берилгис чектелишине алып келиши мүмкүн.

Ошентип, мүлккө камак салууну, анын ичинде шектүү, айыпталуучу болбогон адамдардын (жактардын) же мыйзам боюнча материалдык жактан жоопкерчиликтүү болгон адамдын (жактын) даттанууга мүмкүндүгүнүн жоктугу кол тийгистик принцибинен, соттук коргоо кепилдигинен, жазык сот өндүрүшүндө тараптардын атаандаштыгы жана тең укуктуулугу принцибинен келип чыгуучу менчик укугун ойдогудай коргоону камсыз кылбайт, андыктан Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3, 5-пункттарына, 40-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 99-беренесинин 3, 5-бөлүктөрүнө ылайык келүүсү таанылышы мүмкүн эмес.

№ 01-Р

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 7 жана 8-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык мыйзамдын 46, 47, 48, 51 жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы Жазык сот өндүрүшү айыптоо жана коргоо тараптарынын тең укуктуулугу жана атаандаштыгы негизинде жүзөгө ашырат (18-беренесинин 1-бөлүгү) деп

Ч Е Ч Т И:

1. Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2-бөлүгү ушул Чечимдин жүйөлөштүрүү бөлүгүнүн 3-пунктуна ылайык колдонулушу шартында Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-пунктуна, 40-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 99-беренесинин 3, 5-бөлүктөрүн карама-каршы келбейт деп таанылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 5-бөлүгү мүлккө камак салуу жөнүндө тергөө судьясынын токтому аркылуу укуктары бузулган адамдардын (жактардын) ушул токтомго даттануу мүмкүндүгү каралбаган бөлүктө Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-пунктуна, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3, 8-пункттарына, 40-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 99-беренесинин 3, 5-бөлүктөрүн карама-каршы келет деп таанылсын.

3. Чечим акыркы жана даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

4. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, коомдук уюмдар, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана бүт республиканын аймагында аткарылууга жатат.

5. Ушул чечим мамлекеттик бийлик органдарынын расмий ба-сылмаларында, Конституциялык палатанын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын жарчысында» жарыяласын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

Бул иш боюнча судья М.Р. Бобукееванын өзгөчө пикири бар.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьясы Меергуль Рыскулбековна Бобукееванын**ӨЗГӨЧӨ ПИКИРИ**

«Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 49-беренесине ылайык Владимир Александрович Лесниченконун, Сухраб Шавкатович Касымовдун, ошондой эле «Фирма АКIF» («АКИФ») кыргыз-россия жоопкерчилиги чектелген коомунун кызыкчылыгын көздөгөн Ислам Султанович Боровдун кайрылууларына байланыштуу Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2, 5-бөлүктөрүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын чечиминин (резюлютивдик бөлүктүн 1-пункту) жүйөлөштүрүүчү бөлүгүнүн 3-пунктуна карата өзгөчө пикиримди баяндайм.

Конституциялык палатанын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 5-бөлүгүнүн конституциялуу эместиги жөнүндө жүйөлөштүрүүчү жана резюлютивдик бөлүгүндө камтылган тыянактарына кошулам.

Бирок, Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2-бөлүгү боюнча Конституциялык палата мүлктүн нагыз ээси болгон менчик ээлеринин мүлкүн камакка салуу жөнүндө соттук акт менен алардын кызыкчылыктарына залака тийиши мүмкүндүгү жагында, алардын «тагдырын жеңилдетүү» үчүн атайын эскертме жолу менен компромисс табууга аракет кылган. Алсак, Конституциялык палата мындай көз карашын негиздеп берүүдө, бул процесстик чаранын

ыкчамдуулугуна жана бардык кызыкдар тараптарды билдирүүнүн катуу зарылдыгынын болбогондугуна карабастан, соттор мүлккө камак салуу жөнүндө соттук акты кызыкчылыктарына залал келиши мүмкүн болгон жана өзүнүн демилгеси менен соттук отурумга келген жактардын катышуусунан баш тартууга укуктуу эмес деп белгилеген.

Чечимдин жүйөлөштүрүүчү бөлүгүндөгү 3-пунктта келтирилген мындай аргументация менен макул боло албайм, демек, резюлютивдик бөлүктөгү тыянак менен да макул боло албайм, анткени суроонун минтип жөнгө салынуусу көйгөйдүн өзөгүн чечпестен кайра көптөгөн суроолордун жаралышына алып келет. Өзгөчө, укук колдонуучулар укукка ченемдик мамиле жасоону көрүп турганда мыйзамдагы ченемдердин формалдуу түрдө бекитилүү милдеттүүлүгүнүн өзү тобокел, анткени жазык мыйзамдарда мүлккө камак салуу жөнүндө соттук акт менен кызыкчылыктарына залал келиши мүмкүн болгон жактын процесстик статусунун жоктугу алардын соттук процеске катышуу мүмкүндүгүнө жана соттук коргонууга болгон укугун жүзөгө ашырууда терс таасирин тийгизиши мүмкүн.

Андан тышкары, менчик укугунун кепилдиктери жөнүндө конституциялык орнотмолор менчик укугунун колтийбестигин камсыз кылуу боюнча милдеттенме мамлекеттики экенин айкын жана түздөн-түз көрсөтүүдө, андай болбогон учурда бул принцип конкреттүү укуктук мазмунуна ээ бол-

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьясы
Меергуль Рыскулбековна Бобукееванын өзгөчө пикири

богон жөн гана декаларация бойдон калууда.

Көрсөтүлгөндөр укуктук мамлекет үчүн такыр жол берилгис, анткени мүлккө камак салуу жөнүндө мүлк ээсинин нагыз катышуусуз маселе чечилип жатканда, колтийбес объект катары менчик укугун коргоонун конституциялык кепилдиги менчиктин юридикалык тагдырын аныктоо маселесин чечүүдө шек санатат, аны менен ал тобокелге дуушар. Анысы аз келгенсип, соттук процесске катышуу укугунан ажыратылган мүлк ээси өзүнүн мүлкүнүн андан аркы тагдырынын маселеси боюнча аны толук кандуу коргоодон ажыратылат, ал эми бул укуктук жана демократиялык мамлекеттин пайдубалы болгон соттук коргоо укугунан ажыратылууга тете, анткени ал Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен кепилденген адамдын, жарандын башка бардык укуктары менен эркиндиктерин камсыз кылууга жол берет, ал эми зары болгон учурда аларды калыбына да келтирет.

Жазык-процесстик кодекстин 259-беренесинин 2-бөлүгүндө көрсөтүлгөн процесстик аракеттердин алкагында тергөө судьясы сот бийлигин жүзөгө ашыруунун формасы жана функциясы болгон соттук контролду жүзөгө ашырат жана адамдын укуктарын коргоонун бузулушун болтурбоого да, камсыз кылууга да багытталган.

Ушуга байланыштуу, тергөө судьясынын мүлккө камак салуу жөнүндө чечими болушунча жүйөлүү жана мүлктүн шектүүгө таандык болгонун далилдөөчү ырасталган маалыматты камтыш керек. Башкача айтканда, тергөө судьясы чечимди эмненин не-

гизинде кабыл алгандыгынын конкреттүү нагыз жагдайларын көрсөтүп, камакка салынган мүлккө элик кылуу, аны пайдалануу жана тескөөгө байланыштуу чектөөлөрдү мүлккө камак салуу жөнүндө өзүнүн токтомунда негиздеп бериш керек. Тергөө судьясына мүлккө камак салынышы мүмкүн болгон мүлктүн шектүүгө таандык экендигине түз байланышты белгилөө боюнча туура баа берүү милдети жүктөлөт. Башка сөз менен айтканда, мүлккө камак салуу жөнүндө чечимде мүлккө камак салуунун негиздери жөнүндө, камак салына турган мүлктүн тизмеси жөнүндө, анын жайгашкан орду жана кимге таандык экендиги жөнүндө маалыматты көрсөтүү зарыл.

Конституциялык палатанын Чечиминин жүйөлөштүрүүчү бөлүгүндө баяндалган аргументтерди изилдеп, ошондой эле Жазык-процесстик кодекстин 259-беренесинин 2-бөлүгүнүн диспозициясын талдап, кийинкидей мыйзам ченемдүү суроо туулат: алдын ала тергөөдө соттук контролдоонун мааниси эмнеде жана тергөө судьясы иш боюнча кызыкдар адамдардын бардыгын кыска мөөнөт ичинде (24 саат) кантип тарта алат? Демек, талашылып жаткан ченем менчиктин колтийбестик принцибин алыстаткан, соттук контролдоонун озуйпасын бурмалаган укуктук фикциянын классикалык формасы экен, натыйжада ал мүлктүн нагыз ээлеринин укуктарынын бузулушуна алып келет деген тыянакка келсе болот.

Судья М.Р. Бобукеева

2021-жылдын
20-январы
Бишкек шаары

№ 02-Р

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН АТЫНАН КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

Куттубек Шамурзаевич Бешбаковдун кызыкчылыгын көздөгөн Икрамидин Назирович Айткуловдун кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 515-беренесинин 1-бөлүгүнүн «алардын макулдугу менен ... чакыртылышы мүмкүн» деген сөздөр менен баяндалган ченемдик жобосунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы, төрагалык кылуучу – К.А. Дуйшеевдин, судьялар М.Р. Бобукееванын, Л.П. Жумабаевдин, М.Ш. Касымалиевдин, К.Дж. Кыдырбаевдин, Э.Ж. Осконбаевдин, Ж.И. Саалаевдин, Ж.А. Шаршеналиевдин курамында, катчы К.А. Аблакимовдун,

кайрылуучу тарап – Куттубек Шамурзаевич Бешбаковдун ишеним кат боюнча өкүлү Икрамидин Назирович Айткуловдун;

жоопкер тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним кат боюнча өкүлдөрү Алмазбек Тавалдыевич Молдобаевдин, Мирлан Абылбекович Букашевдин;

- башка жактар – Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратынын ишеним кат боюнча өкүлү Таштемир Абазович Чилдебаевдин, Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын ишеним кат боюнча өкүлү Умуткан Ургазиевна Конкубаеванын, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун ишеним кат боюнча өкүлү Маргарита Насаркановна Сапиянованын, Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин ишеним кат боюнча өкүлү Аида Маратовна Курманбаеванын катышуусу менен,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1 жана 6-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4, 18, 19, 37, 42-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 515-беренесинин 1-бөлүгүнүн «алардын макулдугу менен ... чакыртылышы мүмкүн» деген сөздөр менен баяндалган ченемдик жобосунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

Бул ишти кароого К.Ш. Бешбаковдун кызыкчылыгын көздөгөн И.Н. Айткуловдун өтүнүчү себеп болду.

Ишти кароого негиз болуп Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 515-беренесинин 1-бөлүгүнүн «алардын макулдугу менен ... чакыртылышы мүмкүн» деген сөздөр менен баяндалган ченемдик жобосунун Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү маселесинде пайда болгон күмөндүүлүк саналат.

№ 02-Р

Ишти соттук отурумга даярдоону жүргүзгөн судья-баяндамачы Ж.А. Шаршеналиевдин маалыматын угуп, келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2019-жылдын 17-октябрында Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 515-беренесинин 1-бөлүгүнүн «алардын макулдугу менен чакыртылышы мүмкүн» деген сөздөр менен баяндалган ченемдик жобосунун Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 1, 2, 3-бөлүктөрүнө, 19-беренесинин 1-бөлүгүнө, 99-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө К.Ш. Бешбаковдун кызыкчылыгын көздөгөн И.Н. Айткуловдун өтүнүчү келип түшкөн.

Өтүнүчтүн мазмунунан келип чыккандай, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин (андан ары – ЖПК) 288-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык ишти соттук териштирүү жабырлануучунун, анын өкүлүнүн катышуусу менен өтөт. Жогоруда көрсөтүлгөн берененин 3-бөлүгүндө жабырлануучунун өтүнүчү боюнча, сот аны көрсөтмөлөрдү берүү үчүн белгилүү бир убакытта келүүсүн милдеттендирүү менен, сот отурумуна катышуудан бошото алат деп көрсөтүлгөн. Арыздануучунун пикири боюнча көрсөтүлгөн ченемдик жоболордун маанисинен жабырлануучу кеминде бир соттук отурумга келиши керек, ал эми андан аркы отурумдарга катышуудан соттун чечими боюнча бошотулушу мүмкүн деген келип чыгат.

Жабырлануучу сотко келүүдө баш тарткан учурда, сот ЖПК 41-беренесинин 6-бөлүгүнө ылайык аны мажбурлап алып келүүгө укуктуу, ошондой эле сот ЖПК 194-беренесинин 1-бөлүгүн колдонууга укуктуу, ага ылайык жабырлануучуну, күбөнү суракка алуу аны сотко чейинки өндүрүштүн ошол эле, анын кайсы аймагында, же кайсы жеринде жашаган органына чакыруу жана видео байланыш (дистанциялык суракка алуу) режиминдеги техникалык каражаттарды пайдалануу менен жүргүзүлүшү мүмкүн.

Арыздануучу, эгер жабырлануучу чет өлкө жараны болсо, өзүнүн өлкөсүндө туруктуу жашаган болсо жана соттук териштирүү мезгилинде Кыргыз Республикасынан тышкары жерде болсо, анда жабырлануучунун келүүсүн камсыз кылуу маселелери боюнча соттун аракеттери аталган Кодекстин 515 жана 512-беренелери менен жөнгө салынат деп белгилейт.

Алсак, ЖПК 515-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык күбө, жабырлануучу, анын өкүлү, эксперт, эгерде алар чет мамлекеттин жарандары болуп эсептелсе, жазыктык иш өндүрүшүндө турган тиешелүү кызмат адамы тарабынан алардын макулдугу менен Кыргыз Респуб-

2021-жылдын
20-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 02-Р

ликасынын аймагында процесстик же соттук аракеттерди жүргүзүү үчүн чакыртылышы мүмкүн.

И.Н. Айткуловдун пикири боюнча жогоруда көрсөтүлгөн ченемдик жоболорунан жабырлануучу – Кыргыз Республикасынын жаранынын укуктук статусу жабырлануучу – чет өлкөлүктүн укуктук статусунан, биринчисин мажбурлап сотко алып келсе болот экен, ал эми экинчисин соттук отурумга мажбурлап алып келүү боюнча юридикалык жолдун жоктугу менен айырмаланып турганы даана көрүнүп турат.

Кайрылуу субъектиси аталган Кодекстин 515-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык жабырлануучу – чет өлкөлүктүн сотко келүүсү тек анын ыктыярынан көз каранды экендигин белгилейт. Демек, жабырлануучу – Кыргыз Республикасынын жаранынын жана жабырлануучу – чет өлкөлүктүн укуктук статустарында теңсиздик даана, себеби биринчисин мажбурлап алып келсе болот, ал эми экинчисин антүүгө мүмкүн эмес.

Ошондой эле жабырлануучу – чет өлкөлүктүн жана айыпталуучунун ортосундагы укуктарында теңсиздик бар, жабырлануучу тарап сотко келүүсү милдеттүү болгон айыпталуучуну соттон суракка алса болот, ал эми айыпталуучу жана анын коргоочулары жабырлануучу – чет өлкөлүктү, эгер ал сотко жүйөлүү себепсиз келгиси келбесе, соттон суракка алуу мүмкүнчүлүгү жок.

Арыздануучу жабырлануучу – чет өлкөлүктүн сотко келүүдөн качуусунун натыйжасында, айыпталуучу жана анын коргоочусу ага соттон суроолорду берүү мүмкүндүгүнөн ажырап калууга алып келет жана ар кимдин өзүнө каршы көрсөтүү берген күбөлөрдү суракка алуу же андай күбөлөрдүн суракка алынышына укуктуу болуу, ошондой эле шарттарда өзүнүн күбөлөрүн чакыруу жана суракка алууга укугу көрсөтүлгөн Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пактынын 14-беренесинин 3-пунктунун талаптарын бузуу болуп саналат деп эсептейт.

И.Н. Айткулов өзүнүн талаптарын негиздөөдө адамдын жана жарандын укуктары жана эркиндиктери жогорку баалуулук катары, кодулоого тыюу салуунун, мыйзам жана сот алдында бардыгынын бирдей болуусунун, чет өлкөлүк жарандардын Кыргыз Республикасынын жарандары менен тең укуктары менен милдеттеринин болуусунун, ошондой эле тараптардын атаандаштыгынын жана тең укуктуулугунун конституциялык кепилдиктерин белгилөөчү Конституциянын 16-беренесинин 1, 2, 3-бөлүктөрүнүн, 19-беренесинин 1-бөлүгүнүн, 99-беренесинин 3-бөлүгүнүн жоболорун келтирет.

Кайрылуусубъектиси тарабынан мисал катары иш боюнча жабырлануучу болуп таанылган Кытай Эл Республикасынын жараны А. Майматеминди алдамчылык жол менен жалпы суммасы 73 383 699 сомдук материалдык зыян келтирип, ал иш боюнча айыпталып жаткан К.Ш Бешбаковдун жазык иши келтирилген. Көрсөтүл-

2021-жылдын
20-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 02-Р

гөн жазык иши 2014-жылдын май айында козголгон жана азыркы убакытка чейин маңызы боюнча чечиле элек.

И.Н. Айткуловдун пикири боюнча соттук процессинин создугуусунун бирден бир себеби, ЖПК 515-беренесинин 1-бөлүгү жабыр тарткан чет өлкөлүк үчүн эч кандай юридикалык кесепеттерсиз анын соттук териштирүүгө келбей качууга, аны менен Кыргыз Республикасынын сотуна баш ийбөөгө жана айыпталуучунун укуктарын бузууга жол берүүдө, себеби сотжабыр тарткан чет өлкөлүктү мажбурлап сотко алдыртууну камсыз кылууга укуктук мүмкүнчүлүктөргө ээ эмес.

Арыздануучу аталган Кодекстин 515-беренесинин 1-бөлүгүндө жазык иши боюнча жабыр тарткандар көрсөтмө берүү үчүн Кыргыз Республикасынын сотуна өзү келүүгө милдеттендирген же видео-байланыш режиминде техникалык каражаттарды пайдалануу менен дистанттык сураккан өтүү үчүн Кыргыз Республикасынын аймагына өзү келүүгө милдеттендирген ченемдик жоболордун жоктугунан улам жана жабыр тарткандын жүйөлүү себепсиз көрсөтмө берүү үчүн сотко келүүдөн качуусу айыптоону колдоодон баш тартуу катары эсептелинуүгө тийиш, бул Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келиши мүмкүн эмес деп эсептейт.

Ушуга байланыштуу, кайрылуусубъектиси жазык ишинде тараптардын атаандаштыгы жана тең укуктуулугу, жабыр тарткан Кыргыз Республикасынын жарандары жана жабыр тарткан чет өлкөлүктөр ортосунда укуктардын теңдиги конституциялык принциптин сакталышы камсыз кылуу талашылып жаткан ченемде жогоруда көрсөтүлгөн ченемдик жоболор болгондо гана мүмкүн деп эсептейт.

Баяндалгандын негизинде, арыздануучу «алардын макулдугу менен ... чакыртылышы мүмкүн» деген сөздөр менен белгиленген талашылып жаткан ченемдик жобону Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну суранат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 26-ноябрындагы аныктамасы менен И.Н. Айткуловдун кайрылуусу талашылып жаткан ченемдик жобонун Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 19-беренесинин 1-бөлүгүнө, 99-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү бөлүгүндө өндүрүшкө кабыл алынган. Мында талашылып жаткан жободо Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө күмөндүүлүктүн болуусун ырастаган укуктук аргументтердин жоктугунан улам арыздануучунун көрсөтүлгөн бөлүктө конституциялуулугун текшерүү жөнүндө талабы четке кагылган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлдөрү А.Т. Молдобаев жана М.А. Букашев судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 26-ноябрындагы аныктамасы менен макул болбостон 2020-жылдын 13-октябрында Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун

2021-жылдын
20-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 02-Р

Конституциялык палатасына көрсөтүлгөн аныктаманы жокко чыгаруу жөнүндө даттануу менен кайрылган, ал 2021-жылдын 11-январындагы Токтом менен канааттандыруусуз калтырылган.

И.Н. Айткулов өзүнүн талаптарын соттук отурумда колдогон жана аларды канааттандырууну, ошондой эле Жогорку Кеңешке жабыр тарткандын сотко жүйөлүү себепсиз келбеген фактысын жазык иши боюнча айыптоону колдоодон баш тартуу катары кароого жол берүүчү түзөтүүлөрдү ЖПКге киргизүүнү сунуштоону суранат.

Жоопкер тараптын өкүлү М.А. Букашев кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен макул болгон жок жана ЖПК 515-беренесинин талашылып жаткан ченемдик жобосу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 19-беренесинин 1-бөлүгүнө жана 99-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келбейт деп эсептейт.

М.А. Букашев Конституция эң жогорку юридикалык күчкө ээ жана ал Кыргыз Республикасында түздөн-түз колдонулат деп белгилейт (6-берененин 1-бөлүгү). Конституциянын негизинде конституциялык мыйзамдар, мыйзамдар жана башка ченемдик укуктук актылар кабыл алынат. Башка сөз менен айтканда, Конституция, ошондой эле Конституцияга ылайык кабыл алынган Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актылары Кыргыз Республикасынын аймагында гана иштейт. Бул ченемдин мазмунун ырастоосу болуп Конституциянын 1-беренесинин 2-бөлүгүндө белгиленген жоболор саналат, ага ылайык Кыргыз Республикасы өзүнүн аймагында толук мамлекеттик бийликке ээ, ички жана тышкы саясатты өз алдынча жүргүзөт.

Ошондой эле, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 19-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык чет өлкөлүк жарандар жана жарандыгы жок адамдар, мыйзамда же Кыргыз Республикасы катышуучусу болуп эсептелген эл аралык келишимде белгиленгенден башка учурларда Кыргыз Республикасынын жарандары менен бирдей укуктардан пайдаланат жана милдеттерди аткарат.

ЖПК 1-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын жазык-процесстик мыйзамдары Конституцияга, эл аралык укуктун жалпы таанылган принциптерине, ошондой эле Кыргыз Республикасы катышуучусу болуп эсептелген жана белгиленген тартипте күчүнө кирген эл аралык келишимдерге негизделген жана көрсөтүлгөн Кодекстен турат.

ЖПК 4-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын аймагында чет өлкөлүк жарандарга, жарандыгы жок адамдарга, ошондой эле чет өлкөлүк юридикалык жактарга карата жазык сот өндүрүшү, эгерде Кыргыз Республикасынын өз ара укуктук жардам көрсөтүү жөнүндө эл аралык келишимдеринде башкача каралбаса, ЖПКнын ченемдерине ылайык жүргүзүлөт.

№ 02-Р

М.А. Букашевдин пикири боюнча жогоруда баяндалгандардан Конституция Кыргыз Республикасынын жарандары үчүн да, чет өлкөлүк жана жарандыгы жок адамдар үчүн да бирдей укуктарды жана милдеттерди белгилегени келип чыгат. Ошол эле учурда, Конституция мыйзам же эл аралык келишимдер менен белгиленген башка укуктар менен милдеттерди чет өлкөлүк жарандарга жана жарандыгы жок адамдарга белгилөөгө мүмкүн болгон учурларды орнотот.

М.А. Букашев ЖПК 41-беренесинин 6-бөлүгүнө көңүл бурат, ага ылайык жабырлануучу чакыртууга жүйөлүү себептерсиз келбей койгон учурда, ал мажбурлоо жолу менен келтирилет. Мажбурлап келтирүү Конституциянын жана ЖПК жоболоруна ылайык Кыргыз Республикасынын аймагында гана жасалышы мүмкүн.

Эгер келтирүү чет өлкө мамлекетинин аймагында иште катышкан адамга карата жасалса, анда бул аракеттер 1970-жылдын 24-октябрында БУУнун Башкы Ассамблеясынын резолюциясы (XXV) менен кабыл алынган мамлекеттер ортосунда достук мамилелер жана кызматташуу туурасында эл аралык укук жөнүндө Декларациянын принциптерине карама-каршы келет.

М.А. Букашев баяндалганга негизденип, кайрылуучу тараптын өтүнүчүн канааттандыруусуз калтырууну суранат.

Жоопкер тараптын экинчи өкүлү А.Т. Молдобаев М.А. Букашевдин жүйөлөрүн колдоду.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратынын өкүлү Т.А. Чилдебаев да кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен макул болгон жана аларды кийинкидей негиздер боюнча негизсиз деп эсептейт.

ЖПК 198-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык ишти маңызы боюнча кароодо сотко чейинки өндүрүштө же сот отурумунда жабырлануучуну, күбөнү кечиктирип суракка алуу жабырлануучунун, күбөнүн жашоосу жана ден-соолугу үчүн коркунучка, анын катуу оорусуна, алардын алдыда боло турган чет жакка чыгуусуна же Кыргыз Республикасынын аймагынан тышкары туруктуу жашап турушуна байланышкан объективдүү себептерден улам мүмкүн болбойт деп эсептөөгө негиздер болгон өзгөчө учурларда, мындай жабырлануучу, күбө алгачкы текшерүү органынын ыйгарым укуктуу кызмат адамынын, тергөөчүнүн өтүнүчү боюнча тергөө судьясы тарабынан суракка алынышы мүмкүн.

Сотко чейинки өндүрүштүн жүрүшүндө жүргүзүлүүчү мындай сурак көрсөтмөлөрдү депонирлөө деп аталат.

Көрсөтүлгөн Кодекстин 201-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык көрсөтмөлөрү депонирленген жабырлануучу, күбө ишти маңызы боюнча кароодо сотто кайталанып суракка алынышпайт.

Ушундай эле жобо ЖПК 320-беренесинин 1-бөлүгүндө бекитилген, ага ылайык жабырлануучунун жана күбөнүн сотко чейинки өндүрүштө берген көрсөтмөлөрүн сотто жарыя кылууга, ошондой эле

2021-жылдын
20-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 02-Р

алардын көрсөтмөлөрүнүн үн жазууларын, суракка алуунун видео-жазууларын угузуп-көрсөтүүгө, эгерде алардын көрсөтмөлөрү аталган Кодекстин 26-главасына ылайык депонирленген болсо, алардын сотко келүү мүмкүндүгүн жокко чыгаруучу себептер боюнча жабырлануучу же күбө сот отурумунда жок кезде берилген тараптардын өтүнүчү боюнча жол берилет.

Аны менен мыйзам чыгаруучу тарабынан жабырлануучу, анын ичинде чет өлкөлүк жаран дагы соттук процессте катышпай турган өзгөчө учурлары караштырылган.

Ошентип, Президенттин Аппаратынын өкүлүнүн пикири боюнча Кыргыз Республикасынын жараны болгон жабырлануучунун, жана башка мамлекеттин жараны- жабырлануучунун укуктук абалы, алардын соттук процессте катышпоосу бөлүгүндө колдонуудагы жазык-процесстик мыйзамдар менен регламенттелген жана бири биринен айырмаланбайт.

Т.А. Чилдебаев Конституция жогорку юридикалык күчкө ээ жана башка мамлекеттердин аймагында эмес, а Кыргыз Республикасынын аймагында түздөн-түз иштейт (6-берене) деп белгилейт. Демек, Кыргыз Республикасынын мамлекеттик органдарынын башка мамлекеттин аймагында чет өлкөлүк жаранга карата кайсы бир мажбурлоо чараларын жасалышына жол берилгис.

Ушуга байланыштуу, мыйзам чыгаруучу чет өлкөлүк жаран сотко чейинки өндүрүштө же соттук териштирүүдө өз ыктыяры менен катышууга макул болсо, жазык иштин өндүрүшүн жүргүзгөн тийиштүү орган тарабынан чакыртылышы мүмкүн деп караштырган.

Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын өкүлү У.У. Конкубаева окшош аргументтерди келтирди жана Президенттин Аппаратынын өкүлүнүн көз карашын карманат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү М.Н. Сапиянова талашылып жаткан ченемдик жобо Конституциянын ченемдерине карама-каршы келбейт деп эсептейт.

Тактап айтканда ал тарабынан, чет мамлекеттин жараны болгон жабырлануучунун сотко келүүсүн камсыз кылуу маселелери ЖПКнын 512-беренеси менен жөнгө салынат, анын күчүнөн улам, көрсөтүлгөн Кодексте чет мамлекетинин аймагында каралган суракка алуу же айрым тергөө же соттук аракеттерди өткөрүү зарылдыгы болгондо сот, прокурор, тергөөчү алардын чет мамлекетинин тийиштүү органдары менен болгон укуктук жардам көрсөтүү жөнүндө эл аралык келишимдин же тең үзүр принцибинин негизинде ал өндүрүштү сурайт.

Алсак, Кыргыз Республикасы тергөө мөөнөттөрүн кыскартууну камсыз кылууга умтулуп, чет мамлекеттердин тергөө тажрыйбасын иликтеп, пайда болгон кыйынчылыктардан чыгууга аракет кылып, мыйзамда белгиленген тартипте күчүнө кирген жарандык, үй-

№ 02-Р

бүлөлүк жана жазык иштер боюнча эл аралык келишимдердин, конвенциялардын жана макулдашуулардын катышуучу болуп саналат.

Маселен, М.Н. Сапиянова Кыргыз Республикасы катышуучу болгон 1993-жылдын 22-январындагы Жарандык, үй-бүлөлүк жана жазык иштер боюнча укуктук жардам жана укуктук мамилелер жөнүндө Минск Конвенциясынын 9-беренесинин 4-пунктунун жоболорун келтирет, Келишим Тараптын биринин аймагында жашаган күбөнү, жабырлануучу, жарандык доогерди, жарандык жоопкерди жана алардын өкүлдөрүн, ошондой эле экспертти башка Келишим Тараптын юстиция мекемесине чакыртып алуу, ал келбеген учурда, аны мажбурлоо каражаттары менен коркутууну камтыбаш керек.

М.Н. Сапиянованын пикири боюнча ЖПКнын 121-беренесинин 1-бөлүгү менен жүйөлүү себептерсиз чакыруу боюнча келбей койгондо, жабырлануучу, күбө тергөөчүнүн же судьянын (соттун) жүйөлөштүрүлгөн токтому боюнча айдатып келүүгө (мажбурлап жеткирилүүгө) дуушар болушу мүмкүн деп караштырылган ченем ЖПКнын 515-беренесинин 1-бөлүгүндө көрсөтүлгөн адамдарга карата жайылтылбайт. Мындай адамдарга карата тергөө жана сот амалдары укуктук жардам көрсөтүү жөнүндө тапшырма боюнча жана алардын макулдугу менен гана жүргүзүлүшү мүмкүн.

Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин өкүлү А.М. Курманбаева да арыздануучунун жүйөлөрү менен макул болгон жок жана кийинкидей пикирин билдирди.

Чет өлкөлүк жарандардын жана жарандыгы жок адамдардын укуктук абалын жөнгө салуучу түздөн-түз ченемдик укуктук акты болуп 1993-жылдын 14-декабрындагы «Чет өлкөлүк граждандардын Кыргыз Республикасындагы укуктук абалы жөнүндө» Мыйзам саналат. Бул Мыйзам чет өлкөлүк жарандардын Кыргыз Республикасындагы негизги укуктарын, эркиндиктерин жана милдеттерин жөнгө салат, ошондой эле чет өлкөлүк жарандардын белгилүү бир укук бузууну жасаганы үчүн жоопкерчилигин караштырат.

Алсак, белгиленген Мыйзамдын 20-беренесине ылайык Кыргыз Республикасындагы чет өлкөлүк граждандар өздөрүнө таандык жеке, мүлктүк, үй-бүлөлүк жана башка укуктарын коргоо үчүн сот жана башка мамлекеттик органдарга кайрылуу укугуна ээ болот. Алар сотто Кыргыз Республикасынын граждандары менен бирдей процессуалдык укуктардан пайдаланат.

ЖПКнын 4-беренесине ылайык Кыргыз Республикасынын аймагында чет өлкөлүк жарандарга, жарандыгы жок адамдарга, ошондой эле чет өлкөлүк юридикалык жактарга карата жазык сот өндүрүшү, эгерде Кыргыз Республикасынын өз ара укуктук жардам көрсөтүү жөнүндө эл аралык келишимдеринде башкача каралбаса, аталган Кодекстин ченемдерине ылайык жүргүзүлөт. Эл аралык укуктун жалпы таанылган принциптерине жана ченемдерине жана Кыргыз Республикасынын эл аралык келишимдерине ылайык кол тийбес-

2021-жылдын
20-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 02-Р

тикти колдонгон адамдарга карата ушул Кодексте каралган процесс-тик иш-аракеттер кызматында кол тийбестикти колдонгон адам же мурда болгон чет мамлекеттин же ал кызматкери болуп саналган же болгон эл аралык уюмдун макулдугу менен жүргүзүлөт.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын аймагындагы чет өлкөлүк жарандардын, жарандыгы жок адамдардын укуктук макамы улуттук мыйзамдар менен да, эл аралык ченемдик укуктук актылар менен да регламенттелет.

Алсак, Кыргыз Республикасы да катышуучу болуп саналган 2002-жылдын 7-октябрындагы Жарандык, үй-бүлөлүк жана жазык иштер боюнча укуктук жардам жөнүндө Конвенцияга (Кишинев ш.) ылайык жабырлануучу жана алардын өкүлдөрү, ошондой эле күбө, эксперт же башка адам жарандыгына карабастан суроо-талапты алып жаткан Келишим Тараптын чакыруусу боюнча суроо-талапты жөнөтүп жаткан Келишим Тараптын мекемесине келиши мүмкүн эмес, анын аймагында жазык жоопкерчилигине тартылышы мүмкүн эмес, анын мамлекеттик чек арасын өтүп кеткенге чейин жасалган жосуну үчүн камакка жана жазаланууга мүмкүн эмес. Мындай адамдар териштирүүнүн предмети болгон иш боюнча күбөлүк көрсөтмөлөрүнө же эксперт катары корутундуларына байланыштуу жоопкерчиликке тартылышы, камакка алынышы же жазаланууга мүмкүн эмес.

Алардын жазык жоопкерчилиги жөнүндө маселе жогоруда көрсөтүлгөн Конвенциянын жоболоруна ылайык чечилет.

Жогоруда аталган Конвенцияда Келишим Тараптын биринин аймагында жашаган адамдарды башка Келишим Тараптын мекемесине келбей коюусу учурунда чакырууда аларды мажбурлап келтирүү коркутуу камтылбаш керек.

Ушуга байланыштуу, чет мамлекеттердин тийиштүү уюмдары жана кызмат адамдары менен соттордун, прокурорлордун, тергөөчүлөрдүн өз ара иштешүү тартиби Конвенциянын жана эл аралык укуктун ченемдеринин негизинде ЖПКнын XVII бөлүмү менен жөнгө салынган.

Баяндалгандан келип чыксак, А.М. Курманбаева талашылып жаткан ченемдик жобо Кыргыз Республикасынын Конституциясынын ченемдерине карама-каршы келбейт деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, башка жактардын түшүндүрмөлөрүн угуп жана иштин материалдарын изилдеп чыгып, кийинкидей тыянактарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик укуктук актынын

2021-жылдын
20-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 02-Р

конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын бул иш боюнча кароо предмети болуп Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 515-беренесинин 1-бөлүгүнүн «алардын макулдугу менен ... чакыртылышы мүмкүн» деген сөздөр менен баяндалган ченемдик жобосу саналат:

«515-берене. Кыргыз Республикасынын аймагынан тышкары жерде жүрүшкөн күбөнү, жабырлануучуну, анын өкүлүн, экспертти чакыруу жана суракка алуу

1. Күбө, жабырлануучу, анын өкүлү, эксперт, эгерде алар чет мамлекеттин жарандары болуп эсептелсе, жазыктык иш өндүрүшүндө турган тиешелүү кызмат адамы тарабынан алардын макулдугу менен Кыргыз Республикасынын аймагында процесстик же соттук аракеттерди жүргүзүү үчүн чакыртылышы мүмкүн.»

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодекси Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген тартипке ылайык кабыл алынган жана «Эркин Тоо» гезитинин 2017-жылдын 15-февралындагы № 23-28 сандарында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын Ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы акт болуп эсептелет.

2. Мыйзам жана сот алдында бардыгынын бирдей болуусу (16-берененин 3-бөлүгү) жөнүндө конституциялык жобо укуктук мамлекеттин пайдубал башаттарынын бири. Бул орнотмо Адам укуктарынын жалпы декларациясынын 7-беренесин, Экономикалык, социалдык жана маданий укуктар жөнүндө эл аралык пактынын 7-беренесин, Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пактынын 14 беренесин жана 20-беренесинин 2-бөлүгүн кошкондо эл аралык укуктук актыларына толугу менен ылайык келет.

Баардыгынын мыйзам жана сот алдындай бирдей болуусунун конституциялык принцибин, баарыдан мурун, мыйзамда жыныстын, расанын, тилдин, этникалык таандыктын белгилерине, анын ичинде жарандыктын жана адам менен жарандын коомдук турмуштун ар кыл чөйрөсүндө жана жеке турмушунда укуктук мүмкүнчүлүктөрүнүн тендигинин бузулушуна алып келүүчү башка жагдайларга негизделген кандайдыр бир айырмачылыктарга, алып салууга же артыкчылык берүүгө жол берилгистигин болжол турган кодулоого каршы мүнөздөгү талап катары түшүнүү керек.

Жазык укугунда ушул принцип жазык мыйзамы алдында баардыгы бирдей, кылмыштан жабыр тарткан бардык адамдардын жазык-укуктук коргоого бирдей укуктуу, ошондой эле кылмыш субъекттери үчүн жазык жоопкерчилигинин негиздеринин бирдейлигин билдирет.

Жазык сот өндүрүшү мамлекеттик ишмерликтин абдан маанилүү чөйрөсү болуп саналат, анткени коомдо эң башкы баалуулук адам

2021-жылдын
20-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 02-Р

жана анын кол тийбестиги эсептелет. Кылмыш жасалгандан келип чыккан социалдык конфликттер канчалык адилеттүү чечилгенине жараша мамлекеттик институттардын ишмердигинин натыйжалуулугуна берилген баа көз каранды.

Ал эми адилеттүү сот адилеттигинин негизинде колдонулуучу жазык мыйзамдары, баарыдан мурун, тараптардын атаандаштыгы жана тең укуктуулугунун негизинде сот өндүрүшүн жүзөгө ашыруу принциби менен диалектикалык өз ара байланыштагы бирдейлик принциби жатат.

3. Кыргыз Республикасынын Конституциясы мыйзам жана сот алдында баардыгы бирдей (16-беренесинин 3-бөлүгү) деген негиз салуучу конституциялык принцибинен ар кимге тараптардын атаандаштыгынын жана тең укуктуулугунун негизинде сот өндүрүшүн жүзөгө ашырууну (99-беренесинин 3-бөлүгү) кепилдейт.

Тараптардын атаандаштыгы жана тең укуктуулугу жөнүндө конституциялык жобо процессте тараптар болуп саналган соттук териштирүүнүн карама-каршы позицияларында турган тараптары менен катышуучуларына бирдей укук берүү катары каралат да, аларга тең аталаш-тартыш жүргүзүүгө мүмкүндүк берет, алардын тең укуктук мүмкүнчүлүктөрүн камсыз кылат жана ага ылайык соттук териштирүүдө өзүнүн мыйзамдуу кызыкчылыктарын жигердүү коргоо үчүн чыныгы атаандаштыкка мүмкүндүк берет (Конституциялык палатанын 2014-жылдын 21-февралындагы чечими).

Тараптардын атаандаштыгы жана тең укуктуулугу жөнүндө конституциялык жобо жазык-процесстик мыйзамдардын тийиштүү ченемдеринде өзүнүн өнүгүүсүн улантат. Алсак, ЖПКнын 18-беренесинин 1, 3 жана 4-бөлүктөрүнө ылайык жазык сот өндүрүшү айыптоочу жана коргоочу тараптардын тең укуктуулугунун жана атаандаштыгынын негизинде жүзөгө ашырылат. Сот объективдүүлүктү жана бейтараптуулукту сактоо менен тараптардын процесстик укуктарынын жана милдеттеринин ишке ашырылуусу үчүн бирдей шарттарды түзөт. Сот далилдерди изилдөөгө катышуу тараптардын ар бири үчүн бирдей негиздер камсыз болгон далилдерге гана процесстик чечимди негиздейт. Акыры, сот баардык учурларда ишти кароодо соттук териштирүүнүн катышуучуларынын укуктарынын теңдигин камсыз кылууга милдеттүү.

Ошону менен бирге, тараптардын атаандаштыгы жана тең укуктуулугу негизинде сот өндүрүшүн жүзөгө ашыруу жөнүндө конституциялык орнотмо бир соттук процесстин катышуучуларына – карама-каршы тараптарга бирдей процесстик мүмкүндүктөрдү камсыз кылуу зарылдыгын болжойт. Ушул мааниде ал эки тарапка тең бирдей процесстик мүмкүндүктөрдү жана каражаттарды берүүгө багытталган, тараптардын ар бири алардын жардамы менен өзүнүн көз карашын жактай алат жана карама-каршы тараптын ырастамаларын

2021-жылдын
20-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 02-Р

талаша алат, бул, акыры, объективдүү жана адилеттүү соттук актыга жетишүүгө жол берет.

Ошол эле учурда, процесстик тең укуктуулуктун принциби ар кандай жазык сот өндүрүшүнүн катышуучулары – жабырлануучуларына жайылтылбайт дегенди билдирбейт. Тескерисинче, баардыгы мыйзам жана сот алдында бирдей деген конституциялык принциптен келип чыккандай, жазык кол салуудан жабыр тарткандардын баарына, алып салуусуз, алардын укуктарын жана кызыкчылыктарын коргоонун бирдей мүмкүндүктөрү менен тең укуктук абал камсыз кылынышы керек.

Бирок процесстик тең укуктуулук, ушуга карабастан, бир эле жазык сот өндүрүшү боюнча айыпталуучунун жана жабырлануучунун, ошондой эле ар кандай жазык сот өндүрүшү боюнча жабырлануучулардын өзгөчө теңдигин билдирбейт. Баарыдан мурун, бул жабырлануучунун жана айыпталуучунун, ошондой эле адамдын кайсы бир статуска ээ болуусунун объективдүү жана субъективдүү себептеринин укуктук табиятынын айырмачылыгы менен шартталган.

Ошон үчүн процесстик теңдик принцибин ишке ашыруу бир иш боюнча айыпталуучуга жана жабырлануучуга же ар башка иштер боюнча жабырлануучуга бирдей же окшош шарттарда болууга жол берген компенсатордук механизм аркылуу жүргүзүлөт. Башкача айтканда, көрсөтүлгөн субъекттерге алардын нагыз процесстик абалын ар кандай кырдаалдарда түзөтүүгө жөндөмдүү процесстик каражаттарды колдонууга мүмкүндүк берилет.

Каралып жаткан маселеге карата, эгер күбө, жабырлануучу, анын өкүлү, эксперт чет өлкөлүк жарандар болуп, Кыргыз Республикасынын аймагынан тышкары жерде болсо жана алардын мүмкүн болбой калуусу көрсөтмөлөрдү депонирлөө институту менен компенсацияланат (26-глава). Көрсөтмөлөрдү депонирлөө – бул, жабырлануучуну жана күбөнү кечиктирип суракка алууга мүмкүн болбойт деп эсептөөгө негиздер болгон учурларда, тергөөчү судья алардын көрсөтмөлөрүн алдын ала суракка алып бекитет (5-берененин 7-пункту). ЖПК ылайык жабырлануучунун көрсөтмөлөрүн депонирлөө негиздери болуп ишти маңызы боюнча кароодо сотко чейинки өндүрүштө же сот отурумунда жабырлануучуну, күбөнү кечиктирип суракка алуу жабырлануучуну, күбөнүн жашоосу жана ден-соолугу үчүн коркунучка, анын катуу оорушуна, алардын алдыда боло турган чет жакка чыгуусуна же Кыргыз Республикасынын аймагынан тышкары туруктуу жашап турушуна байланышкан объективдүү себептерден улам мүмкүн болбойт деп эсептөөгө негиздер болгон өзгөчө учурларда, жактоочунун жана жактоо тарабынын процеске катышуучуларынын өтүмөсү, ошондой эле өзгөчө учурларда алгачкы текшерүү органынын ыйгарым укуктуу кызмат адамынын, тергөөчүнүн тергөө судьясынын алдына койгон өтүмөсү саналат (198-берене).

2021-жылдын
20-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 02-Р

ЖПКнын 201-беренесине ылайык ишти маңызы боюнча кароодо көрсөтмөлөрү депонирленген жабырлануучу кайталап суракка алынбайт, бирок анын көрсөтмөлөрүн тактоо же сотко чейинки иш өндүрүшүндө тергөө судьясы тарабынан суракка алуунун жүрүшүндө ачыкталбаган башка шарттар боюнча зарылчылык келип чыккан учурда ага жол берилет.

Андан тышкары, жабырлануучунун кандайдыр бир себеп менен болбой калуусу өкүлчүлүк институту менен, жазык процессинде коомдук милдеттерди чечүүдөн тышкары жабырлануучунун кызыкчылыктарын коргоочу мамлекеттик айыптоочунун милдеттүү катышуусу менен, ошондой эле жабырлануучунун жана күбөнү суракка алуунун жүрүшүндө видеобайланыш режиминде техникалык каражаттардын пайдаланылышынын мүмкүндүгү менен компенсацияланат (ЖПКнын 43, 194, 285-беренелери).

Ал эми айыпталуучунун кызыкчылыктарына тийиштүү болсо, жазык-процесстик мыйзамдарда кыйла олуттуу компенсаторлук механизмдер бар. ЖПКнын 17-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык күнөөлүү делинген ар кандай шектенүүлөр, анын ичинде соттук доолашууларда жабырлануучу тараптын келбей коюусуна байланыштуу шектенүүлөр дагы абдан негиздүү түрдө чечилет жана айыпталуучунун пайдасына чечмелениши керек.

Башка сөз менен айтканда, ЖПК бардык болушу ыктымал кырдаалдарды, анын ичинде жазык сот өндүрүшүнүн принциптерин, тараптардын атаандаштык жана тең укуктуулук принцибин бузбастан соттук процессте жабырлануучу тараптын катышуусун камсыз кылууга мүмкүн эместиги менен шартталган кырдаалдарды чечүү үчүн бардык зарыл инструментарийлерди камтыйт.

Албетте, процесстик тең укуктуулук жабырлануучуга карата мажбурлоонун башка чараларын жана таасир этүүнүн башка түрлөрү колдонулган учурларда да анын укуктук абалынын теңдигине жетишүү даражасын кемитпестен талап кылат.

Жазык-процесстик мажбурлоо – жазык-процесстик укуктун ченемдери менен жөнгө салынуучу процесстин катышуучуларынын жүрүм-турумуна таасир этүүнүн ыкмаларынын бири, ал мыйзамдын талаптарды аткарбаган адамдарга карата же андай аткарбоону алдын алуу үчүн мамлекеттик мажбурлоону колдонуу мүмкүндүгүн караштырат. Жазык-процесстик мажбурлоо чараларын колдонуунун жалпы негизи болуп сот адилеттигинин максаттарына жана милдеттерине жетишүү зарылдыгы, жазык сот өндүрүшүнүн белгиленген тартибин жана өкүмдүн ойдогудай аткарылышын камсыз кылуу саналат. Жазык-процесстик мажбурлоонун баардык чаралары үчүн жалпылык болуп мажбурлоо ага дуушар болгон адамдын эркине жана каалоосуна карабастан колдонуу мүмкүндүгү саналат.

Каралып жаткан маселенин көз карашы менен алганда, эгер Кыргыз Республикасынын мыйзамы менен чет өлкөлүк жаран жа-

2021-жылдын
20-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 02-Р

бырлануучу болуп таанылса, бирок нагыз жашаган жери же башка себептер менен Кыргыз Республикасынын аймагынан тышкары жерде жүргөн болсо, анда ага карата жазык-процесстик мажбурлоо чараларын колдонуунун чектери объективдүү түрдө чектелет, бул жазык-процесстик тартиптин себептери менен эмес шартталган, ал такыр башка тегиздикте жатат.

4. Чет өлкөлүк жарандардын баардык категориялары укуктардын, эркиндиктердин жана милдеттердин кайсыл көлөмүнө ээ жана барган мамлекет менен белгилүү укуктук байланышта болушат.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 19-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасында чет өлкөлүк жарандар жана жарандыгы жок адамдар, мыйзамда же Кыргыз Республикасы катышуучусу болуп эсептелген эл аралык келишимде белгиленгенден башка учурларда Кыргыз Республикасынын жарандары менен бирдей укуктардан пайдаланат жана милдеттерди аткарат.

Ошентип, чет өлкөлүк жарандардын укуктук статусу эл аралык укуктун ченемдерин дагы эске алуучу ички мыйзамдар менен белгиленет. Кыргыз Республикасында чет өлкөлүк жарандардын негизги укуктары, эркиндиктери жана милдеттери «Чет өлкөлүк граждандардын Кыргыз Республикасындагы укуктук абалы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы менен аныкталган.

Белгиленген Мыйзамдын 23-беренесине ылайык Кыргыз Республикасынын аймагында кылмыш жасаган администрациялык же башка укук тартибин бузган чет өлкөлүк граждандар Кыргыз Республикасынын граждандары менен жалпы негизде жоопкерчилик тартат.

Демек, дипломатиялык, консулдук жана башка статустук иммунитетти бар адамдардан тышкары мамлекеттик таандыктыгына карабастан Кыргыз Республикасынын аймагында кылмыш жасаган адамдардын баарында Кыргыз Республикасынын жазык мыйзамы боюнча жооп берүү милдети жатат. Бул принцип белгилүү жүрүм-турумга же оң маанайдагы аракеттерди жасоого милдеттендирүүчү Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын ченемдерине кыйшаюусуз баш ийүү бөлүгүндө да чет өлкөлүк жаранга жайылтылат. Болбосо ага Кыргыз Республикасынын жарандарына жасалгандай эле санкциялар да, мажбурлоо чаралары да, анын ичинде процесстик мүнөздөгү чаралар дагы колдонулушу мүмкүн.

Ошентип, чет өлкөлүк жаран өзүнүн мамлекетинен тышкары жүрүп, аны менен укук байланышта болуп, анын колдоосунан жана коргоосунан пайдаланса дагы, барган мамлекеттин эгемен бийлигинин аракеттерине көз каранды болот.

Ошону менен бирге, кайрылуучу тараптын ЖПКнын талашылып жаткан 515-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык күбө, жабырлануучу, анын өкүлү, эксперт, эгерде алар чет мамлекеттин жарандары болуп эсептелсе, алардын макулдугу менен Кыргыз Республикасынын аймагында процесстик же соттук аракеттерди жүргүзүү үчүн чакы-

2021-жылдын
20-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 02-Р

рылышы мүмкүн. Бул принцип жогоруда көрсөтүлгөн субъекттерге тийиштүү Кыргыз Республикасынын чет мамлекет менен өз ара укуктук жардам көрсөтүү жөнүндө эл аралык келишим болгон күндө да сакталат.

Асыресе, Кыргыз Республикасы жарандык, үй-бүлөлүк жана жазык иштер боюнча укуктук жардам жана укуктук мамилелер жөнүндө Конвенцияга (Минск шаары, 1993-жылдын 22-январы) кол койгон жана аны ратификациялаган, Россия Федерациясы, Латвия Республикасы, Азербайжан Республикасы жана бир катар башка өлкөлөр менен эл аралык келишимдер түзүлгөн. Бул эл аралык макулдашуулар соттун суроо-талабы боюнча чет мамлекетинин жарандары болгон күбөнүн, жабырлануучунун, жарандык доогердин, жарандык жоопкердин жана алардын өкүлдөрүнүн, ошондой эле эксперттин келүүсүнүн өзгөчө ыктыярдуу мүнөзү жана алар келбей калган учурда мүмкүн болуучу санкцияларга жана мажбурлоого тыюу салуу жөнүндө жоболорду камтыйт.

Кыргыз Республикасынын укуктук жөнгө салуунун көрсөтүлгөн формасын кармануу милдети Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын «жашоого жөндөмдүүлүгүнүн» жагдайлары менен, алардын мейкиндик чектери алар колдонула турган жана милдеттүү ченемдик акттын күчүндө болуусу менен шартталган.

5. Мыйзамдын мейкиндикте колдонулушу принциптердин жыйындысына негизделген, алардын катарында аймактык, улуттук (жарандык), реалдуу, универсалдуу, дипломатиялык иммунитет, атайын миссия жана экстрадиция принциптери бар.

Мыйзамдын колдонулушунун аймактык принциби мамлекеттик эгемендүүлүктүн жана бийликтин үстөмдүгүнүн аймактык мүнөзүндө чагылдырылган.

Мамлекеттин сапаттык белгиси болуп эгемендик саналат, ал анын маңызын жана баалуулугун чагылдырат, мамлекеттин ичиндеги толук кандуу бийлик жана эл аралык мамилелерде кандай гана болбосун жогорку бийликтен көз карандысыздыгы катары түшүнүлөт.

Кыргыз Республикасынын Конституциясы Кыргыз Республикасы өзүнүн аймагында толук мамлекеттик бийликке ээ, ички жана тышкы саясатты өз алдынча жүргүзөт деп жар салат (1-берененин 2-бөлүгү). Тактап айтканда, Кыргыз Республикасынын бийлик үстөмдүгү башка мамлекеттикиндей эле мамлекеттин ичинде колдонулат жана анын аймагы менен чектелет.

Башкы Ассамблеянын 1981-жылдын 9-декабрындагы 36/103 резолюциясы менен кабыл алынган мамлекеттин ички иштерине кийлигишүүсүнө жана интервенцияга жол берилгистиги жөнүндө Декларацияга ылайык бир да мамлекет кайсы бир себептер менен кандайдыр бир мамлекеттин ички жана тышкы иштерине түздөнтүз же кыйыр түрдө кийлигишүүгө укуктуу эмес. Ар бир мамлекет мамлекеттин ички иштерине кийлигишүү каражаты сапатында адам

2021-жылдын
20-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 02-Р

укуктары жөнүндө маселелерди пайдалануудан же бурмалоодон, мамлекеттердин чегинде башка мамлекеттерге жана мамлекеттер же мамлекеттердин топтору ортосунда басым көрсөтүүдөн карманууга милдеттүү.

Аны менен, жогоруда баяндалгандарга жана мамлекеттик эгемендиктин принциптерине ылайык Кыргыз Республикасынын юрисдикциясы Кыргыз Республикасынын аймагынан тышкаркы жерде жүргөн чет өлкөлүк жарандарга жайылтылышы мүмкүн эмес.

Ошентип, талашылып жаткан ченемдик жобо Кыргыз Республикасынын жазык-процесстик мыйзамдарынын мейкиндик колдонулушунун мүмкүндүктөрүн эске алуу менен кабыл алынган, жалпыга кабыл алынган принциптерге жана эл аралык укуктун ченемдерине негизделген жана мыйзам жана сот алдында баардыгы бирдей, Кыргыз Республикасынын жарандарынын укуктары менен чет өлкөлүк жарандарынын укуктарынын теңдиги, жазык сот өндүрүшүндө тараптардын атаандаштыгы жана тең укуктуулугу делген конституциялык кепилдиктерди буза албайт.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 46, 47, 48, 51 жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

1. Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 515-беренесинин 1-бөлүгүнүн «алардын макулдугу менен ... чакыртылышы мүмкүн» деген сөздөр менен баяндалган ченемдик жобосу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 19-беренесинин 1-бөлүгүнө, 99-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келбейт деп таанылсын.

2. Чечим акыркы жана даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

3. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

4. Ушул чечим мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2021-жылдын
27-январы
Бишкек шаары

№ 03-Р

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН АТЫНАН КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

Б.И.К. кызыкчылыгында Айнура Мусаевна Осмоналиеванын кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2015-жылдын 27-октябрындагы № 733 токтому менен бекитилген Адам ооруп калганда асырап алуучу, камкорчу (көзөмөлчү) жана багып алуучу ата-эне боло албай турган оорулардын тизмегинин 39-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы, төрагалык кылуучу – К.А. Дуйшеевдин, судьялар М.Р. Бобукееванын, Л.П. Жумабаевдин, М.Ш. Касымалиевдин, К.Дж. Кыдырбаевдин, Э.Ж. Осконбаевдин, Ж.И. Саалаевдин, Ж.А. Шаршеналиевдин курамында, катчы Ж.А. Лобанованын,

кайрылуучу тарап – Б.И.К. кызыкчылыгында Айнура Мусаевна Осмоналиеванын;

жоопкер тарап – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ишеним кат боюнча өкүлү Элдар Майрамбекович Токторовдун;

- башка жактар – Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин ишеним кат боюнча өкүлү Аида Маратовна Курманбаеванын, Кыргыз Республикасынын Эмгек жана социалдык коргоо министрлигинин ишеним кат боюнча өкүлү Амантур Уланбекович Эгембердиевдин, Кыргыз Республикасынын Саламаттыкты сактоо министрлигинин «СПИД» республикалык борборунун ишеним кат боюнча өкүлү Умуткан Жусуповна Чокморованын, «ВИЧ менен жашаган аялдардын өлкөлүк желеси» коомдук фондунун ишеним кат боюнча өкүлү Бактыгуль Карыпбековна Исраилованын катышуусу менен,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1, 6-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4, 18, 19, 37, 42-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2015-жылдын 27-октябрындагы № 733 токтому менен бекитилген Адам ооруп калганда асырап алуучу, камкорчу (көзөмөлчү) жана багып алуучу ата-эне боло албай турган оорулардын тизмегинин 39-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти жабык соттук отурумда карап чыкты.

Б.И.К. кызыкчылыгында А.М. Осмоналиеванын өтүнүчү бул ишти кароого себеп болду.

Ишти кароого негиз болуп Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2015-жылдын 27-октябрындагы № 733 токтому менен бекитилген Адам ооруп калганда асырап алуучу, камкорчу (көзөмөлчү) жана багып алуучу ата-эне боло албай турган оорулардын тизмегинин

2021-жылдын
27-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

39-пунктунун Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү маселесинде пайда болгон күмөндүүлүк саналган.

Ишти соттук отурумга даярдоону жүргүзгөн судья-баяндамачы Ж.И. Саалаевдин маалыматын угуп, келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2020-жылдын 15-июнунда Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2015-жылдын 27-октябрындагы № 733 токтому менен бекитилген Адам ооруп калганда асырап алуучу, камкорчу (көзөмөлчү) жана багып алуучу ата-эне боло албай турган оорулардын тизмегинин 39-пунктунун Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 20-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Өтүнүчтүн мазмунунан келип чыккандай, Оорулардын тизмегинин 39-пунктуна ылайык ВИЧ-инфекциясы бар адам асырап алуучу, камкорчу (көзөмөлчү) жана багып алуучу ата-эне боло албастыгы келип чыгууда.

Арыздануучу белгилегендей, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө ылайык адам укуктары жана эркиндиктери ажырагыс, ал ар бир адамга төрөлгөндөн эле таандык жана жогорку баалуулуктарга кирет. Алар түздөн-түз колдонулат, бардык мамлекеттик органдардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жана алардын кызмат адамдарынын ишмердигинин мааниси менен мазмунун аныктайт. Кыргыз Республикасы өз аймагынын чегинде, өзүнүн юрисдикциясында турган бардык адамдардын укуктары менен эркиндиктерин камсыз кылат. Эч ким жынысы, расасы, тили, майыптуулугу, этноско таандыктыгы, туткан дини, курагы, саясий же башка ынанымдары, билими, теги, мүлктүк же башка абалы, ошондой эле башка жагдайлары боюнча кодулоого алынышы мүмкүн эмес. Эл аралык милдеттенмелерге ылайык ар кайсы социалдык топтор үчүн бирдей мүмкүнчүлүктөрдү камсыз кылууга багытталып, мыйзамда белгиленген атайын чаралар кодулоо деп эсептелбейт.

Жогоруда келтирилген конституциялык жоболор бардык адамдар мыйзам алдында бирдей жана мыйзам тарабынан кодулоосуз корголууга укуктуу деген Адам укуктарынын жалпы декларациясынын 7-беренеси, Атуулдук жана жарандык саясий укуктук жөнүндө Эл аралык пакттын 26-беренеси жана Көз карандысыз Мамлекеттерден Шериктештигинин Конвенциясынын 20-беренеси менен шайкеш келет. Бул жагдайда кодулоонун кандай гана түрү болбосун, ал мыйзам менен тыюуга алыныш керек, өз кезегинде мыйзам бардыгына жынысы, расасы, өңү, тили, туткан дини, саясий жана башка ынанымдары, улуту же социалдык чыгыш теги, мүлктүк абалы, теги

2021-жылдын
27-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

(туулгандыгы) же башка жагдайы боюнча бирдей жана натыйжалуу коргоону кепилдөөгө тийиш.

Ошол эле учурда, арыздануучу көрсөткөндөй, ВИЧ/СПИДге каршы күрөшүү жөнүндө Декларациянын 58-беренесине ылайык катышуучу болгон мамлекеттер ВИЧ/СПИДге чалдыккан адамдарга, алыс топтордун мүчөлөрүнө карата кодулоонун бардык формаларын жоюу үчүн тийиштүү мыйзамдарды, жоболорду жана башка чараларды камсыз кылууну, бекемдөөнү жана сактоону, алар тарабынан адамдын бардык укуктарын толук жүзөгө ашыруунун камсыз кылуу үчүн жаманатты кылууга жана эпидемияга байланыштуу социалдык обочолонууга каршы күрөшүү стратегиясын иштеп чыгууну милдеттенишет.

Европада жана Борбордук Азияда ВИЧ/СПИДге каршы күрөшүүдө өнөктөштүк жөнүндө Дублин декларациясы да ВИЧ/СПИДге чалдыккан адамдар туурасында бардык адам укуктарынын натыйжалуу сакталышын камсыз кылуу максатында, анын ичинде колдонуудагы мыйзамдарды, саясатты жана тажрыйбаны сынчыл талдоодон жана мониторингден өткөрүү аркылуу Европа жана Борбордук Азияда ВИЧ/СПИДге чалдыккан адамдарды кодулоого каршы күрөшүү зарылдыгын жарыялаган.

А.М. Осмоналиева талашылып жаткан ченем ВИЧке чалдыккан адамдар кодуланбайт деген тыюуну бузуп, ВИЧ-инфекциялуу деген диагнозу бар маалыматтын негизинде аларды асырап алуу укугунан мөөнөтсүз ажыратып, жарандардын башка категориясы алдында теңсиздик абалда калтырат деп жогоруда келтирилген эл аралык ченемдердин негизинде белгилейт.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2015-жылдын 27-октябрындагы № 733 токтому менен бекитилген Балдарды Кыргыз Республикасынын жарандарына жана чет өлкөлүк жарандарга асырап алууга берүү тартиби жөнүндө жобого ылайык ыйгарым укуктуу органдын кызматкери балдарды асырап алууга берүүнүн алдында асырап алуучулардын ким экендигин, аларды турак жай шартын, үй-бүлөлүк кирешесин текшерет, жашаган жана иштеген жеринен асырап алуучуларга берилген мүнөздөмөлөр менен таанышат, асырап алуучуларды ден-соолугун жана башкасын изилдейт. Бардык зарыл документтер изилденгенден кийин чечим кабыл алынат.

Арыздануучунун пикири боюнча, ВИЧ диагноздуу потенциалдуу асырап алуучулар ыйгарым укуктук мамлекеттик органдын өкүлүнө асырап алынып жаткан баланы ВИЧ-инфекциясын жугузуудан бардык зарыл коргоону камсыз кылып, ойдогудай багып-кароону далилдей алса, анда аталган адамдар асырап алуу укугу менен камсыз болушу керек. Мында потенциалдуу ата-эне ВИЧ-инфекциясын дарылап туруусу кажет, ошондой эле баланын жашоосу жана саламаттыгы үчүн бардык зарыл санитардык-гигиеналык жана турак жай шарттарын камсыз кылуусу керек.

Дал ушуга байланыштуу, А.М. Осмоналиеванын пикири боюнча адамдардын баланы асырап алууда өздөрүндө ВИЧ-инфекциянын

2021-жылдын
27-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

болуусу аларды автоматтык түрдө ВИЧ-инфекцияга чалдыккан асырап алуучу катары жокко чыгаруучу белги болуп саналбайт деген бүткүл дүйнө жүзүндөгү тажрыйба бар.

Кайрылуунун субъекти Конституциянын 16-беренесинин 5-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасында балдардын эң жакшы кызыкчылыктарын камсыз кылуу принциби колдонулат, бул Атуулдук жана жарандык укуктар жөнүндө Эл аралык пакттын 24-беренесинин 1-бөлүгү менен үндөшөт, ага ылайык ар бир бала расасы, өңү, жынысы, тили, туткан дини, улуту же социалдык чыгыш теги, мүлктүк абалы же теги (туулгандыгы) боюнча эч бир кодулоосуз үй-бүлө, коом жана мамлекет тарабынан жашы жете элек абалында талап кылынган коргоонун мындай чараларына укуктуу экендигин белгилейт.

Андан тышкары, Баланын укуктары жөнүндө конвенциянын 3-беренесинин 1 жана 2-бөлүктөрү менен социалдык камсыздоо маселелерине тийиштүү мамлекеттик же менчик мекемелер, соттор, административдик же мыйзам чыгаруучу органдар тарабынан болсо дагы, ага карабастан, балдарга карата бардык аракеттерде балдардын эң жакшы кызыкчылыктарын камсыз кылууга биринчи кезекте көңүл бөлүнөт. Катмышуучу мамлекеттер баланын ата-энелеринин, камкорчуларынын жана мыйзамда ага жооптуу болгон башка адамдардын укуктарын жана милдеттерин эске алып, ушул максатта бардык тийиштүү мыйзам чыгаруучу жана административдик чараларды кабыл алып, баланын бакубаттуулугу үчүн зарыл болгон андай коргоону жана камкордукту камсыз кылууну милдеттенет.

Ушул эле Конвенциянын 20-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө ылайык убактылуу же биротоло үй-бүлөлүк жашоодон ажыраган же өзүнүн эң жакшы кызыкчылыктарында андай чөйрөдө кала албаган бала мамлекет тарабынан берилүүчү өзгөчө коргоого алынууга жана жардамга укуктуу. Катмышуучу мамлекеттер өзүнүн улуттук мыйзамдарына ылайык андай баланын багылуусун алмаштырууну камсыз кылат.

Арыздануучу өзүнүн ата-энеси эмес болгон адамдар асырап алууда, аларга балдарды өткөрүп берүүгө тийиштүү бардык маселелерди кароодо эң бакшысы болуп баланын эң жакшы кызыкчылыктарын камсыз кылуу болуш керек экенин балдарды улуттук же эл аралык деңгээлде өзгөчө балдарды асырап алууга берүүдө Балдарды коргоого жана алардын бакубаттуулугуна тийиштүү социалдык жана укуктук принциптер жөнүндө Декларациянын 5-беренесине шилтеме жасайт.

Ошентип, кайрылуу субъектинин пикири боюнча мамлекет баланын эң жакшы кызыкчылыктарын камсыз кылуу керек, бирок талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясынын жогоруда келтирилген жана жалпыга таанылган эл аралык актыларды бузуп, алардын абалын начарлатууда.

2021-жылдын
27-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

А.М. Осмоналиеванын айтуусу боюнча кайсыл бир себептер ата-энесинен ажырап калган баланы асырап алуу, ага камкордук көрсөтүү балдарды коргоонун механизмдеринин бири болуп саналат. Баланы асырап алуу процедурасын жүргүзүүдө биринчи кезекте анын туугандарына асырап алууга артыкчылык укугу берилет. Ал эми, баланын асырап алуу ниети болгон жана ата-эне милдетин аткарам деген туугандарынын биринде ВИЧ диагнозу аныкталган учурда талашылып жаткан ченем туугандарынын үй-бүлөсүндө калуу мүмкүнчүлүгүнөн ажыратууда. Адам ооруп калганда асырап алуучу, камкорчу (көзөмөлчү) жана багып алуучу ата-эне боло албай турган оорулардын тизмегинин 39-пунктунан келип чыксак, бала балдар үйүнө же багып алуучу үй-бүлөгө берилет, эми бул ченемдик жобо баланын эң жакшы кызыкчылыктарын камсыз кылуу принцибине эч кандай ылайык келбейт.

Андан тышкары, арыздануучу кайрылуусунда баланын өзү дагы ВИЧке чалдыккан учурлары бар, андай балдарды асырап алуучулар ВИЧ-инфекциясын жугузуп алуу же ВИЧке чалдыккан балага өзгөчө багуу жана дарылануу талап кылынган шартынан улам жогорку жоопкерчилик коркунучунан сейрек асырап алышат деп көрсөтөт. Өз кезегинде, талашылып жаткан ченемден улам жогоруда көрсөтүлгөн балдар ВИЧке чалдыккан ата-энелер тарабынан асырап алынышы мүмкүн эмес, ал эми дал ушундай адамдар ВИЧке чалдыккан балага физикалык жактан дагы, психологиялык жактан дагы тиешелүү багууну камсыз кыла алышат.

Кайрылуунун субъекти Конституциянын 20-беренесинин 1, 2-бөлүктөрү менен Кыргыз Республикасында адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин жокко чыгаруучу же кемсинтүүчү мыйзамдар кабыл алынбашы керек деп белгилейт. Адамдын, жарандын укуктары менен эркиндиктери улуттук коопсуздукту, коомдук тартипти, калктын саламаттыгын, адеп-ахлагын сактоо, башка адамдардын укуктары менен эркиндиктерин коргоо максатында Конституция жана мыйзамдар менен чектелиши мүмкүн. Киргизилип жаткан чектөөлөр көрсөтүлгөн максаттарга өлчөмдөш болушу керек. Адамдын жана жарандын укуктарын, эркиндиктерин чектеген мыйзам алдындагы ченемдик укуктук актыларды кабыл алууга тыюу салынат.

Мында, А.М. Осмоналиева айткандай, баланы асырап алууну ниети бар адамдарды укуктарын чектөө сөзсүз зарыл, ошол эле учурда андай чектөөлөр көрсөтүлгөн максаттарга өлчөмдөш болуу керек, бирок ВИЧке чалдыккан адамдарга бала асырап алууга тыюу салуу калктын бул категориясын кодулоо болуп саналат жана бирдейлик, өлчөмдөштүк жана акылга сыяр принциптерин бузат.

Баяндалганды эске алуу менен, А.М. Осмоналиева Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2015-жылдын 27-октябрындагы № 733 токтому менен бекитилген Адам ооруп калганда асырап алуучу, камкорчу (көзөмөлчү) жана багып алуучу ата-эне боло албай турган

2021-жылдын
27-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

оорулардын тизмегинин 39-пунктун Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 20-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө карама-каршы келет деп таанууну суранат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 27-августундагы аныктамасы менен бул кайрылуу өндүрүшкө кабыл алынган.

Кайрылуучу тарап сот отурумунда өзүнүн талаптарын колдогон жана аларды канааттандырууну суранган.

Жоопкер тараптын өкүлү Э.М. Токторов кийинкидей көз карашын баяндап берген.

Баланын укуктары жөнүндө Конвенциянын 3-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык социалдык камсыздоо маселелерине тиешелүү мамлекеттик же менчик мекемелер, соттор, административдик же мыйзам чыгаруучу органдар тарабынан болсо дагы, ага карабастан, балдарга карата бардык аракеттерде балдардын эң жакшы кызыкчылыктарын камсыз кылууга биринчи кезекте көңүл бөлүнөт. 6-берененин 2-бөлүгү болсо, катышуучу мамлекеттер мүмкүн болушунча баланын жашоосун жана сак саламат өнүгүүсүн камсыз кылат.

Мында Конституциянын 16-беренесинин 5-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасында баланын эң мыкты кызыкчылыктарын камсыз кылуу принциби иштегенин белгилеп кетүү зарыл.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 47-беренесинин 1-бөлүгү ар бир адам саламаттыгын сактоого укуктуу деп белгилейт.

Анын менен бирге, Конституциянын 20-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык адамдын, жарандын укуктары менен эркиндиктери улуттук коопсуздукту, коомдук тартипти, калктын саламаттыгын, адеп-ахлагын сактоо, башка адамдардын укуктары менен эркиндиктерин коргоо максатында Конституция жана мыйзамдар менен чектелиши мүмкүн. Киргизилип жаткан чектөөлөр көрсөтүлгөн максаттарга өлчөмдөш болушу керек.

Ушундан улам, Э.М. Токторов белгилүү чөйрөдөгү адамдардын асырап алууга укуктарын чектөө негиздүү, анткени бул чектөө балдардын саламаттыгын кайтарууга гана багытталган.

Кыргыз Республикасынын Балдар жөнүндө кодексине ылайык баланын эң мыкты таламдарын камсыз кылуу максатында баланын укуктарынын жана таламдарынын биринчи кезектүүлүгүн таанууга, баланын укуктарын жана таламдарын бузуу, ага залал келтиргендик үчүн мамлекеттик бийлик жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын, алардын кызматкерлеринин, ошондой эле жеке жана юридикалык жактардын жоопкерчилигине, ар бир баланын дене-бой, акыл-эс, руханий, адеп-ахлактык жана социалдык өнүгүүсү үчүн зарыл болгон жашоо деңгээлине укугун камсыз кылууга негизделет.

Талашылып жаткан ченемде көрсөтүлгөн чектөө, биринчи кезекте, баланын кызыкчылыктары толук кандуу, ден соолугу чың үй-бүлөдө тарбиялануу укугу менен байланыштуу, ал жерден ата-эне жашоонун татыктуу деңгээлин камсыз кылуусу керек.

2021-жылдын
27-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

ВИЧке чалдыккан адамдар үчүн үзгүлтүксүз адекваттуу дарылануу, белгилүү талаптардын сакталышы талап кылынганын эске алуу менен, чогуу жашаган адамдарга, анын ичинде балдарга ал дартты жуктуруп алуу тобокелчилиги жок эмес.

Бирок, Кыргыз Республикасынын Саламаттык сактоо министрлигинин 2020-жылдын 22-октябрындагы маалыматына ылайык ВИЧ инфекция асырап алууга, камкорчулук кылууга, көзөмөлгө алууга оорулуу врачтын көзөмөлүндө жана диспансердик каттоодо такай турган; антиретровирустук терапияны мезгилдүү алып турган; адис врачтын бардык талаптарын аткарган; тегерегиндегилерге жугузууга мүмкүн болбогон жана белгилөөгө мүмкүн болбогон вирустук жүктөмгө жеткен шарттарда тоскоолдук болуп саналбайт.

Жоопкер тарап бул маалыматтын негизинде түзүлгөн үй-бүлөлүк мамилелерден улам үй-бүлөдө жашап жаткан балдарды ВИЧке чалдыккан адамдар тарабынан, ошондой эле ата-эненин камкордугусуз калган баланын тууганы ВИЧке чалдыккан болсо, асырап алуу маселесин карап чыгуу мүмкүн дейт (Кыргыз Республикасынын Балдар жөнүндө кодексинин 7-беренесинин 1-бөлүгү, 43-беренесинин 1-бөлүгү).

Ошону менен бирге, ал ВИЧке чалдыккан адам тарабынан баланы асырап алуу маселесин чечүү үчүн асырап алуу баланын кызыкчылыктарына жооп берет жана жугузуу коркунучу жок экендигин калкты социалдык жактан коргоо чөйрөсүндө мамлекеттик саясатты жүргүзүүчү ыйгарым укуктуу органдардын ырастоо процедурасын белгилөө зарыл деп эсептейт.

Ошентип, Э.М. Токторов ВИЧке чалдыккан жарандар тарабынан балдарды асырап алуу маселесин жөнгө салууда белгилүү кылдаттыктын болушу максатка ылайык деп эсептейт, бул жерден киргизилген чектөөлөр баланын кызыкчылыгында гана белгилениши керек.

Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин өкүлү А.М. Курманбаева Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы өзүнүн чечимдеринде адамдын социалдык же башка сапаттарына жараша, ага таандык укуктарды, эркиндиктерди же милдеттерди басмырлоого жол бербөө үчүн шарттардын түзүлүшүн болжогон кодулабоо принциптерине бир нече жолу шилтеме жасаган.

Ошону менен бирге, ВИЧ/СПИД көйгөйү кодуланбоо укугу, жашоого укук, мыйзам алдында бирдей болуу укугу, жеке турмуш укугу, ошондой эле саламаттыктын жогорку жеткиликтүү деңгээлине жетишүү укугу сыяктуу адам укуктарына тиешелүү көптөгөн маселелерди көтөрдү.

«Кыргыз Республикасындагы ВИЧ/СПИД жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 13-беренеси менен ЛЖВС жана ЛПВСтерди кемсинтүүгө жана аларга белги коюуга, ошондой эле алардын ВИЧ-инфекциясына чалдыкканына байланыштуу алардын

2021-жылдын
27-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

мыйзамдуу таламдарын, укуктарын жана эркиндиктерин кемсинтүүгө жол берилбейт деп каралган.

Мында жогоруда көрсөтүлгөн Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 6-беренесине ылайык ВИЧ/СПИДге чалдыккан адамдар ВИЧ-инфекциясынын башка адамга жугуусун болтурбоо боюнча чараларды көрүүгө милдеттүү. Өзүндө ВИЧ-инфекциясы бар экенин билген адам башка адамды (же бир нече адамды) алдын ала билип туруп ВИЧтин жугуу коркунучунда калтырса, же болбосо жуктурса Кыргыз Республикасынын мыйзамында белгиленген жазык жоопкерчилигине тартылат.

Баяндалгандан келип чыксак, А.М. Курманбаева мамлекеттин ВИЧке чалдыккан адамдарга карата кодулоону жоюу боюнча мыйзамдар деңгээлинде милдеттенменин болгонуна карабастан, Тизмекте ВИЧке чалдыккан адамдарды кодулоочу ченем болбой эле караштырылган деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Эмгек жана социалдык өнүгүү министрлигинин өкүлү А.У. Эгембердиев Балдар жөнүндө Кодекске ылайык ар бир бала саламаттыгын сактоо жана чыңдоо, медициналык-санитардык жардам алуу ажырагыс укугуна ээ, ал жарандардын саламаттыгын сактоо жөнүндө мыйзамдарда каралган тартипте камсыз кылынат деп белгилейт.

Ал тууганчылыгы бар үй-бүлөдө жашап жаткан балдарды ВИЧке чалдыккан адамдар тарабынан асырап алуу маселесин, ошондой эле, эгер ата-эненин камкордугусуз калган балага ВИЧке чалдыккан адам тууган болсо, баланын үй-бүлөдө жашоонун артыкчылыктуу принцибин камсыз кылып, караштыруу мүмкүн деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Саламаттык сактоо министрлигинин «СПИД» республикалык борборунун өкүлү У.Ж.Чокморова бүгүнкү ВИЧ-инфекция узакка созулган өнөкөт ооруу экендигин, ал эми ВИЧке чалдыккан адамдар врачтын так рекомендацияларын карманып келишсе, алар тегерегиндегилер үчүн кооптуулукту туудурбастан жашай берет, иштей берет, окуйт жана балдарды төрөй алат деп белгилейт.

Анын пикири боюнча оорулуу врачтын көзөмөлүндө диспансердик каттоодо такай турган; антиретровирустук терапияны мезгилдүү алып турган; адис врачтын бардык талаптарын аткарып турган; тегерегиндегилерге жугузууга мүмкүн болбогон деңгээлге вирустук жүктөмдү жеткирген мындай шарттарда ВИЧ-инфекция камкорчуга, көзөмөлчүгө асырап алууга тоскоолдук болуп саналбайт.

«ВИЧке чалдыккан аялдардын өлкө боюнча тармагы» коомдук фондунун өкүлү Б.К. Исраилова талашылып жаткан ченем ВИЧ-инфекциясы бар деген диагноздун негизинде гана ВИЧке чалдыккан адамдар асырап алуу укугунан мөөнөтсүз ажырап калууда жана башка жарандарга салыштырмалуу бирдей эмес абалда калууда деп белгилейт. ВИЧ-инфекциясына чалдыккан адамдардын укуктарынан тышкары, инфекциялык ооруунун алып жүрүүчүсү болбогон

2021-жылдын
27-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

жубайлардын укуктарына да шек келтирилүүдө. Мындай учурда, ВИЧке чалдыкпаган жубайлардын бири – аялы же эри ушул дартка чалдыккан деген негизде гана баланы асырап алуу укугунан ажыратылууда, мындайга жарандардын тең укуктуулугу көз карашынан алып караганда жол берилгис.

Андан тышкары, Б.К. Исраилованын пикири боюнча талашылып жаткан ченем, эгер туугандардын же жубайлардын биринде ВИЧ-инфекция диагнозу белгиленген болсо, ага байланыштуу бала балдар үйүнө жөнөтүлүп, туугандардын үй-бүлөсүндө жашап калуу мүмкүндүгүнөн ажыратат, бул Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 5-бөлүгү менен кепилденген баланын эң жакшы кызыкчылыктарын камсыз кылуу принциптерине туура келбей калышы мүмкүн.

Мында «ВИЧке чалдыккан аялдардын өлкө боюнча тармагы» коомдук фондунун өкүлү Б.К. Исраилова ВИЧке чалдыккан адамдарга камкордугусуз калган балдарды асырап алууну тыюу салуу теңдик, өлчөмдөштүк жана акылга сыярлык принциптерин бузуучу кодулоо болуп саналат деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, башка жактардын түшүндүрмөлөрүн угуп, иштин материалдарын изилдеп чыгып, кийинкидей тыянактарга келди:

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын бул иш боюнча кароо предмети болуп Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2015-жылдын 27-октябрындагы № 733 токтому менен бекитилген Адам ооруп калганда асырап алуучу, камкорчу (көзөмөлчү) жана багып алуучу ата-эне боло албай турган оорулардын тизмегинин 39-пункту саналат:

«39. ВИЧ-инфекциясы, СПИД».

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2015-жылдын 27-октябрындагы № 733 токтому менен бекитилген Балдарды Кыргыз Республикасынын жарандарына жана чет өлкөлүк жарандарга асырап алууга берүү тартиби жөнүндө жобо «Эркин-Тоо» гезитинде 2015-жылдын 3-ноябрында № 108 номурунда жарыяланган, Кыргыз Республикасынын Ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы ченемдик укуктук акт болуп эсептелет.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясы үй-бүлөнү мамлекеттин артыкчылыктуу коргоосуна алынган пайдубал конституциялык баалуулуктардын бири катары аныктайт (36-берененин 1-бөлү-

2021-жылдын
27-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

гү). Бул конституциялык орнотмо укуктук жана социалдык мамлекет катары Кыргыз Республикасынын саясаты коомдун өзөгү катары үй-бүлөгө колдоо жана аны коргоого алууну камсыз кылуучу шарттарды түзүүгө багытталышы керек деп аныктайт.

Үй-бүлө коомдук мамилелердин өзгөчө категориясы катары өлкөнү сактоонун жана анын өнүгүүсүнүн, бакубаттуулугунун жана өркүндөп-өсүшүнүн маанилүү шарты болуп саналат, анысыз коомдун да, мамлекеттин да жашоосу мүмкүн эмес.

Ушундан келип чыкса, Кыргыз Республикасынын Конституциясы үй-бүлө, ата болуу, эне болуу, балалык – бүткүл коомдун камкордугуна алынат жана мыйзам менен артыкчылыктуу корголот деп бекитет.

Кыргыз Республикасынын Балдар жөнүндө кодексинин 5-беренесине ылайык үй-бүлө түшүнүгүн никеден, туугандыктан, асырап алуудан же баланы тарбиялоого кабыл алуунун башка формасынан келип чыккан жана үй-бүлөлүк мамилелерди өнүктүрүүгө жана чыңдоого көмөктөшүүгө чакырылган, мүлктүк жана жеке мүлктүк эмес укуктар жана милдеттер менен байланышкан адамдардын тобу деп аныктайт.

Инсандын өнүгүүсүндө жана калыптануусунда, анын руханий канааттануусунда үй-бүлөнүн өзгөчө ролун жана аны менен шартталган үй-бүлө институтунун конституциялык баалуулугун эске алып, мамлекет үй-бүлөлүк мамилелерди укуктук жөнгө салууда балдардын үй-бүлөдө тарбиялануусуна артыкчылык берет. Белгилүү турмуштук жагдайларда, балдар ата-эненин камкордугунан ажыраганда, үй-бүлө табуунун каражаттарынын бири баланы асыранды үй-бүлөгө тарбияланууга, камкордукка же көзөмөлдүккө берүү болот.

Кыргыз Республикасынын Балдар жөнүндө кодекси (8, 9, 10-главалар) менен караштырылган ата-эненин камкордугусуз калган балдарды жайгаштыруунун жогоруда көрсөтүлгөн формалары балдардын толук кандуу өнүгүүсү үчүн (анын ичинде эмоционалдык-психологиялык) тиешелүү шарттарды камсыз кылуу зарылдыгы менен шартталган, андан тышкары медициналык көрсөткүчтөр боюнча биологиялык энелик же аталык жокко чыгарылганда, ата-эне болуп камкордук көрүү табигый зарылчылыктын жүзөгө ашырылуусу, кеңири маанисинде, жарандардын үй-бүлө табууда көмөк болот.

3. Кыргыз Республикасынын Конституциясы ар бир бала анын дене-боюнун, акыл эсинин, ички руханий, биймандык жана социалдык өнүгүүсү үчүн зарыл болгон жашоо деңгээлине укуктуу деп жар салат. Баланын өнүгүшү үчүн зарыл болгон жашоо шарттарын камсыздоо жоопкерчилиги өздөрүнүн жөндөмдөрү менен финансылык мүмкүнчүлүктөрүнө жараша баланы тарбиялап жатышкан ата-эне менен тарбиячы адамдардын ар бирине жүктөлөт (36-берененин 2, 3-бөлүктөрү).

Мыйзам чыгаруучу тарабынан асырап алуучу, камкорчу (көзөмөлчү) жана асыранды ата-эне болуу ниети бар адамга карата

2021-жылдын
27-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

өзгөчө талаптардын белгилениши сөзсүз акталуу болуп саналат, ал эми Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2020-жылдын 18-июнундагы Чечиминен келип чыккандай, балдар калктын өтө алсыз жана начар корголгон категориясы, алардын укуктарын камсыз кылуу мамлекеттин биринчи кезектеги милдети. Ушуга байланыштуу, баланын укуктары чөйрөсүндө чечимдерди кабыл алуу жана мамлекеттик саясатты аныктоо Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 5-бөлүгүндө бекитилген баланын эң жакшы кызыкчылыктарынын принциптерин толук кандуу жүзөгө ашыруу зарылдыгын болжойт.

Асырап алуу маселелерин укуктук жөнгө салууну жүзөгө ашырууда эл аралык-укуктук актылардын талаптарын эске алуу зарыл, ал эми алар Конституциянын 6-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын укуктук тутумунун курамдык бөлүгү болуп саналат.

Баланын укуктары жөнүндө Конвенция баланын инсан катары толук жана төрт тарабы төп өнүгүүсү үчүн ал үй-бүлөдө, бакыттаалай, жакшы көрүү жана түшүнүшүү маанайда өсүшү керек экендигин таануу менен, конвенцияга кол койгон мамлекеттерди балдардын бакубаттуулугу үчүн зарыл болгон коргоо алынууну жана ага кам көрүлүүнү камсыздоого, алардын укуктарын жүзөгө ашырылуусу үчүн бардык тиешелүү мыйзамдар, административдик жана башка чараларды, анын дене-бой, акыл, руханий, нравалык жана социалдык өнүгүүсү үчүн талап кылынуучу жашоонун деңгээлине болгон ар бир баланын укугун кошуп кабыл алууга милдеттендирет (преамбула, 3-берененин 2-пункту, 4-берене жана 27-берененин 1-пункту).

БУУнун башкы Ассамблеясы кабыл алган Баланын укуктар Декларациясына (1959-жылдын 20-ноябрындагы 1386 (XIV) Резолюция) жана балдарды коргоого жана бакубаттуулугуна тийиштүү социалдык жана укуктук принциптер жөнүндө Декларациясына ылайык баланын дене-бою жетилбегендигинен жана жеткиликтүү акылынын болбогондугунан улам, балдарды улуттук жана эл аралык деңгээлдерде өзгөчө тарбияланууга жана асырап алууга өткөрүп берүүдө тиешелүү укукту кошкондо атайын коргоого туруктуу камкордукка алынууга тийиш, ал эми баланы өзүнүн эмес ата-энелердин багуусуна өткөрүп берүүгө байланыштуу бардык маселелерди кароодо анын эң жакшы кызыкчылыктарын камсыз кылуу жана мээримге бөлөнүү муктаждыгы башкы ой-максат болуу керек.

Кыргыз Республикасынын Балдар жөнүндө кодексинин 44-беренесине ылайык асырап алуу деген өз үй-бүлөсүндө ата-энесинин камкордугунан ажырап калган баланын укуктарын жана мыйзамдуу таламдарын коргоо чарасы болуп иштеген, асырап алууга үй-бүлөсүндө ата-энелик камкордуктан ажырап калган балдардын таламдарында, ошондой эле балдардын эң мыкты таламдарында, балдардын укуктарын коргоонун туура ыкмасы катарында гана жол

2021-жылдын
27-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

берилүүчү ата-эненин камкордугусуз калган баланы асырап алуунун эң ылайыктуу формасы болуп саналат.

Ошону менен бирге, асырап алуу балага өсүү жана өнүгүү үчүн табигый чөйрө катары татыктуу жашоо, үй-бүлөлүк мээримге бөлөнүү укугун камсыз кылуу кепилдиги катары иштейт. Камкордугусуз калган балага үй-бүлөгө өткөрүп берүүдө анын этникалык теги, белгилүү динге жана маданиятка таандыктыгы, баланын эне тили, аны тарбиялоодо жана ага билим берүүдө мураскерликти камсыз кылуу мүмкүндүгү да эске алынат.

Кыргыз Республикасынын аймагында туруктуу жашаган Кыргыз Республикасынын жарандарына, Кыргыз Республикасынын чегинен тышкары туруктуу жашаган Кыргыз Республикасынын жарандарына, чет элдик жарандарга балдарды асырап алууга берүүнүн тартиби, ошондой эле асырап алуучулардын үй-бүлөлөрүндөгү балдардын жашоосунун жана тарбиялануусунун шарттарын көзөмөлдөөнү жүзөгө ашыруунун тартиби Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан аныкталат (Балдар жөнүндө Кодексинин 45-беренесинин). Балдар жөнүндө Кодексинин 48-беренесинин 1-бөлүгүнүн 6-пункту асырап алуучу боло алат деген адамдарды аныктап, ден-соолугу боюнча ата-энелик укуктарды аткара албаган адамдар үчүн асырап алуу мүмкүндүгүн жокко чыгарат. Анын негизинде Кыргыз Республикасынын Өкмөтү 2015-жылдын 27-октябрында № 733 токтомун кабыл алган, аны менен Адам ооруп калганда асырап алуучу, камкорчу (көзөмөлчү) жана багып алуучу ата-эне боло албай турган оорулардын тизмегин бекиткен. Бул Тизмектин 39-пунктунда ВИЧ-инфекция, СПИД андай оорулардын катарында турат.

4. Кыргыз Республикасынын Конституциясы адамды, анын укуктарын жана эркиндиктерин жогорку баалуулук деп жар салып, алар бардык мамлекеттик органдардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жана алардын кызмат адамдарынын маанисин жана мазмунун аныктайт, ар бир адамга ден соолугун коргоо укугун кепилдейт (баш сөз, 16-берененин 1-бөлүгү, 47-берененин 1-бөлүгү).

Бул укукту көрсөтүлгөн конституциялык орнотмо бекитип жатып, баарынан мурун, адамдын саламаттыгы жогорку ажырагыс бакубаттуулук болуп саналаарынан келип чыгат, анысыз башка бакубаттуулуктар жана баалуулуктар өзүнүн маанисин жогото баштайт, ошон үчүн аны сактоо жана бекемдөө ар бир адамдын турмушунда дагы, коомдун жана мамлекеттин турмушунда дагы негизги ролду ойнойт.

Жарандардын саламаттыгын сактоо маселелеринин укуктук жөнгө салынуусу «Кыргыз Республикасындагы жарандардын саламаттыгын сактоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы менен каралган, ал ар бир адамдын дене-бой жана психикалык саламаттыгын сактоого жана бекемдөөгө жана ага ден соолугун жоготкон учурда медициналык жардам көрсөтүүгө арналган саясий, экономикалык, укуктук, социалдык, маданий, илимий, экологиялык, медици-

2021-жылдын
27-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

налык, санитардык-гигиеналык жана эпидемияга каршы мүнөздөгү жалпы чараларды аныктайт.

Кыргыз Республикасынын аймагында ВИЧ/СПИДди жайылышын алдын алуу, ВИЧ/СПИДге чалдыккан адамдардын укуктарын коргоо, Кыргыз Республикасынын жарандарынын коопсуздугу боюнча иш-чаралар тутумун камсыз кылуу жаатында мамлекеттик саясатты жүзөгө ашыруунун мыйзамдардагы негизин «Кыргыз Республикасындагы ВИЧ/СПИД жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы түзөт, ал ВИЧ/СПИДге чалдыккан адамдарды социалдык колдоо боюнча мамлекеттик кепилдиктерди орнотот.

«Кыргыз Республикасындагы ВИЧ/СПИД жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы адамдын иммуножетишсиздигинин вирусунан чалдыккан адамдарды дарт өзүн көрсөтпөгөн стадиясында, ошондой эле ВИЧ/СПИДге чалдыккан адамдын иммуножетишсиздигинин вирусунан улам иммундук тутумдун терең жаракат алуу стадиясында да белгилейт.

Көрсөтүлгөн адамдарга асырап алууга тыюу салуу алардын асырап алып жаткан балдардын турмушуна, дене-бой жана психикалык ден-соолугуна, алардын инсан катары калыптануусуна мүмкүн болуучу терс таасирин алдын алууга багытталган. Бул мыйзамдардагы чектөөнүн негизинде баланын таламдарын болушунча камсыз кылуу принциби жатат.

Ошол эле учурда, бүгүнкү күндө антиретровирустук терапияны өткөрүүдө ВИЧке чалдыккан адамдардын жашоосунун сапаты жана узактыгы жогорулап, ВИЧке чалдыкпаган адамдардын жашоосунан дээрлик айырмаланбай тургандыгы жалпы таанылган. Терапияны алып жаткан адам вирустук жүктү нөлгө түшүрүүгө жетишет, натыйжада тиричилик шарттарда башка адамдарга жугуза албайт.

Андан тышкары, Саламаттыкты сактоонун Бүткүл дүйнөлүк Уюмунун аныктамасы боюнча ВИЧ-инфекция күнүмдүк демейдеги жашоодо же жеке предметтери чогуу пайдаланууда жана тамак ичүүдө аба аркылуу жукпайт, ал жеке мүнөздөгү конкреттүү учурларга тийиштүү.

Ошентип, ооруунун баштапкы стадиясын эске алуу менен, ошондой эле медициналык көрсөтмөлөрдү сактоодо ВИЧ-инфекциясы менен жашаган адамдар үчүн өзгөчө чектөөлөрдү киргизүү үчүн кандайдыр бир негиздер жок.

5. Кыргыз Республикасынын Конституциясы Эч ким жынысы, расасы, тили, майыштуулугу, этноско таандыктыгы, туткан дини, курагы, саясий же башка ынанымдары, билими, теги, мүлктүк же башка абалы, ошондой эле башка жагдайлары (16-берененин 2-бөлүгү), анын ичинде ар кандай ооруулар менен шартталган жагдайлар боюнча кодулоого алынышы мүмкүн эмес деп жар салат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы 2020-жылдын 16-февралындагы Чечиминде мамлекеттик бийлик, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жана

2021-жылдын
27-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

алардын кызмат адамдарынын өзөктүү милдети болуп коомдо социалдык калыстыкты орнотуу саналат, аны аткаруунун өзү адамдын турмуш тиричилигинин бардык чөйрөлөрүндө жалпы тендикти жүзөгө ашырууну талап кылат деп белгилеген. Ар бир инсандын бирдей баалуу экендигин таануу, инсанга көлөмү жана мазмуну боюнча бирдей укуктарды жана милдеттерди алуу мүмкүндүгүн, ошондой эле аларды жүзөгө ашыруунун жана коргоонун ыкмаларын берүү дегенди билдирет.

Көрүнүп тургандай, каралып жаткан жарандардын категориясы ВИЧ/СПИД диагнозу менен шартталып, социалдык, дене-бой жана психо-эмоционалдык абалдагы терс кесепеттер менен коштолуп, социалдык жактан алсыз болуп саналат. Коом бул категориядагы адамдарды социумга кабыл албай татаалдаштырат, бул өз кезегинде, алардын жашоосунун бардык чөйрөлөрүндө терс түрдө чагылдырылат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы мыйзам чыгаруучу конституциялык максаттар менен жактырылып жаткан жана шартталган кайсыл бир чектөөлөрдү киргизүүдө өлчөмдөштүктүн конституциялык принциптерин жана ага негизделген адекваттуулук жана колдонулуп жаткан укуктук каражаттардын пропорционалдуулугун жетекчиликке алууга тийиш. Башка сөз менен айтканда, Конституциядан келип чыгуучу жана мыйзам чыгаруучу тарабынан киргизилип жаткан чектөөлөр жана мамлекеттик коргоосунда турган балдарды асырап алуу укугу көрсөтүлгөн чөйрөдө инсандын конституциялык статусу менен шайкеш келбеген конституциялык укуктарды өлчөмсүз чектөөгө алып келбеш керек, аны менен үй-бүлөнүн бүтүндөй кызыкчылыктарын да, асырап алынуучу балдардын таламдарын да ойдогудай камсыз кылынуусуна тоскоол болбош керек.

ВИЧ/СПИДге чалдыккан адамдарга асырап алуу мүмкүндүгүн берүү ата-эненин камкордугусуз калган балдарга толук кандуу үй-бүлөгө келишине жол берет, балага дене-боюнун, акыл эсинин, ички руханий, ыймандык жана социалдык өнүгүүсү үчүн зарыл болгон жашоо деңгээлине зарыл болгон жашоо деңгээлин жогорулатуу шарты (Конституциянын 36-беренесинин 1, 2-бөлүктөрү), анын үстүнө асырап алуучулар жана асыранды балдар ортосунда туугандык байланыш, ошондой эле нагыз чогуу жашап келаткан учурларда негизги болуп саналат.

Ат-эненин камкордугусуз калган балдарды туугандары тарабынан асырап алуу артыкчылыгы туурасында, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы 2020-жылдын 18-июнундагы өзүнүн Чечиминде үй-бүлөлүк укуктук мамилелерде аныктоочу юридикалык факттардын бири мыйзамда белгиленген тартипте укук субъекттерин бириктирген биринен биринин (же жалпы ата-тегинен) чыгыш тегине ылайык туугандык болуп саналат деп белгилеген. Туугандык байланыштар же камкорчулар жана

2021-жылдын
27-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

көзөмөлчүлөр менен калыпка келген мамилелер баланын социалдык тез көнүгүүсүн жана коргоонун жогорулатылган деңгээлин камсыз кылууга жөндөмдүү кыйла жагымдуу чөйрөнү түзө алат.

Ошентип, ата-эненин камкордугусуз калган балдарды асырап алууга баш тартуу үчүн негиз болгон ВИЧ/СПИД – ооруусун белгилеген жана ага чалдыккан адам камкорчу (көзөмөлчү) жана асырап алуучу ата-эне боло албайт деген Оорулардын Тизмегинин талашылып жаткан 39-пункту Кыргыз Республикасынын Конституциясы тарабынан кепилдикке алынган ар кимдин кодуланбоо укугун өлчөмсүз чектөө болуп саналат.

Мында ченем жаратуучу орган ВИЧ/СПИДге чалдыккан адамдар тарабынан асырап алууга зарыл болгон жана баарынан мурда, баланын эң жакшы кызыкчылыктарын, ошондой эле ВИЧ/СПИДге чалдыккан адамдын абалы жана мүмкүнчүлүктөрү балага жашоонун тиешелүү жашоо деңгээлин камсыз кылуу боюнча, асырандынын ден-соолугуна зыян келтирүү коркунучусуз эске алуучу критерийлерди иштеп чыгууга тийиш.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 7 жана 8-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 46, 47, 48, 51 жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

1. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2015-жылдын 27-октябрындагы № 733 токтому менен бекитилген Адам ооруп калганда асырап алуучу, камкорчу (көзөмөлчү) жана багып алуучу ата-эне боло албай турган оорулардын тизмегинин 39-пункту Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 2-бөлүгүнүн биринчи абзацына карама-каршы келет деп таанылсын.

2. Чечим акыркы жана даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

3. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

4. Ушул чечим мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2021-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

№ 04-Р

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН АТЫНАН КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

Турсунбек Осекович Аматовдун кызыкчылыгын көздөгөн Валерьян Ахметович Вахитовдун кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 430-беренесинин 3-бөлүгүнүн «тергөө судьясынын токтомдоруна даттануу боюнча чыгарылган апелляциялык инстанциянын сотунун чечимдери кассациялык тартипте кайра каралбайт» деген сөздөр менен берилген ченемдик жобонун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу К.А. Дуйшеев, судьялар М.Р. Бобукеева, Л.П. Жумабаев, М.Ш. Касымалиев, К.Дж. Кыдырбаев, Э.Ж. Осконбаев, Ж.И. Саалаев, Ж.А. Шаршеналиевдин курамында, катчы К.А. Аблакимовдун,

жоопкер тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним кат боюнча өкүлү Орозобек уулу Максаттын;

башка жактар – Кыргыз Республикасынын Президентинин ишеним кат боюнча өкүлү Таштемир Абазович Чилдебаев, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ишеним кат боюнча өкүлү Бакыт Абдыраев, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун ишеним кат боюнча өкүлү Эркин Бакбурович Искаков, Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын ишеним кат боюнча өкүлү Рысбек Карагулович Альчиевдин катышуусу менен,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1, 6-беренелерин, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 430-беренесинин 3-бөлүгүнүн «тергөө судьясынын токтомдоруна даттануу боюнча чыгарылган апелляциялык инстанциянын сотунун чечимдери кассациялык тартипте кайра каралбайт» деген сөздөр менен берилген ченемдик жобонун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

Т.О. Аматовдун кызыкчылыгын көздөгөн В.А. Вахитовдун өтүнүчү бул ишти кароого себеп болду.

Бул ишти кароого негиз болуп Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 430-беренесинин 3-бөлүгүнүн «тергөө судьясынын токтомдоруна даттануу боюнча чыгарылган апелляциялык инстанциянын сотунун чечимдери кассациялык тартипте кайра каралбайт» деген сөздөр менен берилген ченемдик жобонун конституциялуулугун Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү маселесинде пайда болгон күмөндүүлүк саналат.

2021-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

Ишти соттук отурумда кароого даярдаган судья-баяндамачы Ж.А. Шаршеналиевдин маалыматын угуп, тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, башка жактардын түшүндүрмөлөрүн угуп жана иштин материалдарын изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2020-жылдын 22-июлунда Турсунбек Осекевич Амаатовдун кызыкчылыгын көздөгөн Валерьян Ахметович Вахитовдун кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Жазык-процесттик кодексинин 430-беренесинин 3-бөлүгүнүн «тергөө судьясынын токтомдоруна даттануу боюнча чыгарылган апелляциялык инстанциянын сотунун чечимдери кассациялык тартипте кайра каралбайт» деген сөздөр менен берилген ченемдик жобонун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнө, 4-бөлүгүнүн 1-пунктуна, 5-бөлүгүнүн 1, 8-пункттарына, 40-беренесине карама-каршы келет деп таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Өтүнүчтөн жана ага тиркелген материалдардан келип чыккандай, Ош шаары жана Ош областы боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук коопсуздук мамлекеттик комитетинин башкы башкармалыгынын тергөө бөлүмүнүн начальнигинин орун басарынын сотко чейинки өндүрүштү токтотуу жөнүндө 2019-жылдын 30-сентябрындагы токтомун мыйзамсыз деп таануу жөнүндө В.А. Вахитовдун даттануусу 2019-жылдын 25-ноябрында Ош шаардык сотунун тергөөчү сотунун токтому менен канааттандыруудан баш тартылган.

Жазык иштери жана административдик укук бузуулары боюнча Ош областтык сотунун соттук коллегиясынын 2019-жылдын 23-декабрындагы токтому менен Ош шаардык сотунун жогоруда аты аталган токтому өзгөртүүсүз калтырылган. Андан тышкары, соттук коллегиянын жогоруда көрсөтүлгөн аныктамасында ал даттанууга жатпайт деп белгиленген.

Ушуга байланыштуу, кайрылуунун субъекти талашылып жаткан ченем Жогорку сот тарабынан кыйноолордун колдонулушу жөнүндө маселелерди кароочу соттук чечимдердин мыйзамдуулугун жана негиздүүлүгүн кассациялык текшерүү мүмкүндүгүн жокко чыгаруу менен, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 1-бөлүгү менен кепилденген жарандын соттук коргонуу укугун чектейт деп эсептейт.

В.А. Вахитов Конституциянын 20-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнө, 4-бөлүгүнүн 1-пунктуна, 5-бөлүгүнүн 1, 8-пункттарына шилтеме жасап, соттук коргонуу укугу эч кандай чектелүүгө жатпайт деп белгилейт. Жаранга карага кыйноолор колдонулган учурда, жарандын соттук коргонууга укугун чектөө Конституциянын 16-берене-

2021-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

синин бузулушуна алып келет, ал адам укуктары жана эркиндиктери Кыргыз Республикасынын жогорку баалуулуктарына кирет деп аныктайт.

Арыздануучу болжогондой, көрсөтүлгөн конституциялык ченем адамга соттор тарабынан кетирилген каталарды оңдотууга, төмөн турган инстанциялардын кабыл алып жаткан чечимдеринин мыйзамдуулугун жана негиздүүлүгүн жогору турган соттор тарабынан текшерүүгө жол берет, себеби сот адилеттиги, өзүнүн маңызы боюнча, эгер ал адилеттүүлүктүн талаптарына жооп берген жана укуктарды натыйжалуу калыбына келтирүүнү камсыздаган шартта гана адилеттүү болуп таанылат.

Кайрылуунун субъекти Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2015-жылдын 9-декабрындагы, 2018-жылдын 24-январындагы, 2018-жылдын 1-ноябрындагы жана 2019-жылдын 26-июнундагы чечимдеринде баяндалган укуктук көз караштарга шилтеме жасап, соттук коргонуу укугу эч кандай жагдайларда чектелиши мүмкүн эмес деп белгилейт.

Андан ары, В.А. Вахитов өзүнүн жүйөлөрүн негиздөөдө Кыйноого жана башка ырайымсыз, адам жасагыс же адамдын кадырын кемсинтүүчү мамилелердин түрлөрүнө жана жазалоолорго каршы Конвенциянын 13-беренесин келтирет (Кыргыз Республикасы 1996-жылдын 26-июнундагы № 46 Мыйзамы менен кошулган), ага ылайык Конвенциянын катышуучусу болгон ар бир мамлекет анын юрисдикциясынын кайсы гана аймагында болбосун ар бир (ар кандай) адам ага карата кыйноолор колдонулуп жатат десе, компетенттүү бийликке тийиштүү даттануунун берилүү, ошондой эле ал даттанууну тез жана калыс каралуу укугун камсыз кылат.

Арыздануучу мамлекет кыйноолорду же катаал мамиленин башка түрлөрүн колдонуудан карманып, соттун чечимин кассациялык тартипте даттануу мүмкүндүгүн берип, алардын колдонулушун дагы болтурбаш керек деп болжойт.

Анын пикири боюнча талашылып жаткан ченемдик жобо кыйноого жана башка ырайымсыз, адам жасагыс же адамдын кадырын кемсинтүүчү мамилелердин түрлөрү жана жазалар жөнүндө иштер боюнча соттун биринчи жана экинчи инстанцияларынын токтомдорун жана аныктамаларын соттук даттануу укугун чектейт, демек, жарандардын жеке кол тийбестик конституциялык укугун жана сот адилеттигине жетишүү укугун бузат.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, кайрылуунун субъекти талашылып жаткан ченемдик жобону Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну суранат.

Судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 3-сентябрындагы аныктамасы менен арыздануучунун өтүнүчү Жазык-процесстик кодексинин 430-беренесинин 3-бөлүгүнүн «тергөө судьясынын токтомдоруна даттануу боюнча чыгарылган апелляциялык инстанциянын

2021-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

сотунун чечимдери кассациялык тартипте кайра каралбайт» деген сөздөр менен берилген ченемдик жобонун Конституциянын 20-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнө, 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна жана 40-беренесинин 1-бөлүгүнүн биринчи абзацына ылайык келүүсүн текшерүү үчүн өндүрүшкө кабыл алынган.

В.А. Вахитов сот отурумунда өзүнүн талаптарын колдогон жана аларды канааттандырууну суранган.

Жоопкер тараптын өкүлү М. Орозобек уулу кайрылуу субъектинин жүйлөрү менен макул болгон жок жана талашылып жаткан ченемдик жобо Конституцияга карама-каршы келбейт деп эсептейт.

Ал жазык-процесстик мыйзамдар соттук териштирүүнүн жүрүшүндө мыйзамдуулукка жана жарандын укуктары менен эркиндиктерине ойдогудай контролдоону камсыз кылуу функциясын тергөөчү судьяга жүктөйт деп белгилейт.

Анын пикири боюнча мыйзам чыгаруучу соттук контролдоонун алкагында жана сот адилеттигинин сапатын жогорулатуу максатында тергөөчү судья тарабынан катасы бар чечимдердин чыгуусу тобокелчилигин эске алып, жогору турган сот тарабынан иштерди кайталап кароонун тартибин караштырган. Ошентип, жогоруда көрсөтүлгөн Кодексти иштеп чыгууда сот актыларын кайра кароосун оптималдаштыруу бөлүгүндө башка өлкөлөрдүн тажрыйбасы эске алынган жана тергөөчү судьянын чечимине даттануу чеги белгиленген, бул өз кезегинде, даттанууга укукту кыянаттык менен пайдаланууну жокко чыгарат жана талаш-тартыштын чечилишин жана сот актынын аткарылышын тездетет.

Жоопкер-тараптын өкүлү Жазык-процесстик кодексинин 390-беренесине ылайык биринчи инстанциядагы соттун мыйзамдуу күчүнө кире элек өкүмдөрү, ошондой эле башка соттук актылары тараптар тарабынан апелляциялык тартипте даттанылышы мүмкүн. Тергөө судьясынын токтому апелляциялык тартипте даттанууга жатат

Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратынын өкүлү Т.А. Чилдебаев талашылып жаткан ченемдик жобо Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп эсептейт жана кийинкини белгилеген.

Сотко чейинки өндүрүштө соттук контролдоону жүргүзүү процесстин катышуучуларынын укуктарын жүзөгө ашырылуусунун, жазык куугунтуктоо функциясын аткаруучу кызмат адамдарынын жана органдарынын мыйзамсыз аракеттеринен алардын корголушун камсыз кылышы керек. Ушуга байланыштуу, Жазык-процесстик кодексинин 5-беренесинин 41-пунктуна ылайык процесстик иш-аракеттердин жана укук коргоо органдарынын чечимдеринин мыйзамдуулугун камсыз кылган тергөө судьясынын институту каралган.

Т.А. Чилдебаев Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2019-жылдын 11-сентябрындагы Чечиминде баяндалган жана соттук чечимине даттануу укугунун маңы-

2021-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

зын ачкан укуктук көз карашка шилтеме жасайт. Маселен, көрсөтүлгөн Чечимде сот чечимине даттануу укугу укук коргонуу укугунун курамдык бир бөлүгү болуп саналат жана абсолюттук мүнөзгө ээ, колдонулуу чөйрөсү же болбосо башка жагдайлар боюнча чектелиши мүмкүн эмес, анткени мыйзамсыз, негизделбеген жана адилетсиз сот актысы соттук коргоонун каражаты катары кызмат кыла албайт деп белгиленген.

Ушуга байланыштуу, Т.А. Чилдебаев талашылып жаткан ченемдик жобо жарандардын соттук коргонуу укугун чектейт деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн өкүлү Б. Абдыраев талашылып жаткан ченем тараптардын даттануу укугун кыянаттык менен пайдалануусун чектөө чарасы катары, ошондой эле иштерди кароодо создуктурууну жокко чыгаруу максатында киргизилген деп болжойт.

Б. Абдыраевдин пикири боюнча бул чектөө сот актыларын кассациялык тартипте кайра кароо жөнүндө арыздардын санын негизсиз көбөйүшүнө тоскоолдук кылуучу, укукту кыянаттык менен пайдалануу мүмкүндүгүн жокко чыгаруучу алдын алуучу ченем болуп саналат. Аны менен бирге тараптарга тергөө судьясынын токтомун апелляциялык тартипте даттануу укугу берилген, бул даттанууну же сунуштаманы берген жактын соттук коргонууга конституциялык укугунун жүзөгө ашырылуусу болуп саналат.

Ушуга байланыштуу, Б. Абдыраев В.А. Вахитовдун өтүнүчүн канааттандыруудан баш тартууну суранган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү Э.Б. Исков кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен макул болгон жок жана кийинкидей көз карашты билдирген.

Конституциянын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3, 8-пунктарына ылайык ишти жогору турган сот тарабынан кайталап кароо жана соттук коргонуу укугу эч кандай чектелүүгө жатпайт. Анын пикири боюнча, көрсөтүлгөн конституциялык жоболорду жүзөгө ашыруу Жазык-процесстик кодекси менен камсыз кылынат, маселен, ЖПК 390-беренесинин 1-бөлүгү тараптар иш боюнча соттун биринчи инстанциясынын өкүмүн апелляциялык, ошондой эле башка сот актыларын даттануу укугун караштырат.

Ошондой эле, ал ишти жогору турган сот тарабынан каратуу укугу процесстик мыйзамдар менен каралган бардык сот инстанцияларында тергөө судьясынын жана соттун биринчи инстанциясынын чечимдерин даттануу мүмкүндүгү дегенди билдирбейт. Мыйзам чыгаруучу сот актыларын апелляциялык тартипте даттануу мүмкүндүгүн орнотуу менен арыздануучу көрсөткөн тергөө судьялары чыгарып жаткан сот актылары ишти маңызы боюнча чечүү үчүн аралык жана чечимди кабыл алууга тийиштүү актылардын акыркы болушуна таасирин тийгизбейт.

2021-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

Э.Б. Искаков өтүнүчтүн мазмуну арыздануучу тарабынан тергөө судьясынын институтун туура эмес түшүнгөнүн күбөлөйт, анткени анын ыйгарым укуктары сотко чейинки өндүрүш менен чектелген, ошондой эле кайрылуунун автору колдонуудагы ЖПК ченеминин талаптарын сотко чейинки жана соттук териштирүү мөөнөттөрү менен ажырагыс байланыштагы жана ишти кароодо жасалма түрдө создуктурууну жокко чыгарган чара көрүүнүн катуу чектелген мөөнөттөрү бөлүгүндө эске алынган эмес деп болжойт.

Мыйзам чыгаруучу процесстик натыйжалуулук талаптарына, соттук коргоо каражаттарын пайдаланууда үнөмдүүлүккө жооп берген жана соттук териштирүүнү создуктуруу же негизделбеген жаңыртуу мүмкүндүгүн жокко чыгарган, аны менен соттук чечимдин адилеттүүлүгүн камсыз кылган ката сот актыларын кайра кароонун мындай институционалдык жана процедуралык шарттарын белгилейт.

Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын өкүлү Р.К. Альчиев жазык сот адилеттиги тутумунда сервистик мүнөздөгү бир деңгээлдүү же көп деңгээлдүү соттук контролдоону орнотуу мамлекеттин өзгөчө укугу, ал көптөгөн фактыларга, анын ичинде индивиддин укуктар, эркиндиктер жана кызыкчылыктар чөйрөсүнө кийлигишүү даражасына жана аларды коргоо үчүн зарыл болгон мамлекеттин чыгымдарынын жана аракеттеринин өлчөмдөштүгүнө жараша ага тийиштүү жөнгө салуунун механизмдерин аныктоочу жана орнотуучу укукту калыптандырууда чечүүчү ролго таандык деп эсептейт.

Анын пикири боюнча мамлекетте укуктук тутумдун туруктуулугу – укуктук жөнгө салуу механизминин орундуу иштеши үчүн зарыл сот актыларынын туруктуулугу менен да кепилденет.

Ошону менен бирге, Башкы прокуратуранын өкүлү белгилегендей, соттук контролдоо алкагында соттук актыларын көп деңгээлдүү текшерүүнү мыйзамдар менен белгилөө алардын өзгөчө болуусун, төгүндөлбөстүгүн, преюдициалдуулугун жана милдеттүүлүгүн жоготуу тобокелчилигин көбөйтөт жана жазык сот өндүрүшү тутумуна көз көрүнөө дооматтар үчүн негиз, сот адилеттигин ойдогудай күчтөн тайдыруучу чексиз создуктуруунун булагы болуп калышы мүмкүн.

Алсак, реформаланган жазык-процесстик мыйзамдар менен текшерүүчү соттук инстанциялардын санын чектеген механизм бул учурда натыйжалуулукту өркүндөтүүнүн каражаттарынын бири жана жазык сот өндүрүшүнүн кыйла рационалдуу тартибине умтулуу көрсөткүчү болуп саналат. Ошол эле учурда, жазык-процесстик мыйзамдар менен караштырылган соттук контролдоо алкагында соттун биринчи инстанциясынын чечимдерин кайра кароонун жогоруда көрсөтүлгөн механизминин болушу жеке кол тийгистикке болгон укуктун бар экендигин көрсөтүүчү соттук коргоонун тиешелүү деңгээлинин көрүнүшү болуп саналат.

№ 04-Р

Баяндалганды эске алуу менен, Р.К. Альчиев талашылып жаткан ченемдик жобо Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн, башка жактардын көз караштарын талкуулап, иштин материалдарын изилдеп чыгып, кийинкидей тыянактарга келди:

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын бул иш боюнча кароо предмети болуп Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 430-беренесинин 3-бөлүгүнүн «тергөө судьясынын токтомдоруна даттануу боюнча чыгарылган апелляциялык инстанциянын сотунун чечимдери кассациялык тартипте кайра каралбайт» деген сөздөр менен берилген ченемдик жобонун кийинкидей редакциясы саналат:

«430-берене. Сот актыларын кассациялык тартипте кайра кароо

3. Апелляциялык тартипте даттанылбаган мыйзамдуу күчүнө кирген биринчи инстанциядагы соттун чечимдери, ошондой эле тергөө судьясынын токтомдоруна даттануу боюнча чыгарылган апелляциялык инстанциянын сотунун чечимдери кассациялык тартипте кайра каралбайт.»

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодекси мыйзамдарда белгиленген тартипке ылайык кабыл алынган, «Эркин Тоо» гезитинде 2017-жылы 15-февралда № 23-28 сандарында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын Ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонулууда.

2. Баш мыйзам менен кепилденген конституциялык баалуулуктар адамдын, жарандын укуктарынын жана эркиндиктеринин артыкчылыгы негизинде укуктук, социалдык, демократиялык мамлекетти карай илгери өнүгүүнүн багытын аныктайт (Конституциянын 16-беренесинин 1-бөлүгү). Ушуга ылайык алар өзгөчө учурларда гана жана конституциялык-маанилүү максаттарда гана чектелиши мүмкүн (Конституциянын 20-беренесинин 2-бөлүгү). Мында Баш мыйзам эч кандай чектелүүгө тийиш эмес адамдын укуктарынын жана эркиндиктеринин тизмесин аныктайт, алардын катарына соттук коргонуу укугу жана ишти жогору турган сот тарабынан кайра каратуу укугу кирет (20-берененин 5-бөлүгүнүн 3, 8-пункттары).

Ар кимдин соттук коргонуу укугунун конституциялык кепилдиги Адам укуктарынын жалпы декларациясынын жоболоруна (8, 29-беренелер), Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык

№ 04-Р

пактына (2, 14-беренелер) шайкеш келет, ага ылайык «мамлекет адилеттүү, компетенттүү, толук жана натыйжалуу соттук коргонууга укуктун жүргүзүлүшүн камсыз кылууга милдеттүү».

Жогоруда аталган конституциялык жоболордун жана Конституциянын 6-беренесинин 3-бөлүгүнүн күчүнөн улам Кыргыз Республикасынын укуктук тутумунун курамдык бөлүгү болуп саналуучу эл аралык актылардын мааниси боюнча ар кимдин укуктук коргонууга укугу деген ар бир кызыкдар жак үчүн бузулган же талашылып жаткан укугун, же мыйзам менен кайтарылуучу кызыкчылыгын коргоо максатында сотко кайрылууга мүмкүндүктү мыйзамдардагы чаралар аркылуу берүүнү болжойт.

Соттук коргонуу укугун жана ишти жогору турган сот тарабынан кайталап каратуу укугун чектөөнүн мүмкүн эместиги адамдын (жактын), эгер адам (жак) өзү ал укугунан баш тартпаса эле, ал сотко кандай гана маселе менен кайрылуу мүмкүндүгү болбосун, ошондой эле күчүнө кирген сот актысын жогору турган соттон даттануу мүмкүндүгү болуш керек дегенди болжойт.

3. Кыргыз Республикасынын жазык-процесстик мыйзамдары менен белгиленген жазык иштери боюнча өндүрүштү, аны тергөөнү жана чечүүнү жөнгө салуучу эрежелер тутуму, жабыр тарткан тараптын укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын коргоо менен бирге ар бир инсанды мыйзамсыз жана негизделбеген айыптоодон, соттоодон жана укуктар менен эркиндиктерди чектөөдөн коргоону камсыз кылат.

Жазык сот өндүрүшүнүн стадиясы катары сотко чейинки өндүрүш Кылмыштардын жана жосундардын Бирдиктүү реестринде кылмыш же жосун жөнүндө арызды билдирүүнү каттоо учурун, ишти маңызы боюнча кароо үчүн прокурор тарабынан ишти сотко жөнөтүлгөнгө чейинки учурун да камтыйт. Жазык иштери боюнча сотко чейинки өндүрүш каралып жаткан аспектиде тергөө бөлүмдөрүнүн жана топторунун тергөөчүлөрү, жетекчилери, ошондой эле прокурорлору (андан ары – ыйгарым укуктуу кызмат адамдары) тарабынан тергөө форматында жүргүзүлөт.

Жазык иштери боюнча сотко чейинки өндүрүштүн жүрүшүндө жүргүзүлүүчү процесстик аракеттерге/аракетсиздиктерге жана чечимдерге да жазык сот өндүрүшүнүн пайдубал принциптери, анын укук үстөмдүгүнүн принциптери, процесстик аракеттерди/аракетсиздиктерди жана чечимдерди даттануунун принциптери бирдей жайытылат.

Өз кезегинде, процесстик аракеттерди/аракетсиздиктерди жана чечимдерди даттануу укугу жарандарга жана башка жактарга өзүнүн укуктарын жана кызыкчылыктарын жүзөгө ашырылуусуна жетишүүгө жол берүүчү маанилүү кепилдик болуп саналат. Ал жазык иштери боюнча сотко чейинки өндүрүштө өзгөчө мааниге ээ болот, анткени ушул стадиядагы ыйгарым укуктуу кызмат адамдарынын

2021-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

иши жазык-процесстик мажбурлоо жана адамдын конституциялык укуктары менен эркиндиктерин чектөөгө көбүнесе байланыштуу болот.

Конституциянын 40-беренесинин 1-бөлүгүнүн соттук коргонууга кепилденген укугун сотко чейинки өндүрүштүн этабында турмушка ашыруусу, анын ичинде ыйгарым укуктуу кызмат адамдарынын процесстик аракеттеринин/аракетсиздиктеринин жана чечимдеринин мыйзамдуулугуна соттук контролдоону жүргүзүү жазык-процесстик мыйзамдарда тергөө судьясынын институтун бекитүү жолу менен ишке ашкан (ЖПК 5-берененин 41-пункту, 28-берененин 8-бөлүгү, 30-берененин 2-бөлүгү).

Көрсөтүлгөн институттун иштеши ар кимдин укук коргоо органдарынын мыйзамсыз аракеттеринен жана өзүм билемдигинен коргонуу укугунун жүзөгө ашырылуусунун маанилүү кепилдиги болуп саналат. Тергөө судьясы айыпталуучунун күнөөлүү же күнөөсүз экендиги жөнүндө маселени чечпейт. Демек, ал жүргүзүүчү соттук контроль сот бийлигинин, баарыдан мурда, сотко чейинки өндүрүш стадиясында инсандын бузулган укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын токтоосуз калыбына келтирүүгө багытталган өз алдынча функция болуп саналат.

Колдонуудагы жазык-процесстик мыйзамдарга ылайык сотко чейинки өндүрүштөгү соттук контролдоо алдын алуучулук жана кийин жагындагы тартипте ишке ашырылат. Алдын алуучулук соттук контроль жазык сот өндүрүшүндө адамдын конституциялык укуктарын жана эркиндиктерин чектөөчү процесстик аракеттердин жүргүзүлүшүнө контролду жүзөгө ашырууга багытталган, ал эми кийин жагындагы соттук контроль мыйзамсыз жана/же негизсиз бузулган конституциялык укуктарды жана эркиндиктерди калыбына келтирүүгө багытталган. Башка сөз менен айтканда, жазык иши боюнча конституциялык укуктар менен эркиндиктерди чектөө зарылдыгы пайда болгондо, ыйгарым укуктуу кызмат адамдарынын процесстик чечимдерине жана аракеттерине алдын алуучулук соттук контроль жүргүзүлөт, ал эми чечимдер күчүнө киргенде же процесстик аракеттер ишке ашкан соң кийин жагындагы соттук контроль жүргүзүлөт.

Мыйзам чыгаруучу тарабынан ЖПК 31-беренесинин 2-бөлүгүндө түптөлгөн соттук контроль тергөө судьясы жазык сот өндүрүшүнүн катышуучуларынын, анын ичинде ыйгарым укуктуу кызмат адамдарынын аракеттерине/аркетсиздиктерине жана чечимдерине болгон даттанууларын карап жаткандагы кийин жагындагы соттук контроль болуп саналат.

Даттанууну кароонун жыйынтыктары боюнча тергөө судьясы ыйгарым укуктуу кызмат адамынын аракеттерин/аракетсиздиктерин же чечимдерин мыйзамсыз же негизсиз деп табат, аларды жокко чы-

2021-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

гарат же кетирилген бузууну четтетүүнү милдеттендирет, же даттанууну канааттандыруусуз калтырат.

Ошол эле учурда ал сотко чейинки соттук контролдоонун максаттуу орнотмолорунан четтөө мүмкүн эмес дегенди билдирбейт, себеби тергөө судьясы ар бир башка адам сыяктуу эле каталарды кетириүүдөн корголгон эмес. Соттук каталардын табияты иштин нагыз болгон жагдайларын аныктап билүү татаалдыгы менен гана эмес, укук колдонуунун татаалдыгы менен да шартталган. Дал ошон үчүн, Баш мыйзам укуктук тутумда аларды оңдоонун жана ишти жогору турган сот тарабынан кайра каратуу аркылуу четтетүүнүн ойдогудай иштеген механизмдин киргизүүнү талап кылат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы 2020-жылдын 21-октябрындагы өзүнүн Чечиминде соттук ката жогору турган сот тарабынан соттук актыны кайра карап чыгуу жана баалоо аркылуу гана аныкталышы мүмкүн деп белгилеген. Дал ушул жагдай соттук актыларды кассация тартибинде жогору турган сот (апелляция) тарабынан кайталап жана кайра кароонун институттарынын иштешинин алгачкы себеби.

ЖПК 400-беренесине ылайык тергөө судьясы чыгарган токтом апелляциялык тартипте даттанылышы мүмкүн. Мында шектелүүчү, айыпталуучу, алардын коргоочулары, жабыр тарткан, анын өкүлү, ошондой эле прокурор дагы даттануу укугуна ээ болушат (ЖПК 390-беренесинин 3-бөлүгү).

Ошентип, мыйзам чыгаруучу тергөө судьясынын институтун киргизип, ага сотко чейинки өндүрүштүн бүтүндөй көлөмүн камтуучу алдын алуучулук жана кийин жагындагы соттук контролдоону жүргүзүү боюнча ыйгарым укуктарды берип, ар кимдин соттук коргонууга укугун камсыз кылуу жөнүндө конституциялык орнотмону жүзөгө ашырган. А тергөөчүнүн токтомун апелляциялык тартипте даттануу мүмкүндүгүн берип, ар кимдин ишти жогору турган сотто кайра каратуу укугу жөнүндө конституциялык кепилдикти турмушка ашырган.

4. Жогорку сот жарандык, жазык, экономикалык, административдик жана башка иштер боюнча жогорку сот органы болуп саналат жана мыйзамда белгиленген тартипте сот процессине катышуучулардын кайрылуулары боюнча соттордун соттук актыларын кайра кароону жүзөгө ашырат (Конституциянын 96-беренеси). «Кыргыз Республикасынын Жогорку соту жана жергиликтүү соттор жөнүндө» Мыйзамдын 14-беренесинин 1-бөлүгү ушул конституциялык жобону өнүктүрүп, Жогорку сот катышуучулардын даттануулары боюнча жергиликтүү соттордун сот актыларын кайра кароону кассациялык тартипте жүзөгө ашырат.

Кассациялык өндүрүштүн институту соттук каталарды оңдоонун таасирлүү механизмдеринин бири болуп, адамдын укуктары менен эркиндиктерин коргоонун маанилүү кепилдиги, ал эми алар төмөн

№ 04-Р

турган соттор тарабынан бузулган учурда аларды калыбына келтирүүнүн негизги ыкмасы. Мында кассациялык соттук инстанциянын башкы милдети материалдык жана процесстик укуктун ченемдеринин колдонулушунун тууралыгын текшерүү жана ал аркылуу адилеттүүлүктүн жана мыйзамдуулуктун конституциялык принциптерине жооп берүүчү бирдиктүү укук колдонуучулук тажрыйбаны белгилөө болуп саналат.

5. Жазык иштери боюнча сотко чейинки өндүрүш процесстик чечимдердин бирин түзүү менен аяктайт, алар: айыптоочу акт, медициналык мүнөздөгү мажбурлоо чараларын колдонуу жөнүндө токтом же жазык ишин токтотуу жөнүндө токтом.

Тергөө судьясынын ыйгарым укуктары өзүнүн мазмуну боюнча жазык иши боюнча процесстик аракеттердин жана чечимдердин кеңири спектрин камтыйт, алардын мааниси жана кесепеттери ар кандай. Тергөө судьясынын иштер боюнча чечимдеринин көбү, кантсе дагы, алардын мыйзамдуулугунун жана негиздүүлүгүнүн көз карашынан, кассациялык инстанцияга чейин алганда да соттук баалонун предметине айланат.

Бирок сотко чейинки өндүрүштө жазык ишти токтотуу жөнүндө ыйгарым укуктуу кызмат адамынын чечимдерине болгон даттануулар боюнча кабыл алынган тергөө судьясынын токтомдору талашылып жаткан ченемдик жобонун күчүнөн улам кассациялык тартипте кайра кароого жатпайт.

Сотко чейинки өндүрүштө жазык ишин токтотуу жөнүндө чечимди ыйгарым укуктуу кызмат адамы өз алдынча кабыл алат жана ал иш боюнча бардык процесстик аракеттер аяктады дегенди билдирет. Көрсөтүлгөн чечим убагында мүмкүн болуучу укукка каршы көрүнүшү менен мамлекеттин көзүнө түшкөн өз алдынча окуяны тергөөдө акыркы чекитти коёт. Башка сөз менен айтканда, каралып жаткан чечим ыйгарым укуктуу кызмат адамдарынын акыркы баамынын натыйжасы болуп саналат, алар дагы индивиддердин укуктарына жана мыйзамдуу кызыкчылыктарына олуттуу таасирин тийгизүүчү жана материалдык жана процесстик укуктун ченемдерин бирдиктүү колдонулуу чөйрөсүнө тийиштүү каталарды кетириши мүмкүн.

Ушуларды эске алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы мыйзам чыгаруучу тарабынан сотко чейинки өндүрүштө жазык ишин токтотуу жөнүндө ыйгарым укуктуу кызмат адамынын токтомун даттануу тутуму ар кимдин сот аркылуу укуктарында натыйжалуу калыбына келтирүү укугу менен камсыз кылуу маселесинде жетишсиз деп эсептейт.

Демек, көрсөтүлгөн процесстик чечимдер тергөө судьясынын жана апелляциялык инстанциянын баамы менен чектелбеш керек, алар мыйзам чыгаруучу тарабынан белгиленген кассациялык ин-

2021-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

станцияны кошкондо, сот актыларын кайра кароо тутумунун бардык инстанцияларынан өтүшү керек.

Соттук коргонууга укук жана анын ажырагыс бөлүгү – ишти жогору турган сотто кайра каратуу укугу жөнүндө конституциялык кепилдиктер жүзөгө ашырылган ушундай учурда гана толук кандуу болушу мүмкүн.

Жогоруда баяндалганга негизденип, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» 46, 47, 48, 51 жана 52-беренелерин жетекчиликке алып,

Ч Е Ч Т И:

1. Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 430-беренесинин 3-бөлүгүнүн сотко чейинки өндүрүштө жазык ишин токтотуу жөнүндө ыйгарым укуктуу кызмат адамынын чечими-не даттанууну кароонун жыйынтыктары боюнча тергөө судьясынын кабыл алган токтомуна жайылтылган бөлүктө «тергөө судьясынын токтомдоруна даттануу боюнча чыгарылган апелляциялык инстанциянын сотунун чечимдери кассациялык тартипте кайра каралбайт» деген сөздөр менен берилген ченемдик жобо Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 40-беренесинин 1-бөлүгүнүн биринчи абзацына, 94-беренесинин 1 жана 3-бөлүктөрүнө карама-каршы келет деп таанылсын.

2. Чечим акыркы, даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартип күчүнө кирет.

3. Кыргыз Республикасынын Өкмөтү ушул Чечимдин жүйөлөштүрүүчү бөлүгүнөн келип чыккандарды колдонуудагы мыйзамдарга тийиштүү өзгөртүүлөрдү демилгелесин.

4. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жактар жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

5. Ушул чечим мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2021-жылдын
19-февралы
Бишкек шаары

№ 05-Р

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН АТЫНАН КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

Таштемир уулу Эркиндин кайрылуусуна байланыштуу «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 85-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнүн кайсы бир банктын добуш берүүчү акцияларынын 10 жана андан көп пайызына ээлик кылган юридикалык жактын акцияларын же үлүшүн сатып алууга кандай гана жеке же юридикалык жак болбосун, Улуттук банктан алдын ала уруксат алууга милдеттендирүүчү бөлүгүн, ошондой эле ушул Мыйзамдын 86-беренесинин 9-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы, төрагалык кылуучу – К.А. Дуйшеевдин, судьялар М.Р. Бобукееванын, Л.П. Жумабаевдин, М.Ш. Касымалиевдин, К.Дж. Кыдырбаевдин, Э.Ж. Осмонбаевдин, Ж.И. Саалаевдин, Ж.А. Шаршеналиевдин курамында, катчы С.А. Джолгокпаеванын,

кайрылуучу тарап – Таштемир уулу Эркиндин, анын ишеним кат боюнча өкүлдөрү Исламбек Ажыгулович Каргабаевдин, Чолпон Замирбековна Джумабаеванын, Марат Курманбекович Карыповдун;

жоопкер-тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним кат боюнча өкүлдөрү Венера Шаршеналиевна Бектурованын, Гульмира Орозбаевна Шавралиеванын, Талантбек Ырысбекович Ырысбековдун;

башка жактар – Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратынын ишеним кат боюнча өкүлү Батырбек Насырович Давлесовдун; Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Соттук өкүлчүлүгүнүн Борборунун ишеним кат боюнча өкүлдөрү Бакыт Абдыраевдин, Элдар Майрамбекович Токторовдун; Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин ишеним кат боюнча өкүлү Аида Маратовна Курманбаеванын; Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын ишеним кат боюнча өкүлдөрү Назгуль Рысбековна Мулкубатованын, Ильяр Акбарович Иманходжаевдин, Эмир Балтабаевич Тайлаковдун катышуусу менен,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1 жана 6-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4, 18, 19, 37, 42-беренелерин жетекчиликке алып, «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 85-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнүн кайсы бир банктын добуш берүүчү акцияларынын 10 жана андан көп пайызына ээлик кылган юридикалык жактын ак-

2021-жылдын
19-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

цияларын же үлүшүн сатып алууга кандай гана жеке же юридикалык жак болбосун, Улуттук банктан алдын ала уруксат алууга милдеттендирүүчү бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

Таштемир уулу Эркиндин өтүнүчү бул ишти кароого себеп болду.

«Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 85-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнүн кайсы бир банктын добуш берүүчү акцияларынын 10 жана андан көп пайызына ээлик кылган юридикалык жактын акцияларын же үлүшүн сатып алууга кандай гана жеке же юридикалык жак болбосун, Улуттук банктан алдын ала уруксат алууга милдеттендирүүчү бөлүгүнүн, ошондой эле ушул Мыйзамдын 86-беренесинин 9-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу бул ишти кароого негиз болду.

Ишти соттук отурумга даярдоону жүргүзгөн судья-баяндамачы Ж.А. Шаршеналиевдин маалыматын угуп жана келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2020-жылдын 4-январында «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 85-беренесинин 1-бөлүгүндө, 5-бөлүгүнүн 1-пунктунда баяндалган «кыйыр түрдө ээлик кылуу» деген ченемдик жобосун, ошондой эле 6-бөлүгүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 18-беренесине, 20-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнө, 42-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 105-беренесине ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө Таштемир уулу Эркиндин өтүнүчү келип түшкөн.

Өтүнүчтөн келип чыккандай, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 105-беренесине ылайык Улуттук банк Кыргыз Республикасынын банк системасын көзөмөлдөйт, Кыргыз Республикасындагы акча-насыя саясатын аныктайт жана жүргүзөт, бирдиктүү валюта саясатын иштеп чыгат жана жүзөгө ашырат, акча белгилеринин эмиссиясын жүргүзүүгө өзгөчө укукка ээ, банктык каржылоонун ар түрдүү түрлөрүн жана принциптерин ишке ашырат.

Э. Таштемир уулу Кыргыз Республикасынын Конституциясында Улуттук банктын ыйгарым укуктарынын толук тизмеси аныкталган деп эсептейт. «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө» Мыйзамдын 1-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык банктык мыйзамдар банк ишин жүзөгө ашыруу, акча-насыя жана валюта саясаттарын жүргүзүү, төлөм тутумунун иш-чөйрөсүндөгү мамилелерди (банктык укуктук мамилелерди), ошондой эле банктык укуктук мамилелердин катышуучуларынын укуктук статусун, компетенциясын, өз ара мамилелерин жана жоопкерчиликтерин жөнгө салат.

№ 05-Р

Ушул Мыйзамдын 17-беренеси менен Улуттук банктын функциялары менен ыйгарым укуктары, тактап айтканда анын Кыргыз Республикасынын банк тутумун, анын ичинде Улуттук банктын көзөмөлүнө алынган банктардын жана башка юридикалык жактардын ишин көзөмөлдөө боюнча ыйгарым укугу аныкталган.

Ошону менен бирге, арыздануучу белгилегендей, аталган Мыйзамда банктык укуктук мамилелердин катышуучулары болбогон жана Улуттук банктын көзөмөлүндө болбогон укук субъектилеринин укуктук мамилелерин, укуктук статусун, компетенциясын, өз ара мамилелерин жана жоопкерчилигин жөнгө салган ченемдер да камтылган. Анын пикири боюнча, ушул ченемдер Конституциянын 105-беренеси менен аныкталган Улуттук банктын ыйгарым укуктарын кыйла кеңейтип, аны менен Улуттук банкка банк тутумуна кирбеген жарандардын жана юридикалык жактардын ишине көзөмөл жүргүзүүгө жол берет.

Алсак, «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкты, банктар жана банк иши жөнүндө» Мыйзамдын 85-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык банктын капиталында чектүү катышуу – бул жеке өзү же башка жактар менен биргелешип: банктын добуш берүүчү акцияларынын он жана андан көп, жыйырма жана андан көп, отуз үч жана андан көп, элүү жана андан көп, алтымыш жети жана андан көп пайызына тикелей же кыйыр түрдө ээлик кылуу же башкаруу (чектер). Аталган Мыйзамдын 85-беренесинин 5-бөлүгү менен контроль – бул жеке өзү же болбосо башка жактар менен биргелешип: акционердик коомдун добуш берүүчү акцияларынын же акционердик коом болуп саналбаган юридикалык жактын уставдык капиталынын элүү пайызынан ашыгына тикелей же кыйыр түрдө ээлик кылуу же башкаруу, же; юридикалык жактын Директорлор кеңешинин мүчөлөрүнүн эң аз дегенде жарымын шайлоо мүмкүнчүлүгү, же; юридикалык жактын капиталына катышуудан көз карандысыз, ошол юридикалык жактын жетекчилигине же саясатына тикелей же кыйыр түрдө аныктоочу таасир этүү мүмкүнчүлүгү деп аныкталган.

Арыздануучу аталган Мыйзамдын 85-беренесинин 6-бөлүгүндө мыйзам чыгаруучу «кыйыр түрдө ээлик кылуу» деген банктын башкаруу органдарынын же банктын бир топ катышуучуларынын, же банкка көзөмөл жүргүзгөн жактардын, же банк тобунун катышуучуларынын чечимдерди кабыл алууга үчүнчү жактар аркылуу олуттуу таасир тийгизүү мүмкүндүгү катары түшүндүрмө берген деген тыянакка келет.

Ошон үчүн, Э. Таштемир уулунун пикири боюнча, «кыйыр түрдө ээлик кылуу» түшүнүгүнө Улуттук банктын көзөмөлүндө болбогон кандай гана юридикалык жак болбосун анын үлүштөрүнө же акцияларына ээ болгон жарандар жана юридикалык жактар, эгер юридикалык жак кайсы бир коммерциялык банктын 10 же андан ашуун пайыздарга ээ болсо, туура келет. Ошол эле учурда ушул жарандар жана юридикалык жактар, эгер Улуттук банк уруксат бербесе, ушул юридикалык жактын үлүштөрүн жана акцияларын сатууга укуктуу эмес.

2021-жылдын
19-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

Арыздануучу Улуттук банктын көзөмөлүндө болбогон ар кандай юридикалык жак, эгер ал коммерциялык банктын 10 же андан ашуун акцияларына ээ болсо, анын үлүштөрүн же акцияларын сатып алууга ниети бар жарандар жана юридикалык жактар да өңчөй акыбалда деп эсептейт. «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иши жөнүндө» Мыйзамдын 85-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык жеке өзү же башка жактар менен биргелешип, акцияларга менчик укугуна ээ болуу ыкмасына карабастан, анын ичинде мурастап алуу же укугун калыбына келтирүүнү кошо алганда, олуттуу катышууну жана контролдукту, анын ичинде акцияларды кошумча сатып алуу аркылуу банктын капиталына чектүү катышууга ээ болууга ниеттенген кандай жеке адам же юридикалык жак болбосун, Улуттук банктын кат жүзүндөгү уруксатын алууга милдеттүү. Ал эми иштеп жаткан банктын капиталында чектүү катышууну сатып алууга уруксат алуу тартиби аталган Мыйзамдын 86-беренесинде бекитилген.

Кайрылуу субъектиси «кыйыр түрдө ээлик кылуу» түшүнүгү Улуттук банкка Улуттук банктын көзөмөлүндө болбогон бардык жарандарга жана юридикалык жактарга көзөмөл жана контроль жүргүзүүгө жол берет, аны менен ар кандай иш-аракеттерди жана ишмердикти жүргүзүүгө, өз мүлкүнө, өз ишмердигинин натыйжаларына ээ болууга, колдонууга жана тескөөгө, экономикалык эркиндикке ээ, өз жөндөмдүүлүгү менен мүлкүн мыйзамда тыюу салынбаган ар кандай экономикалык ишмердүүлүк үчүн эркин колдонууга болгон Конституция менен кепилденген жарандардын жана юридикалык жактардын укуктарын бузат деп болжойт (18-берене, 42-берененин 1 жана 2-бөлүктөрү).

Э. Таштемир уулу көрсөткөндөй, 2018-жылдын 12-ноябрында ал «А Плюс» камсыздандыруучу компаниясы» жабык акционердик коомунун (андан ары – «А Плюс» камсыздандыруучу компаниясы) ЖАК) 100 пайызын сатып алуу-сатуу келишимин түзгөн. Арыздануучу ушул коомдун иши, коом камсыздандыруучу ишти жүргүзүүгө лицензиясы болгондуктан «Акционердик коомдор жөнүндө», «Кыргыз Республикасында камсыздандырууну уюштуруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын мыйзамдары менен жөнгө салынат деп белгилейт. Э. Таштемир уулу «А Плюс» камсыздандыруучу компаниясы» ЖАК «ФинансКредитБанк» ачык акционердик коомунун акцияларына ээ болгонунан кабардар болуучу, бирок, анын пикири боюнча камсыздандыруучу компаниялар Улуттук банктын көзөмөлүндө болбогондон кийин көрсөтүлгөн акцияларды сатып алуу Улуттук банк менен макулдашылбаш керек болуучу.

Ошентип, «Кыргыз Республикасында камсыздандырууну уюштуруу жөнүндө» Мыйзамдын 26-статьясынын 1-пунктунда Кыргыз Республикасынын аймагында камсыздандыруу ишине мамлекеттик көзөмөл жана камсыздандыруу ишинин маселелерин жөнгө салуу камсыздандыруу ишин жөнгө салуу жана көзөмөлдөө чөйрөсүндөгү ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган (Кыргыз Республикасынын

2021-жылдын
19-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

Өкмөтүнө караштуу Финансы рыногун жөнгө салуу жана көзөмөлдөө мамлекеттик кызматы) тарабынан жүзөгө ашырылат.

Ошону менен бирге, «А Плюс» камсыздаруу компаниясы» ЖАК-тын арыздануучу сатып алган акциялары Улуттук банктын талабы боюнча депонирленип, көрсөтүлгөн акцияларды сатып алууга Улуттук банктын уруксатын алуу үчүн келишимди макулдашуу процедурасы башталган.

Арыздануучу көрсөтүлгөн коомдун акцияларын сатып алууга уруксат алуу үчүн зарыл болгон бардык документтер талап кылынгандан кийин, Улуттук банк акцияларды баштапкы сатып алуу анын уруксатысыз жүргүзүлгөн деген негиз менен андай уруксат берүүдөн баш тарткан.

Э. Таштемир уулу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесине, 20-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасында мыйзам жана сот алдында бардыгы бирдей, Конституцияда каралгандан башка максаттарда жана андан ашкан даражада укуктарга жана эркиндиктерге мыйзам менен чектөө коюлушу мүмкүн эмес деп белгилейт.

Арыздануучу инвестициялоо Улуттук банктын уруксат берүүсүнөн кийин гана мүмкүн болушу, талашылып жаткан жобону нагыз иште колдонуу ал инвесторлордун ишин «мыйзамдуу тосмолоого» алып келет, аны менен коомдук кызыкчылыктарга зыян келтирилет деп болжойт. «Кыргыз Республикасында инвестициялар жөнүндө» Мыйзамдын ченемдерине ылайык Кыргыз Республикасы инвестицияларга жана инвесторлорго белгилүү кепилдиктерди берет жана коргойт, экономикалык ишке кийлигишүүдөн карманат. Укуктук мамлекеттин бардыгы мыйзам жана сот алдында бирдей деген адилеттүүлүк жана тендик конституциялык принциптеринен келип чыкканда, укуктук ченемдин аныктыгынын, айкындыгынын, кош маанилүү эместигинин жана колдонуудагы укуктук жөнгө салуу тутуму менен шайкештиктин мыйзам чыгаруучулук талаптары келип чыгат. Кабыл алынып жаткан мыйзамдар мазмуну боюнча да, предмети жана таасир этүү көлөмү боюнча да анык, ал эми укуктук ченемдер – жаран же юридикалык жакка ал өзүнүн тыюу салынган да, уруксат берилген да жүрүм-турумун тууралайала турган жетиштүү деңгээлде так берилиши керек. Кайрылуу субъектисинин пикири боюнча бул учурда талашылып жаткан ченемдик жобо жана ченемдин өзү дагы жогоруда көрсөтүлгөн талаптарга жооп бербейт.

Баяндалганды эске алуу менен, арыздануучу талашылып жаткан ченемдик жобону, ошондой эле талашылып жаткан ченемди Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну суранган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2021-жылдын 15-январындагы аныктамасы менен бул өтүнүч талашылып жаткан ченемдик жобону жана талашылып жаткан ченемди Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 18-беренесине, 20-беренесинин 2-бөлүгүнүн бирин-

2021-жылдын
19-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

чи абзацына, 3-бөлүгүнө, 42-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 105-беренесине ылайык келүүсүн текшерүү бөлүгүндө өндүрүшкө кабыл алынган.

2021-жылдын 28-январында ишти Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасындагы сот отурумуна даярдоонун жүрүшүндө Э. Таштемир уулунун кызыкчылыгын көздөгөн Ч.З. Джумабаевадан, М.К. Карыповдон өздөрүнүн талаптарын тактаган кошумча өтүнүч келип түшкөн жана анда алар «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иши жөнүндө» Мыйзамдын 85-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнүн кайсы бир банктын добуш берүүчү акцияларынын он жана андан көп пайызына кыйыр түрдө ээлик кылган юридикалык жактын акцияларын же үлүшүн сатып алууга кандай гана жеке же юридикалык жак болбосун, Улуттук банктын кат жүзүндөгү уруксатын алууга милдеттендирүүчү бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерип берүүнү суранышкан.

2021-жылдын 8-февралында Э. Таштемир уулунун кызыкчылыгын көздөгөн И.А. Каргабаев өздөрүнүн талаптарынын көлөмү көбөйткөн кошумча өтүнүчү менен кайра кайрылган жана Улуттук банктын уруксатысыз банктын капиталында чектүү катышууну сатып алган учурда, андай бүтүм алдын ала жараксыз болуп саналаарын караган «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иши жөнүндө» Мыйзамдын 86-беренесинин 9-бөлүгүн Конституцияга карама-каршы келет деп таанууну суранган. Улуттук банк арзыбаган бүтүмдүн жараксыздык кесепеттерин колдонуу жөнүндө талаптар менен сотко кайрылууга укуктуу.

Арыздануучу банктык жөнгө салуу чөйрөсүндөгү колдонуудагы мыйзамдар банктын акцияларын ээлик кылууга ниеттенген жактар үчүн жана кайсы бир банктын добуш берүүчү акцияларынын он жана андан көп пайызына кыйыр түрдө ээлик кылган юридикалык жактын акцияларын же үлүшүн сатып алууга ниеттенген үчүнчү жактарга (кыйыр түрдө ээлик кылгандарга) карата окшош милдеттенмелерди жана талаптарды орнотууга тийиштүү эмес деп эсептейт.

Ошондой эле, кайрылуу субъектиси «Кыргыз Республикасынын Улуттук банк, банктар жана банк иши жөнүндө» Мыйзамдын 79-беренесинин 3-бөлүгүнүн 3-пунктуна ылайык өз иши, финансылык абалы, катышуучуларынын курамы жөнүндө маалыматтарды белгиленген тартипте бербеген жана бенефициардык менчик ээлерин кошо алганда юридикалык жактын катышуучуларын так идентификациялоого жана алар боюнча иликтөөлөрдү жүргүзүүгө мүмкүндүк берген кандай болбосун башка маалыматтарды жана документтерди сунуштабаган, же болбосо бенефициардык менчик ээлерин кошо алганда, юридикалык жактын катышуучуларын так идентификациялоого жана алар боюнча иликтөөлөрдү жүргүзүүгө мүмкүндүк бербеген маалыматтарды беришкен, ошондой эле өзүнүн кынтыксыз ишкердик аброюн тастыктай албаган жеке адамдар жана юридикалык жактар банктын уюштуруучулары боло алышпайт деп белгилейт.

№ 05-Р

И.А. Каргабаевдин пикири боюнча көрсөтүлгөн талап банктын капиталында анын акцияларын түздөн-түз ээлик кылуу жолу менен чектүү катышууну сатып алууга ниеттенген адамдарды же юридикалык жактарды эмитен эле Улуттук банктан алдын ала жазуу жүзүндөгү уруксатты алууга милдеттендирет.

Мындан тышкары, «Кыргыз Республикасынын Улуттук банк, банктар жана банк иши жөнүндө» Мыйзамдын 79-беренесинин 7-бөлүгүнө ылайык банктын уюштуруучуларына орнотулган чектөө банктын акционерлерине да жайылтылат. Ушул Мыйзамдын 79-беренесинин 4-бөлүгү менен ушул берененин 3-бөлүгүндө көрсөтүлгөн юридикалык жактар жана жеке адамдар менен банктын акцияларын сатып алууга байланыштуу бүтүмдөр арзыбаган болуп саналат деп караштырылган.

Ушуга байланыштуу, И.А. Каргабаев жогоруда көрсөтүлгөн субъектилер үчүн Улуттук банктын алдын ала уруксатын алууга милдеттендирген жогоруда аталган ченемдердин болуусу жана бүтүмдү жараксыз деп таануу сыяктуу укуктук кесепеттердин келип чыгуусу каралып жаткан Мыйзамдын 86-беренесинин 9-бөлүгү ашыкча укуктук ченем болуп саналат.

Э. Таштемир уулунун өкүлүнүн пикири боюнча жогоруда көрсөтүлгөн Мыйзамдын 86-беренесинин 9-бөлүгү менен караштырылган укуктук кесепеттердин келип чыгуусу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренесинин 2-бөлүгү менен белгиленген кепилдиктерди бузат, ага ылайык менчик кол тийгис жана эч ким өзүм билемдик менен мүлкүнөн ажыратылышы мүмкүн эмес.

Арыздануучунун өкүлдөрү соттук отурумда өзүнүн талаптарын колдошту жана аларды канааттандырууну суранышты.

Жоопкер-тараптын өкүлү В.Ш. Бектурова арыздануучулардын өтүнүчүн кийинкидей негиздер боюнча канааттандыруусуз калтыруу зарыл деп эсептейт.

Өлкөнүн экономикалык коопсуздугу улуттук коопсуздуктун курамдык бөлүгү болуп саналат. Кыргыз Республикасынын банк тутуму экономиканын маанилүү тармактарынын бири, жалпысынан анын туруктуулугу өлкөнүн экономикалык коопсуздугунун жана мамлекеттин улуттук коопсуздугунун факторлорунун бири болуп саналат.

Жоопкер-тараптын өкүлү көрсөткөндөй, калктын акчалай каражатынын көбү коммерциялык банктарда топтолгон, ал каражаттар банктын өздүк каражаттарынан кыйла көп болушу мүмкүн, натыйжада банк мыйзамдары аманатчылардын укуктарын жана кызыкчылыктарын коргоого, т.а. адамдын жана жарандын акча каражаттарын сактоого багытталган.

В.Ш. Бектурова Конституциянын 109-беренесине ылайык мамлекеттик органдардын, анын ичинде Улуттук банктын уюштурулушу жана иштөө тартиби, ошондой эле алардын көз карандысыздыгынын кепилдиктери мыйзамдар менен аныкталат деп белгиледи. Мыйзам чыгаруучу экономиканын маанилүү тармактарынын бири

2021-жылдын
19-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

катары банктык ишти белгилөө менен, Конституциянын жоболорун жүзөгө ашыруу максатында банктын акцияларын жана анын башкы компанияларынын катышуу үлүштөрүн сатып алуунун өзгөчө тартибин орноткон.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү банктык иш мамлекеттин чегинен чыгуучу, мында Банктык көзөмөл боюнча Базель комитети иштеп чыккан эл аралык стандарттарда Акчалардын изин жашыруу менен күрөшүүнүн финансылык чараларын иштеп чыгуучу тобу тарабынан (андан ары – ФАТФ) банк ишине талаптар мамлекеттин деңгээлинде коюлат деп белгиледи.

«Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иши жөнүндө» Мыйзамдын 20-беренеси менен Улуттук банк ченемдик укуктук актылардын долбоорун иштеп чыгууда банктык көзөмөлдүн жана жөнгө салуунун эл аралык, анын ичинде банк көзөмөлү боюнча Базель комитетинин стандарттарын эске алат деп караштырылган.

Ушуга байланыштуу, В.Ш. Бектурова белгилегендей, талашылып жаткан ченемдер натыйжалуу банк көзөмөлү боюнча Базель комитетинин негиз салуучу принциптерине ылайык кабыл алынган деп белгилейт. Ошентип, аталган принциптерге ылайык көзөмөл органы кандай гана сунуш болбосун аны кайра кароого, андан баш тартууга жана ага пруденциалдык шарттарды салууга, иштеп жаткан банктарда түздөн-түз же кыйыр түрдө олуттуу менчикти же жүргүзүлүп жаткан акциялардын контролдук пакетин башка жактарга берүүгө; белгиленген критерийлерге каршы банктын негизги сатып алууларын же инвестицияларын, анын ичинде мамлекеттин чегинен тышкары операциялардын жүргүзүлүшүн жактырууга же андан баш тартууга, ага пруденциалдык шарттарды салууга, корпоративдик байланыштар же түзүмдөр банкты ашкере тобокелчиликтерге түртпөгөндүгүн, ал натыйжалуу көзөмөлдү жүргүзүүгө тоскоолдук туудурбагандыгын аныктоого укуктуу.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү Банк көзөмөлү боюнча Базель комитетинин 24-принцибине ылайык банк көзөмөлүнүн элементи болуп көзөмөл органдары банк тобуна биргелешкен негизде көзөмөлдү жүргүзөт, туура иликтейт жана тиешелүү учурларда топ тарабынан эл аралык деңгээлде жүргүзүлүп жаткан бизнестин бардык аспектилерине пруденциалдык ченемдерди колдонот деп дагы белгилеген.

В.Ш. Бектурова 2014-жылдын январь айында жогоруда көрсөтүлгөн Комитет банктар тобокелчиликтерди башкаруунун өзүнүн жалпы тутумуна акчаны изин жашырууга жана терроризмди каржылоого байланыштуу тобокелчиликтерди башкаруу маселелерин кантип киргизүү керек экендигин сыпаттаган бир катар сунуштарды (анын ичинде банктын акцияларына ак ниет ээлик кылууга көзөмөлдөө органынын контролун) камтыган «Акчаны изин жашырууга жана терроризмди каржылоого байланыштуу тобокелчиликтерди рационалдуу башкаруу» жетекчиликти жарыялаганын маалымдады.

№ 05-Р

«Террористтик ишти каржылоого жана кылмыштуу кирешелерди легалдаштырууга (адалдоого) каршы аракеттенүү жөнүндө» Мыйзамдын 1-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктуна ылайык бенефициардык ээси – соңку жыйынтыгында (ээлик кылуу жана контролдоо тизмеги аркылуу) түз же кыйыр (үчүнчү жактар аркылуу) менчик укугуна ээлик кылган же кардарды контролдогон жеке жак (жеке жактар) же болбосо өзүнүн агынан же өзүнүн кызыкчылыгы үчүн операция (бүтүм) жүргүзүүчү жеке жак. Ушул Мыйзамдын 2-беренесинин 1-бөлүгү менен көрсөтүлгөн Мыйзамдын максаты адамдын укуктары менен эркиндиктерин коргоо, ошондой эле Кыргыз Республикасынын улуттук коопсуздугун жана финансы системасынын бүтүндүгүн кылмыштуу кол салуулардан коргоо болуп саналат. Аталган Мыйзамдын 6-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык террористтик ишти каржылоого жана кылмыштуу кирешелерди легалдаштырууга (адалдоого) каршы аракеттенүү чөйрөсүндөгү Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын аткарылышын текшерүү маселелери боюнча текшерүүчү органдардын милдеттери, функциялары жана ыйгарым укуктары (укуктары жана милдеттемелери) өз компетенцияларынын чегинде Өкмөт жана Улуттук банк тарабынан аныкталат.

Жогоруда аталган ченемдердин негизинде, В.Ш. Бектурова банктардын капиталында чектүү катышууну, анын ичинде акцияларга кыйыр түрдө ээлик кылуу жолу менен сатып алууга Улуттук банктын уруксатын алуу процедурасы мыйзамсыз жол менен табылган каражаттарды кыйыр түрдө ээлик кылуучулардын акцияларынын акчалай каражаттарынын келип чыгуу булактарын дагы текшерүүнү болжойт. Бул талаптарды алып салуу банк секторуна күмөн капиталдын агылып келишине алып келет, ал банктын беделине терс таасирин тийгизип, Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктары үчүн терс кесепеттерге алып келет, натыйжада банктардын дүйнөлүк банк рыногуна жуурулушуусуна кошумча кыйынчылыктарды жаратат.

Ошондой эле В.Ш. Бектурова бул факт ФАТФ, БУУ Коопсуздук кеңеши тарабынан чектөөлөрдүн салынышына алып келиши мүмкүн, аны менен Кыргыз Республикасынын төлөм тутумдарынын ишин татаалдаштырышы мүмкүн жана башка өлкөлөр менен экономикалык байланыштарды үзөт деп белгиледи.

Жоопкер-тараптын өкүлү өзүнүн сөзүнүн корутундусунда текшерүүнү жүргүзүү жана банктардын акцияларынын менчик ээлери/кыйыр түрдө ээлери болгон жактардын макулдукту алуусу ЕАЭБ өлкөлөрүнө мүчө болгон мамлекеттердин мыйзамдарындакенири колдонулат. ЕАЭБдин мүчө-мамлекеттери банктын капиталында чектүү катышууну, анын ичинде банктын акцияларына кыйыр түрдө ээлик кылуу жолу менен сатып алуу банк секторуна көзөмөл органынын тийиштүү уруксатын алгандан кийин гана жүзөгө ашырылуусун мыйзам чыгаруу деңгээлинде орнотот.

«Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иши жөнүндө» Мыйзамдын 86-беренесинин 9-бөлүгү туурасында

2021-жылдын
19-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

В.Ш. Бектурова талашылып жаткан ченем дагы кийинкидей негиздер боюнча Конституцияга карама-каршы келбейт деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 183-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык бүтүм ушул Кодекс тарабынан, соттун ушундай таанышынын айынан (талашып алуучу бүтүм) же мындай таанууга карабастан (арзыбаган бүтүм), белгиленген негиздер боюнча жараксыз. Мында көрсөтүлгөн Кодекстин 185-беренесине ылайык мыйзамдын талаптарына ылайык келбеген бүтүм, эгерде мыйзам мындай бүтүм талашып алуучу экенин белгилебесе же мыйзамды бузуунун башка кесепеттерин карабаса, ал эч нерсеге татыбас бүтүм.

Тийиштүү мыйзамдын талаптарын/жоболорун сактабаганда бүтүмдү жараксыз деп таануу принциби боюнча каралып жаткан Мыйзамдын 86-беренесинин 9-бөлүгүнө окшош ченемдик жоболор «Кыргыз Республикасында тышкы соода ишин мамлекеттик жөнгө салуу жөнүндө» (14-берене), «Күрөө жөнүндө» (37-берене), «Жер казынасы жөнүндө» (38-берене), «Кыймылсыз мүлккө жана аны менен болгон бүтүмдөрдү укуктарды мамлекеттик каттоо жөнүндө» (7-берене) мыйзамдарда да келтирилген.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин башка өкүлдөрү Г.О. Шавралиева, Т.Ы. Ырысбеков В.Ш. Бектурованын жүйөлөрүн колдошкон.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратынын өкүлү Б.Н. Давлесов талашылып жаткан ченемдер кийинкидей негиздер боюнча Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептейт. Б.Н. Давлесов Улуттук банктын көзөмөл функцияларын аткаруусу узак мөөнөттүү экономикалык өнүгүүгө көмөктөшүү үчүн өлкөнүн банк тутумунун натыйжалуулугун, коопсуздугун жана ишенимдүүлүгүн камсыз кылууга багытталган деп белгилейт. Өз кезегинде, банк тутумунун туруктуулугун жана коопсуздугун камсыз кылуу финансы-насыя тутумуна элдин ишенимин кармап туруунун жана арттыруунун негизги шарты болуп саналат, ал өлкөнүн ички ресурстарын көтөрүүгө көмөк болот жана экономикалык өсүп-өнүгүүсүнө дем берет.

Анын пикири боюнча, банктын капиталында чектүү катышууга ээлик кылууну же башкарууну, анын ичинде кыйыр түрдө ээлик кылууну ниет кылган жактар банктын стабилдүүлүгүн коркунучка салбаш керек жана банк аманатчылар алдында өз милдеттерин аткароого алып келиши мүмкүн болгон кырдаалдарды жаратпаш керек, бул жарандардын (аманатчылардын) укуктарынын бузулушуна жана калктын банк секторуна болгон ишениминин төмөндөөсүнө алып келет.

Б.Н. Давлесов Конституция адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктери улуттук коопсуздукту, коомдук тартипти, калктын саламаттыгын, адеп-ахлагын сактоо, башка адамдардын укуктары менен эркиндиктерин коргоо максатында чектелиши мүмкүн деп белгилейт. Анын пикири боюнча мыйзам чыгаруучу «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иши жөнүндө»

2021-жылдын
19-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

Мыйзамдын 85 жана 86-беренелеринде «кыйыр түрдө ээлик кылуу» деген түшүнүктү киргизүүгө байланыштуу чектөөчү ченемдерди орнотуу менен өзүнө экономикалык коопсуздукту, башка жактардын укуктары менен эркиндиктерин коргоону кошкондо улуттук коопсуздукту коргоо максаттарын көздөгөн. Банк тутумун башкаруу боюнча мамилелер чөйрөсү анда коомдук жана жеке кызыкчылыктар чагылдырылып турганы менен өзгөчөлүү. Ал экономикалык ишти эркиндиктин менчик укук субъектилеринин жүргүзүүсү аркылуу рынокто банк кызматтарынын ак ниеттүү атаандаштыгын бир эле мезгилде колдоп туруу жана кредиторлор (аманатчылардын) менен мамлекеттин укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарын камсыз кылуу, ошондой эле банк тутумунун бүтүндөй туруктуулугун камсыз кылуу зарылчылыгы менен көрсөтүлөт.

Б.Н. Давлесовдун пикири боюнча жогоруда көрсөтүлгөн Мыйзамдын 85-беренесинин 6-бөлүгү менен белгиленген «кыйыр түрдө ээлик кылуу» түшүнүгү ачык баяндалган эмес, аны менен «Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актылар жөнүндө» Мыйзамдын 11-беренесинин талаптарына ылайык келбейт, анткени ага ылайык колдонулган терминдер жана түшүнүктөр түшүнүктүү жана бир маанилүү болушу керек жана ошон үчүн тийиштүү кошумча иштеп чыгууну талап кылат.

Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин өкүлү А.М. Курманбаева бул маселе боюнча төмөнкүнү белгилейт.

Конституция кандай гана экономикалык иш болбосун өзүндүн мүлкүндү пайдаланууда тандоо эркиндигин кепилдейт. Жарандар ушул конституциялык укуктарын жүзөгө ашырууга мүмкүн болгон ыкмалардын катарына менчиктин ар кандай формасында турган мүлктү сатып алуу жана кандай гана экономикалык иштин чөйрөсү болбосун ал мүлктү пайдалануу, ошондой эле эркин тандалып алынган чөйрөдө жүзөгө ашырылуучу өз алдынча экономикалык иш дагы кирет.

А.М. Курманбаева көрсөткөндөй, жарандар жогоруда көрсөтүлгөн укуктардын жана эркиндиктердин ишке ашырылуусунун ар кандай варианттарын тандоо менен экономикалык иштин белгилүү чөйрөсүн жөнгө салып жаткан тиешелүү мыйзамда орнотулган юридикалык кесепеттер менен макул болушат.

А.М. Курманбаева Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2013-жылдын 29-октябрындагы жана 2014-жылдын 14-майындагы чечимдеринде конституциялык орнотмолордун көз карашынан алганда адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин чектөөгө жол берүү маселелери боюнча баяндалган укуктук көз караштарын келдирди, алардын маңызы акыры келип коомдук кызыкчылыктарды коргоого такалат. Анын пикири боюнча талашылып жаткан ченемдерде пайыздарга кыйыр түрдө ээлик кылуучулар үчүн Улуттук банктын уруксатын алуу шарты жана тартиби бир жагы экономикалык коопсуздук болуп саналган улуттук коопсуздукту коргоо зарылдыгын камсыз кылган

2021-жылдын
19-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

бөлүктө туура болуп саналат. Мында банк тутуму экономиканын маанилүү тармактарынын бир экендигин эске алуу менен, анын туруктуулугу өлкөнүн экономикалык коопсуздугунун белгилеринин бири болуп саналаарын эске алып, А.М. Курманбаева талашылып жаткан ченемдер Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деген тыянакка келет.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын өкүлдөрү Н.Р. Мулкубатова, И.А. Иманходжаев, Э.Б. Тайлаков Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлдөрүнүн аргументтерине окшош жүйөлөрдү келтиришти. Ошону менен катар, Н. Р. Мулкубатова төмөнкүнү белгиледи.

Банктарга калктын акчалай каражатын ачык келишим механизми аркылуу банктын эсептерине депозит жана аманат түрүндө тартууга уруксат берилгендигине байланыштуу, банктардын бул статусу алардын ишине көзөмөлдүн өзгөчө механизмдин болжойт, анткени алардын иши өлкөнүн экономикалык коопсуздугуна түздөн-түз таасирин тийгизет.

Инвестор Улуттук банктан тийиштүү лицензияны алып, банк капиталына чоңдуктагы каражаттарды киргизүү менен банктын капиталына салынгандан он эсе ашык суммадагы каражаттарды калктан тартуу укугун алат.

Мына ушундан улам, көрсөтүлгөн жагдайлар мамлекетти банктык көзөмөл түрүндө кошумча мониторингдин өзгөчө механизмдин түзүүгө жана ага ээ болууга мажбур кылат, аны Улуттук банк жүргүзөт.

Андан тышкары, ар бир банктын корпоративдик башкаруусунун натыйжалуу тутумуна, банк ишин ички контролдоонун шайкеш тутумуна жана акылдуу уюштурууга ээ болушу керек. Банктын ишине олуттуу таасирди анын ишин контролдоочу акционерлер жасайт.

ЕАЭБдин концептуалдык документтери менен 2025-жылга карата финансы рыногун жөнгө салуу боюнча мыйзамдарды шайкештикке келтирүү пландаштырылууда. ЕАЭБге мүчө болгон бардык мамлекеттер дагы ээрчип келген эл аралык стандарттар менен белгиленген натыйжалуу банк көзөмөлүнүн негиз салуучу принциптеринен чегинүү Кыргыз Республикасы үчүн ЕАЭБке жуурулушуусуна жеңилгис кыйынчылыктарды жаратат.

ЕАЭБ жөнүндө Келишимге ылайык тараптар банк жана камсыздандыруу чөйрөлөрүндө жана баалуу кагаздардын рыногунда жалпы финансы рыногун түзүү милдеттенмесин өзүнө алышкан. Мындай негизги документтердин бири болуп ЕАЭБдин жалпы финансы рыногун калыптандыруу Концепциясы саналат. Бул Концепция негизинен ЕАЭБдин бул чөйрөдөгү ченемдик базасын түзүү үчүн өзөк болуп саналат.

Ушуга байланыштуу, мыйзам чыгаруучу Улуттук банкка банктардын капиталында чектүү катышууну сатып алууга санкциялоо боюнча ыйгарым укуктарын атайын жана толук негиздүү жүктөгөн.

№ 05-Р

Банктардын ишин жөнгө салуу жана ага көзөмөл жүргүзүү боюнча мыйзамдар чөйрөсүндө Базель комитетинин принциптери жалпыга таанылгандыгына эске алганда, талашылып жаткан ченемдерди Конституцияга карама-каршы келет деп таануу жөнгө салуучулук арбитраждын пайда болуусуна алып келет, бул ЕАЭБ жөнүндө Келишимдин жана жогоруда көрсөтүлгөн Концепциянын алкагында кабыл алынган финансы чөйрөсүндө мыйзамдарды шайкештикке келтирүү боюнча Кыргыз Республикасы тарабынан алынган милдеттенмелерди толук деңгээлде аткарууга жол бербейт, ал өз кезегинде, Кыргыз Республикасынын кадыр-баркына терс таасирин тийгизет, ошондой эле ак ниет эмес жактар үчүн өлкөнүн коммерциялык банктарынын үстүнөн контролду алуу үчүн бир катар укуктук мүмкүнчүлүктөрдү түзөт. Көрсөтүлгөндөрдүн кесепети болуп банк тутумунун беделине жана мамлекеттин экономикасына, анын ичинде Кыргыз Республикасына карата кабыл алынган эл аралык деңгээлдеги чаралардын жана санкциялардын эсебинен орду толгусу зыян келтирүү болот.

Андан тышкары, коюлуучу талаптарга ылайык келбөө ата мекендик банктардын ЕАЭБге мүчө болгон башка мамлекеттердин рыногуна чыгуу мүмкүндүгүнө таасирин тийгизет жана өлкөнүн банктарынын атаандаштык мүмкүнчүлүгүнө терс таасирин тийгизет.

Улуттук банктын өкүлү каралып жаткан Мыйзамдын 86-беренесинин 9-бөлүгү туурасында Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлүнүн аргументтерине окшош жүйөлөрдү келтирди. Ошону менен катар, Н.Р. Мулкубатова Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин бүтүмдөрдүн жараксыздыгы маселелерин жөнгө салуучу ченемдери, ошол эле учурда шилтеме болуп саналат, анткени бүтүмдөрдүн арзыбагандыгы, анын ичинде кайсыл бир мыйзамдын жоболорун бузган учурлар мыйзамдар менен белгилениши жана аныкталышы да мүмкүн деп көрсөтөт.

Банк тутумун жөнгө салуучу ЕАЭБ өлкөлөрүнүн мыйзамдары Мыйзамдын 86-беренесинин 9-бөлүгүнүн ченемдик жоболорунун окшош регламентациясын камтыйт, ага ылайык банк тутумуна көзөмөл жасаган органдын алдын ала макулдугусуз чектүү катышууну сатып алуу бүтүмү жарамсыз болуп саналат.

Н.Р. Мулкубатова ушул ченемдин мазмуну Улуттук банктын макулдугусуз Кыргыз Республикасынын банктарынын капиталында чектүү катышууну акцияларды сатып алуу-сатуу жөнүндө келишимге, аны – мындай түрдөгү бүтүмдү ыкчам талашууну мүмкүн эмес кылган ар түрдүү ченемдерди, аны ичинде третей (бейгарап) эскертмесин ж.б. кошуп (Э.Таштемир уулу түзгөн келишими сыяктуу), сатып ала турган ниети таза эмес жактар тарабынан мүмкүн болуучу бузуулардын алдын алууга багытталган деп белгилеген. Ниети таза эмес контролдоочу жактар соттук териштирүүлөрдүн жүрүшү мезгилинде активдерди алып чыгуу боюнча чараларды же банктын финансылык кудуретсиздигине алып баруучу андан келип чыгуучу бардык кесепеттери менен башка мыйзамсыз иштер менен

№ 05-Р

алектениши мүмкүн. Өлкөнүн колдонуудагы процесстик мыйзамдарын эске алганда соттук териштирүүлөр жылдап созулушу мүмкүн экендигин белгилөө зарыл.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Соттук өкүлчүлүк борборунун өкүлү Э.М. Токторов төмөнкүнү белгиледи.

Анын пикири боюнча Кыргыз Республикасынын Конституциясынын ченемдери менен кепилденгенгендей жарандар жана юридикалык жактар өзүнүн экономикалык эркиндигине, ар кандай экономикалык ишмердүүлүк үчүн өз жөндөмдүүлүгү менен мүлкүн эркин колдонуугаболгон укуктарын жүзөгө ашырууда татаалдыктар жок эмес (42-берененин 1 жана 2-бөлүктөрү).

«Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иши жөнүндө» Мыйзамдын 85 жана 86-беренелеринде баяндалган банктын добуш берүүчү акцияларынын пайыздарына ээлик кылуу үчүн Улуттук банктын уруксатын алуу шарты жана тартиби орундуу жана негиздүү болуп саналат, бирок талашылып жаткан ченемдердин колдонулушу ар кимдин эркин экономикалык ишине болгон укугун жүзөгө ашырууда олуттуу тоскоолдук болушу мүмкүн.

Андан тышкары, талашылып жаткан ченемдер инвесторлорду тартууга тоскоолдук жаратат, бул жарандын же юридикалык жактын менчик укугун жүзөгө ашыруу процессинде коомдук кызыкчылыктарга зыян тийгизет.

Баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Соттук өкүлчүлүгүнүн борборунун өкүлү талашылып жаткан ченемдерди Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну суранат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, башка жактардын түшүндүрмөлөрүн угуп, иштин материалдарын изилдеп чыгып, төмөнкүдөй тыянактарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын бул иш боюнча кароо предмети болуп «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө» Мыйзамдын 85-беренесинин 2, 3-бөлүктөрү, ошондой эле ушул Мыйзамдын 86-беренесинин 9-бөлүгү саналат:

«85-берене. Банктын капиталына чектүү катышуу

2. Жеке өзү же башка жактар менен биргелешип, акцияларга менчик укугуна ээ болуу ыкмасына карабастан, анын ичинде мурастап алуу же укугун калыбына келтирүүнү кошо алганда, олуттуу катышууну жана контролдукту, анын ичинде акцияларды кошумча сатып алуу аркылуу банктын капиталына чектүү катышууга ээ болууга

№ 05-Р

ниеттенген кандай жеке адам же юридикалык жак болбосун, Улуттук банктын кат жүзүндөгү уруксатын алууга милдеттүү.

3. Банктын капиталына чектүү катышууга ээ болгон жеке өздөрү же башка жактар менен биргелешип, менчиктен ажыратып алуу ыкмасынан көз карандысыз, чектүү маанини өзгөртүүгө таасир этүүчү сандагы акцияларды ажыратып алууга ниеттенген кандай жеке адам же юридикалык жак болсун бүтүм жасалганга чейин, ал тууралуу алдын ала Улуттук банкка маалымдоого милдеттүү.

86-берене. Иштеп жаткан банктын капиталына чектүү катышууга ээ болууга уруксат алуу тартиби

9. Эгерде банктын капиталына чектүү катышууга Улуттук банктын уруксатысыз жол берилген болсо, мындай бүтүм жараксыз болуп саналат жана алар боюнча ушул берененин 11-бөлүгүндө көрсөтүлгөн натыйжалар (кесепеттер) келип чыгат.

Улуттук банк арзыбаган бүтүмдүн жараксыздык кесепеттерин колдонуу жөнүндө талабы менен сотко кайрылууга укуктуу.»

«Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши тарабынан 2016-жылдын 30-ноябрында кабыл алынган жана «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамын колдонууга киргизүү жөнүндө» 2016-жылдын 16-декабрындагы № 207 Мыйзам менен колдонууга киргизилген, «Эркин Тоо» гезитинин 2016-жылдын 21-декабрындагы № 113-114 нумурларында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын Ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы болуп эсептелет.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясы менчик укукту өзгөчө баалуулукка ээ болгон адамдын пайдубал укуктарынын бири катары тааныйт, аны натыйжалуу коргоону камсыз кылуу мамлекеттин артыкчылыкка ээ болгон милдеттеринин катарына кириши керек. Жеке менчикти ээлик кылуу, пайдалануу жана аны көбөйтүү мүмкүндүгү базар экономикасынын маанилүү кыймылдаткыч күчү болуп саналат, анткени азыркы дүйнөдө мамлекеттин жашоо турмушу жеке менчиксиз мүмкүн эмес. Жеке менчик жалпысынан мамлекеттин саясий түзүмүнө жана экономикалык үлгүсүнө карабастан өлкөнүн экономикалык өнүгүүсүнүн өзөктүү факторлорунун бири болуп саналат. Ушуга байланыштуу кандай гана мамлекет болбосун анын экономикалык жашоо турмушу конституциялык-укуктук жөнгө салуунун бөлүгүнө сөзсүз айланат. Ошон үчүн Кыргыз Республикасынын Конституциясы экономикалык түзүмдүн негиздерин түзгөн базар экономикасынын конституциялык-укуктук принциптерин салган.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Конституциясы ар ким өз мүлкүнө, өз ишмердигинин натыйжаларына ээ болуу, колдонуу жана тескөө укугуна ээ, ар ким экономикалык эркиндикке ээ, өз жөндөмдүүлүгү менен мүлкүн мыйзамда тыюу салынбаган ар кандай

2021-жылдын
19-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

экономикалык ишмердүүлүк үчүн эркин колдонууга укуктуу деп кепилдик берет (42-берененин 1, 2-бөлүктөрү). Көрсөтүлгөн конституциялык кепилдемелер ар бир индивиддин субъективдүү укуктарын гана көрсөтпөстөн, өлкөдө экономикалык эркиндикти жүзөгө ашыруу үчүн да негиз болуп берет.

Жогоруда аталган конституциялык жоболор ашыкча мамлекеттик протекционизмди алып салууну жана ишкерчилик менен базар экономикасынын эркиндик принциптерин жар салууну болжойт. Индивиддердин эркин билдирүүсү ашыкча мамлекеттин кийлигишүүсү болбогондо гана базар экономикасынын иштөөсүнүн оптималдуу режимин түзүүгө жөндөмдүү, ал жерде мамлекетке тартипти сактоо жана жеке менчикти коргоо үчүн «түнкү кароолчу» ролу берилет. Аны менен, эркин экономикалык иштин табигый түзүлүшү (экономикалык либерализм), барынан мурда, мамлекеттин кийлигишүүсү болбогон эркин экономикага таянат.

Жеке менчик укугу экономикалык ресурстардын ээлерине аларды кантип пайдалануу жөнүндө чечимди өз алдынча кабыл алуу мүмкүндүгүн берет. Жеке менчиктин негизинде ишкерчилик эркиндиги жана тандоо эркиндиги ишке ашат. Ишкерчилик эркиндиги менчик ээси жеке кызыкчылыктарынан келип чыккандай экономикалык ресурстарды сатып алууга, ал ресурстардан өзүнүн тандоосу боюнча товарларды өндүрүү жана кызмат көрсөтүү процессин уюштурууга жана аларды базарларда сатууга укуктуу экендигин билдирет. Тандоо эркиндиги материалдык ресурстардын жана акчалай капиталдын ээлери ушул ресурстарды өз ыктыяры боюнча пайдалана алууну же ишке ашырууну болжойт. Тандоо эркиндигинин негизинде жеке кызыкчылык жатат. Ар бир экономикалык бирдик өзүнө пайда алып келген ишти жасоого жөндөмдүү.

3. Ошону менен катар базар, ишкерчилик жана жеке демилге эркиндигин таанууну жалпы кабыл алынган ченемдерден жана эрежелерден толук көз карандысыздык катары кароого болбойт. Экономика демократиялык бийликке баш ийүүсү керек. Мамлекет тарабынан укуктук кайтаруу иши, баарынан мурда экономикалык мамиледеги субъекттердин өз алдынчалуулугун жана алардын ортосунда тең укуктуулукту камсыз кылуу, туура атаандыштыкты колдоо үчүн зарыл. Анын менен бирге улуттук коопсуздуктун ажырагыс бөлүгү болуп саналган финансылык коопсуздукту коргоо үчүн мамлекет калыс жана натыйжалуу укук коргоочулук механизмдерди түзүү менен өлкөнүн улуттук коопсуздугуна да кам көрүшү керек.

Кандай гана мамлекет болбосун анын финансылык коопсуздукту финансылык чөйрөнүн өнүгүшүн, ошондой эле экономикадагы процесстерди камсыздоодо турат, мында өлкөнүн социалдык-экономикалык жана финансылык туруктуулукту өнүктүрүү үчүн, акча, бюджеттик, кредиттик, салык жана валюта саясатын кошкондо, финансылык системанын бүтүндүгүн жана бирдиктүүлүктү сактоо, финансылык чөйрөдөгү ички жана тышкы коркунучтарды ийгиликтүү жеңүү үчүн зарыл шарттар түзүлөт.

2021-жылдын
19-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

Өлкөнүн финансылык коопсуздугунун маанилүү түзүүчүсү болуп, аң алды менен аманатчылардын кызыкчылыктарын коргоону камсыздоого жана ошондой эле өлкөнүн финансы-банк системасына болгон ишенимди кармап турууга багытталган банк тутумунун туруктуулугуна таасирдүү көзөмөл жүргүзүү эсептелет. Банктык көзөмөлдөөнүн таасирдүүлүгүнөн банктар менен банк системасынын финансылык коопсуздугу эле эмес, улуттук коопсуздугу да көз каранды болот (Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2013-жылдын 29-октябрындагы чечими).

Өлкөнүн финансылык коопсуздугун камсыз кылууга дайындалган мындай институттардын бири болуп Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы саналат (андан ары – Улуттук банк), анын башкы иши өлкөнүн акча-насыя жана банк саясатынын чөйрөсүндө улуттук коопсуздукту камсыз кылууга багытталган.

4. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 105-беренесине ылайык Улуттук банк Кыргыз Республикасынын банк системасын көзөмөлдөйт, Кыргыз Республикасындагы акча-насыя саясатын аныктайт жана жүргүзөт, бирдиктүү валюта саясатын иштеп чыгат жана жүзөгө ашырат, акча белгилеринин эмиссиясын жүргүзүүгө өзгөчө укукка ээ, банктык каржылоонун ар түрдүү түрлөрүн жана принциптерин ишке ашырат.

Улуттук банктын өзгөчөлүү укуктук статусу өлкөнүн узак мөөнөттүү экономикалык өсүшүнө көмөктөшүү үчүн Кыргыз Республикасынын банк жана төлөм системаларынын натыйжалуулугун, коопсуздугун, ишенимдүүлүгүн камсыз кылууга багытталган ал тарабынан аткарылып жаткан функциялардын мүнөзү менен шартталган. Ушуну менен Улуттук банктын конституциялык-укуктук статусу бийлик бутагынын бир да түзүмүнө кирбеген көз карандысыз мамлекеттик орган катары түшүндүрүлөт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2013-жылдын 29-октябрындагы анын Чечиминде чагылдырылган укуктук көз карашына ылайык мыйзам чыгаруучу банк көзөмөлдөө милдетин банктардын – акча каражаттарын топтоого, анын ичинде элден аманат (депозит) катары түшкөн жана андан ары аларды өз атынан пайдаланып туруу укугуна ээ адистештирилген мекемелердин өзгөчө статусун эске алуу менен өзгөчө белгилеген. Банктарга элдин акча каражаттарын банктагы эсебине ачык келишим механизми аркылуу депозит жана аманаттар катары тартып чогултууга уруксат берилгендиктен, банктардын мындай статусу алардын ишине көзөмөл жүргүзүүнү өзгөчө механизмдин болжойт.

Улуттук банктын көзөмөл функциялары «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иши жөнүндө» Мыйзам жана Улуттук банктын мыйзам алдындагы актылары менен орнотулган, себеби жогоруда көрсөтүлгөн Мыйзамдын 20-беренесинин жана «Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актылар жөнүндө» Мыйзамдын 5-беренесине ылайык Улуттук банк Кыргыз Республикасынын банк мыйзамдарынын курамдык бөлүгү болуп саналган че-

2021-жылдын
19-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

немдик укуктук актыларды кабыл алууга (чыгарууга) укуктуу. Улуттук банк көзөмөл функциялары менен бирге коммерциялык банктын капиталында чектүү катышууну сатып алууга уруксат берет.

Ошентип, «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иши жөнүндө» Мыйзамдын 85-беренесинин 1 жана 2-бөлүктөрүнө ылайык банктын капиталына чектүү катышуу – жеке өзү же башка жактар менен биргелешип: банктын добуш берүүчү акцияларынын он жана андан көп, жыйырма жана андан көп, отуз үч жана андан көп, элүү жана андан көп, алтымыш жети жана андан көп пайызына тикелей же кыйыр түрдө ээлик кылуу же башкаруу (чектер). Мында жеке өзү же башка жактар менен биргелешип, акцияларга менчик укугуна ээ болуу ыкмасына карабастан, анын ичинде мурастап алуу же укугун калыбына келтирүүнү кошо алганда, олуттуу катышууну жана контролдукту, анын ичинде акцияларды кошумча сатып алуу аркылуу банктын капиталына чектүү катышууга ээ болууга ниеттенген кандай жеке адам же юридикалык жак болбосун, Улуттук банктын кат жүзүндөгү уруксатын алууга милдеттүү.

Көрсөтүлгөн Мыйзамдын 85-беренесинин 6-бөлүгү менен кыйыр ээлик кылуу деген түшүнүккө – банктын башкаруу органдарынын же анын олуттуу катышуучуларынын же болбосо банкка же банктык топтордун катышуучуларына контролдукту жүзөгө ашырган жактардын чечим кабыл алуусуна үчүнчү жак аркылуу олуттуу таасир этүү мүмкүнчүлүгү деген аныктама берилген.

Бул банктын капиталындагы чектүү катышууну түздөн-түз же кыйыр түрдө сатып алууга ниеттенген жеке же юридикалык жак бүтүмдү түзүү үчүн Улуттук банктан жазуу жүзүндө алдын ала уруксат алуусу зарыл дегенди билдирет.

Ныйгарым укуктуу органдын мындай функциясы банктардын жана банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин иш чөйрөсүндө кылмыштуу жол менен алынган кирешелерди адалдоого (легалдаштыруу) каршы аракеттер жөнүндө Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын талаптарын сактоону камсыз кылуу милдети менен шартталган. Улуттук банк менен банктын капиталында чектүү катышууну, анын ичинде кыйыр түрдө ээлик кылуучулар тарабынан сатып алууну макулдашуунун максаты баштапкы стадияларда бузууларды табуу жана мыйзамсыз жол менен алынган каражаттардын пайдаланылышына жол бербөө үчүн кыйыр түрдө ээлик кылуучулардын акчалай каражаттарынын чыгыш булактарын текшерүүдө турат.

Мындай көзөмөлдүн бар болуу зарылдыгы финансылык коопсуздук чөйрөсүндө эл аралык институттар тарабынан иштелип чыккан бирдиктүү эл аралык стандарттар менен орундатылган.

Ошентип, «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иши жөнүндө» Мыйзамдын 20-беренесине ылайык Улуттук банк ченемдик укуктук актылардын долбоорун иштеп чыгууда банктык көзөмөлдүн жана жөнгө салуунун эл аралык, анын ичинде банктык көзөмөл боюнча Базель комитетинин стандарттарын эске алат.

2021-жылдын
19-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

Банк көзөмөлү боюнча Базель комитетинин Негизги принциптеринин методологиясынын 4-принцибине ылайык «көзөмөл органы иштеп жаткан банктарга кыйыр же түздөн-түз таандык болгон негизги менчик укуктарын же акциялардын контролдоочу пакетин башка тараптарга берүү боюнча кандай гана сунуштар болбосун, аларды кароого жана кабыл албоого укуктуу».

БУУга мүчө болгон мамлекеттер үчүн милдеттүү мүнөзгө ээ болгон Бириккен Улуттар Уюмунун Коопсуздук Кеңешинин 2005-жылдын 29-июлундагы 5244-отурумунда кабыл алынган 1617 (2005)-резолюциясына ылайык ФАТФ рекомендацияларын аткарууга көптөн-көп чакырык камтылат.

ФАТФтын 2012-жылдын 24 жана 25- Рекомендацияларына ылайык өлкөлөр акчаны адалдоо же терроризмди каржылоо үчүн юридикалык жактардын пайдаланылышына жол бербөө үчүн чараларды кабыл алышы керек. Өлкөлөр компетенттүү органдарды бенефициардык менчик жана юридикалык жактардын контролдоосу жөнүндө жеткиликтүү, так жана өз убагындагы маалымат менен ыкчам камсыз кылып туруусу керек. Өлкөлөр 10 жана 22-рекомендациялар менен белгиленген талаптар жайылтылууга тийиш болгон бенефициардык менчик жана финансылык мекемелер, финансылык эмес ишканалар жана кесиптер (андан ары – ФЭИКБ) үчүн белгиленген контролдоо жөнүндө маалыматты алууга жеңилдиктерди берүү боюнча чараларды кабыл алуу жөнүндө маселени кароого тийиш. Өлкөлөр акчаларды адалдоо же терроризмди каржылоо үчүн юридикалык түзүмдөрдүн пайдаланылышын болтурбоо боюнча чараларды кабыл алышы керек. Тактап айтканда, өлкөлөр компетенттүү органдар ыкчам ала турган же алар үчүн жеткиликтүү болгондой ишеним берүүчүлөр, ишенимдүү менчик ээлер жана бенефициарларды кошкондо, тараптардын макулдашуусу боюнча негизделген трасттар жөнүндө жетиштүү, так жана өз убагындагы маалымат менен камсыз кылып туруусу керек. Мында ФАТФтын 27-рекомендациясына ылайык көзөмөл органдары акчаны адалдоого жана терроризмди каржылоого каршы күрөшүү боюнча талаптар финансы мекемелер тарабынан сакталышын көзөмөлдөө же мониторинг жана камсыздоо үчүн, инспекцияларды жүргүзүү укугун кошкондо жетиштүү ыйгарым укуктарга ээ болушу керек. Алар талаптардын сакталышынын мониторингу үчүн кандай гана маалымат болбосун берилүүсүн талап кылууга жана мындай талаптардын аткарылбагандыгы үчүн 35-рекомендацияга ылайык санкцияларды салууга ыйгарым укукка ээ болушу керек. Көзөмөл органдары колдонулууга мүмкүн болгон жерден финансылык мекеменин лицензиясын чакыртып алуу, чектөө же токтото туруу жөнүндө ыйгарым укуктарды кошкондо, ар кыл тартиптик жана финансылык санкцияларды салууга ыйгарым укуктарга ээ болушу керек.

Бирок укуктук коргоонун натыйжалуу каражаттары болгондо, күнөөсүздүк презумпциясын жана ар кимдин адилеттүү сотко болгон укугун сактоодо мыйзам чыгаруу жана мыйзам алдындагы дең-

2021-жылдын
19-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

гээлде да Улуттук банктын көзөмөл функцияларын укуктук жөнгө салуу, экономикалык иштин эркиндик, менчиктин кол тийгистик, кодулоого тыюу салуу чөйрөсүнө акылга сыяр жана жол берилген кийлигишүү принцибинде түзүлүшү керек (Европа биримдигинин 2015-жылдын 20-майындагы № 215/849 көрсөтмөсү).

Ошентип, кандай гана мамлекеттик орган болбосун анын контролдоочу-көзөмөлдөөчү функциялары так чектердин алкагында жүргүзүлүшү керек, алар кандай гана болбосун конституциялык кепилдиктердин маңызын жок кылбашы керек, өзгөчө зарылдык принцибине жооп бериши керек, мыйзамдуу гана максаттарды көздөп, укуктук абалдын бардык тараптарын регламенттөөчү жана укук жаратуу жана укук колдонуу процессинде көзөмөл ыйгарым укуктарын өз ыктыяры боюнча кеңейтүү мүмкүндүгүн алып салуучу так жана туураланган ченемдик көрсөтмөлөр менен курчалышы керек.

5. Талашылып жаткан ченем укуктук жөнгө салуунун так критерийлеринин, айкын жана катуу чектердин жоктугу менен мүнөздөлүүчү, ыйгарым укуктук органга кеңири жана негизсиз ыктыярына берүүчү совет мезгилинин уруксат берүү системасынын методдору боюнча түзүлгөнүн тануу болбойт.

Тез өзгөрүлмө экономикалык жана социалдык шарттардын шарттарында уруксат берүү система жаатындагы мыйзамдар базасынын кемчиликтери экономиканын андан ары өнүгүүсүндө негизсиз административдик тоскоолдуктарды жаратуу менен жолтоо гана эмес, конституциялык кепилдиктер чөйрөсүнө өлчөмсүз кийлигишүү болууда.

Демек, уруксат берүү системаны мамлекеттик жөнгө салуу максатка башка каражаттар менен жетишүүгө мүмкүн болбогондо максатка ылайыктуулук жана өлчөмдөштүк сыяктуу принциптер менен мамилелердин негизинде дүйнөлүк тажрыйбаны эске алуу менен жүргүзүлүшү керек. Мында ченемдик көрсөтмөлөр уруксат берүүнү кароо жана берүү процедурасынын так регламентациясын; кошумча чечмелөөнү жана ой жорууну талап кылбаган квалификациялык талаптардын айкын аныктамасын камтышы керек. Ал эми кайсыл бир талаптарга ылайык келүү даражасын алардын негизинде орнотуучу критериялар, өзүнө так компоненттерди жана өлчөм бирдиктерин камтып, так жана ачык болуусу керек, алар ылайыктуулуктун бирдиктүү шкаласы боюнча баалоого жана акыры, объективдүү күтүлүп жаткан натыйжага алып келүүгө жол берет.

Бул мааниде уруксат берүү системаны мамлекеттик жөнгө салуу мыйзамдын транспаренттүүлүгү (ачыктык) принцибине, жарандар үчүн укуктук көрсөтмөлөр менен тыюу салуулардын аларда бекитилиши толук жетиштүү жана түшүнүктүүлүктү билдирген укуктук аныктык принцибин кыйшаюусуз сакталуусуна негизделиши керек. Ошону менен катар, Баш Мыйзам адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин чектөөдө катуу белгиленген эрежелер менен шарттардын сакталышын талап кылат, тактап айтканда: киргизилип жаткан чектөөлөр конституциялык маанилүү максаттарга

2021-жылдын
19-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

өлчөмдөш болушу керек жана мыйзам формасында гана кабыл алынышы мүмкүн. Чектөөчү чараларды мыйзам алдындагы ченемдик укуктук актылар менен кабыл алууга тыюу салынат (20-берененин 2, 3-бөлүктөрү). Кыргыз Республикасынын Конституциясы укуктар менен эркиндиктерди чектөөнүн принциптерин, максаттарын жана юридикалык формасын белгилөө менен инсандын укуктары менен эркиндиктерин мамлекет жана анын институттары тарабынан ээн баштыктан коргойт.

Көрсөтүлгөндөр банк көзөмөлүн жана укук жаратуучулукту ведомстволук деңгээлге берилген ыйгарым укуктар көлөмүн жүргүзүү маселелери боюнча Улуттук банктын мыйзам алдындагы актыларынын үлүштүк салмагы мыйзам чыгаруучунун эркин мыйзам алдындагы актылар менен эркин чечмеленишине жол бере албайт жана Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен кепилденген укуктар менен эркиндиктердин чектелишине алып келе турган чектен өтүп кетүүгө жол бербегенге чейин катуу чектелиши керек дегенди билдирет.

6. Талашылып жаткан ченемдер, анын ичинде банктын чектүү капиталынын сатып алуучусу болбогон, бирок банктын капиталында чектүү катышуусуна ээ болгон башка жак менен бүтүм жасоого ниеттенген субъектин жарандык-укуктук бүтүмдү түзүүгө чейин Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын алдын ала уруксатын алууга милдеттендирет.

Конституциянын мааниси боюнча экономикалык эркиндик, баарынан мурда, ишкерчилик эркиндигин болжойт. Ишкерчилик иштин эркиндиги келишимдин эркиндиги принциби, жалпыга уруксат берүүчүлүк принциби, атаандаштыктын эркиндик принциби жана башка принциптерден турган ишкерчилик иш чөйрөсүндө укуктук жөнгө салуунун бир катар салыштырмалуу өз алдынча принциптерди өзүнүн курамына бириктирген конституциялык укуктун универсалдуу (жуурулушкан) принциби келип чыгат.

Келишимдин эркиндиги жарандык мыйзамдардын негиз салуучу принциптеринин бири болуп саналат, анда жарандык карым-катнаштын катышуучулары (жарандар жана юридикалык жактар) келишим түзүү жөнүндө маселени өз алдынча чечет, түзүлүп жаткан келишимдин түрүн жана контрагентти тандоодо эркин болушат. Албетте, мамлекеттин коргоочулук функцияларын эске алуу менен Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында жарандык-укуктук бүтүмдөрдү түзүүдө ишкерчилик иштин эркиндигин козгой турган чектөөлөр жана белгилүү эрежелер болушу мүмкүн. Бирок жарандык-укуктук бүтүмдөрдү жүргүзүүдө мамлекеттик кийлигишүүнүн жол берилишинин чектери Кыргыз Республикасынын Конституциясынын экономикалык эркиндик, менчиктин кол тийгистик жана өзүнүн мүлкүн эркин пайдалануу укугун кепилдеген ченемдери менен ажырагыс байланышта болушу керек. Ккуктук мамлекетте коомдук жана жеке кызыкчылыктарды шайкештөө принциби үстөмдүк кылуусу керек.

2021-жылдын
19-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

Жарандык-укуктук бүтүмдү жасоодо Улуттук банк менен алдын алуу макулдашуу милдетин камтыган талашылып жаткан ченем албетте чектөөчү мүнөзгө ээ. Жалпысынан ишкерчилик субъекттери үчүн кандай гана уруксат берүүчү документ болбосун, аны алуу иши өзү түйшүктүү, ошон үчүн Улуттук банктын ушул көзөмөл функциясынын жарандык мамилелер чөйрөсүнө жайылтылышы кайсы даражага чейин мүмкүн болушу маанилүү.

Кыргыз Республикасынын Конституциясы тарабынан Улуттук банкка жүктөлгөн милдеттердин жана функциялардын ара катышы жана жогоруда аталган конституциялык кепилдиктердин маанилери Улуттук банктын компетенциясынын жарандык карым-катнаштын мүмкүн болуучу жайылтылуу чегин кош маани бербестен аныктайт. Каралып жаткан маселеде, бул механизм талашылып жаткан ченемде көрсөтүлгөндөй эмес, а ишкерчилик субъектиси банктын капиталында чектүү катышуунун кыйыр түрдө ээси болгондон кийин гана иштей алат. Башкача айтканда, банктык укук мамилелеринин субъекттери эмес болгон жактар ортосунда бүтүмдөрдүн шарттарын алдын ала жөнгө салуу эркин экономикалык иш аймагына басып кирүү болуп саналат.

Ошентип, колдонуудагы укуктук жөнгө салуу Баш Мыйзам менен так көрсөтүлгөн Улуттук банктын компетенциясынын жол берилген чегинен чыгып кеткен.

Андан тышкары, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы талашылып жаткан ченемде чабалдык бар экендигин негизсиз келтирген жери жок, Улуттук банкка уруксатты берүү тартибин өз алдынча аныктоого ыйгарым укук берилгендиктен, ыйгарым укуктуу орган ведомстволук ченем жаратуучулук жол менен мамлекет тарабынан чектөөчү чараларды киргизүү сыяктуу мындай сезимтал чөйрөгө жол берилгис кенири ыктыярга ээ болууда.

Мындан тышкары, «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иши жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 86-беренесинин 4-бөлүгү менен каралгандай иштеп жаткан банктын капиталында чектүү катышууну сатып алууга арызды канааттандыруудан баш тартууга негиздер кыйыр мамилеси бар жактар менен банктын капиталында чектүү катышууну сатып алууга ниеттенген субъекттер үчүн окшош мамилелер жана жоболор менен регламенттелип жатканда, ал акылга сыйымдуулук жана укуктук аныктык принцибине ылайык келбейт, ал эми бул күмөндүүлүк мыйзам алдындагы ченем жаратуучулукка ыйгарым укуктуу орган тарабынан мыйзамды өз ыктыяры менен колдонуу мүмкүндүгүнө алып келген бардык учурларда аны дисквалификациялоо үчүн жетиштүү.

Талашылып жаткан ченемден келип чыгуучу өзүнүн ыйгарым укуктарынын чектерин чечмелөө мүмкүндүгүнөн Улуттук банк чарбачыл субъекттер үчүн эч нерсе менен негизделбеген кошумча түйшүктөрдү киргизе алат. Кайрылуучу тарап бул маселени талашылып жаткан ченемдин конституциялуу эместигинин негизги аргументи

2021-жылдын
19-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

катары алып чыккан жана сот отурумунда тараптар ортосунда талаш-тартыштын өзөгү болду.

Демек, көрсөтүлгөн кемчиликтерди эске алуу менен каралып жаткан талап жана мыйзамда тыюу салынбаган кандай гана өзүнүн көндүмдөрүн жана экономикалык иш үчүн өзүнүн мүлкүн эркин пайдалануу экономикалык эркиндикке артыкбаш кол салуу катары бааланбай коюуга мүмкүн эмес жана ал демократиялык, укуктук мамлекет үчүн жол берилгис.

Ошону менен бирге Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы Кыргыз Республикасынын Улуттук банкына уруксат берилгенге караганда жарандык карым-катнаш чөйрөсүнө кыйла терең кол салуу аркылуу банк көзөмөлүн жүргүзүү жөнүндө талаптарды камтыган (БУУнун Коопсуздук Кеңешинин 1617 (2005) – резолюциясы (ФАТФ), Банк көзөмөлү боюнча Базель комитетинин рекомендациялары) жалпыга таанымал эл аралык стандарттардын бар экендигин эске алат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы Кыргыз Республикасы Кыргыз Республикасынын 1997-жылдын 5-июлундагы № 49 Мыйзамы менен Кыргыз Республикасы кошулган Эл аралык келишимдер укугу жөнүндө Вена конвенциясынын өзүнүн ички укугунун жоболорунун негизинде эл аралык келишимдин аткарбоого жол берилбестиги жөнүндө талаптарын, ошондой эле буша байланшытуу санкциялык мүнөздөгү эл аралык-укуктук кесепеттердин келип чыгуу мүмкүнчүлүктөрүн эске алып, «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иши жөнүндө» Мыйзамдын 85-беренесинин 2-бөлүгүн Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таануудан карманат.

Ошону менен бирге Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы Чечимдин ушул пунктунда көрсөтүлгөн укуктук жөнгө салуунун кемчиликтерин жоюу үчүн банк иши жөнүндө мыйзамдарга олуттуу түзөтүүлөрдү киргизүү зарылдыгын өзгөчө белгилейт.

8. Улуттук банктын тийиштүү уруксатын алууга карата талашылып жаткан тартиптин милдеттүү мүнөзү императивдүү талап түрүндө чагылдырылган. Бул талап жогоруда көрсөтүлгөн Мыйзамдын 86-беренесинин 9-бөлүгү менен каралган юридикалык жоопкерчиликтин келип чыгуусу түрүндө мамлекеттик-укуктук мажбурлоо коркунучу менен бекемделген, ага ылайык, эгерде банктын капиталына чектүү катышууга Улуттук банктын уруксатысыз жол берилген болсо, мындай бүтүм жараксыз болуп саналат жана Улуттук банк арзыбаган бүтүмдүн жараксыздык кесепеттерин колдонуу жөнүндө талабы менен сотко кайрылууга укуктуу.

Ошону менен бирге Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы Улуттук банк менен макулдашуу процедурасынан өтпөстөн үчүнчү жактар аркылуу болсо дагы бенефициарлардын бүтүм жасоо мүмкүндүгүн алып салууга жөндөмдүү

2021-жылдын
19-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

туруктуу мыйзам чыгаруу тосмолор (нотариалдык күбөлөндүрүү, мамлекеттик каттоо) болбогондо, олуттуу мүлктүк чыгымдарга, анын ичинде жарандык карым-катнаштын ак ниет катышуучулары үчүн дагы олуттуу мүлктүк чыгымдарга алып келе турган мындай катаал таасир этүү чаранын колдонулушу укуктук жөнгө салууда кыйшаюу жана адилеттүүлүктүн конституциялык принциптеринин бузулушу, бардык менчик формаларынын менчик ээлеринин укуктары менен кызыкчылыктарынын бирдей корголушун даана бузуу болуп саналат деп эсептейт.

Конституциялык орнотмолордун жалпы маанисинен келип чыккандай, мамлекет ишкерчилик субъекттери менен мамилелерди ак ниеттүүлүк, чынчылдык, кодулабоочулук жана жарандык карым-катнаштын бардык катышуучуларынын тең укуктуулугунун негизинде курууга милдеттүү.

Демек, «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иши жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 86-беренесинин 9-бөлүгү менен каралган укуктук кесепеттер ар кимдин менчиктин кол тийгистик, экономикалык эркиндик жана өзүнүн мүлктүн эркин пайдалануу укугу жөнүндө конституциялык кепилдиктерге өлчөмсүз кол салуу болуп саналат жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренесинин 2-бөлүгүнө, 42-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө карама-каршы келет.

Мындай учурларда, бир жагынан, банктын бенефициарларына карата мыйзамдардын талаптарынын аткарылышын камсыз кылган, экинчи жагынан, мамлекеттин күнөөсү боюнча ишкерчилик субъектилеринин олуттуу мүлктүк чыгымдарына алып келбей турган таасир этүү чараларын гана колдонууга жол берүү мүмкүн. Мисалы, аталган Мыйзамдын 86-беренесинин 11-бөлүгүнүн экинчи абзацында банктын капиталында чектүү катышууну мыйзамда белгиленген талаптарга жооп берүүчү жактардын пайдасына мажбурлап ажыратып берүү жөнүндө караштырган чаранын колдонулушу өлчөмдөш болушу мүмкүн.

9. «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иши жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 85-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык банктын капиталына чектүү катышууга ээ болгон жеке өздөрү же башка жактар менен биргелешип, менчиктен ажыратып алуу ыкмасынан көз карандысыз, чектүү маанини өзгөртүүгө таасир этүүчү сандагы акцияларды ажыратып алууга ниеттенген кандай жеке адам же юридикалык жак болсун бүтүм жасалганга чейин, ал тууралуу алдын ала Улуттук банкка маалымдоого милдеттүү.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тийиштүү мамлекеттик органды алдын ала билдирүүнүн маңызы маалымат берүүдө турат деп белгилейт. Билдирүү мүнөзүнүн мааниси кандайдыр бир мамлекеттик органынан тарабынан кандайдыр бир макулдашуу документтерин алууну же уруксат алууну алып салууда турат. Демек, талашылып жаткан жобо Кыргыз Республика-

№ 05-Р

сынын Конституциясы кепилдеген укуктар менен эркиндиктердин чектелишин түзүүчү кандайдыр бир милдеттенмелерди жаратпайт.

Ошол эле учурда, алдын ала билдирүү сыяктуу мындай процедура билдирүү тартибинин маанисин өзгөртүүгө жөндөмдүү контролдоо формасына айланбашы керек жана жаңы милдеттенмелердин пайда болушу үчүн шарттарды түзбөш керек.

Жогоруда баяндалгандардын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 46, 47, 48, 51 жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

1. «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 85-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнүн кайсы бир банктын добуш берүүчү акцияларынын 10 жана андан көп пайызына кыйыр түрдө ээлик кылган юридикалык жактын акцияларын же үлүшүн сатып алууга кандай гана жеке же юридикалык жак болбосун, Улуттук банктын алдын ала уруксатын алууга милдеттендирүүчү бөлүгүндө Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 18-беренесине, 20-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнө, 42-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 105-беренесине карама-каршы келбейт деп таанылсын.

2. «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 86-беренесинин 9-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренесинин 2-бөлүгүнө, 42-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө карама-каршы келет деп таанылсын.

3. Кыргыз Республикасынын Өкмөтү ушул Чечимдин жүйөлөштүрүүчү бөлүгүнөн келип чыккандарды колдонуудагы мыйзамдарга тийиштүү өзгөртүүлөрдү демилгелесин.

4. Чечим акыркы жана даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

5. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

6. Ушул чечим мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2021-жылдын
24-февралы
Бишкек шаары

№ 06-Р

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН АТЫНАН КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

**Замирбек Тургунбаевич Жоошевдин кайрылуусуна
байланыштуу «Өзгөчө кырдаалдар жөнүндө» Кыр-
гыз Республикасынын конституциялык Мыйзамы-
нын 28-беренесинин конституциялуулугун текшерүү
жөнүндө иш боюнча**

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы, төрагалык кылуучу – К.А. Дуйшеевдин, судьялар М.Р. Бобукееванын, Л.П. Жумабаевдин, М.Ш. Касымалиевдин, К.Дж. Кыдырбаевдин, Э.Ж. Осмонбаевдин, Ж.И. Саалаевдин, Ж.А. Шаршеналиевдин курамында, катчы Ж.А. Лобанованын, кайрылуучу тарап – Замирбек Тургунбаевич Жоошевдин;

жоопкер-тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним кат боюнча өкүлдөрү Талант Ырысбекович Ырысбековдун, Акылай Сатаровна Алдашеванын;

башка жактар – Кыргыз Республикасынын Президентинин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасындагы туруктуу өкүлү Медер Кенешович Жусуповдун, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ишеним кат боюнча өкүлү Бакыт Абдыраевдин, Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын ишеним кат боюнча өкүлү Рысбек Карагулович Альчиевдин, Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин ишеним кат боюнча өкүлү Аида Маратовна Курманбаеванын катышуусу менен,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1 жана 6-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4, 18, 19, 37 жана 42-беренелерин жетекчиликке алып, «Өзгөчө кырдаалдар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

З.Т. Жоошевдин өтүнүчү бул ишти кароого себеп болду.

Ишти кароого негиз болуп «Өзгөчө кырдаалдар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү маселесинде пайда болгон күмөндүүлүк саналат.

Ишти соттук отурумга даярдоону жүргүзгөн судья-баяндамачы Ж.А. Шаршеналиевдин маалыматын угуп, келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2020-жылдын 25-августунда «Өзгөчө кырдаалдар

№ 06-Р

жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 3-бөлүгүнө, 24-беренесинин 4-бөлүгүнүн биринчи жана экинчи абзацтарына ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Кайрылуунун мазмунунан келип чыккандай, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 3-бөлүгү менен Конституцияда каралгандан башка максаттарда жана андан ашкан даражада укуктарга жана эркиндиктерге мыйзам менен чектөөгө тыюу салынган.

Мында Конституциянын 24-беренесинин 4-бөлүгүнүн биринчи жана экинчи абзацтарына ылайык эч ким соттун чечимисиз 48 сааттан ашык мөөнөткө кармалышы мүмкүн эмес. Ар бир кармалган адам кармалган учурунан тартып 48 саат өткөнгө чейин тез арада жана кандай учурда болбосун кармалышынын мыйзамдуулугу жөнүндө маселени чечүү үчүн сотко жеткирилиши керек.

Ошону менен бирге, «Өзгөчө кырдаалдар жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 26-беренеси менен тартип орнотулган, ага ылайык коменданттык саат учурунда жарандар, анын ичинде чет өлкөлүк дипломатиялык өкүлчүлүктөрдүн кызматчылары көчөдө же башка коомдук жерлерде, ошондой эле өз турак-жайынан тышкары жерде инсандыгын ырастоочу атайын берилген өткөрмөлөрү жана документтери жанында болууга милдеттүү.

З.Т. Жоошев көрсөтүлгөн тартипти бузган жактарга карата жогоруда көрсөтүлгөн конституциялык Мыйзамдын 28-беренеси менен каралган кесепеттер башталат, ага ылайык ушул Мыйзамдын 26-беренеси менен каралган тартипти бузууга жол берген адамдар милиция же аскердик патрулдар тарабынан коменданттык саат аяктаганча кармалат, ал эми жанында документтери жоктор ким экени аныкталганча, бирок үч суткадан ашпаган мөөнөткө каралат, кармалгандар жекече тинтүүгө, буюм – тайымдары жана транспорт каражаттары тинтилиши мүмкүн деп түшүндүрөт.

Арыздануучу талашылып жаткан ченем Конституциянын ченемдерине карама-каршы келет дейт, себеби ыйгарым укуктуу органдарга соттун чечимисиз жогоруда көрсөтүлгөн адамдарды 48 сааттан ашык мөөнөткө, тактап айтканда 72 саатка чейинки убакытка кармоого укугун берет жана кармалган учурдан тартып 48 сааттык мөөнөт өткөнгө чейин мындай кармоонун мыйзамдуулугун текшерүү үчүн аларды сотко жеткирүү милдетин караштырган эмес.

Анын пикири боюнча талашылып жаткан ченем Конституцияда каралгандан жогорку даражада адамдын эркиндикке жана жеке кол тийбестикке болгон укугун чектейт, себеби өзгөчө кырдаал мезгилинде адамды кармоо мөөнөтү 24 саатка көбөйүшү мүмкүн.

З.Т. Жоошев Конституция жана талашылып жаткан ченем ортосундагы карама-каршылыктардын бар экендиги 1998-жылдын

2021-жылдын
24-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 06-Р

24-октябрында «Өзгөчө кырдаалдар жөнүндө» конституциялык Мыйзам кабыл алынгандыгына, т.а. колдонуудагы Конституцияны кабыл алганга чейин, байланыштуудеп эсептейт.

Кайрылуу субъектиси Конституциянын 24-беренесинин 4-бөлүгүнүн биринчи жана экинчи абзацтарында белгинген конституциялык кепилдиктер ар бир адамдын эркиндикке жана жеке кол тийбестикке болгон укуктарын сактоону камсыз кылууга багытталган, алар Адам укуктарынын жалпы декларациясынын 3-беренеси менен мамилеш болуп турат.

Арыздануучу Конституциянын жогоруда көрсөтүлгөн ченемдерди жазык айыбы боюнча камакка алынган же кармалган ар бир адамдын камалышынын/кармалышынын мыйзамдуулугун жана негиздүүлүгүн текшерүү боюнча сотко акылга сыяр мөөнөт ичинде соттук текшерүүнү өткөрүү же бошотулушу үчүн тез тартипте жеткирилүү укуктарынын кепилдиктерин жүзөгө ашырууга багытталган деп эсептейт. Көрсөтүлгөн кепилдиктер Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пактынын 9-беренесинин 3-бөлүгү менен караштырылган, Кыргыз Республикасы ага Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин 1994-жылдын 12-январындагы № 1406-ХII токтому менен кошулган.

Кайрылуу субъектиси өзүнүн жүйөлөрүнө аргументтерди келтирүүдө Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пактынын 9-беренесине карата берилген Бириккен Улуттар Уюмунун Адам укуктары боюнча комитетинин жалпы тартиптеги эскертүүлөргө шилтеме жасайт. Аталган комитет өзүнүн эскертүүлөрүндө адамдарды кармоо камакка алынган күндөн тартып бир нече күндөн ашпоо керек, мында сот угууларын даярдоо үчүн кармалган адамды тийиштүү органдарга жеткирүү үчүн 48 сааттык мезгил аралыгынын жетиштүүлүгүн көрсөткөн, жана көрсөтүлгөн адамдарды андан узак мөөнөткө кармоо ырайымсыз мамиле тобокелчилигин жогорулатат деп белгилеген.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, арыздануучу талашылып жаткан беренени Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп табууну суранат.

Судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 25-сентябрындагы аныктамасы менен З.Т. Жоошевдин өтүнүчү өндүрүшкө кабыл алынган.

Сот отурумунда арыздануучу өзүнүн талаптарын колдогон жана аларды канааттандырууну суранат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү Т.Ы. Ырысбеков кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен жарым-жартылай макул болуп, талашылып жаткан ченем өзгөчө абалдын режимин бузган адамды камакта кармоо мөөнөтүнө тийиштүү бөлүгүндө гана Конституцияга карама-каршы келет деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасындагы туруктуу

2021-жылдын
24-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 06-Р

өкүлү М.К. Жусупов Конституциянын 20-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык Конституцияда каралгандан башка максаттарда жана андан ашкан даражада укуктарга жана эркиндиктерге мыйзам менен чектөө коюлушу мүмкүн эмес деп белгилейт. Анын пикири боюнча башка ченемдик укуктук актыларда белгиленген, камакта кармоонун белгилүү мөөнөтүн кошкондо, адам укуктарын жана эркиндиктерин кандай гана чектөө болбосун, ал 48 сааттан ашык болбош керек. Ушуга байланыштуу, ал талашылып жаткан ченем Конституцияга карама-каршы келет деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн өкүлү Б. Абдыраев жана Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин өкүлү А.М. Курманбаева Кыргыз Республикасынын Президентинин Жогорку соттун Конституциялык палатасындагы туруктуу өкүлүнүн көз карашынын аргументтерине окшош жүйөлөрдү келтиришти.

Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын өкүлү Р.К. Альчиев соттун чечимсиз камакта кармоо мөөнөтүнө тийиштүү эркиндикти чектөөнүн узактыгынын эл аралык-укуктук стандартын чагылдыруучу Конституциянын 24-беренесинин 4-бөлүгүнүн жоболорунун чегине жеткен аныктыгын жана айкындыгын белгилейт. Ушуга байланыштуу, анын пикири боюнча «Өзгөчө кырдаал жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин тартипти бузган адамды үч суткага чейин кармоо мүмкүндүгүн белгилөөчү жобосу Конституцияга карама-каршы келет.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн, башка жактардын көз караштарын талкуулап, иштин материалдарын изилдеп чыгып, кийинкидей тыянактарга келди:

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын бул иш боюнча кароо предмети болуп «Өзгөчө кырдаалдар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын төмөнкү мазмундагы 28-беренесисаналат:

«28-статья.

Ушул Мыйзамдын 26-статьясында каралган тартипти бузууга жол берген адамдар милиция же аскердик патрулдар тарабынан коменданттык саат аяктаганча кармалат, ал эми жанында документтери жоктор ким экени аныкталганча, бирок үч суткадан ашпаган мөөнөткө каралат, кармалгандар жекече тинтүүгө, буюм – тайымдары жана транспорт каражаттары тинтилиши мүмкүн».

2021-жылдын
24-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 06-Р

«Өзгөчө кырдаалдар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамы 1998-жылдын 24-октябрында №135 ному менен мыйзамдарда белгиленген тартипке ылайык кабыл алынган жана «Эркин Тоо» гезитинин тиркемесинде, «Кыргыз Республикасынын ченемдик актылары» журналында 1998-жылы № 21 ному менен жарыяланган, Кыргыз Республикасынын Ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонулууда.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык ар бир адам эркиндикке жана жеке кол тийбестикке укуктуу, соттун чечимсиз жана мыйзамда белгиленген негиздер менен тартиптен тышкары эч ким камакка алынышы, кайтарууда кармалышы же эркиндигинен ажыратылышы мүмкүн эмес, эч ким соттун чечимсиз 48 сааттан ашык мөөнөткө кармалышы мүмкүн эмес (24-берененин 1, 3, 4-бөлүктөрү).

Адам укуктарынын жалпы декларациясынан (3-берене) жана Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пактынан (9-берене) келип чыккандай ар бир адамдын жашоого, эркиндикке жана жеке кол тийбестикке укугу ажыратылгыс, ал ар бир адамга төрөлгөндөн тартып таандык жана адамдын негизги укуктарынын жана эркиндиктеринин катарына кирет. Кыйла маанилүү социалдык бакубаттуулук катары ушул укукту сактоону ырастоо эл аралык-укуктук таанылууга ээ болду, анысыз адамдын, коомдун жана мамлекеттин демократиялык, укуктук түзүлүшүнүн бедел жана баалуулугу мүмкүн эмес.

Ушул укуктун өзүнүн маңызын жок кылынбашын болтурбоо үчүн адамдын жана жарандын башка конституциялык укуктары жана эркиндиктери менен катар түзүлүүчү Кыргыз Республикасында инсандын укуктук статусунун негиздери, эркиндик жана жеке кол тийгистик укуктук аныктык принциптеринин, зарылдык жана өлчөмдөштүк конституциялык критерийлеринин негизинде гана чектелгенде ушул конституциялык баалуулукту урматтоо жана коргоо адамдын жеке автономиясы чөйрөсүнө өз ыктыяры боюнча кийлигишүү мүмкүндүгүн алып салганга мүмкүндүк берет.

Эркиндикке жана жеке кол тийбестикке укукту талаптагыдай камсыз кылуу мыйзамда каралбаган негиздерде жана белгиленген мезгилдүү чектерден тышкары кармоодон, камакка жана кайтарууга алынуудан же эркиндиктен ажыратуунун башка формаларынан натыйжалуу коргоону болжойт. Жеке эркиндикти жана кол тийбестикти чектөө максатында колдонулуучу кандай гана мажбурлоочу чаралар болбосун, алар конституциялык жана эл аралык талаптарды жана стандарттарды сактоо менен гана жүзөгө ашырылуусу керек.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы 2017-жылдын 7-июнундагы өзүнүн Чечиминде адамдын негизги укугу катары эркиндикке жана жеке кол тийбестикке болгон

№ 06-Р

укуктун маңызы – башка адамдардын, коомдун жана мамлекеттин кызыкчылыктарын сактап турган шарттарда анын эркине каршы ага өз ыктыяры боюнча таасир этүүнү болтурбоодо турат деп белгиленген. Адамга таасир этүүнүн чеги мындай таасир этүүнүн негиздерин, тартибин жана анын колдонулушун контролдоону мыйзамдарда бекитүү жолу менен мамлекет тарабынан аныкталат, ошондой эле кепилденет. Эркиндикке жана жеке кол тийбестикке болгон конституциялык укукту чектөөнүн формаларынын бири болуп кармоо, башкача айтканда укук бузууну жасады деп шектелүүчү адамды эркинен кыска мөөнөткө ажыратуу саналат.

Эркиндикке жана жеке кол тийбестикке болгон укуктун конституциялык-укуктук маанисинен адам мыйзамда белгиленген негиздерде жана тартипте гана кармалышы мүмкүн деген келип чыгат.

3. Өзгөчө абал институтунун азыркы концепциясы улуттук мыйзамдарга эл аралык укуктук принциптер жана стандарттар түрүндө бир катар талаптарды коёт. Аларга өзгөчө коркунуч; расмий жарыялоо; өлчөмдөштүк (пропорционалдуулук); кодулабоо; «нотификациялоо (расмий билдирүү)»; абсолюттук укуктардын жана эркиндиктердин кол тийбестиги; укуктук тартип принциптерин киргизсе болот.

Жогоруда аталган бардык принциптер Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пактынын 4-беренесинде белгиленген, ага ылайык мамлекеттеги улуттун өмүрү коркунучта болуп жана ал жөнүндө расмий түрдө жарыяланган өзгөчө абалдын учурунда көрсөтүлгөн Пактта катышкан мамлекеттер абалдын оордугуна жараша өздөрүнүн көрсөтүлгөн милдеттерине төп келишпеген иш-чараларды колдоно алышат, бирок мында негизги шарт – бул иш-чаралары алардын эл аралык укук боюнча башка милдеттерине каршы чыкпашы керек жана өзүнүн артынан расасынын, терисинин өңүнө, жынысына, тилине, дининин жана социалдык келип чыгышынын негизинде кодулабоого алып келбөөгө тийиш.

Өзгөчө абалдын регламенти – ал укуктук режимдин өзгөчө түрү болуп, экстраординалдуулугу, кырдаалга жараша болушу менен, укук чектөөчү мүнөздүүлүгү менен (колдонулуучу тыюу салуулардын, милдеттенмелердин, чектөөлөрдүн ж.б. жыйындысы менен), жарандардын жана уюмдардын статусун олуттуу тарытуу менен, бийликтин атайын органдарынын компетенциясын кеңейтүү менен айырмаланат.

Өзгөчө абал мезгилиндеги укуктук жөнгө салууну экстремалдуу шарттарда коомдук турмуштун тартибинин жана уюшулуунун коопсуздугун жана калыбына келтирилишин камсыз кылуу максатында коомдук мамилелерге өзгөчө укуктук каражаттардын жардамы менен таасир этүү катары аныктаса болот, мында жалпы укуктук принциптердин жана ченемдердин колдонулушу чектелет же жокко чыгарылат.

№ 06-Р

Ошентип, «Өзгөчө абал жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамына ылайык өзгөчө абал – Кыргыз Республикасынын бүткүл аймагында же болбосо анын айрым жерлеринде киргизилүүчү анын жарандарынын коопсуздугун камсыздоо жана конституциялык түзүлүштү коргоо кызыкчылыктарында гана колдонулуучу жана мамлекеттик органдардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын, менчигинин түрүнө карабастан уюмдардын иштерине өзгөчө укуктук тартип киргизүүчү, жарандардын, чет өлкөлүк жарандардын жана жарандыгы жок адамдардын айрым укуктарын жана эркиндиктерин, ошондой эле юридикалык жактардын укуктарын чектөөнү белгилөөгө жол берүүчү жана аларга кошумча милдеттерди жүктөөчү убактылуу чара (1-статья).

Ушуга байланыштуу Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы өзгөчө абалды киргизүүнүн максаты ченемдүү укуктук жөнгө салуунун иштеши мүмкүн болбогон же татаалдашкан шарттарда аны кайтаруу үчүн шарттарды түзүү жана кармап туруу болуп саналат. Өзгөчө абал негизделген өтө зарылчылык кырдаалы аномия аймагын жаратат, ал жерде алардын бар болушу мамлекетти жылдырбай кармап жана кыйын кырдаалдарды ыкчам чечүү мүмкүндүгүнөн ажыраткан юридикалык чектер олуттуу түрүн өзгөрөт.

Мындай чегинүү адамдын, жарандын укуктары менен эркиндиктери улуттук коопсуздукту, коомдук тартипти, калктын саламаттыгын, адеп-ахлагын сактоо, башка адамдардын укуктары менен эркиндиктерин коргоо максатында чектелиши мүмкүндүгү жөнүндө конституциялык орнотмого да таянат (20-берененин 2-бөлүгү).

Чынында, өзгөчө абал мезгилинде укуктук жөнгө салуу коомдун жана мамлекеттин коопсуздугу үчүн пайда болгон коркунучтардан чыгуу үчүн негизделген өзгөчө чара болуп саналат. Өзгөчө укуктук жөнгө салуу өзгөчө чараларды пайдалануудан инсандын, коомдун жана мамлекеттин коопсуздугу үчүн коомго келтирилүүчү чоң зыянды болтурбоо каражаты болуп саналат. Белгилүү чектөөлөрдү киргизүүнүн эсебинен коомдун тартибин жана коопсуздугун калыбына келтирүү мүмкүн боло баштайт.

Өзгөчө укуктук жөнгө салууда коомдук мамилелерге укуктук таасир этүүнүн императивдүү башаттары өсө баштайт жана диспозитивдүү юридикалык ченемдердин колдонулуу чөйрөсү кыскара баштайт. Бул өзгөчө жагдайларда коомдук турмушта тартипсиздиктин жана башаламандыктын кооптуулук даражасынын өсүшү менен, мамлекеттик-укуктук институттардын башкаруучулук жана жөнгө салуучулук дареметинин азаюусу менен шартталган.

Баяндалган жагдай өзгөчө абал мезгилинде соттук функцияларды толук максаттуу ишке ашырылуусу татаал болуп калганда, сот тутунун ишине да белгилүү даражада тийиштүү.

Ошону менен бирге, бул мамлекет жана укук мындай шарттарда натыйжалуу эмес жана ашыкча болуп калаарын билдирбейт. Теске-

№ 06-Р

рисинче, мамлекеттик-укуктук механизмдер жана каражаттар коомдун өзү катаал жагдайларда экстремалдуу окуяларга алы келбей калганда жана тышкы колдоого жана уюштурулууга муктаж болгондо, талап кылынуучулардын бири болуп калат.

Ошентип, өзгөчө абал мезгилинде укуктук жөнгө салуу коомдун жана мамлекеттин коопсуздугу үчүн пайда болгон коркунучтардан чыгуу үчүн негизделген өзгөчө чара болуп саналат. Ушул мезгил аралыгында укуктун иштеши өзүнүн негизинде демейдеги мыйзамдарды бузуу болуп саналат жана атүгүл укук бузуу катары эсептелиниши мүмкүн. Бирок өзгөчө кырдаал учурунда мамлекеттин мындай реакциясы коомдун тартибин жана коопсуздугун калыбына келтирүү үчүн негиз берет.

4. Өзгөчө абал шарттарында, биринчи кезекте, жүрүүгө болгон укукту жүзөгө ашырууда башкалардан айырмалуу чек киргизилет. Ошентип, «Өзгөчө абал жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 26-беренесине ылайык коменданттык саат учурунда жарандарга, анын ичинде чет өлкөлүк дипломатиялык өкүлчүлүктөрдүн кызматчыларына инсандыгын ырастоочу атайын берилген өткөрмөлөрсүз жана документтерсиз көчөдө же башка коомдук жерлерде болууга, ошондой эле өз турак-жайынан тышкары жерде мындай документтерсиз жүрүүгө тыюу салынат.

Мында аталган Мыйзамдын 28-беренесине ылайык Ушул Мыйзамдын 26-беренесинде каралган тартипти бузууга жол берген адамдар милиция же аскердик патрулдар тарабынан коменданттык саат аяктаганча кармалат, ал эми жанында документтери жоктор ким экени аныкталганча, бирок үч суткадан ашпаган мөөнөткө каралат, кармалгандар жекече тинтүүгө, буюм – тайымдары жана транспорт каражаттары тинтилиши мүмкүн. Көрсөтүлгөн кармоо коменданттык сатты бузган адамдарга карата алардын ким экендигин аныктоого чейин колдонулуучу мажбурлоо чарасы болуп саналат да, Кыргыз Республикасынын бузуулар жөнүндө Кодексине ылайык жазалануучу жосун болуп саналат. Көрсөтүлгөн Кодекстин 82-1-беренесине ылайык өзгөчө же согуштук абал мезгилинде киргизилген коменданттык сааттын убагында атайын берилген өткөрмөлөрсүз жана инсандыгын ырастаган документтерсиз көчөлөрдө жана башка коомдук жерлерде же болбосо турак жайдан тышкары жүрүү, – 2-категориядагы айып пул салууга алып келет.

Бул кармоонун башкы процесстик касиети өзгөчө абалдын режимин бузулушун болтурбоодо, коменданттык сааттын бузулушун токтотууда, бузуучунун жоопкерчиликтен качуусун алдын алууда, анын ким экендиги аныктоодо, укук бузуунун жагдайларын билүүдө турат.

Ошону менен бирге, «Өзгөчө абал жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 28-беренеси менен караштырылган кармоо ал коменданттык саатты гана бузууга байланыштуу эмес, чындап эле келти-

2021-жылдын
24-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 06-Р

рилүүчү коркунучка карата зарыл жана өлчөмдөш болуу шартында, анын ичинде укуктук тартипти жана коомдук коопсуздукту кайтаруу, акыры жоопкерчиликке тартылуу жана бузуу жөнүндө ишти сотто адилеттүү териштирүү максатында кармалган адамдын эркиндигин чектөө убактысы боюнча мыйзамдуу болуп таанылышы мүмкүн. Мында көрсөтүлгөн иштер боюнча өндүрүштү жүзөгө ашыруучу кызмат адамдары ушул жаза чарасы колдонулуп жаткан адамдардын эркиндигин ашыкча чектелишине жол бербеш керек жана кандай гана болбосун, аларды соттун чечимисиз 48 сааттан ашуун коомдон мажбурлап ажыратылууга конституциялык тыюуну карманышы керек.

Андан тышкары, Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен белгиленген соттук контролдоо адамга 48 сааттан ашуун кармоо мөөнөтүн өз ыктыяры боюнча узартуудан гана эмес, аны колдонулушунун негиздүүлүгүн жана мыйзамдуулугун калыс баалоо аркылуу мыйзамсыз кармоодон да коргоону кепилдөөгө чакырылган. Башка сөз менен айтканда, талашылып жаткан ченем тарабынан белгиленген кармоо мөөнөтү өзгөчө абалдын колдонулуу режиминин аракеттерин актоо үчүн кызмат кыла албайт, себеби Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык анда каралгандан башка максаттарда жана андан ашкан даражада укуктарга жана эркиндиктерге мыйзам менен чектөө коюлушу мүмкүн эмес (20-берененин 3-бөлүгү).

Адамдын, жарандын укуктарына жана эркиндиктерине чектөөлөрдү киргизүүнүн конституциялык эрежелери өзгөчө абалдын колдонулуудагы режиминде да колдонулуш керек. Бардык адамдар кармоонун мыйзамдуулугун талашуу үчүн дагы калыс жана натыйжалуу сот адилеттигине жүргүзгөн сотуна жетишкендей болуу керек.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 24-беренесинин 4-бөлүгүндө түптөлгөн эч ким соттун чечимисиз 48 сааттан ашык мөөнөткө кармалышы мүмкүн эместиги жөнүндө конституциялык кепилдик тармактык юридикалык мүнөздөмөлөргө жана максаттуу багыттамааларга карабастан эркиндикке жана жеке кол тийбестикке болгон укукту мүмкүн болуучу мыйзамдардагы чектөөлөрдүн негиздерин жана чектерин, эгер аларды колдонуунун иш жүзүндөгү натыйжасы эркиндиктен кыска убакытка ажыратуу (кармоо) болсо, ал аны алдын ала аныктайт.

Демек, эркиндиктин жана жеке кол тийбестиктин, анын ичинде соттун чечимисиз 48 сааттан ашык мөөнөткө кармалышы мүмкүн эместигинин кепилдиги болгон Кыргыз Республикасынын Конституциясында жана эл аралык укуктун ченемдеринде бекитилгенден тышкары кандай гана чегинүү болбосун, ал эмне менен гана аргументтелбесин жана кандай гана формаларда болбосун, жол берилбейт.

2021-жылдын
24-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 06-Р

Ошентип, «Өзгөчө кырдаал жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин ушул эле конституциялык Мыйзамдын 26-беренесинде каралган тартипти бузууга жол берген жанында документтери жок адамдар милиция же аскердик патрулдар тарабынан ким экени аныкталганча, бирок үч суткадан ашпаган мөөнөткө кармалат деген диспозициясы соттун чечимисиз 48 сааттан ашык мөөнөткө жеке жактардын кармалышына жол берген жана мындай кармоонун мыйзамдуулугуна соттук контролдоону караштырбаган бөлүктө Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 3-бөлүгүнө, 24-беренесинин 4-бөлүгүнүн биринчи жана экинчи абзацтарына ылайык келбейт.

Баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 46, 47, 48, 51 жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

1. «Өзгөчө кырдаал жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесин соттун чечимисиз 48 сааттан ашык мөөнөткө жеке жактардын кармалышына жол берген жана мындай кармоонун мыйзамдуулугуна соттук контролдоону караштырбаган бөлүктө Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 3-бөлүгүнө, 24-беренесинин 4-бөлүгүнүн биринчи жана экинчи абзацтарына карама-каршы келет деп таанылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Өкмөтү ушул Чечимдин жүйөлөштүрүүчү бөлүгүнө ылайык мыйзамдарга өзгөртүүлөрдү демилгелесин.

3. Чечим акыркы жана даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

4. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

5. Ушул чечим мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2021-жылдын
3-марты
Бишкек шаары

№ 07-Р

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН АТЫНАН КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

«Актив» саясий партиясынын кызыкчылыктарын көздөгөн Курманбек Белекович Иманалиевдин, «Глас народа» саясий партиясынын кызыкчылыктарын көздөгөн Джаныл Султанбековна Саипбаеванын, Эрик Бирликович Исраиловдун, Болотбек Арапбаевич Мариповдун жана Женишбек Сейтбекович Байгуттиевдин кайрылуусуна байланыштуу «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 61-беренесинин 1-бөлүгүнүн 3-пунктунун, 2-бөлүгүнүн, 64-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пунктунун, ошондой эле «Кыргыз Республикасынын Президенти жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2015-жылдын 23-апрелиндеги № 88 конституциялык Мыйзамынын 1-беренесинин 18-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы, төрагалык кылуучу – К.А. Дуйшеевдин, судьялар М.Р. Бобукееванын, Л.П. Жумабаевдин, М.Ш. Касымалиевдин, К.Дж. Кыдырбаевдин, Э.Ж. Осмонбаевдин, Ж.И. Саалаевдин, Ж.А. Шаршеналиевдин курамында, катчы К.А. Аблакимовдун,

кайрылуучу тарап – «Актив» саясий партиясынын кызыкчылыктарын көздөгөн Курманбек Белекович Иманалиевдин, «Глас народа» саясий партиясынын кызыкчылыктарын көздөгөн Джаныл Султанбековна Саипбаеванын, Эрик Бирликович Исраиловдун, Болотбек Арапбаевич Мариповдун жана Женишбек Сейтбекович Байгуттиевдин;

жоопкер тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним кат боюнча өкүлдөрү Света Садыковна Болджурованын, Нурлан Бакытбекович Кадыровдун;

башка жактар – Кыргыз Республикасынын Президентинин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасындагы туруктуу өкүлү Медер Кенешович Жусуповдун, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Соттук өкүлчүлүгү борборунун ишеним кат боюнча өкүлү Бакыт Абдыраевдин катышуусу менен,

2021-жылдын
3-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1 жана 6-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4, 18, 19, 37, 42-беренелерин жетекчиликке алып, «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 61-беренесинин 1-бөлүгүнүн 3-пунктунун, 2-бөлүгүнүн, 64-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пунктунун, ошондой эле «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2015-жылдын 23-апрелиндеги № 88 конституциялык Мыйзамынын 1-беренесинин 18-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

«Актив» саясий партиясынын кызыкчылыктарын көздөгөн К.Б. Иманалиевдин, «Глас народа» саясий партиясынын кызыкчылыктарын көздөгөн Дж.С. Саипбаеванын, Э.Б. Исраиловдун, Б.А. Мариповдун жана Ж.С. Байгуттиевдин өтүнүчтөрү бул ишти кароого себеп болду.

Ишти кароого негиз болуп «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 61-беренесинин 1-бөлүгүнүн 3-пунктунун, 2-бөлүгүнүн, 64-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пунктунун, ошондой эле «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2015-жылдын 23-апрелиндеги № 88 конституциялык Мыйзамынын 1-беренесинин 18-пунктунун Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү маселесинде пайда болгон күмөндүүлүк саналат.

Ишти соттук отурумга даярдоону жүргүзгөн судья-баяндамачы Ж.И. Саалаевдин маалыматын угуп, келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2020-жылдын 19-августунда «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 61-беренесинин 1-бөлүгүнүн 3-пунктунун, 2-бөлүгүнүн, 64-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пунктунун, ошондой

2021-жылдын
3-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

эле «Кыргыз Республикасынын Президенти жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2015-жылдын 23-апрелиндеги № 88 конституциялык Мыйзамынын 1-беренесинин 18-пунктунун Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 2-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 6-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына, 20-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктуна, 4-бөлүгүнө, 70-беренесинин 2-бөлүгүнүн төртүнчү абзацына ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

2020-жылдын 9 жана 24-июлдарында «Актив» саясий партиясы 5 (беш) миллион суммасындагы шайлоо күрөөсү жана ар бир область, Бишкек жана Ош шаарлары боюнча 0,7% босого түрүндө парламенттин депутаттарын шайлоолор жолунда белгиленген чектер бөлүгүндө шайлоо процессинин адилетсиздиги жөнүндө арыздар менен Кыргыз Республикасынын Шайлоолорду жана референдумдарды өткөрүү боюнча Борбордук комиссияга кайрылган.

Арыздануучунун пикири боюнча адилетсиздик Конституциянын 70-беренесинде парламентке өтүү үчүн шайлоо босогосу жөнүндө гана айтылганына карабастан, талашылып жаткан ченемдер Жогорку Кеңештин депутаттыгына талапкерлердин тизмесин каттоодо шайлоо күрөөсүн (беш миллион сом) киргизүү жана алар тарабынан ар бир область, Бишкек жана Ош шаарлары боюнча шайлоочулардын 0,7% добушун алуу зарылдыгын орноткондугунда жатат.

Кайрылуу субъектиси Конституциянын 2-беренесине ылайык эл Кыргыз Республикасынын Жогорку кеңешинин депутаттарын шайлоодо бийликтин булагы болуп саналат деп көрсөтөт. Мыйзам чыгаруучу конституциялык түзүлүштүн негиздеринин бири катары эркин жана адилеттүү шайлоолор экендигинен келип чыгып, шайлоочулардын эркин билдирүүсүнүн жыйынтыктарын жана түзүлүп жаткан коомдук бийлик органдарынын мыйзамдаштыруусун бурмалоосуз жарандардын шайлоо укуктарын кепилдеген мындай укуктук жөнгө салууну орнотуу менен өткөрүү зарылдыгын болжойт, ал демократиялык, укуктук мамлекетте шайлоолордун табиятын жана арналышын эске алуусу керек, Конституция жана эл аралык келишимдер менен белгиленген шайлоо укуктарынын принциптерин сактоо керек, акылга сыйган жана шайкеш процедураларды орнотушу керек.

Конституциянын 16-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык эч ким жынысы, расасы, тили, майыштуулугу, этноско таандыктыгы, туткан дини, курагы, саясий же башка ынанымдары, билими, теги, мүлктүк же башка абалы, ошондой эле башка жагдайлары боюнча кодулоого алынышы мүмкүн эмес.

Бирок, К.Б. Иманалиевдин пикири боюнча саясий партиялар мүлктүк абалы боюнча кодуланууга алынган. Укук субъекттеринин

2021-жылдын
3-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

укуктары менен милдеттерин теңсиздикке алып келген ар кандай чаралар мыйзам чыгаруучу тарабынан Конституциянын 20-беренесинин 2-бөлүгүнүн талаптарын сактоо менен киргизилиши керек.

Ушул ченемге ылайык, эгер чектөөлөр акталуу, негизделүү болуп, конституциялык-маанилүү максаттарды көздөгөн болсо, андай чектөөлөргө жол берилет, ал эми ушул максаттарга жетишүү үчүн колдонулуп жаткан чектөөлөр өлчөмдөш болуу керек жана конституциялык орнотмолордун алкагынан чыкпашы керек.

Кайрылуу субъектиси эсептегендей, белгиленген конституциялык талаптар Конституциянын 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктунда жана 4-бөлүгүндө бекитилген мамлекеттик кызмат чөйрөсүндө шайлоо жана шайлануу, теңдик жана кодуланбоо принциптери менен өз ара байланышта каралышы керек.

Бул принциптерге ылайык жарандарга мамлекеттик кызматка кирүүдө, мыйзамда каралган тартипте кызматка көтөрүлүүдө бирдей укуктар жана бирдей мүмкүнчүлүктөр кепилденет, бул алардын эч кандай кодулоосуз ар кандай мамлекеттик кызматты ээлөөгө болгон укугун билдирет. Мыйзам чыгаруучу саясий партиялар жана алардын талапкерлери үчүн шайланма кызматтарга кошумча талаптарды белгилөөдө талапкерлерге конституциялык талаптардын негизинде жаткан мамлекеттик кызматка кирүүдө коюлган бирдей жеткиликтүүлүк, бирдей мүмкүнчүлүктөр принциптерин жетекчиликке алуу керек эле.

Баяндалганды эске алуу менен, арыздануучу талашылып жаткан ченемдерди Кыргыз Республикасынын Конституциясына карамакаршы келет деп таанууну суранган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2020-жылдын 29-сентябрындагы судьялар коллегиясынын аныктамасы менен бул өтүнүч талашылып жаткан ченемдерди Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына, 20-беренесинин 2-бөлүгүнүн биринчи абзацына, 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктуна, 70-беренесинин 2-бөлүгүнүн төртүнчү абзацына ылайык келүүсүн текшерүү бөлүгүндө өндүрүшкө кабыл алынган.

2020-жылдын 4-сентябрында Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына «Глас народа» саясий партиясынын кызыкчылыктарын көздөгөн Дж.С. Саипбаеванын, Э.Б. Исраиловдун, Б.А. Мариповдун жана Ж.С. Байгуттиевдин «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 61-беренесинин 2-бөлүгүн, ошондой эле «Кыргыз Республикасынын Президенти жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө» 2015-жылдын 23-апрелиндеги № 88 конституциялык Мыйзамдын 1-беренесинин 18-пункту-

2021-жылдын
3-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

нун Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына, 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктуна жана 70-беренесинин 2-бөлүгүнүн төртүнчү абзацына ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Арыздануучулар өзүнүн өтүнүчүндө «Кыргыз Республикасынын Президенти жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» 2011-жылдын 2-июлундагы редакциясындагы № 68 конституциялык Мыйзамдын 61-беренесинин 2-бөлүгүнүн биринчи абзацына ылайык каттоого чейин талапкерлерди тизмесин берген саясий партиялар жана берилген документтери текшерилгенден кийин, саясий партиялар өзүнүн шайлоо фондунун каражаттарынын эсебинен, БШКнын атайын фондуна мыйзамдарда белгиленген эсептик көрсөткүчтүн элүү миң эселенген өлчөмүндөгү (беш жүз миң) шайлоо күрөөсүн төлөйт.

Ошону менен бирге, кайрылуу субъекттери түшүндүргөндөй, «Кыргыз Республикасынын Президенти жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө» 2015-жылдын 23-апрелиндеги № 88 конституциялык Мыйзамдын 1-беренесинин 18-пункту менен аталган Мыйзамдын жогоруда көрсөтүлгөн беренесине элүү миң эселенген көрсөткүчкө чейин шайлоо күрөөсүн көбөйтүүнү караштырган өзгөртүү киргизилген, жыйынтыгында ал беш миллион сомду түзгөн.

Арыздануучулардын пикири боюнча Кыргыз Республикасынын Конституциясы «шайлоо босогосу» деген гана түшүнүктү камтыганына карабастан (70-берененин 2-бөлүгү), «Кыргыз Республикасынын Президенти жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» конституциялык Мыйзамы менен Жогорку Кеңештин депутатына же Кыргыз Республикасынын Президентине талапкерлерди каттоо үчүн Баш Мыйзамда каралбаган «шайлоо күрөөсү» деген түшүнүк талаптардын бири катары киргизилген.

Дж.С. Саипбаева, Э.Б. Исраилов, Б.А. Марипов жана Ж.С. Байгуттиев жарандардын бийлик органдарына шайлануу укугу 1966-жылдын 16-декабрындагы Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пактынын 25-беренеси менен дагы кепилденген, Кыргыз Республикасы ага Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин 1994-жылдын 12-январындагы №1406-ХII токтому менен кошулган.

Кайрылуу субъекттери ар кимди кандайдыр белгилер боюнча кодулоого тыюуну орноткон Конституциянын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына шилтеме жасашууда. Алардын пикири боюнча талашылып жаткан ченемдер мүлктүк абалы боюнча кодулоочу болуп саналат жана жарандардын шайлоого катышууга болгон укугун чектейт.

№ 07-Р

Арыздануучулар адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин жокко чыгаруучу же кемсинтүүчү мыйзамдардын кабыл алынуусуна тыюу салууну, ошондой эле Конституцияда каралгандан башка максаттарда жана андан ашкан даражада укуктарга жана эркиндиктерге мыйзам менен чектөө коюлушун белгилеген Конституциянын ченемдерине да шилтеме жасашууда (20-берененин 1, 3-бөлүктөрү).

Алардын пикири боюнча мыйзам чыгаруучу шайлоочулардын жеткиликтүү колдоосуна ээ болбогон талапкерлерди шайлануучу кызматтарга ат салышуудан алып салганга жол берген атайын алдын ала шарттарды шайлоочулардын кызыкчылыгында караштырууга укуктуу эмес. Арыздануучулар болжогондой шайлоо күрөөсүн белгилөө шайлоонун жыйынтыктары менен түздөн-түз байланыштуу, анткени 5 000 000 (беш миллион) сом өлчөмүндөгү төлөнүп жаткан күрөөнүн суммасы, башка кыйла жетиштүү саясий партияларга салыштырмалуу зарыл суммасына ээ болбогон аз сандуу жана жаңы саясий партияларды тең эмес абалга коёт.

Кайрылуу субъекттери ырастагандай, Конституциянын 20-беренесинин 2-бөлүгү менен адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктери чектелиши мүмкүн болгон жана алардын башкача чечмелөөсүнө жол берилгис учурлардын толук тизмеси белгиленген. Алардын пикири боюнча мыйзам чыгаруучу тарабынан «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» конституциялык Мыйзамда «шайлоо күрөөсү» түшүнүктүн киргизилүүсү чектөөчү мүнөздөгү чараларга кирет жана алар Конституциянын 20-беренесинин 2-бөлүгү менен белгиленген чектөөлөрдүн киргизилишине жол берүүчү жагдайлардын тизмесине кириши мүмкүн эмес.

Андан тышкары, «Глас народа» саясий партиясынын өкүлдөрү өзүнүн жүйөлөрүн аргументтөөдө Кыргыз Республикасында жакырчылыктын деңгээлине тийиштүү расмий статистика жаатындагы ыйгарым укуктуу органданын статистикалык маалыматтарына, ошондой эле акыркы жылдар ичинде мыйзам чыгаруу бийлиги органдарында шайлоого катышуучу саясий партиялардын санынын кыскарып келүүсүнүн деңгээлинин көрсөткүчтөрүнө шилтеме жасашууда. Ушул маалыматтардан алар Конституциянын 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пункту менен кепилденген шайлоо укуктарын толук кандуу жүзөгө ашыруу мүмкүнчүлүгүнөн өлкөнүн төрттөн бир бөлүгүнөн ашуун жарандары ажыратылган деген тыянакка келишүүдө. Жогоруда келтирилген жүйөлөрдү толуктап, кайрылуу субъекттери «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» конституциялык Мыйзам долбооруна Венециялык комиссия жана ДИАУБ/ЕККУ тарабынан берилген корутундуга шилтеме жасашууда жана аны кошумча аргумент катары келтирилген кайрылууга тиркешкен.

2021-жылдын
3-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

Баяндалганды эске алуу менен, арыздануучулар талашылып жаткан ченемдерди Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну суранышкан.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 8-октябрындагы аныктамасы менен «Глас народа» саясий партиясынын кызыкчылыктарын көздөгөн Дж.С. Саипбаеванын, Э.Б. Исраиловдун, Б.А. Мариповдун жана Ж.С. Байгуттиевдин өтүнүчү өндүрүшкө кабыл алынган.

«Актив» жана «Глас народа» саясий партияларынын талаптары окшош болгондуктан, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 30-беренесинин 1-бөлүгүнүн 6-пунктуна ылайык судья-баяндамачынынын 2020-жылдын 12-октябрындагы аныктамасы менен көрсөтүлгөн иштер бир өндүрүшкө бириктирилген.

Соттук отурумда арыздануучулар өзүнүн талаптарын колдошту жана аларды канааттандырууну суранышты.

Жоопкер тараптын өкүлү С.С. Болджурова арыздануучулардын жүйөлөрүн негизсиз жана кийинкидей негиздер боюнча канааттандырууга жатпайт деп эсептейт.

Кыргыз Республикасында шайлоо эркин болуп саналат, Жогорку Кеңештин депутаттарын, Президентти, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун өкүлчүлүктүү органдарынын депутаттарын шайлоо жалпы, тең жана түз шайлоо укугунун негизинде жашыруун добуш берүү менен өткөрүлөт (Конституциянын 2-беренесинин 4-бөлүгү).

С.С. Болджурова талапкерлердин тизмесин каттоо үчүн саясий партиялардын ыйгарым укуктуу өкүлдөрү шайлоо күнүнө чейин 40 календардык күндөн кечиктирбестен, жергиликтүү убакыт боюнча саат 18ге чейин БШКга шайлоо күрөөсүн төккөндүгүн ырастоочу документти берүүнүн милдеттүүлүгүн караган ченем жөнү бар жана акылга сыярлык болуп саналат («Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 61-беренесинин 1-бөлүгүнүн 3-пункту).

Шайлоо күрөөсү шайлоо процессинин зарыл элементи болуп саналат, ал парламенттик шайлоого катышуу үчүн олуттуу ниети бар өзгөчө жооптуу талапкерлердин өтүшүн камсыз кылат.

Конституциянын 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктунда шайлоо жана шайлануу укугунун негиздери, ал эми «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Мыйзамда ийне жибине чейин белгиленген. Пассивдүү шайлоо укугу – бул адамдын өкүлчүлүктүү органдын курамында шайланууга болгон субъективдүү укугу, ушуга байланыштуу, шайлоочуларга караганда шайлануучу кызматтарга ат салышуучуларга кыйла олуттуу талаптар коюлат. Жарандар өзүнүн шайлануу укугун мажбурлоонун неги-

2021-жылдын
3-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

зинде эмес, ыктыярдуу эркин шайлоо принцибинин негизинде аны жүзөгө ашырат. Шайлоого ыктыярдуу катышуу принциби – эч ким жаранды шайлоого катышуусун же катышпоосун мажбурлоо же анын өз эркин билдирүүгө тоскоолдук кылуу максатын көздөп ага таасир этүүгө укуктуу эмес дегенди билдирет.

Демек, Жогорку Кеңештин депутаты болуу – ал жарандын милдети эмес, ал анын укугу. Ушул контекстте мыйзам чыгаруучу тарабынан шайлоо күрөөсүн белгилөөгө жол берилет, анткени ал шайлануу укугунун жүзөгө ашырылуусу болгон жалпыга маанилүү конституциялык максаттарга жетишүүгө багытталган. Шайлоо күрөөсү талапкерди каттоо шарттарынын бири болуп саналат жана кызматка шайлануу үчүн күрөшүүгө чындап ниети болбогон же чоң эмес (таасири жок) партиялардын атынан чыккан талапкерлерди элөө үчүн кошумча элек катары каралат. Шайлоо күрөөсү дүйнөнүн көптөгөн өлкөлөрүндө бар жана депутаттыкка таалпкерди каттоо үчүн сөзсүз шарт болуп саналат. Демек, шайлоо процедурасындагы шайлоо күрөөсүнүн болушун жарандардын пассивдүү шайлоо укугун мүлктүк абал боюнча чектөө катары кароого болбойт. Мындай күрөө депутаттыкка талапкерди каттоо шарттарынын бири гана, демек Конституциянын 16-беренесинин 2-бөлүгү, 20-беренесинин 1 жана 2-бөлүктөрү жана 52-беренесинин 1 жана 4-бөлүктөрү менен каралган конституциялык укуктардын бузулушу катары каралышы мүмкүн эмес.

Жоопкер тараптын өкүлү мамлекеттин милдети Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пактынын жоболорунан (2-беренесинин (b) пункту жана 25-беренеси) келип чыгат деп түшүндүрмө берди, алар ар бир жаран добуш берүүгө катышууга укуктуу: орундар шайлоо аймактары ичинде текши бөлүштүрүлүшү керектигин караштырышат. Ал шайлоо аймактары ичинде кийинки критерийлердин негизинде орундардын ачык жана текши бөлүштүрүлүшүн болжойт: калк, жашаган жарандардын саны, катталган шайлоочулардын саны, жана добуш берүүгө катышкан адамдардын саны болушу мүмкүн.

Андан тышкары, Көз карандысыз Мамлекеттер Шериктештигине катышкан мамлекеттеринде Демократиялык шайлоолордун, шайлоо укуктарынын жана эркиндиктердин стандарттары жөнүндө Конвенциянын 1-беренесинин 1-бөлүгүндө (Кишинев шаары, 2002-жылдын 7-октябры) демократиялык шайлоолор – бул бийликтин түздөн-түз жогорку билдирүүсү жана элдин эркинин бири, мамлекеттик бийликтин шайланып жаткан органдарынын, шайлануучу кызмат адамдарынын негизи болуп саналгандыгы аныкталган.

Жоопкер тараптын өкүлү мыйзам чыгаруучу шайлоочулардын кызыкчылыгында шайлоочулардын жеткиликтүү колдоосу болбогон катышуучуларды шайлоо процессинен алып салууга жол берүүчү атайын алдын ала шарттарды караштырууга укуктуу деп түшүндүрдү. Алсак, колдонуудагы пропорционалдуу шайлоо тутумунда Жогорку

2021-жылдын
3-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

Кеңешке болгон шайлоодо депутаттык мандаттар талапкерлердин тизмеси ортосунда бөлүштүрүлөт, добуштар болсо, талапкерлердин тизмеси үчүн добуш берилгенине жараша бөлүштүрүлөт («Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 59-беренесинин 2-бөлүгү). Мыйзам чыгаруучу шайлоо тутумундагы бул процедураны тандап жатып, шайлоочуларга эркин билдирүүгө, саясий плюрализмди сактоого жана азчылыктардын жана башка коомдук топтордун кызыкчылыктарын коргоого жол берген даражасын эске алган.

Мыйзам чыгаруучу тарабынан киргизилген шайлоо күрөөсү шайлоо укугун жүзөгө ашырууда маанилүү роль ойнойт, анткени ал шайлоону өткөргөнгө чейин жарандарга талапкерди же партияны тандоодо аныктоого жеңил болуш үчүн партия тутумун калыптандырууга жана бекемдөөгө көбүрөөк даражада таасирин тийгизет, болгондо да ушул тандоо акылга сыяр жана таразага салынган болуу керек. Жергиликтүү же тар этникалык кызыкчылыктарга негизделген партиялар мыйзам чыгаруу бийлигине кирип кетпеси үчүн региондук босогону киргизүү шарты эрежеге киргизилген. Мыйзам чыгаруучу региондук шайлоо күрөөсүн киргизип, парламентте бардык региондордун өкүлчүлүктүүлүгүн бекиткиси келген.

Ушуга байланыштуу, С.С. Болджурова, эгер кайсыл бир партия ар бир область, Бишкек жана Ош шаарлары боюнча добуш берүүгө катышкан шайлоочулардын 0,7 пайызынан кем эмес добуштун зарыл санын ала албашынан күмөн санаса, анда бул партия жалпы республикалык саясий партия макамына талапкер болуу жана министрлер кабинетин түзүүгө укукка ээ болбош керек деп эсептейт. Ошон үчүн бул ченем саясий партиялар өзүнүн ынанымдары, багыттары боюнча бириксин деп киргизилген.

0,5 пайыз түрүндөгү региондук босогону киргизүүдө Кыргызстанда бир катар оппозициячыл саясатчылар жана укук коргоочулардын тобу шайлоо мыйзамдарына киргизилген өзгөртүүлөрдөн улам атүгүл күчтүү саясий партиялар да парламенттик шайлоолордо жеңишке келе албайт деп эскертишкен. Бирок, тажрыйба көрсөткөндөй, республикалык босогодон өткөн саясий партиялар региондук босогодон да өтүп келген.

Жоопкер тараптын өкүлү ырастагандай, бийликтин мыйзам чыгаруу органына түз шайлоолор тутуму айкындык режиминде иштөөсүнүн милдеттүү шарты менен улуттук аныктоонун предмети болуп саналат, ал жалпыга бирдей шайлоо укугуна таянат жана аны талапкерлерди же саясий партияларды мүлктүк белгилер боюнча кодуло деп эч эсептөөгө болбойт.

Жоопкер тараптын экинчи өкүлү Н.Б. Кадыров С.С. Болджурованын жүйөлөрүн колдоду.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасындагы турук-

2021-жылдын
3-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

туу өкүлү М.К. Жусупов Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлдөрүнүн көз караштарынын аргументтерине окшош жүйөлөрдү келтирди. Мында шайлоого катышкан шайлоочулардын добушунун 1 пайыздан кем алган талапкерлер менен саясий партияларга шайлоо күрөөсү кайтарылып берилет деп белгиленген. Аны менен, анын пикири боюнча мыйзам чыгаруучу «шайлоо күрөөсүн» талаптардын бири катары белгилеп, кыйла жооптуу жана белгиленген тартипте талапкерлигин коюу ниети бар талапкерлердин шайлоодо катышуусун жана балким, шайлоодо күрөшүүгө чындап ниети болбогон саясий партияларды жана талапкерлерди же эң аз электораты болгон чакан партиялардын атынан чыккандарды элөө үчүн кошумча элек катары караштырган.

М.К. Жусупов шайлоо босогосу жана күрөөсү Казакстан Республикасынын, Россия Федерациясынын, Армениянын, Украинанын жана башка өлкөлөрдүн мыйзамдарында каралгандарын белгилеген. Мында шайлоо күрөөсүнүн суммасын жана шайлоо босогосунун өлчөмүн аныктоо мыйзам чыгаруучунун дискрециясына таандык.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Соттук өкүлчүлүк борборунун өкүлү Б. Абдыраев Конституция конституциялык мыйзам менен жөнгө салынууга тийиш коомдук мамилелерди белгилейт, аларга Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарынын шайлоосун даярдоого жана өткөрүүгө байланыштуу, мамилелер да кирет (70-берененин 2-бөлүгү). «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын Жогорку Кеңештин депутатыгына талапкерлердин тизмесин каттоо тартибин регламенттөөчү 61-беренеси менен талапкерлердин тизмесин каттоо үчүн саясий партиялардын ыйгарым укуктуу өкүлдөрү мыйзамда көрсөтүлгөн мөөнөттө БШКка башка документтер менен бирге шайлоо күрөөсүнүн киргизилгедигин күбөлөндүрүүчү документти да тапшырат деп белгиленген.

Кыргыз Республикасы шайлоону демократиялык мамлекеттин баштапкы баалуулуктарынын бири катары таанып, Конституцияда шайлоо укугу жана мамлекеттик бийликтин органдарына шайлануу укугу болгон жарандардын шайлоо укуктарын бекитет. Мында Б. Абдыраев шайлоо укугу – абсолюттук эмес, ошон үчүн мыйзам чыгаруучуга жарандардын шайлоо укуктарын жүзөгө ашыруунун тартибин жана шарттарын аныктоо, анын ичинде, эреже катары, жарамдуулукка, жарандыгы бардыгына, жаш курагына жана башка маселелерге байланыштуу шайлоо укуктарынын бирдиктүү жана атайын чектөөлөрдү белгилөө укугу берилген.

Мында анын пикири боюнча талашылып жаткан ченемдер укуктардын укуктук чектөөлөрүнүн жалпы белгилерине ээ эмес, алар адамдын, жарандын жалпыга таанылган укуктарын жана эркиндиктерин, аларды жүзөгө ашыруунун конституциялык кепилдикте-

2021-жылдын
3-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

рин чектебестен жана жокко чыгарбастан талапкерлердин шайлоого катышуусу үчүн күрөө түрүндө гана алдын ала шарты белгилейт.

«Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 64-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пункту туурасында Б.Абдыраев эл бийлиги принциби жана шайлоо укуктарынын конституциялык-укуктук табияты Кыргыз Республикасынын жарандары өзүнүн шайлоо укуктарын толук баалуу жүзөгө ашырылуусун кепилдеген уюштуруучулук механизмдерди ченемдик-укуктук базаны кабыл алуу аркылуу мамлекеттин милдетин алдын ала аныктайт.

Жарандарга мамлекетти башкарууда түздөн-түз да, өзүнүн өкүлдөрү аркылуу катышуу укугун да, анын ичинде шайлоо укугун жана өкүлчүлүктүү органдарга шайлануу укугун кошкондо, алардын Конституцияда кепилденген жана жүзөгө ашырунун ыкмаларын жана шарттарын аныктап жатып, Конституциянын талаптарынын күчүнөн улам мыйзам чыгаруучу негизделбеген чектөөлөргө жол берүүгө укуктуу эмес.

Мында Б. Абдыраев мамлекет тийиштүү механизмдерди, каражаттарды жана методдорду тандоодо дискрецияга ээ экендигин белгилеген.

Алсак, өкүлчүлүктүн пропорционалдуулугун кыскартууга чакырылган жана мыйзам менен орнотулган шайлоо босогосу түрүндөгү чектөө парламенттин майдаланып кетишине жол бербейт, ал туруктуу көпчүлүктүн, жалпысынан бекем мыйзам чыгаруу бийлигин жана конституциялык түзүлүштү түзүү жолу менен анын ченемдүү иштешин камсыз кылат.

Ошентип, Конституция мыйзам чыгаруучуга парламентке өтүү үчүн республикалык дагы, региондук дагы шайлоо босоголорун орнотуу мүмкүндүгүн алып салбайт. Ушуга байланыштуу, анын пикири боюнча талашылып жаткан ченемдер Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт.

Кыргыз Республикасынын Шайлоолорду жана референдумдарды өткөрүү боюнча Борбордук комиссиясынын төрагасынын орун басары А.Г. Бекматовдун жазуу жүзүндөгү көз карашына ылайык талапкерлердин тизмесин каттоо үчүн белгиленген өлчөмдөгү шайлоо күрөөсүн киргизүү (61-берененин 1-бөлүгүнүн 3-пункту, 2-бөлүгү) жана Жогорку Кеңеште депутаттык мандаттарды бөлүштүрүүгө саясий партияларды киргизүү үчүн шайлоо босогосун белгилөө (64-берененин 2-бөлүгү) конституциялык Мыйзамдын талаптары болуп саналат, аны менен Конституциянын 70-беренесинин 2-бөлүгүнүн төртүнчү абзацына ылайык Жогорку Кеңештин депутаттарын шайлоо тартиби аныкталат.

БШК өкүлү тарабынан БШКтын 2020-жылдын 3-сентябрындагы № 120 Чечими менен «Актив» саясий партиясынан Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттыгына көрсөтүлгөн та-

2021-жылдын
3-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

лапкерлердин тизмесин каттоодон баш тартылган деп белгиленген. Баш тартууга конституциялык Мыйзамдын 60-беренесинин 3-бөлүгүнүн үчүнчү абзацын сактабоо (көрсөтүү тартибин сакталбагандыгы) жана жогоруда көрсөтүлгөн Мыйзамдын 61-беренесине ылайык шайлоо күрөөсүн киргизгени жөнүндө документти көрсөтпөгөнү негиз болгон.

Бишкек шаарынын Административдик сотунун 2020-жылдын 7-сентябрындагы Чечиминде «Актив» саясий партиясы конституциялык Мыйзамдын талаптарын сактаган эмес, ушуга байланыштуу БШКТын жогоруда көрсөтүлгөн чечимин мыйзамсыз деп табуу үчүн негиздер жок деп да көрсөтүлгөн.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун административдик иштер боюнча соттук коллегиясы 2020-жылдын 14-сентябрындагы токтомунда ушундай эле тыянакка келген.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, башка жактардын түшүндүрмөлөрүн угуп, иштин материалдарын изилдеп чыгып, кийинкидей тыянактарга келди:

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын бул иш боюнча кароо предмети болуп «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 61-беренесинин 1-бөлүгүнүн 3-пункту, 2-бөлүгү, 64-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пункту, ошондой эле «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» конституциялык Мыйзамга өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 1-беренесинин 18-пункту саналат:

«61-берене. Жогорку Кеңештин депутаттыгына талапкерлердин тизмесин каттоо

1. Талапкерлердин тизмесин каттоо үчүн саясий партиялардын ыйгарым укуктуу өкүлдөрү шайлоо күнүнө чейин 40 календардык күндөн кечиктирбестен, жергиликтүү убакыт боюнча саат 18ге чейин Борбордук шайлоо комиссиясына төмөнкү документтерди берет:

3) шайлоо күрөөсүн төккөндүгүн ырастоочу документти.

2. Талапкерлердин тизмесин көрсөткөн саясий партиялар өзүнүн шайлоо фондунун каражаттарынын эсебинен, Борбордук шайлоо комиссиясынын атайын фондуна мыйзамдарда белгиленген эсептик көрсөткүчтүн он миң эселенген өлчөмүндөгү шайлоо күрөөсүн төгөт.

2021-жылдын
3-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

64-берене. Шайлоонун натыйжаларын аныктоо жана расмий жарыялоо

2. Шайлоо округу боюнча депутаттык мандаттарды бөлүштүрүүдөн төмөнкү саясий партиялар, талапкерлердин тизмеси чыгарып салынат:

2) ар бир облус, Бишкек жана Ош шаарлары боюнча добуш берүүгө катышкан шайлоочулардын добуштарынын 0,7 пайыздан азын алган.

18. 61-берененин 2-бөлүгүндө:

биринчи абзацындагы "беш миң эселенген" деген сөздөр "элүү миң эселенген" деген сөздөргө алмаштырылсын;

экинчи абзацы төмөнкүдөй мазмундагы сүйлөм менен толукталсын: "Күрөөнүн калган суммасы бюджетке чегерилүүгө жатпайт жана Борбордук шайлоо комиссиясы тарабынан шайлоолорду даярдоого жана өткөрүүгө, шайлоо тутумун өркүндөтүүгө максаттуу багыттоо менен пайдаланылат.».

«Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамы Жогорку Кеңеш тарабынан 2011-жылы 30-июнда кабыл алынган, «Эркин-Тоо» гезитинде 2011-жылы 5-июлда № 54 нумур менен жарыяланган, Кыргыз Республикасынын Ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы болуп эсептелет.

«Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2015-жылдын 23-апрелиндеги № 88 конституциялык Мыйзамы Жогорку Кеңеш тарабынан 2015-жылы 9-апрелде кабыл алынган, «Эркин-Тоо» гезитинде 2015-жылы 24-апрелде № 35-36 нумурларында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын Ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы болуп эсептелет.

2. Демократиялык шайлоолор элдин эркин эң жогорку билдирүүсү, бардык мамлекеттик бийликтин жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын, ошондой эле башка элдик өкүлчүлүк органдарынын жана шайланма кызмат адамдарынын калыптануусунун негизи болуп саналат.

Бул уюштуруучулук конституциялык бийликтин булагы болуп эл саналып, анын негизинде жарандар өзүнүн өкүлдөрүн шайлашат жана өлкөнүн жогорку башкаруу органдарын түзөт дегенди билдирет.

Ушундан улам, Кыргыз Республикасынын Конституциясы жарандардын мамлекеттин иштерин башкарууда шайлоо жана мамлекеттик органга жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары-

2021-жылдын
3-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

на шайлануу укугун кепилдөө аркылуу катышуусун бекитет (52-берененин 1-бөлүгүнүн 2-пункту).

Бул укук инсандын саясий эркиндигин жана мамлекеттин демократиялык негиздерин камсыз кылуунун конституциялык механизмде өз алдынча юридикалык мааниге ээ.

Инсандын саясий эркиндиги, эң кур дегенде, юридикалык чагылунун эки деңгээлине ээ, алар бир тарабынан инсандын бийликтин шайланма органдарын түзүүсүнө катышууга субъективдүү умтулуусун, экинчи тарабынан, мамлекеттик жана муниципалдык бийлик тутумунун туруктуу жана натыйжалуу конструкциясында социалдык маанилүүлүк жана коомдук муктаждыкты ишке ашырырышат. Башка сөздөр менен айтканда, шайлоо жана шайлануу укугу мамлекет органдарынын калыптандыруунун бардык процесстеринин борборунда турат жана бийлик түзүүчү мүнөздү алып жүрөт.

Шайлоо укуктары негизги элементтердин бири болуп саналат, алар мамлекеттин иштерин башкарууга жана жалпы мамлекеттик менен жергиликтүү маанидеги маселелерди чечүүгө түздөн-түз катышууга эң эле жеткиликтүү, натыйжалуу, мезгилдүү кайталанып туруучу мүмкүндүк болуп саналат.

3. Кыргыз Республикасы демократиялык укуктук мамлекет болуп саналат, анда шайлоолор эркин, жашыруун добуш берүү аркылуу жалпыга бирдей жана түздөн-түз шайлоо укугунун негизинде жүзөгө ашырылышы керек (Конституциянын 1-беренесинин 1-бөлүгү, 2-беренесинин 4-бөлүгү).

Демократиялык шайлоолордун маңызы ар бир жаранга анын шайлоо укуктарын эркин жүзөгө ашырылуусу үчүн бирдей укуктук жана уюштуруучулук шарттарды берүүдө турат. Бул ар бир инсандын бирдей баалуу экендикти түшүндүрөт, аларга шайлоо аркылуу мамлекеттик турмушка катышуу үчүн бирдей мүмкүнчүлүктөрдүн берилүү зарылдыгын болжойт.

Шайлоо укугундагы бирдейлик принциби белгилүү жаш курагына жеткен бардык жарандардын кандайдыр бир кодулоосуз жана негизделбеген чектөөлөрсүз алардын шайлоо жана шайлануу укугун таануу дегенди түшүндүрөт. Кыргыз Республикасынын Конституциясы бул укуктарды жынысына, расасына, тилине, майыптуулугуна, этникалык таандыктыгына, туткан динине, жаш курагына, саясий же башка ынанымдарына, билимине, чыгыш тегине, мүлктүк же башка абалына, ошондой эле башка жагдайларга карабастан кепилдейт (Конституциянын 16-беренесинин 2-бөлүгү).

Келтирилген конституциялык жоболор эл аралык укуктун ченемдери менен ылайык келишет. Тактап айтканда, Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пактынын 25-беренеси менен, анын 6-пунктчасы менен ар бир жаран эч бир кандай кодулоосуз жана негизделбеген чектөөлөрсүз жашыруун добуш берүү аркылуу жалпы жана бирдей шайлоо укугунун негизинде шайлоочулардын эркин билдирүүнү камсыз кылуучу жана өткөрүлүп жаткан чыныгы мез-

№ 07-Р

гилдүү шайлоолордо добуш берүү жана шайлануу укугуна жана мүмкүнчүлүгүнө ээ болуш керек деп белгиленген; Адам укуктарынын жалпы декларациясынын 21-беренеси элдин эрки өкмөт бийлигинин негизи болуш керек деген жобону караштырат, ал эрк добуш берүү эркиндигин камсыз кылуучу жашыруун добуш берүү аркылуу жалпы жана бирдей шайлоо укугунда мезгилдүү жана жалган эмес шайлоолордо көрүнүшү керек.

Ошентип, азыркы шарттарда бирдейлик жана кодулабоочулук принципинде негизделген жарандардын конституциялык шайлоо укуктарын камсыз кылуу милдети Кыргыз Республикасынын шайлоо мыйзамдарын өнүктүрүүдө өзөктүү багыт болуп саналат.

4. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 70-беренесине ылайык Парламентке өтүү үчүн шайлоо босогосун кошуп алганда Жогорку Кеңештин депутаттарын шайлоонун тартиби конституциялык мыйзам менен аныкталат, б.а. шайлоолорду уюштуруу, өткөрүү жана жыйынтыктарын чыгаруу маселелери мыйзам чыгаруучуга калтырылган. Аны менен мыйзам чыгаруу органына Кыргыз Республикасынын жарандарына өзүнүн шайлоо укуктарынын толук баалуу жүзөгө ашырылуусун жана шайлоолордун натыйжасында Кыргызстан элинин эгемендүү эркин шайкеш чагылдыруусун кепилдеген уюштуруучулук-укуктук механизмдерди түзүү милдети жүктөлөт.

Бирок мында мыйзам чыгаруучу өлкөнүн улуттук коопсуздугуна жана жалпы мамлекеттик кызыкчылыктарга зыян келтирүүгө жөндөмдүү шайлоолор менен кошо жүрүүчү терс көрүнүштөрдү болтурбоого милдеттүү.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы өзүнүн 2015-жылдын 25-ноябрындагы Чечиминде демократиялык укуктук мамлекетте шайлоо укугу конституциялык түзүлүштүн негиздерин сактоо үчүн маанилүү болуп саналат, анткени шайлоо процессинен бийликтин түзүмү жана анын конституциянын жана мыйзамдардын үстөмдүгүнө, жарандардын укуктарын жана эркиндиктерин сактоого болгон мамилеси көз каранды деп белгилеген.

Конституциялык негиздердин туруктуулугу үчүн мамлекет легитимдүүлүгү көп жагынан коомдун ишенимине негизделүүчү бийликтин криминалдашуусунан жана кыянаттык кылуудан коргоого жөндөмдүү натыйжалуу укуктук механизмдерге муктаж.

Ошентип, мыйзам чыгаруучу шайлоолор процессин тартипке келтирүү боюнча тийиштүү укуктук механизмдерди түзүүгө, анын ичинде шайланма кызмат орундарына аттанган талапкерлерге карата белгилүү талаптарды белгилөөгө ыйгарым укуктуу.

Мында, биринчиден, мыйзам чыгаруучу жогоруда белгиленген конституциялык принциптерди, тактап айтканда мыйзам жана сот алдында бардыгы бирдейликти (16-берененин 3-бөлүгү), ар кандай кодулоого тыюу салууну (16-берененин 2-бөлүгүнүн 2-абзацы) сак-

№ 07-Р

ташы керек, экинчиден, бул талаптар көздөгөн максаттын чегинен чыкпашы керек жана кагылышып жаткан кызыкчылыктар ортосунда тең салмактуулукту бузбаш керек.

Кыргыз Республикасынын жарандарынын шайлоо укуктары жана алардын кепилдиктери, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Президентин, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоолорун даярдоого жана өткөрүүгө байланышкан мамилелер «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» конституциялык Мыйзам менен регламенттелген. Бул конституциялык Мыйзам менен мыйзам чыгаруу органынын депутаттыгына талапкер болууга жана өзүнүн пассивдүү укугун пайдаланууга ниетин билдирген жарандар үчүн белгилүү талаптар орнотулган.

Пассивдүү шайлоо укугунун маңызы жаран өзүн шайланма кызмат ордуна бирдей шарттарда, шайлануу аркылуу атаандаштык күрөштө, талапкер катары көрсөтүү укук берилгендигинде турат.

Мында мамлекет ушул укуктун жүзөгө ашырылуусу үчүн бирдей мүмкүнчүлүктөрдү шайлоо процессинин бардык этаптарында түзүүгө милдеттүү, алар: талапкер катары көрсөтүү, каттоо, шайлоо алдындагы агитация, добуш берүү, жыйынтыктарды чыгаруу.

5. Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттыгына талапкер катары катталуу үчүн талаптардын бири болуп шайлоо күрөөсүн киргизүү чыгат (конституциялык Мыйзамдын 61-беренесинин 1-бөлүгүнүн 3-пункту). Шайлоо күрөөсү – мыйзам менен белгиленген ыктярдуу акчалай төгүм, ал жарандар, партиялар (шайлануучу бирикмелер (блоктор) үчүн талапкер (талапкерлердин тизмеси) катары каттоо шарттарынын бири болуп саналат.

Шайлоо күрөө институту шайлоолордун жыйынтыктары менен байланышы жок, ал шайлоо кампаниясына катышуу шарттарынын бири болуп саналат.

Шайлоо күрөөсүн киргизүү мыйзам менен белгиленген шарт менен байланыштуу: эгерде талапкер добуштардын белгилүү бир санын топтобосо, б.а. шайлоочулардын жеткиликтүү колдоосуна ээ болбосо, шайлоо күрөөсү кайтарылып берилбейт.

Шайлоо күрөөсү, бир жагынан, талапкердин статусуна ээ болуу чечимге келген жарандын умтулуусуна таасирин тийгизет, экинчи жагынан, шайлоочулардын жеткиликтүү колдоосуна ээ болбогон жана демократиялык шайлоолордун кадыр-баркына шек келтирип, жеке кызыкчылыктарында өзүнүн статусун пайдалануучу адамдардын шайлоолорго катышуусун алдын алуу боюнча функцияны аткарат.

Ошентип, мыйзам чыгаруучу тарабынан шайлоо күрөөсү кеңири спектрдагы коргоочу аракети болгон аспап катары пайдаланылат жана укуктуу максатка кызмат кылат.

2021-жылдын
3-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

Ошол эле учурда, мыйзам чыгаруучу шайлоо күрөөсүнүн өлчөмүн белгилеп жатып, жарандардын шайлануу конституциялык укугунун маңызынын өзүн жок кылууга жөндөмдүү чечимдерге жол берүүгө жана эркин демократиялык шайлоолордун жеткиликтүүлүгүн жабууга укуктуу эмес.

Ушуга байланыштуу шайлоо күрөөсүнүн өлчөмү абдан негиздүү жана өлкөнүн калкынын көпчүлүгүнүн финансылык мүмкүнчүлүгүнө өлчөмдөш болушу үчүн, аны белгилөө процесси кылдат талдоого жана экономикалык эсептөөгө алынышы керек.

Андай болбосо, шайлоо күрөөсүнүн эбегейсиз чоң өлчөмү саясий таасир этүүнүн аспапына жана камсыздалган гана талапкерлердин пайдасына иштеген саясий мамилелердин түзүлүшүнө айланышы мүмкүн, ошол эле учурда олуттуу саясий салмагы бар, бирок финансылык ресурстарга ээ эмес талапкерлер үчүн түйшүктүү болуп калышы мүмкүн.

Башка сөздөр менен айтканда, шайлоо күрөөсүнүн негизделбеген өлчөмүнүн орнотулушу анын укуктуу талап макамын жоготууга алып келет жана конституциялык маанилүү максаттарга өлчөмсүз чектөөгө айланат.

Мындай учурда шайлоо күрөөсү кодулоочу мүнөзгө ээ болуп жана шайлоого эркин жетишүүгө тоскоолдук кылуучу мүлктүк ценз болот, ал андан аркы саясий коррупциянын өнүгүшүнө жана саясий күчтөрдүн санаалаштыгын жасалма түрдө өзгөртүү мүмкүндүгүнө алып келет.

Укук аркылуу демократия үчүн Европалык комиссиянын (Венециялык комиссия) жана Демократиялык институттар жана адам укуктары боюнча Бюронун//ЕККУ (ДИАУБ/ЕККУ) 2011-жылдын 23-июнундагы (CDL(2011)026) Биргелешкен Корутундусуна ылайык шайлоо күрөөсүн киргизүү талабы жалган талапкерлер шайлоочулардын ресурстарын түгөтпөсүн камсыз кылуу үчүн жетиштүү.

Бирок талапкерден талап кылынуучу шайлоо күрөөсүнүн өлчөмү талапкердин көбүнө алардын экономикалык жана социалдык абалына себептүү шайлоолорго катышууга тоскоолдук болушу мүмкүн. Ошондой эле бул ыйзамкамсыздалган жарандарга талапкер боло алат деген элести түшүрөт. Шайлоолорго катышуу укугу кеңири жана ачык болуп, жарандардын чоң эмес санына гана жеткизилгендей болбош керек. Венециялык комиссия жана ДИАУБ/ЕККУ шайлоо күрөөсүнүн өлчөмү жалган талапкерлердин катышуусун болтурбоо үчүн жетиштүү өлчөмдө болушун, күрөө талабы шайлоо укуктарынан ажыратылышына алып келбеш керек деп сунуштайт.

Баяндалганды эске алуу менен, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы финансылык-экономикалык эсеп-кысаптар жана башка негиздемелер жөнүндө маалыматтын жоктугуна карабастан «Кыргыз Республикасынын Президентин

2021-жылдын
3-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2015-жылдын 23-апрелиндеги № 88 конституциялык Мыйзамынын 1-беренесинин 18-пункту менен орнотулган 5 000 000 сом шайлоо күрөөсүнүн өлчөмү чектен тыш жана шайкеш жана акылга сыяр принциптерине жооп бербейт, демек, Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп эсептейт.

Ошол эле учурда, «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 61-беренесинин 2-бөлүгү менен белгиленген 1 000 000 сом өлчөмүндөгү шайлоо күрөөсүнүн өлчөмүнүн шайкештигин аныктоого жол берүүчү методологиянын жоктугунан улам, ошондой эле арыздануучулар тарабынан көрсөтүлгөн шайлоо күрөөсүнүн ченден ашыктыгы жөнүндө так жана ынанымдуу далилдер келтирилбегендиктен, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жогоруда көрсөтүлгөн талашылып жаткан ченемди Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таануудан карманат.

Ошону менен бирге, мыйзам чыгаруучу тарабынан коомдук мүнөздү алып жүрүүчү күрөөнүн арналышынын жана ар бир жаранга эркин демократиялык шайлоолордо бийлик органдарына шайлануу мүмкүндүгүнүн берилиши жөнүндө конституциялык талаптын ортосундагы тең салмактуулукту камсыз кылуужана экономикалык негиздеме жагынан шайлоо күрөөсүнүн колдонуудагы өлчөмүнө кайталап баа берилиши керек.

Андан тышкары, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы саясий партиялардын ирилешүү жана саясий күчтөрдүн биригишүү процессине дем берүү максаттарында шайлоо күрөөсүнүн өлчөмүн көбөйтүү сыяктуу метод колдонулушу мүмкүн эмес, анткени ал эркин демократиялык шайлоолорго жетишүү жөнүндө конституциялык орнотмолорго каршы чыгат деп белгилейт.

6. Демократиялык шайлоолор добуш берүү менен көрсөтүлгөн элдин эркин мыйзам чыгаруу органына тандалган талапкерлерге берилген орундарга жана мандаттарга айландырууга жөндөмдүү шайлоо тутумун болушун талап кылат.

Шайлоолордун жыйынтыгында өлкөнүн негизги саясий күчтөрүнүн санаалаштыгын шайкеш көрсөткөн орган түзүлүшү керек. Ал үчүн мыйзамдар менен пайыздык тосмо түрүндөгү шайлоо босогосу, башкача айтканда алгачкы добуш берүүнүн минималдык үлүшү белгиленген, аны талапкер же саясий партия шайланма органында өкүлчүлүк укугуна ээ болуу үчүн өтүшү керек.

2021-жылдын
3-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

Мындай метод мыйзам чыгаруу органында коомдун социалдык түзүмүн жана абдан кеңири өкүлчүлүктүн чагылуусун камсыз кылууга көмөктөшөт.

Пайыздык тосмону орнотуу электораттын абдан кеңири колдоосуна ээ болуп келген саясий партиялардан мыйзам чыгаруу органынын түзүмдүк элементтерди (фракциялардын) түзүүгө жана парламенттин өзүнүн ишинде туруктуулуктун орун алышына багытталган.

Каралып жаткан конституциялык Мыйзамдын 64-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пунктуна ылайык ар бир область, Бишкек жана Ош шаарлары боюнча добуш берүүгө катышкан шайлоочулардын добушунун 0,7 пайыздан азын алган саясий партиялар, талапкерлердин тизмеси шайлоо аймагы боюнча депутаттык мандаттарды бөлүштүрүүдөн алынып салынат.

Аны менен мыйзам чыгаруучу жалпы шайлоо босогосунан тышкары региондук босогону да орноткон. Мындай механизмдин колдонулушу коомдук функцияны аткарып келген саясий партиялар коомдун олуттуу бөлүгүнүн гана кызыкчылыгын көздөбөстөн, ишмердиги коомдун туруксуздугуна жана жарылуусуна алып келүүчү «тар чөйрөлүү» партиялардын жана жааттардын (анын ичинде экстремисттик мүнөздөгү) мыйзам чыгаруу бийлигинин жогорку органына кирип кетиши болбошу үчүн, эң кур дегенде, ар бир региондон чакан электораттын колдоосуна ээ болууга жөндөмдүү болушу менен шартталат.

Региондук шайлоо босогосун киргизүү шайлоолорго катышкан бардык саясий партияларга бирдей жайылтылып, ал өзүнүн мазмуну жана мааниси боюнча өлкөнүн бардык региондорундагы элдин мерчемдүү бөлүгүнүн саясий эркин калыптандырууга багытталган, мыйзам чыгаруу органынын саясий табиятына жооп бергендиктен, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы каралып жаткан конституциялык Мыйзамдын 64-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пункту жарандардын шайлооуктарын жол берилгис чектөө жана Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен кепилденген кодулабоого тыюу салуунун бузулушу катары каралышы мүмкүн эмес деп эсептейт.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 46, 47, 48, 51 жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч И:

1. «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 61-бе-

2021-жылдын
3-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

ренесинин 1-бөлүгүнүн 3-пунктун, 64-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пунктун Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына, 20-беренесинин 2-бөлүгүнүн биринчи абзацына жана 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктуна, 70-беренесинин 2-бөлүгүнүн төртүнчү абзацына карама-каршы келбейт деп таанылсын.

2. «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 61-беренесинин 2-бөлүгүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына, 20-беренесинин 2-бөлүгүнүн биринчи абзацына жана 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктуна, 70-беренесинин 2-бөлүгүнүн төртүнчү абзацына карама-каршы келбейт деп таанылсын.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши ушул Чечимдин жүйөлөштүрүүчү бөлүгүндө баяндалган талаптарды эске алуу менен шайлоо күрөөсүнүн өлчөмүн кайра карап чыксын.

3. «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2015-жылдын 23-апрелиндеги № 88 конституциялык Мыйзамынын 1-беренесинин 18-пункту Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына, 20-беренесинин 2-бөлүгүнүн биринчи абзацына жана 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктуна карама-каршы келет деп таанылсын.

4. Чечим акыркы жана даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

5. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

6. Ушул чечим мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын «Жарчысында» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН АТЫНАН КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

Максатбек Мергенбаевич Жорокуловдун, Ниязбек Улукбекович Кочкоровдун кайрылууларына байланыштуу Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 170-беренесинин «урдалган адамды уурдаган учурдан тартып 72 сааттын ичинде ыктыярдуу бошоткон адам ушул берененин 1-бөлүгүндө же 2-бөлүгүнүн 1-5-пункттарында каралган жосундары үчүн жазык жоопкерчилигинен бошотулат» деген сөздөр менен баяндалган эскертүүсүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу К.А. Дуйшеев, судьялар М.Р. Бобукеева, Л.П. Жумабаев, М.Ш. Касымалиев, К.Дж. Кыдырбаев, Э.Ж. Осконбаев, Ж.И. Саалаев, Ж.А. Шаршеналиевдин курамында, катчы С.А. Джолгокпаеванын,

кайрылуучу тараптар – Максатбек Мергенбаевич Жорокулов жана Ниязбек Улукбекович Кочкоровдун;

жоопкер тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним кат боюнча өкүлдөрү Мирбек Уранович Жусубакунов жана Мирбек Исамаматович Арзиевдин;

башка жактар – Кыргыз Республикасынын Президентинин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасындагы туруктуу өкүлү Медер Кенешович Жусуповдун, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун ишеним кат боюнча өкүлү Эркин Бакбуурович Искаков, Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын ишеним кат боюнча өкүлү Үмүткан Урғазиевна Конкубаева, Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин ишеним кат боюнча өкүлү Аида Маратовна Курманбаева, Кыргыз Республикасынын Ички иштер министрлигинин ишеним кат боюнча өкүлү Эдил Асанович Ашырбековдун катышуусу менен,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1, 6-беренелерин, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4, 18, 19, 37, 42-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 170-беренесинин «урдалган адамды уурдаган учурдан тартып 72 сааттын ичинде ыктыярдуу бошоткон адам ушул берененин 1-бөлүгүндө же 2-бөлүгүнүн 1-5-пункттарында каралган жосундары үчүн жазык жоопкерчилигинен бошотулат» деген сөздөр менен баяндалган эскертүүсүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

М.М. Жорокулов жана Н.У. Кочкоровдун өтүнүчтөрү бул ишти кароого себеп болду.

№ 08-Р

Бул ишти кароого негиз болуп Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 170-беренесинин эскертүүсүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү маселесинде пайда болгон күмөндүүлүк саналат.

Ишти соттук отурумда кароого даярдаган судья-баяндамачы Ж.А. Шаршеналиевдин маалыматын угуп, тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, башка жактардын түшүндүрмөлөрүн угуп жана иштин материалдарын изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2020-жылдын 3-августунда М.М. Жорокуловдун Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин (мындан ары – ЖК) 170-беренесинин «уурдалган адамды уурдаган учурдан тартып 72 сааттын ичинде ыктыярдуу бошоткон адам ушул берененин 1-бөлүгүндө же 2-бөлүгүнүн 1-5-пункттарында каралган жосундары үчүн жазык жоопкерчилигинен бошотулат» деген сөздөр менен баяндалган эскертүүсүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 5-бөлүгүнө, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 24-беренесинин 1-бөлүгүнө, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Өтүнүчтө баяндалгандай, ЖКнын 170-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык, аталган Кодекстин 244-беренесинде каралган кылмыштын белгилери болбогондо, аны ал туруктуу же убактылуу турган жеринен которуп, ал турган жерден айырмаланган жерге андан ары кармоо менен коштолуучу, кармап алуу, алдоо же өмүргө жана ден соолукка коркунуч келтирбеген зомбулукту колдонуу менен же болбосо мындай зомбулукту кылам деп коркутуу менен жасалган адамды анын эркине каршы уурдоо, II категориядагы эркиндигинен ажыратууга жазаланат.

Ошол эле берененин 2-бөлүгүнө ылайык, адамдардын тобу же алдын ала сүйлөшүү боюнча адамдардын тобу тарабынан; билип туруп жашы жетелекке карата; күнөөлүү билип туруп кош бойлуу аялга карата; төлөм алуу, же болбосо башка жеке кызыкчылык максатында; эки же андан көп адамга карата; этиятсыздыктан ден соолукка оор зыян келтирген; адамдан же өлгөн адамдан трансплантация үчүн органдарды же ткандарды алуу максатында жасалган ошол эле жосун III категориядагы эркиндигинен ажыратууга жазаланат.

Ал эми жогоруда аталган берененин эскертүүсүндө уурдалган адамды уурдаган учурдан тартып 72 сааттын ичинде ыктыярдуу бошоткон адам ушул берененин 1-бөлүгүндө же 2-бөлүгүнүн 1-5-пункттарында каралган жосундары үчүн жазык жоопкерчилигинен бошотулат деп каралган.

Кайрылуу субъектинин пикири боюнча талашылып жаткан ченемди колдонуу кылмышкерди, эгер ал уурдалган адамды уурдаган учурдан тартып 72 сааттын ичинде ыктыярдуу бошотсо, адам

№ 08-Р

уурдагандыгы үчүн жазык жоопкерчилигинен бошотот, кылмыш адамдардын тобу же алдын ала сүйлөшүү боюнча адамдардын тобу тарабынан, билип туруп жашы жетелекке карата, күнөөлүү билип туруп кош бойлуу аялга карата, төлөм алуу, же болбосо башка жеке кызыкчылык максатында, эки же андан көп адамга карата жасалганы сыяктуу ордотуучу жагдайлардын болгонуна карабастан сот тарабынан каралбай калууда. Мунун натыйжасында, кайрылуу субъектинин пикири боюнча, уурдалган адамдын эркиндикке жана жеке кол тийбестикке болгон укуктары, соттук коргонуу укугу, ошондой эле баланын эң жакшы кызыкчылыктарын камсыз кылуу кепилдиги бузулууда.

Ал эми, Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө Эл аралык пакттын 9-беренесине болгон №35 жалпы тартиптеги түшүндүрмөсүнө ылайык адам эркиндиги – адамдын мажбурланып кармалбаган физикалык эркин аракети. Жеке кол тийбестик – адамдын физикалык жана психикалык абалына зыян кетпегенде же физикалык жана психикалык абалына коркунуч жаралбаган бейпилдик.

Андан тышкары М.М. Жорокулов өз кайрылуусунда, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2019-жылдын 11-сентябрындагы, 2020-жылдын 18-мартындагы чечимдеринде баяндалган укуктук көз караштарды келтирген.

Аларга ылайык, Кыргыз Республикасынын Конституциясында ар кимге укуктары менен эркиндиктерин соттук коргоо кепилденет деп жар салган жобо, эң кур дегенде, эки курамдык бөлүктү өзүнө камтыйт: биринчиден, мамлекет ар кимдин талабы боюнча соттук териштирүүнү жана мындай териштирүүнүн алкагында талаш-тартышты колдонуудагы мыйзамдарга ылайык маңызы боюнча чечүүнү камсыз кылууга милдеттүү; экинчиден, соттук коргоо мыйзамдуу укук же кызыкчылык бузулгандан кийин жүзөгө ашырылат, башкача айтканда кепилдик келечектеги укук бузууларды алдын алуу катары эмес, бузулган укукту калыбына келтирүү катары жүзөгө ашырылат.

Соттук коргонуу укугу өзүнүн табияты боюнча абсолюттук болуп туруп, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин талаптарына ылайык мамлекеттен анын мыйзам чыгаруу ишмердигинде бул кепилдикти сөзсүз жүзөгө ашырууну талап кылат.

Мындан, М.М. Жорокуловдун пикири боюнча, Кыргыз Республикасынын аймагында жашап жаткан ар бир адамдын эркиндигине кол салуу болуп уурдалса, уурдаган кылмышкер мыйзамдуу жазасын алышы керек жана ошону менен соттук коргонуу укугу, сот адилеттүүлүгү жүзөгө ашат.

Жогоруда баяндалган жүйөлөрдүн негизинде кайрылуу субъекти ЖКнын талашылып жаткан ченемин конституциялуу эмес деп таанууну суранган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 14-сентябрындагы аныктамасы менен бул кайрылуу өндүрүшкө кабыл алынган.

№ 08-Р

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2020-жылдын 15-сентябрында Н.У. Кочкоровдун ЖКнын 170-беренесинин «уурдалган адамды уурдаган учурдан тартып 72 сааттын ичинде ыктыярдуу бошоткон адам ушул берененин 1-бөлүгүндө же 2-бөлүгүнүн 1-5-пункттарында каралган жосундары үчүн жазык жоопкерчилигинен бошотулат» деген сөздөр менен баяндалган эскертүүсүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 24-беренесинин 1-бөлүгүнө, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Н.У. Кочкоров өзүнүн талаптарына негиз катары М.М. Жорокуловдун кайрылуусунда келтирилген жүйөлөргө өңчөй аргументтерди келтирген.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 14-октябрындагы аныктамасы менен жогоруда аталган кайрылуу өндүрүшкө кабыл алынган.

М.М. Жорокуловдун жана Н.У. Кочкоровдун талаптары бири-бири менен өз ара байланышта тургандыктан, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 30-беренесинин 1-бөлүгүнүн 6-пунктуна ылайык, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судья-баяндамачысынын 2020-жылдын 19-октябрындагы аныктамасы менен аталган кайрылуулар бир сот өндүрүшүнө бириктирилген.

М.М. Жорокулов жана Н.У. Кочкоров соттук отурумда өзүлөрүнүн талаптарын колдошуп, аларды канааттандырууну суранышты.

Жоопкер тараптын өкүлү М.И. Арзиев арыздануучулардын өтүнүчтөрүн кийинкидей негиздер боюнча канааттандыруусуз калтыруу зарыл деп эсептейт.

ЖКнын максаттары болуп инсандын укуктарын жана эркиндиктерин, коомду, мамлекетти жана адамзат коопсуздугун кылмыштуу кол салуулардан коргоо, кылмыштардын алдын алуу, ошондой эле кылмыштын кесепетинен бузулган адилеттүүлүктү калыбына келтирүү саналат. Аталган Кодекс эң жогорку социалдык баалуулуктар катары инсанды, анын өмүрүн жана ден соолугун, ар-намысын жана кадыр-баркын, кол тийбестигин жана коопсуздугун коргоону камсыз кылат.

М.И. Арзиевдин пикири боюнча талашылып жаткан ченем балдардын укуктары менен эркиндиктерин бузушу мүмкүн эмес, анткени Конституциянын 16-беренесинин 5-бөлүгүндө баланын эң жакшы кызыкчылыктарын камсыз кылуу принциби бекитилип, мамлекет баланын кызыкчылыктарын камсыз кылуу боюнча милдеттенмелерди өз моюнуна алган. Аталган принципти жүзөгө ашыруу максатында 2012-жылдын 10-июлунда Кыргыз Республикасынын балдар жөнүндө кодекси кабыл алынган. Кодекс балдардын Конституцияда каралган укуктарынын, эркиндиктеринин жана мыйзамдуу таламда-

№ 08-Р

рынын негизги кепилдиктерин белгилейт жана мамлекет тарабынан балдардын дене-бой, акыл-эс, адептик, руханий жана социалдык жактан өнүгүүсү, турмуштук оор кырдаалда калган балдарды коргоо жана өзгөчө камкордук көрүү үчүн зарыл болгон жашоо деңгээлин камсыз кылууга багытталган.

Ошондой эле, жоопкер тараптын өкүлүнүн айтымында, талашылып жаткан ченем ар кимдин соттук коргонуу, эркиндикке жана жеке кол тийбестикке болгон укуктарын да бузбайт. Мыйзамда каралган негизден жана тартиптен башка учурларда эч ким эркиндигинен ажыратылууга тийиш эмес. Эркиндик менен жеке кол тийбестикке кол салуучу бардык аракеттерге карата сотко арыздануу мүмкүн.

Адам укуктарынын жалпы декларациясынын 8-беренесине ылайык ар бир адам, ага конституция же мыйзам менен берилген негизги укуктары бузулган учурларда, компетенттүү улуттук соттор тарабынан укуктарын натыйжалуу калыбына келтирүүгө укуктуу деп белгилейт.

М.И. Арзиев баяндалгандын негизинде кайрылуучулардын өтүнүчтөрүн канааттандыруусуз калтырууну суранды.

Жоопкер тараптын экинчи өкүлү М.У. Жусубакунов, М.И. Арзиевдин жүйөлөрүн колдоп, андан тышкары, талашылып жаткан ченем мыйзам чыгаруучу тарабынан биринчи кезекте уурдалган адамдын өмүрүн сактоо, калктын соттуулугун азайтуу максатында киргизилген деп кошумчалап жана өтүнүчтөрдү канааттандыруусуз калтырууну суранды.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасындагы туруктуу өкүлү М.К. Жусупов талашылып жаткан ченем боюнча кийинкидей пикирин билдирди.

ЖКнын 170-беренесинин 3-бөлүгүндө каралгандай, эгерде күнөөлүү 72 саат өткөндөн кийин уурдалган адамды ыктыярдуу бошотсо, IV категориядагы коомдук иштерге же III категориядагы түзөтүү жумуштарына же IV категориядагы айып салууга жазаланат деп аныкталган. Демек уурдаган адам жазык жоопкерчилигине тартылат жана жазасын алат, эркиндик менен жеке кол тийбестикке кол салуучу бардык аракеттердин үстүнөн сотко арызданууга болот.

М.К. Жусуповдун пикири боюнча, уурдалган адамдын же анын мыйзамдуу өкүлүнүн аталган Кодекстин башка беренелери боюнча сотко кайрылуу укугу сакталат. Анткени, адамды уурдоо учурунда кандайдыр бир башка кылмыш иш-аракеттер болгон болсо, уурдаган адам ЖКнын беренелерине ылайык жоопкерчиликке тартылат.

Андан тышкары, өз жүйөлөрүнө негиз катары М.К. Жусупов Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 1, 2, 3-пункттарынын ченемдерин келтирип, коңшу мамлекеттердин жазык мыйзамдарында 72 сааттык чектөөнүн болбогондугун белгиледи.

№ 08-Р

Жогоруда баяндалгандын негизинде, М.К. Жусупов ЖКнын 170-беренесинин 1-бөлүгүндө жана 2-бөлүгүнүн 1-5 пункттарында каралган жосундарды Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 1, 2-пункттарына карама-каршы келет деген пикирин билдирди.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү Э.Б. Исаков кайрылуучу тараптын жүйөлөрүн негизсиз деп эсептеп, төмөнкүдөй өз пикирин билдирди.

Э.Б. Исаковдун пикири боюнча, заманбап кылмыш-жаза илиминин тенденцияларынын бири – кылмыш жасоодон келип чыккан чыр-чатактарды жөнгө салуу мүмкүнчүлүктөрүн издөө, ошол эле учурда атайын алдын алуу максатына жетүү, мындай каражаттын мисалы болуп кылмыш-укуктук компромисс саналат.

Ошол эле учурда, ЖКнын 170-беренесинде каралган эскертүү, аталган беренедө камтылган кылмыш аракеттердин баардыгына эле колдонула бербейт. Кылмыш-жаза жоопкерчилигинен бошотуунун атайын эрежелери төмөнкү өбөлгөлөрдү камтыган учурда гана колдонулушу мүмкүн.

Биринчиден, ак ниеттүү өкүнүүнүн натыйжасында кылмыштын субъекти уурдалган адамды өз ыктыяры менен бошотушу керек. Бул учурда мыйзам чыгаруучу жабырлануучунун өмүрүнө жана ден соолугуна жогорку баа берип, андан да олуттуу кесепеттерге алып келбөө үчүн адамды кылмыш-жаза жоопкерчилигинен бошотуу сунушталат. Экинчиден, кылмыш субъектинин иш-аракетинде кылмыштын башка курамынын жоктугун аныктоо зарылчылыгы шарт болуп саналат. Буга кошумча негизги жагдай болуп, уурдалган адамды уурдаган учурдан тартып 72 сааттын ичинде ыктыярдуу бошотуу саналат. Уурдоо мөөнөтү коомдук коркунучтун даражасын жана кылмышкер тарабынан жасалган аракеттерден келип чыккан зыянды токтоосуз ондоого өз ыктыярдуу каалоосун көрсөтүшү мүмкүн.

Кыргыз Республикасынын жазык мыйзамдарынын негизги концепциясы аны гумандаштыруу болуп саналып, каралып жаткан ЖКнын 170-беренесинин эскертүүсү биринчиден жабырлануучуга карата айыпталуучу тарабынан башка кылмыш иш-аракеттердин жасалышын алдын алууга, калктын соттуулугун азайтууга жана күнөөлүүнү ресоциалдаштырууга багытталган гумандаштыруучу чара болуп эсептелет.

Кыргыз Республикасынын колдонуудагы жазык мыйзамдары соттук-укуктук реформанын алкагындагы көп жылдык эмгектин натыйжасы, аларды кабыл алууда адамдын эркиндиги – ар бир адам үчүн эң маанилүү социалдык баалуулуктардын бири экендиги жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесине ылайык адам укуктары жана эркиндиктери Кыргыз Республикасынын жогорку баалуулуктарына кирери эске алынып, негизинен мыйзамдарды гумандаштырууга багытталган.

Жазык мыйзамдарынын гуманизм принциби көп аспекттүү кубулуш катары адам, коом жана мамлекеттин ортосундагы мамиле-

№ 08-Р

лерди курууну, адеп-ахлак ченемдеринин негизинде башкаларга жана жеке өзүнө карата мамилени орнотуучу цивилизацияланган коомдук мамилелердин принциби катары иштейт.

Гуманизм принциби адамдын жашоосуна, эркиндигине, ар тараптуу жана гармониялуу өнүгүүсүнө, өз жөндөмдөрүн ишке ашырууга укугу бар жигердүү, кыраакы инсан катары баалуулугун таанууга негизделген.

ЖКнын 63-беренесине ылайык кылмыш үчүн жаза кылмыш жасаганына күнөөлүү деп таанылган адамга карата соттун өкүмү боюнча колдонулуучу жазык-укуктук таасир этүүнүн мажбурлоочу чараларынын бири болуп саналат жана соттолгондун ЖКда каралган укуктарын жана эркиндигин чектөөнү жана ага белгилүү бир милдеттерди жүктөөнү билдирет.

Адамды жазалоонун максаты, бул күнөөлүүнү түзөтүү жана ресоциалдаштыруу, жаңы кылмыштарды жасоонун алдын алуу, социалдык адилеттүүлүктү калыбына келтирүү.

Мыйзам чыгаруучу орган, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын ченемдеринин талабына ылайык адам укуктары жана эркиндиктери Кыргыз Республикасынын жогорку баалуулуктарына кирерин, ар бир адам эркиндикке жана жеке кол тийбестикке укуктуу экендигин эске алуу менен, ЖКнын 170-беренесинде камтылган эскертүүнү негиздүү түрдө киргизген.

Баяндалгандын негизинде, Э.Б. Искаков мыйзам чыгаруучу талашылып жаткан ченемди кабыл алууда, анын негизги мааниси катары жалпы адамзат баалуулуктарынын артыкчылыгын таануу жолу менен, биринчи кезекте уурдалган адамды кантип тирүү жана аман-эсен кайтарып алуу керектигин, андан кийин гана адам уурдоого күнөөлүү адамды жазалоо керектигин эске алганын белгилеп, талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деген пикирин билдирет.

Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын ишеним кат боюнча өкүлү Ү.У. Конкубаева, Кыргыз Республикасынын Юстиция министирлигинин ишеним кат боюнча өкүлү А.М. Курманбаева, Кыргыз Республикасынын Ички иштер министирлигинин ишеним кат боюнча өкүлү Э.А. Ашырбеков кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен макул эмес экенин билдиришип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү Э.Б. Искаков келтирген жүйөлөр менен бир өңчөй аргументтерди келтиришти.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, башка жактардын түшүндүрмөлөрүн угуп жана иштин материалдарын изилдеп чыгып, кийинкидей тыянактарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик-укуктук актынын

№ 08-Р

конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын бул иш боюнча кароо предмети болуп ЖКнын 170-беренесинин «уурдалган адамды уурдаган учурдан тартып 72 сааттын ичинде ыктыярдуу бошоткон адам ушул берененин 1-бөлүгүндө же 2-бөлүгүнүн 1-5-пункттарында каралган жосундары үчүн жазык жоопкерчилигинен бошотулат» деген сөздөр менен баяндалган эскертүүсү саналат:

«170-берене. Киши уурдоо

Эскертүү: Уурдалган адамды уурдаган учурдан тартып 72 сааттын ичинде ыктыярдуу бошоткон адам ушул берененин 1-бөлүгүндө же 2-бөлүгүнүн 1-5-пункттарында каралган жосундары үчүн жазык жоопкерчилигинен бошотулат.»

ЖК Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген тартипке ылайык кабыл алынган жана «Эркин Тоо» гезитинин 2017-жылдын 10-февралындагы № 19-20 сандарында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын Ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы акт болуп эсептелет.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык ар кимге Конституцияда, мыйзамдарда, Кыргыз Республикасы катышуучу болуп саналган эл аралык келишимдерде, эл аралык укуктун жалпыга таанылган принциптеринде жана ченемдеринде каралган анын укуктары менен эркиндигин соттук коргоого кепилдиктер берилет (40-берененин 1-бөлүгү).

Эл аралык-укуктук актылардын жоболору, тактап айтканда, Адам укуктарынын жалпы декларациясынын 8, 29-беренелери, ошондой эле Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө Эл аралык пакттын 2 (2-пункт жана 3-пунктунун «а» пунктчасы), 14-беренелери (1-пункт) менен үндөшкөн каралып жаткан конституциялык ченемден мамлекет адилеттүү, компетенттүү, толук кандуу жана натыйжалуу соттук коргонуу укугун жүзөгө ашырууну камсыз кылууга милдеттүү экени келип чыгууда.

Соттук коргонуу укугу адамдын негиз салуучу жана ажырагыс укуктарынын бири болуп саналып, чектөөгө жатпаган укуктардын катарына кирет (20-берененин 5-бөлүгүнүн 8-пункту). Башкача айтканда, бул укукту чектөө, кандай гана шартта болбосун Конституция менен таанылган максаттарга жетүү зарылчылыгы менен шартталышы мүмкүн эмес жана адамдын жана жарандын калган бардык укуктары менен эркиндиктеринин кепилдиги болуп саналат.

Соттук коргоо – бул, биринчи кезекте, сот адилеттүүлүгүнө болгон укук, коомдогу алдын ала белгилүү жана калыс укуктук чөйрөгө болгон укук. Соттук коргоо институтунун ажырагыс элементтеринин бири болуп жазык жоопкерчилигинин болбой койбостук принциби жана адилеттүү өч алуу (талион) принциби саналат.

№ 08-Р

Азыркы замандагы жазалоо тутумун гуманизмдин негизинде куруу зарылчылыгына карабастан, жаза мурункудай эле кылынган жамандык үчүн адилеттүү өч алуу катары каралат. Укуктун негизги принциби – адилеттүүлүк принциби да адамдык өз ара мамилелерди түзүүдөгү эквиваленттүүлүктү болжойт.

Ошентип, өч алуу, жасаган кылыгы үчүн адилеттүү жазалоо катары жазык жазасынын ажырагыс бөлүгү болуп саналат.

3. Кыргыз Республикасынын Конституциясы эркиндикке жана жеке кол тийбестикке болгон укукту адамдын негиз салуучу укугу катары тааныйт, ал, инсандын кадыр-баркынын мамлекет тарабынан таанылуусунан улам, анын автономия чөйрөсүнө негизсиз кийлигишүүгө жол берилбестикти, адамдын ар тараптуу өнүгүүсү үчүн гана эмес, анын дене боюна жана психикалык кол тийбестиги үчүн да шарттарды түзүү зарылчылыгын алдын ала аныктайт.

Инсандын эркиндиги жана кол тийбестиги жазык укугунун да коргоосунда турат. ЖК адам уурдоо жана аны эркиндигинен мыйзамсыз ажыратуу сыяктуу инсандын эркиндиги жана кол тийбестигине каршы кылмыштар үчүн жазык жоопкерчилигин орнотот.

Маселен, ЖКнын 170-беренеси ЖКнын 244-беренесинде каралган кылмыштын белгилери болбогондо, аны ал туруктуу же убактылуу турган жеринен которуп, ал турган жерден айырмаланган жерге андан ары кармоо менен коштолуучу, кармап алуу, алдоо же өмүргө жана ден соолукка коркунуч келтирбеген зомбулукту колдонуу менен же болбосо мындай зомбулукту кылам деп коркутуу менен жасалган адамды анын эркине каршы уурдоо үчүн II жана III категориядагы эркиндигинен ажыратууну караштырат.

Муну менен бирге ЖКнын 170-беренесине болгон эскертүү кылмыштан кийинки позитивдүү жүрүм-турум болгон учур үчүн дем берүү мүнөзүндөгү буйрууну камтыйт: уурдалган адамды уурдаган учурдан тартып 72 сааттын ичинде ыктыярдуу бошотуу күнөөлүүнү жазык жоопкерчилигинен, тактап айтканда ЖКнын 170-беренесинин 1-бөлүгүндө же 2-бөлүгүнүн 1-5-пункттарында каралган жосундары үчүн жоопкерчиликтен бошотууга негиз болуп эсептелет. Мында жазык мыйзамдары уурдоого коштолгон башка кылмыштар – жабырлануучунун ден соолугуна оордугу ар кандай даражадагы залалдар, транспорт каражаттарын айдай качуу, зордуктоо, опузалоо жана башкалар үчүн бошотууну караштырбайт. Ыктыярдуу бошотуу деп күнөөлүү адам жабырлануучуну кармап турууга реалдуу мүмкүнчүлүгү бар экенин билип туруп, аны уурдаган учурдан тартып 72 сааттын ичинде туугандарына, бийлик өкүлдөрүнө өткөрүп берүү, анын турган жерин айтуу аркылуу уурдалган адамды бошотуу таанылат.

Изилденип жаткан тартипти орнотууда мыйзам чыгаруучу эч нерсеге карабастан уурдалган адамдын өмүрүн жана анын ден соолугун оор залалдан сактоо максатын көздөгөн.

Жашоого болгон укук адамдын негизги, ажыратылгыс жана табигый жеке, өзүнүн төрөлүү фактысына ылайык ээ болгон укугу болуп

№ 08-Р

саналат (21-берене). Бул укуктун конституциялык мазмуну адамды өмүрүнөн өзүм билемдик менен ажыратууга же мындай коркунучка жол берилбестикти камсыз кылуу мамлекеттин жана анын бардык органдарынын приоритеттүү милдети болуп саналаарында турат. Ушуга байланыштуу изилденип жаткан тартипти киргизүүдөгү мыйзам чыгаруучунун көздөгөнү белгилүү. Адамдын өмүрүн куткаруу жана ден соолугун сактоо өзүнүн маанилүүлүгү боюнча мамлекеттин коомдук жашоону уюштуруу чөйрөсүндөгү башка милдеттери менен салыштырылгыс. Жоопкерчилик пайда болгондо жана жазаны дайындоодо, күнөөлүү, жүрүм-турумдун мыйзамдар менен аныкталган формаларын сактаган учурда жеңилдиктердин болуусу кылмыш жасаган адамды позитивдүү жүрүм-турумга түртүүчү башкы фактор болуп эсептелери менен да макул болбой коюу мүмкүн эмес.

Башкача айтканда, мыйзам чыгаруучуга ченем жаратуу ишмердүүлүгүндө мындай укуктук рычагдарды колдонууга жол берилет жана уурдалган адамды тийиштүү убакыттын ичинде ыктыярдуу бошотуу күнөөлүүнүн абалына олуттуу таасир эте алган өзгөчө жагдай катары кабыл алынышы мүмкүн.

Ошону менен бирге, мыйзам чыгаруучу укуктук жөнгө салуунун тигил же бул ыкмасын тандоодо конституциялык жана жалпы укуктук принциптерди бузбай туруп, ошондой эле жеке да, коомдук да мыйзамдуу кызыкчылыктарды эске албай койбостон максатка жетүүгө мүмкүнчүлүк берген ыкмаларды колдонууга милдеттүү.

Адамды уурдоо коомдук кооптуулуктун жогорку даражасы менен мүнөздөлөт жана бардык дүйнө коомчулугу менен инсанга каршы оор кылмыш катары бааланат, демек, жазык жазасы дайындалбай турган анча маанилүү эмес жосундардын категориясына кирбейт. Коомдук кооптуулуктун жогорку деңгээлин эске алганда, адам уурдоо, аны кармап алып жана ордун которуу башталган учурдан тартып аяктаган кылмыш болуп эсептелет. Ордун которуу жабырлануучунун өзү тарабынан аны алдоонун же ишеничин кыянаттык менен пайдалануунун натыйжасында жүргүзүлгөн учурларда, кылмыш, ал адамды кармап алып жана мажбурлап ордун которуу башталган учурдан тартып же болбосо адамдын орду башка которулбаса, аны мажбурлап кармоо башталган учурдан тартып аяктаган болуп саналат. Демек, уурдалган адамды 72 саат аяктаганга чейин ыктыярдуу бошотуу кылмыш жасоодон ыктыярдуу баш тартууга да жатпайт. (Эгерде мында кылмышты аягына чейин жеткирүү мүмкүндүгүн түшүнүп турса дагы, адам өз эрки менен кылмышка даярдык көрүүсүн же кылмышка аракеттенүүнү толук токтотуусу, кылмыш жасоодон ыктыярдуу баш тартуу деп таанылат (ЖКнын 40-беренеси).

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жазык укугу төмөнкү негизги максаттарды көздөйт деп баса белгилейт.

Жазык укугу бейпилдикти орнотуучу функцияга ээ. Бул, жазык укугу кылмышка болгон жамааттык-уюмдашкан коомдук реакция

№ 08-Р

болуп саналган жөнгө салынган процесс аркылуу индивиддин жана коомдун жаза берүү муктаждыгын теңдештирет дегенди түшүндүрөт.

Жазык укугу багыт берүү функциясын аткарат, ал кылмышкерди жазык жазасына тартуу менен коомго укуктук тартиптин кебелбестигин көрсөтүүдө туюнтулат, жыйынтыгында бул, калктын мыйзамга баш ийүүсүнүн деңгээлин чыңдоого алып келет. Кылмыштуулуктун социалдык моделинде кармап туруу өзөктүү түшүнүк болуп саналат, анткени потенциалдуу кылмышкерлер кылмышты жасоонун келечектеги зыяндарын жана пайдаларын рационалдуу карап жана теңдештиришет. Бир конкреттүү укук бузуу үчүн санкция орнотуу фактысы мындай иш-аракеттерди кылуудан карманууга олуттуу таасирин тийгизет.

Ошол эле учурда, кылмышкерди ресоциализациялоо жана андан коомду коргоо жазык укугунун негизги максаттарына кирбейт жана мазмуну боюнча ар кандай жазык-укуктук каражаттар менен чечилет.

Инсандын эркиндигин жана кол тийбестигин жар салуу биринчи кезекте, жеке да, коомдук да функцияны аткарган бул конституциялык жобону бузуу үчүн жоопкерчиликти, анын ичинде жазык жоопкерчилигинин болбой койбостугун түшүндүрөт. Мындан, жогоруда аталган конституциялык принципке ылайык уурдалган адамды 72 сааттын ичинде ыктыярдуу бошоткон адам толугу менен жазык жоопкерчилигинен бошотулушу мүмкүн эмес экени келип чыгат.

Жогоруда баяндалган жагдайларды эске алуу менен күнөөнү жокко чыгаруусуз жана жазык жоопкерчилигин алып салуусуз тартипте, адамды уурдоого күнөөлүүнүн жүрүм-турумунун позитивдүүлүгүнүн даражасына жараша мыйзамдуу жаза чараларынын арасында олуттуу айырманы орнотуу аркылуу талашылып жаткан эскертүүнүн максатына жетүүгө мүмкүн. Мындай мамиле жалпы укуктук принциптерге гана жооп бербестен, күнөөлүү адамдын жазасыздыгына жол берилгендигине байланыштуу талашылып жаткан эскертүүдө камтылган адамды уурдоого шыктандырган эффектти да жокко чыгарууга мүмкүндүк берет. Башкача айтканда, башка адамдардын бул кылмыштан коргонуу укуктарын да этибар албоого болбойт, буга жазык жоопкерчилигинин сөзсүз болушу менен гана жетүү мүмкүн.

Ошентип, ЖКнын 170-беренесинин талашылып жаткан эскертүүсү конституциялык жана жалпы укуктук принциптерге жооп бербейт, демек, Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет.

Каралып жаткан учурда Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы талашылып жаткан ченемдик эскертүүнүн конституциялуу эместиги фактысын констатациялоо менен гана чектеле албайт, анткени бул, укуктук жөнгө салуунун маанилүү бөлүгүн алып салууга байланыштуу укуктук тутумдун олуттуу кемчилигине алып келет, ал адамдын укуктарын жана эркин-

№ 08-Р

диктерин камсыз кылуу чөйрөсүндө оор кесепеттерге алып келиши мүмкүн. Ушуга байланыштуу, жазык мыйзамдарын ушул Чечимге ылайык келтиргенге чейин, ЖКнын 170-беренесинин 3-бөлүгү «72 саат өткөндөн кийин» деген сөздөрдү алып салуу менен колдонууга жатат.

Жогоруда баяндалгандардын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 46, 47, 48, 51 жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

1. Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 170-беренесинин «уурдалган адамды уурдаган учурдан тартып 72 сааттын ичинде ыктыярдуу бошоткон адам ушул берененин 1-бөлүгүндө же 2-бөлүгүнүн 1-5-пункттарында каралган жосундары үчүн жазык жоопкерчилигинен бошотулат» деген сөздөр менен баяндалган эскертүүсү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 24-беренесинин 1-бөлүгүнө, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таанылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Өкмөтү ушул Чечимдин жүйөлөштүрүү бөлүгүнөн келип чыккан укуктук позициянын негизинде тийиштүү өзгөртүүлөрдү камтыган мыйзам долбоорун иштеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине сунуштасын.

3. Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 170-беренесинин эскертүүсү ушул Чечимге ылайыкташтырылганга чейин аталган берененин 3-бөлүгү «72 саат өткөндөн кийин» деген сөздөрдөн турган ченемдик жободон башкасы колдонулуп турууга жатат.

4. Чечим акыркы жана даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

5. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

6. Ушул чечим мамлекеттик бийликтин расмий басылмаларында, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2021-жылдын
17-марты
Бишкек шаары

№ 09-Р

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН АТЫНАН КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

**Кайбидин Турганбаевич Исаевдин кайрылуусуна
байланыштуу Кыргыз Республикасынын Админи-
стративдик-процесстик кодексинин 268-беренесинин
1-бөлүгүнүн «маңызы боюнча чыгарылган» деген
сөздөр менен берилген ченемдик жобосунун консти-
туциялуулугун текшерүү жөнүндө**

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы, төрагалык кылуучу – К.А. Дуйшеевдин, судьялар М.Р. Бобу-кееванын, Л.П. Жумабаевдин, М.Ш. Касымалиевдин, К.Дж. Кыдыр-баевдин, Э.Ж. Осмонбаевдин, Ж.И. Саалаевдин, Ж.А. Шаршеналиев-дин курамында, катчы С.А. Джолгокпаеванын,

жоопкер тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним кат боюнча өкүлдөрү Мирлан Абылбекович Букашевдин, Адилет Кайратбекович Кайратбековдун;

- башка жактар – Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун ишеним кат боюнча өкүлү Эркин Бакбурович Искаковдун катышуу-су менен,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1 жана 6-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4, 18, 19, 37, 42-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Респу-бликасынын Административдик-процесстик кодексинин 268-беренеси-нин 1-бөлүгүнүн «маңызы боюнча чыгарылган» деген сөздөр менен берилген ченемдик жобонун конституциялуулугун текшерүү жөнүн-дө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

К.Т. Исаевдин өтүнүчү бул ишти кароого себеп болду.

Ишти кароого негиз болуп Кыргыз Республикасынын Админи-стративдик-процесстик кодексинин 268-беренесинин 1-бөлүгүнүн «маңызы боюнча чыгарылган» деген сөздөр менен берилген ченем-дик жобонун Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү маселесинде пайда болгон күмөндүүлүк саналат.

Ишти соттук отурумга даярдоону жүргүзгөн судья-баяндамачы Э.Ж. Осмонбаевдин маалыматын угуп, келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Кон-ституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2020-жылдын 14-сентябрында Кыргыз Республикасы-нын Административдик-процесстик кодексинин 268-беренесинин 1-бөлүгүнүн «маңызы боюнча чыгарылган» деген сөздөр менен бе-

2021-жылдын
17-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 09-Р

рилген ченемдик жобонун Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 40-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Өтүнүчтүн мазмунунан келип чыккандай, Бишкек шаарынын мэриясынын токтому менен К.Т. Исаевге убактылуу пайдаланууга жер тилкеси берилген, кийин ал мэрия тарабынан ага менчикке чыгарылып берилген.

Арыздануучу өзүнүн кайрылуусунда, 2019-жылы И.К. Ахунбаев атындагы Кыргыз мамлекеттик медициналык академиясы арыздануучу үчүнчү жак болуп саналган Бишкек шаарынын мэриясынын жогоруда көрсөтүлгөн токтомдорун жараксыз деп таануу жөнүндө административдик доо менен Бишкек шаарынын мэриясына кайрылган деп көрсөтөт.

Кайрылуунун субъекти жогоруда көрсөтүлгөн доо арыз менен бирге АПК 110-беренесинин 2-бөлүгүнүн негизинде өткөрүлгөн мөөнөттү калыбына келтирүү жөнүндө өтүнүч келип түшкөн. Көрсөтүлгөн өтүнүч Бишкек шаарынын Райондор аралык соттун аныктамасы менен канааттандырылган.

Андан ары К.Т. Исаев бул аныктама Бишкек шаардык сот жана Кыргыз Республикасынын Жогорку соту тарабынан каралган жана күчүндө калтырылганын көрсөтөт.

К.Т. Исаев бул иш боюнча үчүнчү тарап болгондуктан, анын өкүлү кайтадан ачылган жагдайлар боюнча өткөрүлгөн мөөнөттү калыбына келтирүү жөнүндө соттун биринчи инстанциясынын мыйзамдуу күчүнө кирген аныктамасын кайра кароо жөнүндө соттун биринчи инстанциясына арыз берген. Арыздануучунун пикири боюнча И.К. Ахунбаев атындагы Кыргыз мамлекеттик медициналык академиясы Кыргыз Республикасынын Борбордук мамлекеттик архивинин жообунан 2019-жылдын май айында Бишкек шаарынын мэриясынын талашылып жаткан токтомдору тууралуу билгендигине шилтеме жасап, үч инстанциянын сотун жаңылткан. Мында К.Т. Исаев И.К. Ахунбаев атындагы Кыргыз мамлекеттик медициналык академиясы доо арыздарынын көчүрмөлөрүн туура эмес дарекке жөнөткөндүктөн, ал соттун биринчи инстанциясында өзүнүн укуктарын жана кызыкчылыктарын ойдогудай коргой албаганын көрсөтөт.

Соттун биринчи инстанциясы К.Т. Исаевдин арызын, тараптардын түшүндүрмөлөрүн, ошондой эле ал берген документтерди изилдеп, арызды канааттандырган жана өткөрүлгөн мөөнөттү калыбына келтирүү жөнүндө аныктаманы жокко чыгарган.

Арыздануучу И.К. Ахунбаев атындагы Кыргыз мамлекеттик медициналык академиясы бул аныктама менен макул болбостон, апелляция тартибинде жеке доо арыз менен кайрылган, натыйжада соттун апелляциялык инстанциясы кайтадан ачылган жагдайлар боюнча арыздар талаштын маңызы боюнча чыгарылган соттук че-

№ 09-Р

чимдерге берилет деген негиздеме менен Бишкек шаарынын Административдик сотунун аныктамасын жокко чыгарган.

К.Т. Исаев АПК 268-беренесинин 1-бөлүгүнүн «иштин... маңызы боюнча чыгарылган» деген сөздөр менен берилген ченемдик жобо Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 40-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө карама-каршы келет деп эсептейт.

Арыздануучунун пикири боюнча «кайтадан ачылган жагдайлар боюнча сот актыларын кайра кароо» институту иш боюнча тараптар, башкача айтканда, жеке жана юридикалык жактар иш боюнча соттук коргоонун тоскоолдуксуз ала тургандай болуш үчүн, ошондой эле өзүнүн укуктарын жана кызыкчылыктарын бардык ыкмалар менен, атүгүл мыйзамдуу күчүнө кирген сот актыларын кайра кароо жолу менен коргош үчүн түзүлгөн. Кайтадан ачылган жагдайлар боюнча сот актыларын кайра кароо кабыл алынган сот актысынын мыйзамдуулугунун жана негиздүүлүгүнүн кепили болот, анткени сот ошол мезгилде белгилүү болгон далилдерге баа берет. Демек, кайтадан ачылган жагдайлар боюнча сот актыларын кайра кароодо сот биринчи сот актысын чыгарууда кетирилген каталарды оңдой алат.

Ушуга байланыштуу, К.Т. Исаев талаштын маңызы боюнча эмес чыгарылган сот актылары да жаңылыш болушу мүмкүн, бул кабыл алынган сот актынын мыйзамдуулугунан жана негиздүүлүгүнөн күмөндүүлүктү туудурат деп эсептейт.

Кайрылуунун субъекти Кыргыз Республикасынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктунун соттук коргонуу укугуна чектөө коюуга тыюуну белгилеген ченемге шилтеме жасайт.

К.Т. Исаев өзүнүн кайрылуусунда соттук коргоо кепилдиги, бир жагынан, ар кимдин тийиштүү сотко доо арыз же арыз берүү укугун, экинчи жагынан болсо, соттун бул доо арызды же арызды карап чыгып, ага карата мыйзамдуу, адилеттүү жана негиздүү сот актысын кабыл алууну билдирет.

Арыздануучу Конституциянын 99-беренесинин 3-бөлүгүнүн сот өндүрүшү тараптардын атаандаштыгы жана тең укуктуулугу негизде жүргүзүүнү, ошондой эле Адам укуктарынын жалпы декларациясынын 8-беренесинин ар бир адам конституция же мыйзам тарабынан берилген анын негизги укуктары бузулган учурда компетенттүү улуттук соттор тарабынан укуктары натыйжалуу калыбына келтирилүүгө укуктуулукту белгилеген жоболорго шилтеме жасайт.

Андан тышкары, кайрылуунун субъекти Конституциянын жогоруда көрсөтүлгөн ченеми жарандарга бузулган укуктар менен кызыкчылыктардын натыйжалуу калыбына келтирилишин кепилдегенин, бул адам укуктарын коргоо боюнча эл аралык стандарттардын талаштарына ылайык келээрин белгилейт. Бирок АПК талашылып жаткан ченемдик жобосу Конституциянын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктунун талаптарына ылайык келбейт, анткени сот акты-

2021-жылдын
17-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 09-Р

ларын кайра кароо иштин маңызы боюнча кайтадан ачылган жагдайлар боюнча гана мүмкүндүктөн улам, ал жарандардын соттук коргонууга укуктарын чектейт. Арыздануучунун пикири боюнча кайтадан ачылган жагдайлар боюнча ишти кайра кароонун предмети катары адамдын, жарандын укуктарынын жана эркиндиктеринин бузулушуна алып келген, өткөрүлгөн мөөнөттү калыбына келтирүү жөнүндө аныктама да болушу мүмкүн.

Конституциянын 16-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык адам укуктары жана эркиндиктери ажырагыс жана ал ар бир адамга төрөлгөндөн эле таандык. Адам укуктары жана эркиндиктери Кыргыз Республикасынын жогорку баалуулуктарына кирет. Алар түздөн-түз колдонулат, бардык мамлекеттик органдардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жана алардын кызмат адамдарынын ишмердигинин мааниси менен мазмунун аныктайт.

Андан тышкары, К.Т. Исаев талашылып жаткан ченемдик жобо Конституциянын 40-беренесинин 2-бөлүгүнүн талаптарын да бузат, анткени талаштын маңызы боюнча эмес чыгарылган жана бузуулар менен кабыл алынышы мүмкүн сот актыларына кайтадан ачылган жагдайлар боюнча арыздарды берүүгө тыюу салат деп белгилейт. К.Т. Исаевдин пикири боюнча көрсөтүлгөндөр негизсиз, мыйзамдуу эмес жана адилеттикке жатпаган факт болуп саналат, бул өз кезегинде соттор тарабынан сот адилеттигин жүргүзүлүшүнүн объективдүүлүгүнөн күмөндүүлүктү туудурат.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, арыздануучу «маңызы боюнча чыгарылган» деген сөздөр менен берилген ченемдик жобону Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну суранат.

Конституциялык палатанын судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 20-октябрындагы аныктамасы менен өндүрүшкө кабыл алынган.

К.Т. Исаев ишти анын катышуусуз кароо жөнүндө арыз менен кайрылган. Жоопкер тараптын өкүлдөрү кайрылуучу тараптын катышуусуз иштин каралышына каршы болгон жок.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы К.Т. Исаевдин арызын карап чыгып, ишти анын катышуусуз кароону мүмкүн деп эсептейт.

Жоопкер тараптын өкүлү сот отурумунда кайрылуучу тараптын жүйөлөрүнүн жараксыздыгы жөнүндө билдирди.

АПК ченеминин маанисинен кайтадан ачылган жагдайлар – маңызы боюнча чыгарылган, мыйзамдуу күчүнө кирген талаш-тартыш болуп жаткан сот актысын кабыл алуу учурунда болгон, арыздануучуга белгисиз же белгилүү болуусу мүмкүн эмес жагдайлар (АПК 268-беренесинин 2-бөлүгү). Кайтадан ачылган жагдайлардын айырмалоочу белгиси – иш маңызы боюнча каралгандан кийин жана сот актысы чыгарылгандан кийин алардын пайда болушу саналат.

2021-жылдын
17-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 09-Р

Кайтадан ачылган жагдайлардын пайда болушунун укуктук кесепети болуп иштин маңызы боюнча чыгарылган соттук чечимдерди кайра кароо саналат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү кайтадан ачылган жагдайлар боюнча сот актысын кайра кароо институтунун ченемдеринин өзгөчөлүүлүгү ал мыйзам ченемдеринин туура эмес колдонулуу негиздери боюнча эмес, а нагыз фактылар боюнча сот актыларын кайра кароо боюнча укуктук мамилелерди жөнгө салуудан көрүнөт деп дагы көрсөтүүдө. Бул укуктук институтта сот актысынын мыйзамдуулугу кайтадан ачылган жагдайлардын пайда болушуна байланыштуу өзгөрүлмө нагыз жагдайлардан көз каранды болот. Бул институттун мазмуну сот отурумунда мурда белгиленген жагдайлар боюнча сот тарабынан жасалган укуктук тыянактар кайтадан ачылган жагдайларга таасир эте алуусу көз карашынан материалдык-укуктук мамилелердин нагыз жагдайларын кайра баалоодон көрүнөт.

М.А. Букашев сот бул институттан материалдык-укуктук мамилелердин нагыз жагдайларга карата колдонулушунун мыйзамдуулугу жана негиздүүлүгү көз карашынан иш боюнча чыгарылган сот актыларын кайра карабайт, себеби ушул милдеттер башка аппеляциялык, кассациялык өндүрүштөрдө ишке ашат деп белгилейт. Кайтадан ачылган жагдайлар боюнча административдик ишти кайра кароо институтунун ченемдери сот тарабынан мыйзам ченемдерин колдонууда жана чечмелөөдө кетирилген каталарды четтетүү зарылдыгына негизделген эмес.

Талданып жаткан институттун турпаты материалдык-укуктук институттун тарабы далилдерди келтирүү же процесстик укуктарды кыянаттык менен пайдалануу боюнча процессте процесстик милдетти аткарбагындыгынан эмес, а ушул укуктук мамиленин маанилүү жагдайларынын укуктук маанисинин болгондугу жөнүндө кабардар болбогондугунан көрүнөт.

Тек гана ушул себептен тарап коюлган талаптарын негиздөөдө же укуктарды коргоо жана ушул жагдайлардан келип чыгуучу чыныгы милдеттерди аткаруу максатында далилдерди сотко келтирген эмес. Ушул эле жүйө көрсөтүлгөн жагдайлар материалдык-укуктук мамилелердин катышуучуларынын укуктарынын жана милдеттеринин мазмунуна олуттуу таасир тийгизип жатканда, ал тарапты кайтадан ачылган жагдайлар боюнча сот актысын кайра жөнүндө сотко арыз менен кайрылууга түртөт.

Жоопкер тараптын өкүлү иштин маңызы боюнча чыгарылган, мыйзамдуу күчүнө кирген сот актысын кайтадан ачылган жагдайлар боюнча кайра кароо тартиби административдик, жарандык процесстин өзгөчө стадиясы болот деп көрсөтөт. Иштин маңызы боюнча чыгарылган, мыйзамдуу күчүнө кирген сот актысын кайтадан ачылган жагдайлар боюнча процесстик-укуктук коргоонун башка бардык

2021-жылдын
17-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 09-Р

каражаттары колдонулбас же кудуретин жоготкон учурларда пайдаланылуучу кайра кароо институту өзүнүн касиети жана мазмуну боюнча адамдын, жарандын укуктарын жана эркиндиктерин соттук коргоонун, ошондой эле сот актыларынын адилеттүүлүк жана туруктуулук катары мындай баалуулуктардын балансын колдоп туруунун зарыл шарты катары сот актыларынын адилеттүүлүгүнө кепил болууга чакырылган.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, М.А. Букашев АПК талашылып жаткан ченеми Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин экинчи өкүлү – А.К. Кайратбеков М.А. Букашевдин жүйөлөрүн колдоду.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасындагы туруктуу өкүлү М.К. Жусуповдун жазуу жүзүндөгү көз карашына ылайык соттук коргонууга укук конституциялык ченемдерди өнүктүрүүдө кабыл алынган ченемдик укуктук актылардын бири болгон АПК жана Конституцияда менен кепилденет.

Конституция менен кепилденген соттук коргоонун жыйынтыктоочу натыйжасы адилеттүү чечимдин чыгаруу болуп саналган соттук коргоо, эгер белгиленген укуктук жөнгө салуу сот чечимди чыгарууда ага көз каранды болбогон объективдүү себептер менен олуттуу жагдайлардын пайда болушу тууралуу билбеген жана билүүгө мүмкүндүгү болбогондуктан улам сот актысын кайра кароого мүмкүндүк бербесе, ал толук жана натыйжалуу болуп таанылышы мүмкүн эмес. Ушуга байланыштуу Конституциянын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3-пунктунун жоболору мыйзамдуу күчүнө кирген сот актысын кайра кароонун укуктук механизмдерин караштырган.

Ушундай укуктук инструменттердин бири болуп кайтадан ачылган жагдайлар боюнча сот актыларын кайра институту саналат. Каралып жаткан институт – бул субъективдүү укуктарды коргоонун процесстик элементи, ал сотту каталарды четтетүүдөн тышкары иш боюнча акыйкатты аныктоого, бузулган укукту калыбына келтирүүгө жол берет.

Ошону менен бирге, жогоруда көрсөтүлгөн Кодекстин 248-беренесинин 1 жана 2-пункттарына ылайык кассациялык даттануу, эгер мыйзамда башкасы каралбаса, апелляциялык инстанция сот актысын чыгарган күндөн тартып үч айдын ичинде кассациялык доо арыз (сунуштама) берилиши мүмкүн. Иштин маңызы боюнча эмес кабыл алынган апелляциялык инстанциянын сот актысы даттанылып жаткан учурда кассациялык доо арыз бир айлык мөөнөт ичинде берилет, кассациялык доо арызды берүүгө өткөрүлгөн мөөнөт сот тарабынан таанылган жүйөлүү себептерден улам АПК 103-беренеси менен караштырылган тартипте соттун кассациялык инстанциясында калыбына келтирилиши мүмкүн. Кассациялык мөөнөттү калы-

2021-жылдын
17-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 09-Р

бына келтирүү же андан баш тартуу аныктамада жүйөлөштүрүлөт, аныктама даттанылышы мүмкүн.

М.К. Жусупов ишти маңызы боюнча кароо – бул соттук те-риштирүүнүн башкы этабы. Ошентсе да, ал бир жагынан, адамдын, жарандын укуктарын жана эркиндиктерин соттук коргоого укукту ишке ашыруу жолу менен коргоо зарылдыгы сот актыларынын преюдициалдыгы ортосунда балансты, экинчи жагынан, бузулган укуктарды жана эркиндиктерди коргоо максатында жаңылыш сот актыларын четтетүү зарылдыгын талап кылат.

Сот актыларынын преюдициалдык таасиринин чектери өзгөчө мүнөзгө ээ болгон ыкмаларынын бири катары кайтадан ачылган жагдайлар боюнча ишти кайра кароо мүмкүндүгүн болжойт, анткени укуктук аныктыкты белгилөөгө көмөктөшө турган иштин олуттуу жана төгүнгө чыгарылбаган жагдайларын конкреттүү учурда чыгарууга багытталган. Бул стадиянын өзгөчөлүүлүгү мыйзамдуу күчүнө кирген чечимди жокко чыгарууга багытталуусу болуп саналат. Кайтадан ачылган жагдайлар боюнча сот актысын кайра кароо жөнүндө арыз чечимдин турпатына таасир этүү, иштин маңызы боюнча башка чечимге жетишүү максатка ээ.

Жогоруда көрсөтүлгөн институттун процедураларын белгилөө жана жүзөгө ашыруунун шарттары мамлекеттин өзгөчө ыйгарым укугу, ага жөнгө салуунун тийиштүү механизмдерин аныктоочу жана белгилөөчү укукту калыптандырууда чечүүчү роль таандык.

Президенттин туруктуу өкүлү укуктун өңчөй ченеми боюнча жазык-процесстик мыйзамдары жаңы жана кайтадан ачылган жагдайлар боюнча ишти кайра кароо үчүн негиздердин ичинде «ишти маңызы боюнча» түшүнүгүн колдонууга жол берет (КР ЖПК 442-беренеси), бул жарандардын, айыпталуучулардын да, жабыр тарткандардын да укуктарын толук деңгээлде коргойт деп белгилейт.

Бирок административдик процессте «мыйзамдуу күчүнө кирген сот актысы боюнча» түшүнүк «иштин маңызы боюнча чыгарылган» деген ченем менен толукталыптыр, бул, балким, соттук коргоого тоскоолдук болуп саналат жана ишти объективдүү жана адилеттүү чечүү үчүн административдик сот өндүрүшүнүн милдеттерине жана принциптерине карама-каршы келет.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, М.К. Жусупов АПК 268-беренесинин 1-бөлүгү соттук коргоонун кепилдиктерине толук туура келбейт деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү Э.Б. Искаков талашылып жаткан ченемдин конституциялуулугу тууралуу пикирин билдирди.

Э.Б. Искаков Конституцияда, мыйзамдарда, Кыргыз Республикасы катышуучу болгон эл аралык келишимдерде, жалпыга таанымал принциптерде жана эл аралык укуктун ченемдеринде ар кимдин ка-

№ 09-Р

ралган укуктарын жана эркиндиктерин соттук коргоону Конституция кепилдейт деп белгилейт (40-берененин 1-бөлүгү).

АПК талашылып жаткан ченемдин маанисинен кайтадан ачылган жагдайлардын кайра кароо объекти болуп иштин маңызы боюнча чыгарылган соттун чечимдери гана болушу мүмкүн деген келип чыгат. Бул чаранын киргизүү зарылдыгы сот тажрыйбасынан келип чыгат, анткени мындай чектөөнүн жоктугу кайтадан ачылган жагдайлар боюнча сот актыларын кайра кароо, анын административдик сот өндүрүшүнүн жүрүшүндө чыгарылып жаткан аралык сот актыларын кайра кароо жөнүндө арыздардын санынын негизсиз көбөйүүсүнө алып келет. Бул, өз кезегинде, талаш-тартышты чечилишинин содугушуна жана сот процессинин катышуучулары тарабынан сотторго нааразычылыктын өсүшүнө алып келет.

Демек, сотто кайтадан ачылган же жаңы жагдайлар боюнча талаштын маңызы боюнча эмес чыгарылган сот актыларды кайра кароодон баш тартуу укук ченемдүү жана соттук коргоого укукту чектөө, кемсинтүү болуп саналбайт. Тескересинче, мындай чектөө укукту кыянаттык менен пайдаланууну кесет, ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Жогорку соту АПК 268-беренесинин 1-бөлүгүнүн «иштин маңызы боюнча чыгарылган» сөздөр менен берилген ченемдик жобосу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 40-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө карама-каршы келбейт деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин өкүлү А.М. Курманбаева өзүнүн көз карашын жазуу жүзүндө келтирген жана талашылып жаткан ченемдик жобо Кыргыз Республикасынын Конституциясынын ченемдерине карама-каршы келбейт деп, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлүнүн көз карашынын аргументтерине окшош жүйөлөрдү келтирди.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, башка жактардын пикирлерин угуп, иштин материалдарын изилдеп чыгып, төмөнкүдөй тыянактарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын бул иш боюнча кароо предмети болуп Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 268-беренесинин 1-бөлүгүнүн «иштин маңызы боюнча чыгарылган» деген сөздөр менен берилген ченемдик жобосу саналат:

№ 09-Р

«268-берене. Кайтадан ачылган жагдайлар боюнча кайра кароонун негиздери

1. Кайтадан ачылган жагдайлар – маңызы боюнча чыгарылган, мыйзамдуу күчүнө кирген талаш-тартыш болуп жаткан сот актысын кабыл алуу учурунда болгон, арыздануучуга белгисиз же белгилүү болуусу мүмкүн эмес жагдайлар.».

Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодекс 2017-жылдын 25-январында №13 номер менен мыйзамдарда белгиленген тартипке ылайык кабыл алынган жана «Эркин Тоо» гезитинин 2017-жылдын 1-февралындагы №10-11 сандарында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын Ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы ченемдик укуктук акт болуп эсептелет.

2. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы ар кимдин соттук коргонууга конституциялык укугун жүзөгө ашырылуусу туурасында өзүнүн көз карашын бир нече өзүнүн чечимдеринде чагылдырган.

Ошентип, 2021-жылдын 17-февралындагы Чечимде Баш Мыйзам эч кандай чектелүүгө тийиш эмес адам укуктарынын жана эркиндиктеринин тизмесин аныктайт, алардын катарына соттук коргонуу укугу жана ишти жогору турган сотто кайталап каратуу укугу да кирет деп белгиленген (20-берененин 5-бөлүгүнүн 3, 8-пункттары).

Ар кимдин коргонуу укугуна конституциялык кепилдик Адам укуктарынын жалпы декларациясы (8, 29-беренелер), Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пакты (2, 14-беренелер) шайкеш келет, ага ылайык «мамлекет соттук коргонууга укуктун жүзөгө ашырылуусун камсыз кылууга милдеттүү, ал адилеттүү, компетенттүү, толук жана натыйжалуу болуу керек».

Конституциянын 6-беренесинин 3-бөлүгүнүн күчүнө ылайык жогоруда көрсөтүлгөн конституциялык жоболордун жана эл аралык укуктук актылардын мааниси боюнча, алар Кыргыз Республикасынын укуктук тутумунун курамдык бөлүгү болуп саналат, ар кимдин соттук коргонууга укугу кандай гана кызыкдар жак болбосун мыйзамдардагы чаралар аркылуу бузулган же талашылып жаткан укукту, же мыйзам менен кайтаруудагы кызыкчылыкты коргоо максатында сотко кайрылуу мүмкүндүгүн болжойт.

Соттук коргонуу укугун жана ишти жогору турган сотто кайра каратуу укукту чектөөнүн жол берилгистиги, эгер ушул укукту колдонуудан жак өзү баш тартпаса эле, жактардын кандай гана маселе болбосун сотко кайрылуу мүмкүндүгү болушу керек, ошондой эле күчүнө кирген сот актысын жогору турган соттон даттануу мүмкүндүгү болуш керек.

3. Кыргыз Республикасынын Конституциясы кызыкдар жактардын даттануулары боюнча сот актыларын соттук текшерүү тартибин түздөн-түз бекитпейт. Мындай тартип Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 96-беренесинин 1-бөлүгүнөн келип чыгуусун

2021-жылдын
17-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 09-Р

мыйзам чыгаруучу бекитет, аны карамагында калтыруу чектери сот инстанцияларынын тутумдарын, даттануунун ыраатын жана процедураларын, жогору турган соттор тарабынан сот актыларын жокко чыгаруунун же өзгөртүүнүн негиздерин, жогору турган соттордун ыйгарым укуктарын белгилөөдө кыйла кеңири, бирок кандай гана учур болбосун ал конституциялык максаттарга жана баалуулуктарга, жалпыга таанымал принциптерге, эл аралык укуктун ченемдерине жана Кыргыз Республикасынын эл аралык милдеттенмелерине таянуусу керек.

Маселен, АПК бузулган укуктарды натыйжалуу калыбына келтирүү, ошол эле учурда, *res judicata* (акыры чечилген иш) принцибин камсыз кылуу максатында мыйзамдуу күчүнө кирген, ошондой эле кайтадан ачылган жагдайлар боюнча сот актыларын кайра кароо мүмкүндүгүн караштырат.

Кайтадан ачылган жагдайлар боюнча ишти кайра кароо институтунун турпаты ишти кароодо сот тарабынан белгиленген жагдайларды, ишке олуттуу таасир тийгизе турган кайтадан ачылган жагдайларды эске алуу менен укуктук кайра баалоодо турат. Кайтадан ачылган жагдайлар боюнча өндүрүш – бул мыйзамдуу күчүнө кирген сот актыларынын мыйзамдуулугун жана негиздүүлүгүн текшерүү формаларынын бири. Бул институтунун негизги максаты болуп кайтадан ачылган жагдайларга карап чыгарылган сот актысынын тууралыгын текшерүү жана сот актысы мыйзамсыз же негиздүү эмес болгон учурда аны жокко чыгарууда саналат. Натыйжада, кайтадан ачылган жагдайлар боюнча сот актысын кайра кароо институту объективдүү акыйкат принцибин толук ишке ашыруу каражаты болуп кызмат кылат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы 2014-жылдын 31-январындагы Чечиминде процесстик-укуктук коргоо бардык каражаттары колдонулууга болбогон же бүтүрүлбөгөн убакта өз багыты жана мазмуну боюнча мыйзамдуу күчүнө кирген сот актыларынын кайрадан ачылган жагдайлары боюнча кайра кароо адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин соттук коргоонун зарыл шарттары катары соттук актылардын акыйкаттыгын кепилдик берүүгө, ошондой эле сот актыларынын акыйкаттуулугу жана туруктуулугу сыяктуу баалуулуктардын балансын колдоо үчүн арналган деп белгилеген.

АПК ошентип ката сот актыларынын оңдоо мүмкүндүгүн караштыруу менен адилеттүү соттун жүргүзүлүшүнө укуктун курамы катары, анткен менен, буга жол берилген учурларын укуктук аныктык принцибин эске алуу менен чегин көрсөтөт. Ошентип, соттордун мыйзамдуу күчүнө кирген актылары ошол актыларды кабыл алган сот тарабынан кайтадан ачылган же жаңы жагдайлар боюнча кайра каралат (270-берененин 1-бөлүгү), АПК 27-главасынын эрежеси боюнча 268, 269-беренелерде аталган негиздер болгондо, тизмеси

2021-жылдын
17-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 09-Р

толук кандуу мүнөздө болушу керек. Мында, АПК 268-беренесинин 1-бөлүгү менен кайтадан ачылган жагдайлар – бул маңызы боюнча чыгарылган, мыйзамдуу күчүнө кирген талаш-тартыш болуп жаткан сот актысын кабыл алуу учурунда болгон, арыздануучуга белгисиз же белгилүү болуусу мүмкүн эмес жагдайлар.

Талашылып жаткан ченемдин мазмунунан процесстин катышуучулары кайтадан ачылган жагдайлар боюнча сот актыларын кайра кароо жөнүндө арыздарын бергенде иштин маңызы боюнча чыгарылган сот актылары гана кайра каралышы мүмкүн экендиги келип чыгат, жогоруда көрсөтүлгөн Кодекстин 171-беренесине ылайык – ал чечимдер.

Аны менен, мыйзам чыгаруучу сот актыларынын процесстин үнөмүн жана укуктук аныктык, сот процесстеринин создугушуна жол бербөө жана ишти акылга сыйган мөөнөт ичинде кароо принцибин бузбоо, ошондой эле сот процесстеринин ниети таза эмес катышуулардын укукту кыянаттык менен пайдаланууга жол бербөө максатын көздөп, кайтадан ачылган жагдайлар боюнча кайра каралууга тийиштүү актылардын катарынан аралык сот актыларды (аныктама-лар) жокко чыгарган.

Аралык сот актылар – булар мыйзамда каралган процедураларды сактоо менен кабыл алынып, максаты сот өндүрүшүн жүзөгө ашыруу үчүн жана сот адилеттигинин максаттарына жетишүү үчүн ойдогудай шарттарды түзүү болуп, белгиленген процесстик формада калыптанып, эрежеде, токтоосуз аткарылууга тийиштүү соттук жардамчы актылар.

Аралык сот актылар соттук териштирүүнүн ар кандай этаптарынын чагылдыруусу болуп саналат жана жыйындысында жыйынтыктоочу чечимди кабыл алууга көмөктөшөт. Аралык сот актылар негизги талаптардын жалпылыгы болгону менен өзүнүн укуктук табиятына жараша юридикалык кесепеттердин мааниси жана башталуу даражасы боюнча олуттуу түрдө айырмаланат.

Бир катар учурларда аралык сот актылары чындап эле даана жардамчы мүнөзгө ээ. Бирок башка учурларда алар өзүнүн жардамчы маанисинин чегинен чыгып кетип, өз алдынча баалуулукка ээ болуп, инсандын да, коомдун да, мамлекеттин да маанилүү кызыкчылыктарына тийиштүүлүгү менен иштин тыянагына олуттуу таасир тийгизе алат. Өзүнүн функционалдык багыты боюнча мындай аралык сот актылар жыйынтыктоочу актылардын бардык белгилерине ээ жана сот процессинин өнүгүшүнө да (мисалы, өткөрүлгөн доо мөөнөтүн калыбына келтирүү), аны кесип токтотуу таасирин (өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу, эскирүү мөөнөтүн колдонуу, иш боюнча өндүрүштү токтотуу) көрсөтүүгө жөндөмдүү. Башка сөз менен айтканда, кээде алар ишти жыйынтыктоодо маанилүү чечүүчү ролду ойнойт жана процесстик укуктук мамилелерден алкагынан тышкары чыккан укуктук кесепеттерди жаратат, андыктан «катардагы» ак-

2021-жылдын
17-марты
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 09-Р

тылар болуп саналышы мүмкүн эмес. Демек, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20 жана 40-беренелеринин мааниси боюнча сот өндүрүшүнүн катышуучуларынын пайдубал кепилдиктерин камсыз кылуу максаттарынан келип чыксак, алар сот актылары катары кайра каралбаш керек, аларды кайтадан ачылган жагдайлар боюнча кайра кароо ишти маңызы боюнча каралгандан жана жыйынтыктоочу чечим чыгарылгандан кийинки стадияга которулушу мүмкүн.

Мындай жагдайларда сот тарабынан жыйынтыктоочу чечим чыгарылганга чейин кайтадан ачылган жагдайлар боюнча иштин маңызы боюнча чыгарылган, мыйзамдуу күчүнө кирген аралык сот актыларын кайра кароонун мүмкүн эместиги (аралык сот актылар даттанылышы же жыйынтыктоочу соттук чечим менен бирге кайтадан ачылган же жаңы ачылган жагдайлар боюнча кайра каралышы мүмкүн болгондо) соттук коргонууга конституциялык укуктуу чектөө болуп саналат, бул Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктунун күчүнө ылайык эч бир жагдайларда жол берилгис.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 46, 47, 48, 51 жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

1. Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 268-беренесинин 1-бөлүгүнүн «маңызы боюнча чыгарылган» деген сөздөр менен берилген ченемдик жобосу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 40-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө карама-каршы келет деп таанылсын.

2. Чечим акыркы жана даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

3. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

4. Ушул чечим мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2021-жылдын
11-январы
Бишкек шаары

№ 01-П

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

**Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин
өкүлдөрү А.Т. Молдобаевдин жана М.И. Арзиевдин
Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Консти-
туциялык палатасынын судьялар коллегиясынын
2019-жылдын 26-ноябрындагы № 25-пп аныктама-
сына даттануусун кароо жөнүндө**

Т О К Т О М У

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу К.А. Дуйшеев, судьялар М.Р. Бобукеева, Л.П. Жумабаев, М.Ш. Касымалиев, К.Дж. Кыдырбаев, Э.Ж. Осмонбаев, Ж.И. Саалаев, Ж.А. Шаршеналиевдин курамында, катчы К.А. Аблакимовдун катышуусунда «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 28-беренесинин 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлдөрү А.Т. Молдобаевдин жана М.И. Арзиевдин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 26-ноябрындагы № 25-пп аныктамасына даттануусун сот отурумунда карап чыкты.

Даттанууда баяндалган жүйөлөрдү жана К.Ш. Бешбаковдун кызыкчылыгын көздөгөн И.Н. Айткуловдун өтүнүчү боюнча материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2019-жылдын 17-октябрында К.Ш. Бешбаковдун кызыкчылыгын көздөгөн И.Н. Айткуловдун Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 515-беренесинин 1-бөлүгүнүн «алардын макулдугу менен чакыртылышы мүмкүн» деген сөздөр менен баяндалган ченемдик жобосун Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 1, 2 жана 3-бөлүктөрүнө, 19-беренесинин 1-бөлүгүнө, 99-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Кайрылуунун субъекти белгилегендей, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 288-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык ишти соттук териштирүү жабырлануучунун, анын өкүлүнүн катышуусу менен жүргүзүлөт. Жогоруда белгиленген берененин 3-бөлүгүндө сот жабырлануучунун өтүнүчү менен аны көрсөтмө берүү үчүн белгиленген убакытта келүүгө милдеттендирип, соттук отурумга катышуудан бошото алат деп көрсөтүлгөн.

Арыздануучулардын пикири боюнча көрсөтүлгөн ченемдик жоболордун маанисинен жабырлануучу эң кур дегенде бир отурумга

2021-жылдын
11-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 01-П

келүүсү каралган, ал эми андан аркы отурумдарга катышуудан соттун чечими боюнча бошотулушу мүмкүн.

Жабырлануучу келүүдөн баш тарткан учурда, сот Жазык-процесстик кодексинин 41-беренесинин 6-бөлүгүнө ылайык аны мажбурлап келтирүүгө укуктуу, ошондой эле сот Жазык-процесстик кодексинин 194-беренесинин 1-бөлүгүн колдонууга укуктуу, ага ылайык жабырлануучуну, күбөнү суракка алуу аны сотко чейинки өндүрүштүн ошол эле, же ошол областтагы, анын кайсы аймагында, же кайсы жеринде жашаган органына чакыруу жана видео байланыш (дистанциялык суракка алуу) режиминдеги техникалык каражаттарды пайдалануу менен жүргүзүлүшү мүмкүн.

Арыздануучу, эгер жабырлануучу өзүнүн өлкөсүндө туруктуу жашаган чет өлкөлүк жаран болсо жана соттук тергөө жүрүп жаткан мезгилде Кыргыз Республикасынын аймагынан тышкары жерде жүргөн болсо, анда соттун жабырлануучуну сотко келтирүүнү камсыз кылуу маселелери боюнча аракеттери Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 515 жана 512-беренелери менен жөндөлөт деп белгилейт.

Алсак, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 515-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык күбө, жабырлануучу, анын өкүлү, эксперт, эгерде алар чет мамлекеттин жарандары болуп эсептелсе, жазыктык иш өндүрүшүндө турган тиешелүү кызмат адамы алардын макулдугун алып, Кыргыз Республикасынын аймагында процесстик же соттук аракеттерди жүргүзүү үчүн чакыртышы мүмкүн.

И.Н. Айткуловдун пикири боюнча жогоруда келтирилген ченемдик жоболордон Кыргыз Республикасынын жараны болгон жабырлануучунун жазык сот өндүрүшүндөгү укуктук статусу чет өлкөлүк жабырлануучунун укуктук статусунан айырмаланат, Кыргыз Республикасынын жаранын сотко мажбурлап алып келсе болот, ал эми чет өлкөлүк жаранды соттук отурумга мажбурлап алып келүү боюнча юридикалык ченемдер жок экендиги даана көрүнүп турат.

Кайрылуунун субъекти Жазык-процесстик кодексинин 515-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык чет өлкөлүк жабырлануучунун сотко келүүсү анын карамагында экендигин белгилейт. Демек, Кыргыз Республикасынын жараны болгон жабырлануучу жана чет өлкөлүк жабырлануучу ортосундагы укуктук статустарда теңсиздик көз көрүнө, себеби биринчисин сотко мажбурлап алып келсе болот, ал эми экинчисин сотко мажбурлап алып келүүгө болбойт. Ошондой эле чет өлкөлүк жабырлануучу жана айыпталуучу (соттолуучу) ортосундагы укуктарында да теңсиздик бар, анткени жабырлануучу тарап сотко келүүгө милдеттүү болгон айыпталуучуну (соттолуучуну) соттон суракка ала алат, ал эми айыпкер (соттолуучу) жана анын жактоочулары чет өлкөлүк жабырлануучуну, эгер ал сотко жүйөсүз себептер менен келгиси келбесе, соттон суракка алууга мүмкүнчүлүгү жок.

2021-жылдын
11-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 01-П

Арыздануучу чет өлкөлүк жабырлануучунун сотко келүүдөн качуусу айыпталуучу (соттолуучу) жана анын жактоочулары соттон жеке ага суроо берүү мүмкүндүгүнөн ажырайт, ал эми бул Саясий жана атуулдук укуктар жөнүндө эл аралык пакттын 14-беренесинин 3-пунктунун ар бир адам аны кылмыш жасагандыгы үчүн күнөөлөгөн ар бир иш каралып жатканда эң эле аз дегенде толук тең укуктуулуктун негизинде өзүнө каршы көрсөтүү берген күбөлөрдү суракка алуу же андай күбөлөрдүн суракка алынышына укуктуу болуу, ошондой эле шарттарда өзүнүн күбөлөрүн чакыруу жана суракка алууга укугу болуу кепилдиктерине ээ деген талаптарын бузуу болуп саналат деп эсептейт.

И.Н. Айткулов өзүнүн талаптарын негиздеп берүүдө Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 1, 2 жана бөлүктөрүнүн, 19-беренесинин 1-бөлүгүнүн, 99-беренесинин 3-бөлүгүнүн ченемдик жоболорун келтирет.

Ошондой эле, кайрылуу субъекти мисал катары К.Ш. Бешбаковдун жазык ишин келтирген, ал иш боюнча жабырлануучу болуп табылган Кытай Эл Республикасынын жараны А.Майматемингге алдамчылык жол менен жалпы суммасы 73 миллион 383 миң 699 сомго материалдык зыян келтирген деп айыпталат. Көрсөтүлгөн жазык иши 2014-жылы май айында козголгон жана азыркы учурда маңызы боюнча чечилген эмес.

И.Н. Айткуловдун пикири боюнча соттук процесстин создугуусунун бирден бир себеби Кыргыз Республикасынын колдонуудагы Жазык-процесстик кодексинин 515-беренесинин 1-бөлүгү чет өлкөлүк жабырлануучу А.Майматемингге соттук териштирүүгө эч кандай юридикалык кесепеттерсиз келбесине, Кыргыз Республикасынын сотун нагыз урматтабоого жана айыпталуучунун (соттолуучунун) укуктарын бузууга жол берет, себеби соттун чет өлкөлүк жабырлануучуну сотко мажбурлап келтирүүнү камсыз кылууга укуктук мүмкүндүктөрү жок.

Арыздануучу Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 515-беренесинин 1-бөлүгүндө жазык иш боюнча чет өлкөлүк жабырлануучу Кыргыз Республикасынын сотуна көрсөтмө берүү үчүн өзү келүүгө же видео байланыш режиминде техникалык каражаттарды пайдалануу аркылуу дистанттык суралуу үчүн Кыргыз Республикасынын аймагына өзү келүүгө милдетүү деген ченемдик жоболордун жок болгон бөлүгүн айыптоону колдоодон баш тартуу катары бааласа болот жана ал Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келиши мүмкүн эмес деп эсептейт.

Ушуга байланыштуу, кайрылуунун субъекти жазык сот өндүрүштөгү тараптардын атаандаштык жана тең укуктуулук, Кыргыз Республикасынын жараны болгон жабырлануучу жана чет өлкөлүк жабырлануучу ортосундагы укуктардын тендиги конституциялык принцибин сакталышын камсыз кылуу талашылып жаткан ченемде жогоруда келтирилген ченемдик жоболор болгондо гана мүмкүн деп белгилейт.

2021-жылдын
11-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 01-П

Баяндалганды эске алуу менен, арыздануучу «алардын макулдугу менен чакыртылышы мүмкүн» деген сөздөр менен баяндалган жана талашылып жаткан ченемдик жобону Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну суранган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясы ушул өтүнүчтү карап чыгып, 2020-жылдын 26-ноябрындагы № 25-пп өзүнүн аныктамасы менен аталган кайрылууну конституциялык өндүрүшкө кабыл алды.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлдөрү А.Т. Молдобаев жана М.И. Арзиев судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 26-ноябрындагы аныктамасы менен макул болбостон, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2020-жылдын 13-октябрында даттануу менен кайрылган.

Арыздануучулар өзүнүн кайрылуусунда ченемдик укуктук актылардын конституциялуулугунун презумпциясынын күчүнөн улам, талашылып жаткан ченемдик укуктук актылардын конституциялуулугунда күмөндүктү жараткан укуктук мүнөздөгү ынанымдуу жүйөлөр болгондо гана алардын конституциялуу эместиги жөнүндө маселе коюлушу мүмкүн деп көрсөтүшөт.

«Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 25-беренесинин 3-бөлүгүнүн 9-пунктунун талаптарына ылайык кайрылууда кайрылуучунун койгон маселеси боюнча көз карашы жана Конституциянын тиешелүү ченемдерине шилтеме жасоо менен анын укуктук негиздемеси көрсөтүлүүсү керек. Башка сөз менен айтканда, талашылып жаткан ченемдин жөндөө предмети жана конституциялык орнотмо ортосунда үзүлбөгөн тутумдук байланыш көрүнүп туруу керек.

Ушул талап арыздануучунун жүйөлөрүнүн фактологиялык эмес, анын укуктук мүнөзүн көрсөтүп, конституциялык орнотмолор менен тутумдаш болуп, талашылып жаткан укук ченеминин жөндөө таасиринин конституциялуулугунда даана күмөндүүлүктү жаратуу керек дегенди билдирет.

Бирок, арыздануучулардын пикири боюнча келтирилген кайрылууда талашылып жаткан ченемдер жана Конституциянын жоболору ортосундагы тутумдаш байланыш талашылып жаткан ченемдердин жоболорун туура эмес түшүнүүгө шартталган жүйөлөр менен бекемделген.

Алсак, жабырлануучунун жок болгондугуна байланыштуу соттук процесстердин создугуу себептерине алып келет деп келтирилген жүйөлөр арыздануучунун божомолу жөнүндө гана күбөлөндүрөт. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 19-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык мыйзам жана Кыргыз Республикасы катышуучу болгон эл аралык келишимдер менен бекитилген учурлардан тышкары, Кыргыз Республикасында чет өлкөлүк жарандар жана жарандыгы жок адамдар Кыргыз Республикасынын жарандарындай эле бирдей укуктардан пайдаланышат жана милдеттерди аткарышат.

2021-жылдын
11-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 01-П

Кайрылуунун субъектилери Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 2-беренесине ылайык Кыргыз Республикасынын аймагында жазык сот өндүрүшү, кылмыш же жорук жасалган жерине карабастан, эгерде Кыргыз Республикасынын эл аралык келишими менен ушул Кодекстин мейкиндикте колдонулушунун башка эрежелери белгиленбесе, ушул Кодекске ылайык жүргүзүлөт деп белгилешет.

Көрсөтүлгөн Кодекстин 515-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык күбө, жабырлануучу, анын өкүлү, эксперт, эгерде алар чет мамлекеттин жарандары болуп эсептелсе, жазыктык иш өндүрүшүндө турган тиешелүү кызмат адамы тарабынан алардын макулдугу менен Кыргыз Республикасынын аймагында процесстик же соттук аракеттерди жүргүзүү үчүн чакыртылышы мүмкүн.

Мында Жазык-процесстик кодексинин 515-беренесинин 2-бөлүгү менен чакыртылган адамдын келгендиги жөнүндө суроо-талап ушул Кодекстин 512-беренесинде каралган тартипте жиберилет деп орнотулган.

Өз кезегинде, Жазык-процесстик кодексинин көрсөтүлгөн беренесинин 1-бөлүгүндө чет өлкө аймагында көрсөтүлгөн Кодексте каралгандай суракка алуу, кароо, алуу, тинтүү, экспертиза жана башка айрым тергөө жана соттук амалдарды жүргүзүү зарылдыгы болгондо сот, прокурор, күбө укуктук жардам көрсөтүү жөнүндө эл аралык келишимдин же өз ара түшүнүү принциптеринин негизинде чет өлкө мамлекеттеринин тиешелүү органдарынан алардын өндүрүшүн сурайт деп аныкталган.

Тиешелүү жоболор эл аралык келишимдерде да каралган. Мисалы, 1993-жылдын 22-январындагы Жарандык, үй-бүлөлүк жана жазык иштер боюнча конвенциянын 9-беренесинин 4-пунктуна ылайык (Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши 1995-жылдын 17-майындагы № 76-1 жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Эл өкүлдөр жыйынынын 1995-жылдын 31-майындагы II № 59-1 токтомдору менен ратификацияланган) бир келишим тараптын аймагында жашаган адам келбегенде аны башка келишим тараптын юстиция мекемесине чакыртуу мажбурлоо чараларын колдонуу коркунучун камтыбаш керек.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлдөрү Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын И.Н. Айткуловдун кайрылуусун өндүрүшкө кабыл алуу жөнүндө 2019-жылдын 26-ноябрындагы № 25-пп аныктамасын жокко чыгарууну сыранышат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлдөрүнүн жүйөлөрүн жана кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуунун негиздерин талкуулап, кийинкидей тыянактарга келет.

2021-жылдын
11-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 01-П

Конституциялык палатанын судьялар коллегиясы келип түшкөн кайрылууну конституциялык өндүрүшкө кабыл алуу жөнүндө маселени кароодо аны «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 25-беренесинде көрсөтүлгөн талаптарга ылайык келүүсүн текшерет жана анын иш-милдети талашылып жаткан ченемде чыныгы күмөндүүлүктүн болуусу жөнүндө маселени аныктоо болуп саналат.

Кайрылууда коюлган маселелер чыныгы укуктук күмөндүүлүктү камтыгандыгын эске алып, судьялар коллегиясы аны өндүрүшкө кабыл алуу зарылдыгы жөнүндө туура чечим кабыл алды.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы өтүнүчтө коюлган маселелерди конституциялык сот өндүрүшү алкагында гана чечүүгө мүмкүн болгон тиешелүү укуктук талдоону жүргүзүүнү талап кылганын белгилейт.

Демек, талашылып жаткан ченемдин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө маселени чечүү үчүн И.Н. Айткуловдун кайрылуусун Конституциялык палатанын тиешелүү укуктук көз карашын камтыган жүйөлүү чечимин чыгаруу максатында Конституциялык палатанын отурумунда карап чыгуу зарыл болуп саналат.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 28-беренесинин 5-бөлүгүн, 46, 47, 48-беренелерин, 51-беренесинин 1-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТОКТОМ КЫЛАТ:

1. Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлдөрү А.Т. Молдобаевдин жана М.И. Арзиевдин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 26-ноябрындагы «Куттубек Шамурзаевич Бешбаковдун кызыкчылыгын көздөгөн Икрамидин Назарович Айткуловдун Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 515-беренесинин 1-бөлүгүнүн «алардын макулдугу менен чакыртылышы мүмкүн» деген сөздөр менен баяндалган ченемдик жобосун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө кайрылуусун өндүрүшкө кабыл алуу жөнүндө» № 25-пп аныктамасына даттануусу канааттандыруусуз калтырылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын ушул токтому акыркы, даттанууга жатпайт жана кол коюлган учурдан тартып күчүнө кирет.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 9-декабрындагы №38 аныктамасына Алимбек Мамбетович Курманбаевдин даттануусун кароо жөнүндө

Т О К Т О М У

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу К.А. Дуйшеев, судьялар М.Р. Бобукеева, Л.П. Жумабаев, М.Ш. Касымалиев, К.Дж. Кыдырбаев, Э.Ж. Осконбаев, Ж.И. Саалаев, Ж.А. Шаршеналиевдин курамында, сот отурумунун катчысы С.А. Джолгокпаеванын катышуусунда, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, А.М. Курманбаевдин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 9-декабрындагы №38 аныктамасын жокко чыгаруу жөнүндө даттануусун сот отурумунда карап чыкты.

Даттанууда баяндалган жүйөлөрдү жана А.М. Курманбаевдин өтүнүчү боюнча материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2020-жылдын 13-ноябрында А.М. Курманбаевдин «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 30-беренесинин 4-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 2-беренесинин 4-бөлүгүнүн биринчи абзацына, 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн биринчи абзацына, 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 2-бөлүгүнүн биринчи абзацына жана 3-бөлүгүнө, 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктуна, 70-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына карама-каршы келет деп таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Арыз берүүчүнүн пикиринде, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин бешинчи жана алтынчы чакырылышында саясий партияларга мүчө болбогон же саясий партиялар тарабынан тандалып алынбаган бир да жаран депутаттык мандатка ээ болгон эмес. Ошондой эле, 2020-жылы өткөн Жогорку Кеңештин жетинчи чакырылышына болгон шайлоодо да саясий партияга мүчө эмес же саясий партиялар тарабынан көрсөтүлбөгөн бир да жаран депутаттыкка талапкер боло алган эмес.

Кайрылуу субъектисинин айтымында, жогоруда баяндалган учурларда шайлоочулар түз шайлоо укугунан ажырап, мыйзам боюнча

№ 02-II

талапкер деп эсептелинбеген саясий партияларды аргасыздан шайлашат. Мындай абал Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 2-беренесинин 4-бөлүгүнүн одоно бузулушуна шарт түзөт.

А.М. Курманбаев талашылып жаткан ченем саясий партияга мүчө болбогон же саясий партиялар тарабынан депутаттыкка талапкер катары тандалып алынбаган жарандардын шайланууга болгон конституциялык укугун жокко чыгарган, тактап айтканда саясий партияга мүчө жана саясий партиянын тизмесинде талапкер катары болууну каалабай, өз алдынча депутаттыкка талапкер болууну каалаган жарандарды бюллетенге киргизүүгө жол бербейт деп эсептеген.

Мындан тышкары, өтүнүчтүн автору Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына ылайык эч ким жынысы, расасы, тили, майыптуулугу, этноско таандыктыгы, туткан дини, курагы, саясий же башка ынанымдары, билими, теги, мүлктүк же башка абалы, ошондой эле башка жагдайлары боюнча кодулоого алынышы мүмкүн эмес, демек, талашылып жаткан ченем саясий партияга мүчө эмес же мүчө болгусу келбеген жарандарды кодулайт деп белгилеген.

Кайрылуу субъектисинин пикиринде, Жогорку Кеңештин депутаттыгына талапкер болуу үчүн азыркы мыйзамдык жагдай саясий партияга мүчө эмес же мүчө болгусу келбеген жарандарды саясий партияларга көз каранды абалга коет. Демек, жарандар саясий партия тарабынан талапкер катары көрсөтүлүшү үчүн, алар саясий партиянын фондусуна сөзсүз ири суммадагы акчаны төгүүсү зарыл же саясий партиянын өз кызыкчылыгынан келип чыккан кандайдыр бир жагдайларга байланыштуу тандалып алынуусу гана мүмкүн.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, А.М. Курманбаев «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 30-беренесинин 4-бөлүгүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 2-беренесинин 4-бөлүгүнүн биринчи абзацына, 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн биринчи абзацына, 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 2-бөлүгүнүн биринчи абзацына жана 3-бөлүгүнө, 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктуна, 70-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына карама-каршы келет деп таанууну суранган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясы «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 3-бөлүгүнүн 5-пунктун жетекчиликке алып, 2020-жылдын 9-декабрындагы №38 аныктамасы менен төмөнкүдөй негиздер боюнча өтүнүчтү өндүрүшкө кабыл алуудан баш тарткан.

Судьялар коллегиясы кайрылууну кабыл алуу же кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө маселени кайрылууда коюлган маселелер кон-

№ 02-П

ституциялык сот өндүрүшүндө кароого туура келе тургандыгына жана кайрылуунун «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын талаптарына ылайык келүүсүнө жараша чечет.

«Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 28-беренесинин 3-бөлүгүнүн 5-пунктунун талабына ылайык, эгерде кайрылууда көрсөтүлгөн маселенин конституциялуулугу Конституциялык палата тарабынан мурда текшерилсе жана анын өз күчүн сактаган актысы бар болсо, судьялар коллегиясы кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартат.

Судьялар коллегиясы талашылып жаткан ченем мурда Конституциялык палатанын кароо предмети болгонун жана анын жыйынтыгында 2019-жылдын 4-сентябрындагы Чечими менен «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 30-беренесинин 4-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 2-беренесинин 4-бөлүгүнө, 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктуна, 70-беренесинин 2-бөлүгүнүн биринчи жана үчүнчү абзацына карама-каршы келбейт деп таанылганын белгилеген.

А.М. Курманбаев судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 9-декабрындагы №38 аныктамасы менен макул болбостон, 2020-жылдын 21-декабрында Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына даттануу менен кайрылган.

Кайрылуу субъектиси Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 9-декабрындагы №38 аныктамасынан өзүнүн мурдагы өтүнүчүндө келтирген суроолоруна так жооп ала албаганын, тактап айтканда талашылып жаткан ченемдин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына карама-каршы келбээрине эч кандай жүйө келтирилбегенин белгилейт.

Даттануунун калган бөлүгүндө мурда кайрылууда келтирилген жүйөлөр кайталанып көрсөтүлгөн.

Жогоруда баяндалгандын негизинде А.М. Курманбаев Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 9-декабрындагы №38 аныктамасын жокко чыгарууну жана өтүнүчүн өндүрүшкө кабыл алууну суранууда.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы арыздануучунун жүйөлөрүн жана судьялар коллегиясынын кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуусунун негиздерин талкуулап, төмөнкүдөй тыянактарга келди.

№ 02-II

Талашылып жаткан ченем мурда конституциялык өндүрүштүн предмети катары каралып, бул маселе боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы 2019-жылдын 4-сентябрында Чечим чыгарган. Бул чечим азыр өз күчүндө. Чечимди кабыл алууда Конституциялык палата кайрылуучу тараптын талашылып жаткан ченем боюнча койгон жүйөлөрүн ар тараптан изилдеп, суроолор келип чыккан жагдайлар боюнча кеңири негиздеме келтирген. Андыктан даттануудагы талашылып жаткан ченемдин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына карама-каршы келбээрине эч кандай жүйө келтирилбеген деген пикир чындыкка туура келбейт.

Демек, судьялар коллегиясынын А.М. Курманбаевдин койгон маселенин конституциялуулугу мурда Конституциялык палата тарабынан текшерилип, анын өз күчүн сактаган актысы бар деген тыянагы жүйөлүү. "Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө" конституциялык Мыйзамдын 28-беренесинин 3-бөлүгүнүн 5-пунктунун талабына ылайык, эгерде кайрылууда көрсөтүлгөн маселенин конституциялуулугу Конституциялык палата тарабынан мурда текшерилсе жана анын өз күчүн сактаган актысы бар болсо, судьялар коллегиясы кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартат.

Ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы, судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 9-декабрындагы №38 аныктамасын жокко чыгарууга негиз тапкан жок.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 5-бөлүгүн, 46, 47, 48-беренелерин, 51-беренесинин 1-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т О К Т О М К Ы Л А Т:

1. Алимбек Мамбетович Курманбаевдин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын «Алимбек Мамбетович Курманбаевдин кайрылуусун өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө» 2020-жылдын 9-декабрындагы №38 аныктамасын жокко чыгаруу жөнүндө даттануусу каанааттандыруусуз калтырылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын ушул токтому акыркы, даттанууга жатпайт жана кол жоюлган учурдан тартып күчүнө кирет.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2021-жылдын
26-январы
Бишкек шаары

№ 03-П

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

«Конституциялык саясат институту» коомдук бирикмесинин башкармалыгынын төрагасы Нурлан Берикович Садыковдун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 28-декабрындагы аныктамасына даттануусун кароо жөнүндө

Т О К Т О М У

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу К.А. Дуйшеев, судьялар М.Р. Бобукеева, Л.П. Жумабаев, М.Ш. Касымалиев, К.Дж. Кыдырбаев, Э.Ж. Осконбаев, Ж.И. Саалаев, Ж.А. Шаршеналиевдин курамында, катчы С.А. Джолгокпаеванын катышуусунда «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 28-беренесинин 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, «Конституциялык саясат институту» коомдук бирикмесинин башкармалыгынын төрагасы Нурлан Берикович Садыковдун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 28-декабрындагы аныктамасына даттануусун сот отурумунда карап чыкты.

Даттанууда баяндалган жүйөлөрдү жана Н.Б. Садыковдун өтүнүчү боюнча материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2020-жылдын 17-декабрында «Конституциялык саясат институту» коомдук бирикмесинин башкармалыгынын төрагасы Нурлан Берикович Садыковдун «Башкаруу формасын аныктоо боюнча референдумду (бүткүл элдик добуш берүүнү) дайындоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 3-беренесинин 3-пунктуна, 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 1 жана 3-пунктуна, 80-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Арыздануучу талашылып жаткан Мыйзам ыйгарым укуктарынын мөөнөтү аяктаган мыйзам чыгаруу органынын чектелүү мыйзамдуулугу шарттарында кабыл алынган деп эсептеген. Венециялык комиссиянын корутундусуна жана Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2020-жылдын 2-декабрындагы чечимине шилтеме жасап, ал парламент ишмердигин улантуу мезгилинде акылга сыярлык сабырдуулук принциптерине таянуусу керек, демек, парламент конституциялык реформаны өткөрүү сыяктуу пайдубал чечимдерди кабыл ала албайт деп белгилеген.

2021-жылдын
26-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 03-II

Кайрылуу субъектисинин пикири боюнча талашылып жаткан Мыйзам «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин регламенти жөнүндө» жана «Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актылары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын мыйзамдары менен белгиленген мыйзамдарды кабыл алуунун тартибин одоно бузуулар менен кабыл алынган, натыйжада башкасынан тышкары, жарандардын республикалык жана жергиликтүү маанидеги мыйзамдарды жана чечимдерди талкууга жана кабыл алууга катышуу укуктары чектелген.

Кыргызстандын эли эгемендүүлүктү алып жүрүүчү жана Кыргыз Республикасындагы мамлекеттик бийликтин жалгыз булагы болуп саналат, бул кайрылуу субъектиси болжогондой, жарандардын мыйзамдарды талкууга жана аларды кабыл алууга катышуу мүмкүндүгүн камсыз кылууга чакырган бардык процедуралык талаптарды кыйшаюусуз сактоону билдирет. Арыздануучу каралып жаткан өңүттө жарандардын эрки жана көз карашы бүткүл элдик добуш берүүдө түздөн-түз билдирилиши мүмкүн деген мыйзам чыгаруучунун аргументи негизсиз, анткени жарандардын мыйзамдарды талкууга жана кабыл алууга катышуу конституциялык принциби ченемдик укуктук актынын өзүн кабыл алуу процедурасына тийиштүү деп эсептейт. Башка сөздөр менен айтканда, көрсөтүлгөн принцип Мыйзам долбоорун талкуу стадиясында эле жарандар ага өзүнүн көз карашын билдирүү үчүн мыйзам менен караштырылган мүмкүндүктөрдү өзүнө камтышы керек эле.

Н.Б. Садыковдун пикири боюнча Конституцияда бекитилген демократиялык жана укуктук мамлекеттин принциптери, анын ичинде жарандардын кайсы бир маселелер боюнча өзүнүн көз карашын билдирүү механизмдеринин болуусун болжогон мамлекеттик органдарынын иштешинин ачык жана айкын процедурасында чагылдырылат. Демократиянын жана укуктук мамлекеттин принциптери мыйзам чыгарууда коомдук талкууга байланыштуу стадиялар түрүндө чагылдырылган, ал белгилүү мөөнөткө өтүшү керек, ал эми аны кыскартуу жарандардын конституциялык укуктарынын тарышына тике алып келет.

«Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Мыйзамдын 55-беренесинин 9-бөлүгүнө ылайык көрсөтүлгөн Регламенттин 55-беренесинин 10-бөлүгүндө каралган учурларды кошпогондо, мыйзам долбоору боюнча ор бир окуунун ортосундагы убакыттын аралыгы 10 жумушчу күндөн кем болбошу жана 30 жумушчу күндөн ашык болушу мүмкүн эмес. Өтүнүчтүн автору талашылып жаткан Мыйзамды экинчи жана үчүнчү окууну бир мезгилге кабыл алууга негиздер болгон эмес, натыйжада, Жогорку Кеңеш тарабынан аталган Регламенттин 55-беренесинин 10-бөлүгүнүн талаптарын бузууга алып келгендигин жүйөлөгөн.

2021-жылдын
26-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 03-П

Талашылып жаткан Мыйзамда эгемендүүлүктү алып жүрүүчү жана Кыргыз Республикасындагы мамлекеттик бийликтин жалгыз булагы болуп саналган Кыргызстан элинин эркин эбилдирүү максатында кабыл алынат деп көрсөтүлгөн. Бирок, арыздануучу болжонгондой, мындай түшүндүрмө мыйзам менен белгиленген мыйзам чыгаруу процессинин бардык стадияларынан ашып, мыйзамды кабыл алуу үчүн негиз болушу мүмкүн эмес.

Конституциянын 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 1-пунктуна ылайык жарандар республикалык жана жергиликтүү маанидеги мыйзамдарды жана чечимдерди талкуулоодо дана кабыл алууда катышууга укуктуу. «Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актылары жөнүндө» Мыйзамдын 22-беренесинин 1-бөлүгү жарандардын жана юридикалык жактардын кызыкчылыктарына тикелей тиешеси болгон ченемдик укуктук актылардын долбоорлору ченем жаратуучу органдын сайтында жайгаштыруу аркылуу коомдук талкуулоого жатат деп белгилейт. Андан тышкары, «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин регламенти жөнүндө» Мыйзамдын 51-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык фракциялар, комитеттер, депутаттар, Өкмөт, жарандык коомдун өкүлдөрү мыйзам долбоору боюнча сын-пикирлерди жана сунуштарды жазуу жүзүндө, ал Жогорку Кеңештин расмий сайтында жайгаштырылган күндөн тартып 2 жуманын ичинде жооптуу комитетке жиберүүгө укуктуу.

Бирок көрсөтүлгөн субъектилер мыйзам долбоорун талкууда катышуу мүмкүндүгүнөн ажыратылган, арыздануучу жүйөлөгөндөй, ал тууралуу депутаттар тиешелүү таанышуу жана талкуусуз эле мыйзам долбоорун кабыл алганы Жогорку Кеңештин отурумунан алынган видеожазуулардагы маалыматтар ырастайт.

Ушуга байланыштуу, Н.Б. Садыков талашылып жаткан Мыйзам «Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актылары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 7-беренеси менен белгиленген талаптарга жооп бербейт, ага ылайык ченемдик укуктук актылардын мыйзамдуулугун камсыз кылуу ыкмаларынын бири болуп ченемдик укуктук актыны белгиленген тартипте кабыл алынуусу саналат деп эсептейт.

Ошону менен бирге, кайрылуу субъектиси талашылып жаткан Мыйзам Конституциянын 3-беренесинин 3-пункту менен белгиленген мамлекеттик органдар элдин кызыкчылыгында өзүнүн ыйгарым укуктарын жүзөгө ашырат жана эл алдында ачыктык жана жоопкерчилик принцибин бузат деп айткан. Андан ары ал, талашылып жаткан Мыйзам Конституция жана мыйзамдар менен белгиленген процедураларды бузуу менен бир депутат тарабынан демилгеленген, коомдук талкуу өткөрбөстөн, депутаттар тийиштүү деңгээлде таанышпастан жана түшүнбөстөн, негизсиз кыска мөөнөттө кабыл алынган деп белгилеген. Анын пикири боюнча көрсөтүлгөн божомол мамлекет, анын органдары, жергиликтүү өз алдынча башкаруу ор-

2021-жылдын
26-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 03-II

гандары жана алардын кызмат адамдары Конституцияда жана мыйзамдарда белгиленген ыйгарым укуктар алкагынан чыга алышпайт деп караштырган Конституциянын 5-беренесинин 3-бөлүгүнүн бузулушуна алып келген.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2020-жылдын 9-декабрындагы № 600 токтому менен жактырылган Корутундуда, башкалардан тышкары, талашылып жаткан Мыйзам долбоорунун 2-беренесин «Кыргыз Республикасынын референдуму жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 7-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык келтирүү зарылдыгы белгиленген, ага ылайык референдумдун маселеси көптөгөн чечмелөө мүмкүнчүлүгүнө жол берилбегендей жана бир беткей гана жооп бергендей түзүлүүгө тийиш.

Н.Б. Садыков парламент Конституциянын 3-беренесинин 3-пунктуна каршы жана Өкмөттүн жогоруда көрсөтүлгөн эскертүүсүн жойбостон, референдумга теориялык жактан дагы, практикалык жактан дагы кыйла татаал маселени жоопкерчиликсиз алып чыккан деп эсептейт.

Андан тышкары, арыздануучу белгилегендей талашылып жаткан Мыйзам Конституциянын 80-беренесинин 3-бөлүгүнүн талабын бузуу менен кабыл алынган, ага ылайык мамлекеттик бюджеттин эсебинен жабылуучу чыгымдардын көбөйүүсүн караштырган мыйзамдардын долбоорлору Өкмөт каржылоо булактарын аныктагандан кийин Жогорку Кеңеш тарабынан кабыл алынышы мүмкүн. Өкмөт өзүнүн жогоруда белгиленген Корутундусунда Мыйзам долбоорунда 2020-жылдын 25-ноябрында кабыл алынган «Кыргыз Республикасынын 2021-жылга карата республикалык бюджетти жана 2022-2023-жылдарга болжолу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын мыйзамынын долбоорун даярдоодо Кыргыз Республикасынын Борбордук шайлоо комиссиясы үчүн кошумча чыгымдардын суммасы каралбагандыгын жана «Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актылары жөнүндө» Мыйзамынын 26-беренесине ылайык жүзөгө ашырылуусу мамлекеттик бюджеттен каржылоону талап кылган ченемдик укуктук актылардын каржылоо булагы аныкталмайынча кабыл алынууга жатпай тургандыгын көрсөткөн.

Кайрылуу субъектисинин пикири боюнча маселенин текстинде мамлекет башкаруунун формаларынын айырмачылыктарын ар бир шайлоочуга баалоого мүмкүндүк берген зарыл маалымат камтылышы керек. Андан тышкары, шайлоочу тарабынан башкаруу формаларынын көптөгөн чечмелөөсүн алып салуу зарыл. Демек, башкаруу формасын тандоо боюнча добуш берүү үчүн бюллетенде башкаруунун ар бир формасы боюнча минималдуу маалымат (негизги белгилери) көрсөтүлүш керек. Бирок талашылып жаткан Мыйзамда мындай маалымат каралган эмес, бул жагдай шайлоочунун аң-сезимдүү жана бир беткей жооп берүүсүнө жол бербейт.

2021-жылдын
26-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 03-П

Өтүнүчтүн автору парламенттик жана президенттик башкаруу формалары менен бирге алардын аралашкан формаларынын бир катары бар, демек, референдумга чыгарылып жаткан маселелер шайлоочунун толук кандуу тандоосу үчүн башкаруу формаларынын эки эмес, үч-беш формасын камтышы керек деп белгилеген. Башкаруу формаларынын түрлөрү боюнча чектелүү маалымат шайлоочулардын укуктарын чектөөгө алып келет, «Кыргыз Республикасынын референдуму жөнүндө» конституциялык мыйзам талап кылгандай аң-сезимдүү шайлоого жана бир беткей жооп берүүгө жардам бербейт.

Н.Б. Садыков Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин VI чакырылышы бийликтин вакуумун болтурбоо үчүн гана иштөөгө мажбур жана пророгация мезгилинде конституциялык реформаны өткөрүү сыяктуу пайдубал чаралар үчүн өзүнүн ыйгарым укуктарын пайдаланууга укуктуу эмес деп баса белгилеген.

Кайрылуу субъектисинин пикири боюнча баяндалгандын негизинде Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши талашылып жаткан Мыйзамды кабыл алууда кабыл алуу, жарыялоо жана ишке киргизүү тартибин бузган жана Конституцияга карама-каршы келет деп таанууну суранган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 28-декабрындагы аныктамасы менен «Конституциялык саясат институту» коомдук бирикмесинин башкармалыгынын төрагасы Н.Б. Садыковдун өтүнүчү өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартылган.

Судьялар коллегиясы мыйзамды тездетип кабыл алууга байланыштуу маселе Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын кароо предмети болгонун көрсөткөн. Алсак, 2020-жылдын 2-декабрындагы Чечимде мыйзам долбоорлорун өзгөчө учурларда мыйзам долбоорлорун тездетилген тартипте кабыл алуу мүмкүн болгондуктан, мыйзам чыгаруу процессинин курамдык бөлүгү болгон коомдук талкуу дагы мыйзам чыгаруу бийлигинин ыкчам көрүнүшүнө тоскоол кылышы мүмкүн эмес. Мындай учурларда ченем жаратуучу ишмердиктин мындай формасынын мыйзамдуулугунда шайлоочулардын макулдугу мыйзам чыгаруу бийлиги өзү мезгилдүү, эркин жана демократиялык шайлоолордо түздөн-түз шайлануучу өкүлдөрү аркылуу жүргүзүлгөндүгү менен чагылдырылат. Башка сөз менен айтканда, ар бир аракет шайлоочулар тарабынан жактырылышын талап кыла бербейт, анткени демократиялык өлкөлөрдө алардын макулдугу көбүнчө анын өкүлчүлүгү аркылуу чагылдырылат.

Н.Б. Садыковдун жүйөлөрү туурасында талашылып жаткан Мыйзам эл алдында мамлекеттик органдардын жоопкерчилик маселелерин, өкмөт каржылоо булактарын аныктагандан кийин мамлекеттин эсебинен чыгымдардын көбөйүүсүн караштыруучу мыйзам дол-

2021-жылдын
26-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 03-П

боорлорун кабыл алууну регламенттөөчү Конституциянын 3-беренесинин 3-пункту жана 80-беренесинин 3-пунктуна карам-каршы келет деп аныктамада кийинкидей болуп белгиленген.

Кыргыз Республикасынын Конституциясы конституциялык сот адилеттигинин жогорку деңгээлде жеткиликтүүлүгүн камсыз кылганы менен мыйзамдардын жана башка ченемдик укуктук актылардын конституциялуулугу жөнүндө конституциялык контролдоо органына кайрылууга укуктуу айрым субъектилер үчүн шарттарды аныктап, чектерди белгилейт. Бул Кыргыз Республикасынын Конституциясынын экинчи бөлүмү менен караштырылган адамдын, жарандын укуктары менен эркиндиктери бузулган же бузулушу мүмкүн болгон учурларда гана жеке жана юридикалык жактар Конституциялык палатага кайрылууга укугу пайда болот дегенди билдирет.

Ушуга байланыштуу, арыздануучу адамдын, жарандын укуктары менен эркиндиктеринин бузулушун көрсөтпөстөн жогоруда келтирилген пайдубал конституциялык жоболорго талашылып жаткан Мыйзамдын конституциялуулугу жөнүндө маселени коюу укугуна ээ эмес болуучу, демек, өтүнүчтө баяндалган талаптардын алкагында кайрылуу субъектиси болушу мүмкүн эмес.

Н.Б. Садыков судьялар коллегиясынын аныктамасы менен макул болбостон, 2021-жылдын 4-январында Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына даттануу менен кайрылган.

Кайрылуу субъектиси өзүнүн даттануусунда судьялар коллегиясынын жогоруда белгиленген аныктамасында баяндалган тыянактары менен макул эместигин билдирет, тактап айтканда, өтүнүчтү өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартканы менен жол берүү принцибинин бузулушу эмнеде экендигин чечмелеп берген эмес деп эсептейт.

Даттануунун автору судьялар коллегиясы анын жүйөлөрүнүн кудуретсиздигин аргументтөө менен «... өзгөчө учурларда мыйзам долбоорлорун тездетилген тартипте кабыл алуу мүмкүн болгондуктан, мыйзам чыгаруу процессинин курамдык бөлүгү болгон коомдук талкуу дагы мыйзам чыгаруу бийлигинин ыкчам көрүнүшүнө тоскоол кылышы мүмкүн эмес» деп көрсөткөнүн ырастаган.

Арыздануучу судьялар коллегиясынын бул тыянагы негизсиз деп эсептейт, анткени, анын пикири боюнча мындай чечмелөөгө жана коомдук талкууну өткөрүү боюнча парламенттин конституциялык эмес аракетсиздигин негиздөөгө мүмкүндүк берүүчү мыйзамга аныктамада шилтеме көрсөтүлгөн эмес. Судьялар коллегиясы бул тыянакка жоопкерлердин жүйөлөрүн уктастан келди, т.а. мыйзам долбоорлорун өзгөчө учурларда тездетилген тартипте кабыл алуу мүмкүн деп аныктады.

Андан тышкары, даттануунун автору мыйзам чыгаруу бийлигинин ыкчам көрүнүшүнө коомдук талкуу тоскоол болушу мүмкүн эмес жана ал өзү мыйзам чыгаруу бийлигинин ыкчам көрүнүшүнө

2021-жылдын
26-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 03-П

ээ деп судьялар коллегиясы мыйзамдын кайсы ченемин жетекчиликке алган деген суроо коёт. Н.Б. Садыковдун пикири боюнча мыйзам чыгаруу бийлигинин көрүнүшү жарандардын «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин регламенти жөнүндө» Мыйзам жана Конституциянын 52-беренеси менен каралган коомдук угууларга жеткиликтүү болушунда билинет.

Даттануунун автору белгилегендей судьялар коллегиясы укуктун ченемин эмес, саясий максатка ылайыктуулук принцибин жетекчиликке алган, аны менен укуктук аныктык принцибин бузган.

Ушуга байланыштуу, Н.Б. Садыков анын даттануусу жана мурда тапшырылган өтүнүчү референдум өткөрүлгөнгө чейин каралуусу керек, болбосо, анын талаш маселе боюнча Конституциялык палатага кайрылууга болгон конституциялык укугу жүзөгө ашырылбай калат жана коом аны бийлик институтунун конституциялык эмес аракетсиздиги катары баалашы мүмкүн деп эсептейт.

Баяндалгандын негизинде, «Конституциялык саясат институту» коомдук бирикмесинин башкармалыгынын төрагасы Н.Б. Садыков судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 28-декабрындагы аныктамасын жокко чыгарып, анын өтүнүчүн өндүрүшкө кабыл алып, дайындалган референдум өткөрүлгөнгө чейин карап берүүнү суранат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы арыздануунун жүйөлөрүн жана судьялар коллегиясынын кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуунун негиздерин талкуулап, кийинкидей тыянактарга келет.

Биринчиден, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы өзүнүн конституциялык ыйгарым укуктарын жүзөгө ашырып жатып, судьялар коллегиясынын аныктамасына даттануулар кайрылуулар сыяктуу мыйзамда белгиленген тартипке ылайык мүмкүн болушунча кыска мөөнөттөрдө каралат деген көз карашты карманат.

Экинчиден, конституциялык контролдоо органы кабыл алып жаткан ар бир чечимдин өзгөчөлүүлүгүн жана салмактык маанилүүлүгүн эске алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы анын кароосуна киргизилген суроолордун саясий жана социалдык контексттерин, ошондой эле кабыл алынып жаткан актылардын мүмкүн болуучу кесепеттерин эске албай койо албайт. Ченемдик укуктук актыларды баалоо мамилесинин негизинде жаткан конституциялуулуктун презумпциясы кайрылуучу тарап кайсы бир актынын конституциялуулугунда шек саноолор пайда болуу үчүн салмактуу жана олуттуу негиздерди берүүгө тийиш деп болжойт.

Референдумдун табиятын эске алып, жарандардын мыйзамдарды талкууга жана аларды кабыл алууга катышуусу жөнүндө конституциялык кепилдиктин (Конституциянын 52-беренеси) негизинде референдумдун дайындалышы жөнүндө мыйзамды талашып, анткени

2021-жылдын
26-январы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТому

№ 03-П

референдумдун өзү түздөн-түз демократиянын маанилүү институту катары элдин эркин түздөн-түз чагылдырылышы болуп саналат, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы арыздануучунун кайрылуусун өндүрүшкө кабыл алуу жана кароо үчүн аны конституциялык сот өндүрүшү алкагында аргументтер жетишсиз деп эсептейт.

Үчүнчүдөн, талашылып жаткан Мыйзам коомдук мамилелердин жөнгө салуучу эмес жана жүрүм-турумдун жалпыга милдеттүү эрежелерди камтыбайт, ал жалпы мамлекеттик маанидеги өзгөчө орчундуу саясий маселе боюнча Кыргыз Республикасынын жарандарын сурамжылоону өткөрүүчү акт болуп саналат. Мыйзам 2021-жылдын 10-январына референдумду (жалпы добуш берүүнү) өткөрүү күнүн дайындап жатып, өзүнүн күчү токтотулуучу күндү алдын ала аныктаган. Башка сөз менен айтканда, «Башкаруу формасын аныктоо боюнча референдумду (жалпы добуш берүү) дайындоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын юридикалык күчү мезгил алкагы менен чектелген жана максатына жеткен учурдан тартып күчүн жоготкон. Референдумдун жыйынтыктары расмий жарыяланган күндөн тартып, референдумда кабыл алынган чечим күчүнө кирген жана кошумча бекитүүнү талап кылбаган жалпыга милдеттүү жана акыркы мүнөзгө ээ болот.

Баяндалганды эске алуу менен, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 28-декабрындагы аныктамасын жокко чыгаруу үчүн негиздерди тапкан жок.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 28-беренесинин 4 жана 5-бөлүктөрүн, 46, 47, 48, 51-беренесинин 1-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т О К Т О М К Ы Л А Т:

1. «Конституциялык саясат институту» коомдук бирикмесинин башкармалыгынын төрагасы Нурлан Берикович Садыковдун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 28-декабрындагы аныктамасына даттануусу канааттандыруусуз калтырылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын ушул токтому акыркы, даттанууга жатпайт жана кол коюлган учурдан тартып күчүнө кирет.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2021-жылдын
1-февралы
Бишкек шаары

№ 04-П

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

Алина Руслановна Рыскулованын, Омуркул уулу Уландын Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 9-декабрындагы аныктамасына даттануусун кароо жөнүндө

Т О К Т О М У

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу К.А. Дуйшеев, судьялар М.Р. Бобукеева, Л.П. Жумабаев, М.Ш. Касымалиев, К.Дж. Кыдырбаев, Э.Ж. Осмонбаев, Ж.И. Саалаев, Ж.А. Шаршеналиевдин курамында, катчы Ж.А. Лобанованын катышуусунда «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 28-беренесинин 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, Алина Руслановна Рыскулованын, Омуркул уулу Уландын Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 9-декабрындагы аныктамасына даттануусун сот отурумунда карап чыкты.

Даттанууда баяндалган жүйөлөрдү жана А. Р. Рыскулованын, У. Омуркул уулунун өтүнүчү боюнча материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2020-жылдын 27-октябрында Э.А. Чокоеванын, Г.А. Чокоеванын, А.Р. Рыскулованын, У. Омуркул уулунун Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 290-беренесинин 3-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи жана үчүнчү абзацтарына, 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Келтирилген кайрылуудан келип чыккандай, сотко өтүнүч менен кайрылуу үчүн негиз болуп кийинки жагдайлар себеп болду.

Аслак, Э.А. Ашыралиев Бишкек шаарынын мэриясынын Муниципалдык мүлк башкармалыгынын жалпы бөлүмүнүн башкы адисинин милдетин аткарып жатып, башка жактар менен биргелешип, жазык иш боюнча жабырлануучу болуп таанылган Э.А. Чокоеванын, Г.А. Чокоеванын, Н. Молдали уулунун жана башкалардын акчалай каражаттарына алдамчылык жол менен ээ болгон.

2021-жылдын
1-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 04-П

Жазык иш тергелип, маңызы боюнча каралуу үчүн сотко өткөрүлүп берилген. Жабырлануучу тарап жазык жоопкерчилик жөнүндө иш боюнча Э.А. Ашыралиев гана тартылганын, ал эми кылмыштын башка катышуучулары тергөө органдарынын күнөөсү боюнча жоопкерчиликке тартылбай калганын соттук процессте би-лишкен.

Көрсөтүлгөн себеп боюнча жабырлануучулар Г.А. Чокоева, Э.А. Чокоева сотко чейинки өндүрүштүн кенемтелерин толуктоо үчүн, тактап айтканда кылмыштын башка катышуучуларын жоопкерчиликке тартуу үчүн жазык ишти кайтаруу жөнүндө өтүнүч киргизишкен.

Бишкек шаарынын Ленин райондук соту 2020-жылдын 14-сентябрында жабырлануучулар Г.А. Чокоева жана Э.А. Чокоеванын сотко чейинки өндүрүштүн кенемтелерин толуктоо үчүн ишти кайтаруу жөнүндө өтүнүчүн канаттандыруудан баш тартуу жөнүндө токтомду Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 290-беренесинин 3-бөлүгүнө шилтеме жасап чыгарган.

Кайрылуунун субъектилери өзүнүн жүйөлөрүн негиздөөдө Адам укуктарынын жалпы декларациясынын 8 жана 29-беренелерине шилтеме жасашкан. Көрсөтүлгөн беренелерге ылайык ар бир адам, ага конституция же мыйзам менен берилген негизги укуктары бузулган учурларда, компетенттүү улуттук соттор тарабынан укуктарын натыйжалуу калыбына келтирүүгө укуктуу. Ошондой эле, Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пактынын 2-беренесинин 2-пунктунун «а» пунктчасында, 3-бөлүгүндө, 14-берененин 1-бөлүгүндө көрсөтүлгөн окшош принциптер да белгиленген.

Баяндалгандын негизинде, арыздануучулар талашылып жаткан ченемди Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну суранышкан.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 9-декабрындагы аныктамасы менен бул кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартылган.

Судьялар коллегиясы, аталган аныктамада арыздануучулардын жүйөлөрү жарандардын соттук процессте сотко чейинки өндүрүштүн кенемтелерин толуктоо үчүн ишти кайтаруу жөнүндө өтүнүчтү берүү укуктарын калыбына келтирүү зарылдыгына тийиштүү деп белгилеген. Бирок, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 290-беренесинин 3-бөлүгүнүн ченемдик жобосунун жөнгө салуу предмети болуп прокурордун жаңы айыптоо боюнча

№ 04-П

жаңы айыптоочу актыны түзүү үчүн ишти өткөрүп берүү же айыптоонун квалификациясын өзгөртүү жөнүндө өтүнүчтү берүү ыйгарым укугуна байланыштуу гана маселелер саналгандыктан, кайрылууда келтирилген аргументтер талашылып жаткан ченемдердин Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндө маселеде күмөндүүлүктү жараткан жери жок.

Судьялар коллегиясы каралып жаткан кайрылууда талашылып жаткан ченемдер жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын жоболору ортосундагы өз ара байланыш укуктук жүйөлөр менен бекемделген эмес деп белгилейт.

А.Р. Рыскулова, У. Омуркул уулу судьялар коллегиясынын аныктамасы менен макул болбостон, 2020-жылдын 18-декабрында Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына даттануу менен кайрылган.

Арыздануучулар өзүнүн даттануусунда алгачкы кайрылууда баяндалган жүйөлөрдү кайталап келтиришкен, ошондой эле өтүнүчтө талашылып жаткан ченем менен алардын конституциялык укуктарынын бузулуу фактыларын ырастаган жагдайлар келтирилгенин белгилешүүдө.

Алардын пикири боюнча, маселе соттор тарабынан бул ченемди колдонуунун тууралыгы жөнүндө эмес, сотко чейинки өндүрүштүн кеңемтелерин толуктоо үчүн жазык ишти кайтарып берүү жөнүндө өтүнүч менен кайрылуу укугуна ээ болгон процессинин катышуучулар чөйрөсүн чектөөдө турат.

Кайрылуунун субъектилери жаңы айыптоо боюнча жаңы айыптоочу актыны түзүү үчүн ишти өткөрүп берүү же айыптоонун квалификациясын өзгөртүү жөнүндө өтүнүчтү берүү укугу прокурорго гана берилген, ал эми башка катышуучуларда мындайга укуктуу эмес деп белгишүүдө, мына ушуну менен, алардын пикири боюнча алардын сотко кайрылуу, соттук коргонуу конституциялык укуктары чектелип жатат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы арыздануучулардын даттанууда баяндалган жүйөлөрүн жана судьялар коллегиясынын өтүнүчтү өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуунун негиздерин изилдеп, бул өтүнүчтү өндүрүшкө кабыл алуу зарылдыгы жөнүндө тыянакка келди.

Өтүнүч «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын талаптарына жооп берет жана коюлган маселеде күмөндүүлүк байкалат, бул, ишти конституциялык сот өндүрүшү алкагында кароо үчүн негиз болуп саналат.

2021-жылдын
1-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 04-П

Жогоруда баяндалгандын негизинде, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 28-беренесинин 5-бөлүгүн, 46, 47, 48-беренелерин, 51-беренесинин 1-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТОКТОМ КЫЛАТ:

1. Алина Руслановна Рыскулованын, Омуркул уулу Уландын Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 9-декабрындагы «Э.А. Чокоеванын, Г.А. Чокоеванын, А.Р. Рыскулованын, У. Омуркул уулунун Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 290-беренесинин 3-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө өтүнүчүн өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө» аныктамасын жокко чыгаруу жөнүндө даттануусу канааттандырылсын.

2. Э.А. Чокоеванын, Г.А. Чокоеванын, А.Р. Рыскулованын, У. Омуркул уулунун Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 290-беренесинин 3-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө өтүнүчү өндүрүшкө кабыл алынсын.

3. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын ушул токтому акыркы, даттанууга жатпайт жана кол коюлган учурдан тартып күчүнө кирет.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2021-жылдын
8-апрели
Бишкек шаары

№ 05-П

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

Мээримбек Мадиевич Усубалиевдин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2021-жылдын 10-мартындагы аныктамасына даттануусун кароо жөнүндө

Т О К Т О М У

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу К.А. Дуйшеев, судьялар М.Р. Бобукеева, Л.П. Жумабаев, М.Ш. Касымалиев, К.Дж. Кыдырбаев, Э.Ж. Осмонбаев, Ж.И. Саалаев, Ж.А. Шаршеналиевдин курамында, сот отурумунун катчысы К.А. Аблакимовдун катышуусунда «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, Мээримбек Мадиевич Усубалиевдин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2021-жылдын 10-мартындагы аныктамасына даттануусун сот отурумунда карап чыкты.

Даттанууда баяндалган жүйөлөрдү жана М.М. Усубалиевдин өтүнүчү боюнча материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2021-жылдын 9-февралында М.М. Усубалиевдин «Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамдын 48-беренесинин 3-бөлүгүнүн «ошондой эле соттолгондугу мыйзамдарда белгиленген тартипте жоюлгандыгына же жоюлбагандыгына карабастан, оор жана өзгөчө оор кылмыштарды жасагандыгы үчүн соттолгон жарандар айыл өкмөтүнүн башчысы боло албайт» деген сөздөр менен берилген ченемдик жобосун Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 52-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Өтүнүчтүн автору 2020-жылдын 14-августунда Ысык-Көл областынын Тоң районунун Кажы-Сай айыл өкмөтүнүн башчысы болуп шайланган, ал анын натыйжасында аймактык шайлоо комиссиясына белгиленген үлгүдөгү соттуулугу жок экендиги жөнүндө документ тапшырган деп белгилеген. Бирок, М.М. Усубалиев айткандай, өз кезегинде, мыйзамдарда белгиленген тартиптеги соттуулугу жоюлган соттуулугу кийин аныкталган.

2021-жылдын
8-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 05-II

Кайрылуунун субъекти талашылып жаткан ченемдик жобо Конституциянын 52-беренесинин 4-бөлүгүнө карама-каршы келет, ага ылайык жарандар мамлекеттик жана муниципалдык кызматка кирүүдө, мыйзамда каралган тартипте кызматка көтөрүлүүдө бирдей укуктарга, бирдей мүмкүнчүлүктөргө ээ деп айтып келген.

Кайрылуунун субъекти өзүнүн жүйөлөрүн негиздөөдө Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пактынын 25-беренесинин «с» пунктун келтирген, ага ылайык ар бир атуулдун эч кандай дискриминациясыз жана негизделбеген чектөөлөрсүз өз өлкөсүндө тендүүлүктүн жалпы шартында мамлекеттик кызматка кабыл алынуу укугу жана мүмкүнчүлүктөрү бар.

Баяндалгандын негизинде, арыздануучу талашылып жаткан ченемдик жобону Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну суранган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2021-жылдын 10-мартындагы аныктамасы менен М.М. Усубалиевдин өтүнүчүн өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартылган.

Судьялар коллегиясы талашылып жаткан ченем «Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2013-жылдын 16-октябрындагы редакциясындагы Мыйзамында Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын кароо предмети эчак болгон, анын жыйынтыгы боюнча 2013-жылдын 31-октябрында Чечим кабыл алынган.

Жогоруда көрсөтүлгөн Чечимде мыйзам чыгаруучу орган шаардын мэринин жана айыл өкмөтүнүн башчысынын кызмат ордуна кылмыш жасагандыгы үчүн соттуулугу бар Кыргыз Республикасынын жарандары, соттуулугунун жоюлганына же алып салынганына карабастан шайлана албайт деп тыюу салууда коомдук кызыкчылыктарды коргоо жана бийликтин криминалдашуусуна бөгөт коюу максаттарын көздөгөн деп белгилеген. Бирок Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы көрсөтүлгөн мыйзам жобосу жана жаран тарабынан жасалган кылмыштын мүнөзү, коомдук коркунучтуулугу, оордугу, белгиленген жаза жана кылмыш жасагандан кийин канча убакыт өткөндүгү эске алынбастан чечилген деген тыянакка келди.

Коомдук жана мамлекеттик коопсуздукту сактоо максаттарында, мыйзам чыгаруучу криминалдык элементтердин бийликке умтулуусуна кедерги кылуу үчүн социалдык муктаждыктарды туура баалап, мамлекеттик органдардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу

2021-жылдын
8-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 05-П

органдарынын шайланма кызматтарына кылмыштын оордугуна карай шайлоо укугун негиздүү чектөө маселесин токтоосуз карап чыгуу зарыл.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы «Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 48-беренесинин экинчи абзацы, чоң коркунуч кетирбеген жана анча оор эмес кылмыштарды жасагандыгы үчүн, соттуулугу жоюлган же алынып салынган жарандарга карата Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанып, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине «Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 48-беренесине токтоосуз өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүүнү жүктөгөн.

«Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» 2019-жылдын 8-августундагы № 118 Мыйзам менен талашылып жаткан ченем жаңы редакцияда баяндалган, ага ылайык Талапкерлерди каттоо мөөнөтү аяктаганга чейин кылмыш жасагандыгы үчүн соттолгондугу мыйзамдарда белгиленген тартипте жоюлбаган Кыргыз Республикасынын жарандары, ошондой эле соттолгондугу мыйзамдарда белгиленген тартипте жоюлгандыгына же жоюлбагандыгына карабастан, оор жана өзгөчө оор кылмыштарды жасагандыгы үчүн соттолгон жарандар айыл өкмөтүнүн башчысы боло албайт. Каралып жаткан аспектиде, судьялар коллегиясы «Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамдын 48-беренесинин 3-бөлүгү өзүнүн мазмуну боюнча кылмыштын оордугуна карай жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын шайланма кызматтарына шайлануу укугун негизделүү чектөөнү белгилөө бөлүгүндө Конституциялык палатанын 2013-жылдын 31-октябрындагы Чечиминде баяндалган укуктук көз карашын келтирет.

М.М. Усубалиев судьялар коллегиясынын аныктамасы менен макул болбостон, 2021-жылдын 23-мартында Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына кайрылган.

Арыздануучу өз даттануусунда «Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актылар жөнүндө» Мыйзамдын 10-беренесинин 1-бөлүгүнүн үчүнчү абзацына ылайык ченемдик укуктук актынын (структуралык элементтин) колдонулушу мурда кабыл алынган ченемдик укуктук актынын (структуралык элементтин) жоболоруна каршы келгенде же ченемдик укуктук актыны (структуралык элементти) өзүнө сиңирип алган жаңы ченемдик укуктук акт кабыл

2021-жылдын
8-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 05-II

алынганда токтотулат деп белгилейт. Ошон үчүн М.М. Усубалиев талашылып жаткан ченем конституциялык контролдоо органынын мурда кароо предмети болгон ченем ошол эле ченем болуп саналбайт деп белгилейт.

Даттануунун автору алгачкы өтүнүчтө баяндалган жүйөлөргө өңчөй жүйөлөрдү келтирет. Өзүнүн талаптарынын көлөмүн көбөйтүп, ал талашылып жаткан ченемди Кыргыз Республикасынын Конституциясына (16-берененин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына, 3-бөлүгүнө, 20-берененин 1, 3-бөлүктөрүнө жана 52-берененин 2, 4-бөлүктөрүнө) гана эмес, Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пактына (1, 2 жана 25-беренелерине) да ылайык келүүсүн текшерүүнү суранат.

Арыздануучу өзүнүн даттануусунда талашылып жаткан ченемдин Адам укуктарынын жалпы декларациясы жана Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пакты сыяктуу эл аралык келишимдерге карама-каршы келүүсүнө көп көңүл бурат.

М.М. Усубалиев талашылып жаткан ченем адамдарды соттуулугу боюнча кодулоого дуушар кылып, анын соттуулугу алынып салганына карабастан, мыйзамдарда белгиленген тартипте алардын активдүү жана пассивдүү шайлоо укугун чектейт деп белгилейт.

Кайрылуу субъекти мамлекет тарабынан соттуулугу алынып салынган адамдарга алардын активдүү жана пассивдүү шайлоо укугунун жүзөгө ашырылуу мүмкүндүгү берилиш керек, анткени жарандардын демократиялык коомдогу шайлоо жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына шайлануу укуктары жарандын конституциялык-укуктук статусунун ажырагыс элементи болуп саналат.

Баяндалгандын негизинде, М.М. Усубалиев судьялар коллегиясынын 2021-жылдын 10-мартындагы аныктамасын жокко чыгарууну жана анын өтүнүчүн өндүрүшкө кабыл алууну суранат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы арыздануучунун жүйөлөрүн жана судьялар коллегиясынын кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуунун негиздерин талкуулап, кийинкидей тыянактарга келет.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылуунун көрсөтүлгөн түрү баштапкы кайрылуунун талаптары, ошондой эле судьялар коллегиясынын тыянактарына каршы келтирилген аргументтер алкагында гана жүзөгө ашырылып, судьялар коллегиясынын аныктамасына даттанууну кароону болжойт деп белгилейт.

2021-жылдын
8-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 05-П

«Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамдын 48-беренесинин экинчи абзацын Конституцияга карама-каршы келет деп таануу менен, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы айыл өкмөтүнүн башчысы кызматына адамдарды шайлоо контекстинде пассивдүү шайлоо укуктарын чектөөнүн укуктук маңызына баа берген. Талашылып жаткан ченемдик жобо жогоруда көрсөтүлгөн ченемдин түрүн өзгөртүүнүн натыйжасы болуп саналат, ал Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2013-жылдын 31-октябрындагы Чечимине ылайык келтирүү зарылдыгы менен шартталган.

Ушуга байланыштуу, арыздануучунун талашылып жаткан ченем конституциялык сот өндүрүшүнүн предмети болгон эмес деген пикири жаңылыштык болуп саналат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы судьялар коллегиясынын тыянактарын негиздүү деп эсептейт жана анын 2021-жылдын 10-мартындагы аныктамасын жокко чыгаруу үчүн негиздерди тапкан жери жок.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 5-бөлүгүн, 46, 47, 48-беренелерин, 51-беренесинин 1-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т О К Т О М К Ы Л А Т:

1. Мээримбек Мадиевич Усубалиевдин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2021-жылдын 10-мартындагы аныктамасын жокко чыгаруу жөнүндө даттануусу канааттандыруусуз калтырылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын ушул токтому акыркы, даттанууга жатпайт жана кол коюлган учурдан тартып күчүнө кирет.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2021-жылдын
9-апрели
Бишкек шаары

№ 06-П

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

Кубанычбек Зулуюевич Култаевдин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 28-декабрындагы аныктамасына даттануусун кароо жөнүндө

Т О К Т О М У

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу К.А. Дуйшеев, судьялар М.Р. Бобукеева, Л.П. Жумабаев, М.Ш. Касымалиев, К.Дж. Кыдырбаев, Э.Ж. Осконбаев, Ж.И. Саалаев, Ж.А. Шаршеналиевдин курамында, катчы Ж.А. Лобанованын катышуусунда «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 28-беренесинин 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кубанычбек Зулуюевич Култаевдин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 28-декабрындагы аныктамасына даттануусун сот отурумунда карап чыкты.

Даттанууда баяндалган жүйөлөрдү жана К.З. Култаевдин өтүнүчү боюнча материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2020-жылдын 19-ноябрында К.З. Култаевдин «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 22-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи, үчүнчү жана төртүнчү абзацтарынын Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 64-беренесинин 3-бөлүгүнүн 3, 4-пункттарына жана 11-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Келип түшкөн кайрылуудан келип чыккандай, талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Президентине өзүнүн жүйөлөнгөн чечими менен сунушталган талапкер боюнча материалдарды алган күндөн тартып он жумушчу күндүн ичинде Судьяларды тандоо боюнча кеңешке кайтарып берүү укугун берет. Бирок Конституциянын колдонуудагы редакциясында Президенттин андай ыйгарым укугу жок. Демек, анын пикири боюнча талашылып жаткан ченем Баш мыйзамдын ченемдерине ылайык келбейт.

К.З. Култаев Конституциянын 64-беренеси Президенттин ыйгарым укуктарынын негизги тизмесин камтыйт. Мында Конституциянын 64-беренесинин 11-бөлүгүнө ылайык Президент Конституцияда каралган дагы башка ыйгарым укуктарды жүзөгө ашырат. Ошентип,

№ 06-П

анын пикири боюнча Президенттин ыйгарым укуктарынын толук тизмеси Конституция менен гана белгиленет жана башка ченемдик укуктук актылар менен кеңейтилиши мүмкүн эмес.

Конституциянын 64-беренесинин 3-бөлүгүнүн 3, 4-пункттарына ылайык Президент Судьяларды тандоо боюнча кеңештин сунушу боюнча жергиликтүү соттордун судьяларын дайындайт; Конституцияда жана конституциялык мыйзамда каралган учурларда Судьялар кеңешине караштуу Тартип комиссиясынын же Судьялар кеңешинин сунушу боюнча жергиликтүү соттордун судьяларын бошотот.

Мында жогоруда көрсөтүлгөндөй, Конституция судьялардын дайындалышына макул болбогон талапкерлер боюнча материалдарды Судьялар кеңешине кайтарып берүү бөлүгүндө Президенттин ыйгарым укуктарын караштырбайт. Ал эми бул, арыздануучунун пикири боюнча «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзам Конституцияда жок жаңы ыйгарым укукту Президентке бергенди билдирет.

Конституциянын 5-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык мамлекет, анын органдары, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жана алардын кызмат адамдары Конституцияда жана мыйзамдарда аныкталган ыйгарым укуктардын алкагынан чыга алышпайт.

Кайрылуу субъектиси көрсөтүлгөн тыюу салууну киргизүү мамлекеттик бийлик органдарынын жана алардын кызмат адамдарынын жүктөлгөн иш-милдеттерине жараша функционалдык милдеттерин так ажыратуу, ошондой эле коомдук бийликтин субъекттери тарабынан бийлик ыйгарым укуктарын кыянаттык менен пайдалануудан коомдук кызыкчылыктардын коргоо жана мамлекеттик бийлик органдарына жана алардын кызмат адамдарына мамлекеттик маанилүү милдеттерди өз карамагындагы ыктыяры боюнча чечүүгө жол берүүчү дискрециялык ыйгарым укуктарды алып салуу зарылдыгы менен чакырылган деп эсептейт.

К.З. Култаев өзүнүн жүйөлөрүн негиздөөдө сот бийлигинин көз карандысыздык принцибине тийиштүү Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2013-жылдын 27-декабрындагы, 2017-жылдын 15-февралындагы жана 2019-жылдын 24-апрелиндеги чечимдерине шилтеме жасаган. Арыздануучунун пикири боюнча судьялардын көз карандысыздыгы мыйзамдын үстөмдүгү жана демократиянын ажырагыс элементи болуп саналат. Судьяларды тандоо кандай гана сот тутуму болбосун ал анын көз карандысыздыгын камсыз кылуунун маанилүү элементтеринин бири болуп саналат.

Кайрылуунун автору Конституциянын 95-беренесинин 5-бөлүгүнө ылайык жергиликтүү соттордун судьяларынын кызмат орду-

2021-жылдын
9-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 06-II

на талапкерлерди тандоо Судьяларды тандоо боюнча кеңеши тарабынан конституциялык мыйзамда аныкталган тартипте жүзөгө ашырылат деп көрсөткөн.

«Судьяларды тандоо боюнча Кеңеш жөнүндө» Мыйзамдын 1-беренесине ылайык көрсөтүлгөн орган өзүнүн ишин көз карандысыздык, айкындуулук, коллегиялуулук, ак ниеттүүлүк жана мыйзамдуулук принциптеринде жүзөгө ашырат. К.З. Култаев «Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актылары жөнүндө» Мыйзамдын 32-беренесинин 1-бөлүгү ченемдик укуктук актылардын ортосунда коллизия болгон учурда укуктук мамилелердин субъекттери жогору юридикалык күчкө ээ болгон ченемдик укуктук актынын ченемин жетекчиликке алат деп көрсөтүлгөндүгүн белгилеген.

Ошентип, анын пикири боюнча «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын айрым ченемдеринин колдонуудагы Конституцияга укуктук карама-каршылыгы жарандардын мамлекеттик кызматка кирүүдө, эмгекке өзүнүн жөндөмүн эркин пайдаланууга, иштин түрүн жана кесипти тандоого бирдей мүмкүнчүлүктөрүнө болгон конституциялык укуктарын олуттуу кемсинтүүгө алып келген.

Баяндалгандын негизинде, арыздануучу талашылып жаткан ченемдерди Конституцияга карама-каршы келет деп таанууну суранган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясы К.З. Култаевдин өтүнүчүн карап чыгып, 2020-жылдын 28-декабрындагы өзүнүн аныктамасы менен ал кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тарткан.

Судьялар коллегиясы көрсөтүлгөн аныктамада талашылып жаткан ченемдер менен жарандардын мамлекеттик кызматка кирүүдө, эмгекке өзүнүн жөндөмүн эркин пайдаланууга, иштин түрүн жана кесипти тандоого бирдей мүмкүнчүлүктөрүнө болгон конституциялык укуктарынын бузулушун көрсөткөн кандайдыр бир укуктук аргументтер өтүнүчтө камтылбагандыгын белгилеген, ага карабастан, арыздануучу резолютивдик бөлүктө аларды Президенттин ыйгарым укуктарын аныктоочу Конституциянын 64-беренесинин 3-бөлүгүнүн 3, 4-пунктарына жана 11-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүүнү суранган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы 2014-жылдын 15-январындагы өзүнүн чечиминде Конституциянын 97-беренесинин 7-бөлүгү Конституция тарабынан таанылган укуктар жана эркиндиктер алар тарабынан бузулуп жатат деп эсептелсе ар бир адам мыйзамдын жана башка ченемдик укук актыларынын конституциялуулугун талашууга укуктуу деп белги-

2021-жылдын
9-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 06-П

леген. Демек, конституциялык сот адилеттиги конституциялык контролдоо функциясын аткарып жатып, Баш мыйзамга карама-каршы келген ченемдик укуктук актылардын колдонулушунан улам жарандардын укуктарын жана эркиндиктерин бузулуудан коргоо максатын көздөйт.

Ушуга байланыштуу, судьялар коллегиясы Конституция конституциялык сот адилеттигине жогорку деңгээлде жеткиликтүүлүктү камсыз кылуу менен бирге эле, мыйзамдардын жана башка ченемдик укуктук актылардын конституциялуулугу жөнүндө суроо-талап менен конституциялык контролдоо органына кайрылууга укуктуу айрым субъекттерге шарт коюу менен алардын чектерин көрсөтөт деп белгилейт. Бул Кыргыз Республикасынын Конституциясынын экинчи бөлүмүндө караштырылган адамдын, жарандын укуктары жана эркиндиктери бузулган болсо, ошондо гана жеке жана юридикалык жактарда Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына кайрылуу укугу пайда болот дегенди билдирет.

Мында «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 20-беренесине ылайык Конституциялык палатага кайрылуу укугу көрсөтүлгөн берененин биринчи бөлүгүнүн 2-6, 8-10-пункттарында көрсөтүлгөн органдар жана кызмат адамдары жана алардын компетенциясына таандык бөлүктө гана компетенция маселелери боюнча Конституциялык палатага кайрыла алышат. Баяндалгандан улам, коллегия арыздануучуну өтүнүчтө баяндалган талаптар алкагында кайрылуунун тийиштүү субъектиси эмес деп эсептеген.

К.З. Култаев судьялар коллегиясынын 2020-жылдын 28-декабрындагы аныктамасы менен макул болбостон, 2021-жылдын 9-мартында Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына даттануу менен кайрылган.

Арыздануучу өзүнүн даттануусунда алгачкы кайрылуусунда келтирген жүйөлөрдү кайталап келтирет. Мында К.З. Култаев талашылып жаткан ченемдерди колдонуу Конституциянын 16-беренесинин 1, 2-бөлүктөрү, 17-беренеси, 20-беренесинин 1-бөлүгү, 42-беренесинин 3-бөлүгү, 52-беренесинин 4-бөлүгү менен каралган укуктарды жана эркиндиктерди бузат деп белгилейт, тактап айтканда, алар: эмгек эркиндигине болгон укук, эмгекке болгон жөндөмдүүлүктү эркин пайдалануу укугу, иштин түрүн жана кесипти тандоо укугу, мамлекеттик кызматка кирүүдө бирдей мүмкүнчүлүктөргө болгон укук, ошондой эле жогорку баалуулук катары аныктоочу жана аларды жокко чыгаруучу мыйзамдардын кабыл алынуусун мүмкүн эместигин белгилөөчү адамдын укуктары жана эркиндиктери.

2021-жылдын
9-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 06-II

Андан тышкары, кайрылуу субъектиси судьялар коллегиясынын Конституциялык палатага кайрылуу укугу көрсөтүлгөн берененин биринчи бөлүгүнүн 2-б, 8-10-пункттарында көрсөтүлгөн органдар жана кызмат адамдары жана алардын компетенциясына таандык бөлүктө гана компетенция маселелери боюнча Конституциялык палатага кайрыла алат деген «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 20-беренесине жасалган шилтемесин мыйзамсыз деп белгилейт. Андай болбосо, анын пикири боюнча аталган конституциялык Мыйзамдын 21-беренеси менен укуктук коллизия түзүлүүдө, ал мыйзамдарды жана ченемдик укуктук актыларды конституциялуу эмес деп таануу жөнүндө кайрылуу укугуна аталган Мыйзамдын 20-беренесинин 1-бөлүгүндө көрсөтүлгөн бардык субъектилер ээ экендигин аныктайт.

Арыздануучу аны кайрылуунун тийиштүү субъектиси эмес деп таануу бөлүгүндө судьялар коллегиясынын тыянактары менен макул эместигин билдирет, анткени бул анын кайрылууга болгон конституциялык укугун чектейт жана соттук конституциялык контролдоо органынын конституциялык арналышын бурмалайт, Конституциянын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна ылайык эч кандай чектөөгө тийиш болбогон соттук коргонуу укугун чектейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы арыздануучунун жүйөлөрүн жана судьялар коллегиясынын кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуунун негиздерин талкуулап, кийинкидей тыянактарга келди.

Баарынан мурун, кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө аныктаманы кайра кароо тартибинде судьялар коллегиясынын тыянактарын укуктук баалоо алгачкы кайрылууда келтирилген аргументтер жана талаптар алкагында гана жол берилерин эске алуу зарыл.

«Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 25-беренесинин 3-бөлүгүнүн 9-пунктуна ылайык кайрылууда кайрылуучу тараптын коюлган маселе боюнча көз карашы жана аны Конституциянын тиешелүү ченемдерине шилтеме менен укуктук негиздемеси милдеттүү тартипте көрсөтүлүүгө тийиш. Аны менен, арыздануучуга өзүнүн көз карашын талашылып жаткан ченемдин жөнгө салуучулук таасири Конституция тарабынан кепилденген адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин, ошондой эле башка конституциялык орнотмолорду кантип бузуп жатканын түздөн-түз көрсөтүүчү логикалык жактан ырааттуу жана укуктук мүнөздөгү ынанымдуу жүйөлөр менен аргументтеп берүү милдети жүктөлөт. Мында, та-

2021-жылдын
9-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 06-П

лашылып жаткан ченем жана Конституция ортосунда сөзсүз тутумдук байланыш болуу керек.

Бирок, арыздануучу көрсөтүлгөн ченемди бузуу менен алгачкы кайрылуусунда адамдын жана жарандын кепилдиктерин камтуучу Конституциянын ченемдерине шилтемелер болгон эмес, анда Президенттин ыйгарым укуктарын, анын ичинде жергиликтүү соттордун судьяларын дайындоо боюнча ыйгарым укуктарын регламенттөөчү Конституциянын 64-беренесинин 3-бөлүгүнүн 3, 4-пункттары жана 11-бөлүгү гана келтирилген.

Андан тышкары, демократиясы өнүккөн көптөгөн өлкөлөрдө жеке адамдар конституциялык сот өндүрүшүнө түз жеткиликтүүлүккө ээ эмес, себеби сот өндүрүшүнүн бул түрү анын өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен сот адилеттигине жетишүүнүн эл аралык таанылган кепилдиктин милдеттүү элементи болуп саналбай тургандыгын белгилей кетүү керек. Ага карабастан, Кыргыз Республикасынын Конституциясы Конституция тарабынан таанылган укуктар жана эркиндиктер мыйзамдар жана башка ченемдик укуктук актылар тарабынан бузулуп жатат деп эсептелсе ар бир адамга алардын конституциялуулугун талашууга укуктуу берүү менен (97-берененин 7-бөлүгү) жеке жана юридикалык жактар үчүн конституциялык сот өндүрүшүнө кеңири жеткиликтүүлүктү берет.

Ушуга байланыштуу, арыздануучунун анын соттук коргонууга болгон конституциялык укугунун бузулушу жөнүндө пикири жаңылыштык болуп саналат.

Талашылып жаткан ченемге ылайык Президент өзүнүн жүйөлөнгөн чечими менен сунушталган талапкер боюнча материалдарды алган күндөн тартып он жумушчу күндүн ичинде Судьяларды тандоо боюнча кеңешке кайтарып бергенге укуктуу. Бул диспозициянын маңызынан келип чыксак, ал Судьяларды тандоо боюнча кеңешке сунушталган судьялыкка талапкерди сөзсүз түрдө четтетүүгө жана анын натыйжасында ал адам эмгекке болгон укугунан жана мамлекеттик кызматка дайындалуудан ажыратылууга алып келген мүмкүнчүлүктөн кандайдыр бир мыйзамдардагы шарттарды же чектөөлөрдү белгилебейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы эмгек эркиндигине болгон конституциялык укук жарандын тандаган иштин түрүнө жана кесибине ылайык белгилүү кызматты милдеттүү тартипте ээлөө укугун жана ким гана болбосун андай жумушту же кызматты берүүгө милдеттүү экендигин билдирбейт деп өзүнүн чечимдеринде бир нече жолу белгилеген. Эмгекке болгон эркиндик ар кимге башка жарандар менен бирдей шарттарда жана кандайдыр бир басмырлоосуз өзүнүн эмгекке болгон көндүмдөрүн

2021-жылдын
9-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 06-II

ишке ашырып, эмгек мамилелеринин жүргүзүлүшүн камсыз кылууну болжойт.

Аны менен, талашылып жаткан ченем арыздануучу көрсөткөндөй укуктарга жана эркиндиктерге кандайдыр бир жол менен тийгизүүчү жөнгө салуучулук таасирине ээ эмес, ал Кыргыз Республикасынын Президентине белгилүү укукту берүү жолу менен ачык билдирилген ыйгарым укуктуулуктун мүнөзүн алып жүрөт. Башка сөз менен айтканда, талаштын предмети болуп мамлекеттик бийликти куруу тутумунун жана Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык жогорку кызмат адамдарынын ыйгарым укуктар чөйрөсүн аныктоонун маселелери саналат. Тактап айтканда, кеп конституциялык сот өндүрүшүн демилгелөө атайын субъектилерге таандык чөйрө жөнүндө, ал эми Кыргыз Республикасынын жарандары аларга кирбейт.

Ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы судьялар коллегиясы арыздануучуну кайрылуунун тийиштүү субъектиси эмес деп жүйөлүү тыянакка келген деп эсептейт жана 2020-жылдын 28-декабрындагы аныктаманы жокко чыгаруу үчүн негиздерди тапкан жок.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 24-беренесинин экинчи абзацын, 28-беренесинин 5-бөлүгүн, 46, 47, 48-беренелерин, 51-беренесинин 1-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т О К Т О М К Ы Л А Т:

1. Кубанычбек Зулуевич Култаевдин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын «Кубанычбек Зулуевич Култаевдин «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 22-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи, үчүнчү, төртүнчү абзацтарынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө өтүнүчүн өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө» 2020-жылдын 28-декабрындагы аныктамасын жокко чыгаруу жөнүндө даттануусу канааттандыруусуз калтырылсын.

2. Ушул токтом акыркы, даттанууга жатпайт жана кол коюлган учурдан тартып күчүнө кирет.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2021-жылдын
17-декабры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН КОНСТИТУЦИЯЛЫК СОТУ

№ 07-П

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2021-жылдын 24-мартындагы аныктамасына Авахан Исакованын, Абдумажит Абдулазизович Сейитовдун кызыкчылыктарын көздөгөн Кубанычбек Матишович Абдыкеримовдун даттануусун кароо жөнүндө
Т О К Т О М У

Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту: төрагалык кылуучу К.А. Дуйшеев, судьялар М.Р. Бобукеева, Л.П. Жумабаев, М.Ш. Касымалиев, К.Дж. Кыдырбаев, Э.Ж. Осмонбаев, Ж.И. Саалаев, Ж.А. Шаршеналиевдин курамында, сот отурумунун катчысы С.А. Джолгокпаеванын катышуусунда, «Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 30-беренесинин 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, Авахан Исакованын, Абдумажит Абдулазизович Сейитовдун кызыкчылыктарын көздөгөн Кубанычбек Матишович Абдыкеримовдун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2021-жылдын 24-мартындагы аныктамасына даттануусун сот отурумунда карап чыкты.

Даттанууда баяндалган жүйөлөрдү жана А. Исакованын, А.А. Сейитовдун кызыкчылыктарын көздөгөн К.М. Абдыкеримовдун өтүнүчү боюнча материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2021-жылдын 11-февралында А. Исакованын, А.А. Сейитовдун кызыкчылыктарын көздөгөн К.М. Абдыкеримовдун «Кыргыз Республикасындагы бейтарап соттор жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 20-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 25, 36, 40, 41, 42, 93-беренелерине, Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 27-беренесине ылайык келүүсүн текшерүү, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 58-беренесин алып салуу зарылдыгы жөнүндө корутунду берүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Кайрылуудан келип чыккандай, А.А. Сейитовдун турак жайга болгон мүлктүк укугу предмети болгон талаш, анын макулдугусуз Кыргыз Республикасынын Соода-өнөр жай палатасына караштуу Эл аралык Бейтарап соттун кароосуна өткөрүп берилген.

№ 07-П

2019-жылдын 16-декабрында Кыргыз Республикасынын Соода-өнөр жай палатасына караштуу Эл аралык Бейтарап соттун кароосунун жыйынтыктары боюнча даттанууга жатпай турган чечим кабыл алынган. Кийин, анын негизинде Бишкек шаарынын Ленин райондук соту А.А. Исакованы жана А.А. Сейитовду алар менен жашаган баардык үй-бүлө мүчөлөрү менен аталган үйдөн чыгаруу жөнүндө чечим кабыл алган.

Арыздануучу белгилегендей, Конституциянын 93-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасында сот адилеттигин сот гана ишке ашырат. Мыйзамда каралган учурларда жана тартипте Кыргыз Республикасынын жарандары сот адилеттигин ишке ашырууга катышууга укуктуу. Мында Конституциянын көрсөтүлгөн беренесинин 3-бөлүгүндө Кыргыз Республикасынын сот системасы Конституция жана мыйзамдар менен белгиленет, ал Жогорку соттон жана жергиликтүү соттордон турат деп белгиленген.

К.М. Абдыкеримовдун пикири боюнча, ошол эле учурда Конституциянын 58-беренесине ылайык жарандык укук мамилелеринен келип чыгуучу талаш-тартыштарды соттон тышкары чечүү үчүн бейтарап соттор уюштурулушу мүмкүн. Бейтарап сотторду түзүү тартиби, алардын ыйгарым укуктары жана иштеши мыйзам менен аныкталат. Демек, Конституциянын 58-беренесинин мазмуну Конституциянын 93-беренесинин талаптарына ылайык келбейт.

Арыздануучу Жарандык процесстик кодекстин 27-беренесине ылайык Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралган учурларда, сотко ведомстволук караштуулуктагы талаш биринчи инстанциядагы сотто чечим кабыл алынганга чейин тараптардын макулдугу менен бейтарап соттун кароосуна өткөрүп берилиши мүмкүн деп белгилеген.

Кайрылуу субъектинин пикири боюнча бейтарап соттун иши пайда болгон укуктук талашты анын кароосуна берилишинин ыктыярдуулугун болжойт. Бейтарап сот – бул рыноктук мамилелерге эң эле ылайыктуу юрисдикциянын формасы, анткени ал көз карандысыз квалификациялуу адистердин ичинен бейтарап сотторду талаш-тартыштын катышуучулары өзүлөрү тарабынан кеңири тандап алууну болжойт. Тараптардын талашты бейтарап сотко өткөрүп берүү жөнүндө макулдашууну түзүүсү, тараптар баардык процесстик маселелерди ич ара тикелей макулдашуунун ордуна өздөрү конкреттүү түрдө тандаган бейтарап соттун эрежелерине баш ийүүгө макулдашуусун болжойт.

Арыздануучу бейтарап соттордун пайда болуусу жана иштөөсү үчүн, алардын ишин жөнгө салуучу атайын мыйзамдын кабыл алы-

№ 07-П

нышы талап кылынбайт деп болжогон. Бирок, К.М. Абдыкеримов белгилегендей, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши ошентсе деле «Кыргыз Республикасындагы бейтарап соттор жөнүндө» Мыйзамды кабыл алыптыр, аны менен бейтарап сотторду түзүү тартиби аныкталат, ошондой эле талаштарды чечүү (бейтарап териштирүү) боюнча алардын ишмердиги регламенттелген. Аталган Мыйзамдын 1-беренесине ылайык, ал ушул Мыйзамда белгиленген талаш-тартыштардан тышкары компетенттүү сотко караштуу инвестициялык талаш-тартыштарды кошуп алганда, тараптардын макулдашуусу боюнча укук жагындагы жарандардын мамилелеринен келип чыгуучу талаш-тартыштарды бейтарап соттун чечүүсүнө өткөрүп берген учурда колдонулат.

Ушуга байланыштуу, арыздануучу талашылып жаткан Мыйзам Кыргыз Республикасынын Соода-өнөр жай палатасы тарабынан Конституциянын 6-беренесинин 1 жана 2-бөлүктөрүнүн, 20-беренесинин 1 жана 2-бөлүктөрүнүн, 25, 36, 40, 41, 42 жана 93-беренелеринин талаптарына каршы иштелип чыккан деп көрсөткөн. Андан тышкары, Мыйзамдын преамбуласында, ал ылайык келе турган Конституциянын жана башка ченемдик укуктук актылардын негизинде кабыл алынганы көрсөтүлгөн эмес.

Арыздануучу Конституцияга ылайык адам укуктары жана эркиндиктери ажыратылгыс жана алар ар бир адамга төрөлгөндөн баштап таандык, Кыргыз Республикасынын жогорку баалуулуктарына кирет жана түздөн-түз колдонулат, бардык мамлекеттик органдардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жана алардын кызмат адамдарынын ишинин мааниси менен мазмунун аныктайт деп белгилеген. Конституция кандайдыр бир белгилер боюнча кодулоого, адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин жокко чыгаруучу же кемсинтүүчү мыйзамдардын кабыл алынышына, адамдын жана жарандын укуктарын, эркиндиктерин чектеген мыйзам алдындагы ченемдик укуктук актыларды кабыл алууга тыюу салуу, ошондой эле Конституцияда каралган учурларда жана максаттарда гана аларды чектөөгө жол берилишине кепилдиктерди орнотот (16-берененин 1 жана 2-бөлүктөрү, 20-берененин 1, 2 жана 3-бөлүктөрү). К.М. Абдыкеримов талашылып жаткан Мыйзам конституциялык орнотмолорго каршы кабыл алынган жана укуктар менен эркиндиктерди чектейт, демек, Конституцияга карама-каршы келет деп эсептейт.

Арыздануучу «Кыргыз Республикасындагы бейтарап соттор жөнүндө» Мыйзамды Жарандык процесстик кодекстин 27-беренесине да карама-каршы келет деп таанууну, ошондой эле Конститу-

2021-жылдын
17-декабры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН КОНСТИТУЦИЯЛЫК
СОТУ ТОКТОМУ

№ 07-П

циянын 58-беренесин алып салуу зарылдыгы жөнүндө корутунду берүүнү суранган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2021-жылдын 24-мартындагы аныктамасы менен бул кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартылган.

Коллегия, көрсөтүлгөн аныктамасында, арыздануучу талаптарын конкреттештирген эмес, тактап айтканда, талашылып жаткан Мыйзамдын анын пикири боюнча конституциялуу эмес деп саналган конкреттүү ченемдери көрсөтүлгөн эмес деп белгилеген. Кайрылуунун субъекти талашып жаткан Мыйзам тигил же бул ченемдик жоболорду камтыган 9 глава жана 48 беренеден турат.

Ушуга байланыштуу, көптөгөн ченемдик жоболорду жана маселелердин кеңири алкагын камтыган «Кыргыз Республикасындагы бейтарап соттор жөнүндө» Мыйзамдын конституциялуулугун жалпысынан, конституциялуулугу негиздүү күмөндүүлүктү туудурган укуктук жөнгө салуу ченемин так көрсөтпөстөн текшерүү мүмкүн эмес.

Андан да, келтирилген кайрылууда көз карашка негиздеме катары көрсөтүлгөн арыздануучунун жүйөлөрү, маңызы боюнча талашылып жаткан Мыйзам менен Жарандык процесстик кодекстин 27-беренесинин ортосундагы, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 58 жана 93-беренелеринин ортосундагы коллизияларды чечүү жөнүндө маселе коюлуп жаткандыгын күбөлөндүрөт.

Ушуга байланыштуу, коллегия Конституциянын 97-беренесинин 6-бөлүгүнө жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамга ылайык колдонуудагы укуктук жөнгө салууга өзгөртүү киргизүүнү талап кылган ченемдик укуктук актылардагы коллизияларды чечүү, Баш Мыйзамдын беренесин алып салуу жөнүндө корутунду берүү сыяктуу маселелердин чечилиши Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын ыйгарым укуктарына кирбейт деп көрсөткөн.

А. Исакованын, А.А. Сейитовдун кызыкчылыгын көздөгөн К.М. Абдыкеримов судьялар коллегиясынын 2021-жылдын 24-мартындагы аныктамасы менен макул болбостон, 2021-жылдын 7-июнунда Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотуна даттануу менен кайрылган.

Арыздануучу өзүнүн даттануусунда алгачкы кайрылуусунда баяндалган жүйөлөрдү кайталап келтирип, ошондой эле Бишкек шаарынын Ленин райондук соту А.А. Исакованы жана А.А. Сей-

№ 07-П

итовду үйүнөн чыгаруу жөнүндө чечимди кабыл алууда Кыргыз Республикасынын Турак жай кодексинин мамлекеттик жана муниципалдык турак жай фондунун үйлөрүндөгү турак жайындагы убактылуу жашоочулардын абалын аныктоочу 55-беренесин жетекчиликке алган деп көрсөтөт. Райондук соттун көрсөтүлгөн чечими Бишкек шаардык сотуна даттанылган, ал жерден апелляциялык даттануу канааттандыруусуз калган.

Даттануунун автору Турак жай кодексинин 55-беренеси да 2010-жылдын 27-июнундагы референдумда кабыл алынган Конституцияга карама каршы келет жана анын пикири боюнча соттун бул беренени колдонуусу жарандын конституциялык укуктарын одоно бузуу болуп саналат деп белгилейт.

Судьялар коллегиясынын колдонуудагы укуктук жөнгө салууга өзгөртүү киргизүүнү талап кылган ченемдик укуктук актылардагы коллизияларды чечүү, Баш Мыйзамдын беренесин алып салуу жөнүндө корутунду берүү менен байланышкан маселелерди чечүү Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын ыйгарым укуктарына кирбейт деген тыянагы туурасында К.М. Абдыкеримов, ченемдик укуктук актыларда коллизия болгон учурда Жогорку соттун Конституциялык палатасы бийликтин бир бутагы катары, Конституцияны жана жарандардын конституциялык укуктарын коргоодо Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине кайрылууга укуктуу деп белгилейт.

Баяндалганды эске алуу менен, кайрылуу субъекти өзүнүн даттануусунда «Кыргыз Республикасындагы бейтарап соттор жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамын 2010-жылдын 27-июнундагы референдумда кабыл алынган Конституциянын 6-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 20-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 25, 36, 40, 41, 42, 93-беренелерине, 2021-жылдын 11-апрелиндеги референдумда кабыл алынган Конституцияга, Жарандык процесстик кодекстин 27-беренесине карама-каршы келет деп таанууну, ошондой эле 2010-жылдын 27-июнундагы референдумда кабыл алынган Конституциянын 58-беренесинин 2021-жылдын 11-апрелиндеги референдумда кабыл алынган Конституцияга ылайык келүүсү жөнүндө корутунду берүүнү суранат.

Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту арыздануучунун жүйөлөрүн жана судьялар коллегиясынын кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуунун негиздерин талкуулап, кийинкидей тыянактарга келди.

Судьялар коллегиясынын Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын ыйгарым укуктарынын толук

№ 07-П

тизмеси тууралуу тыянагы туура экендигин белгилеп кетүү керек. Арыздануучунун кайрылуусу каралып жаткан мезгилде Конституциянын 2010-жылдын 27-июнундагы редакциясы колдонууда болуучу, анын 5-беренеси менен мамлекет, анын органдары, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жана алардын кызмат адамдары Конституцияда жана мыйзамдарда аныкталган ыйгарым укуктардын алкагынан чыга алышпайт деп белгиленген.

Андан тышкары, Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту судьялар коллегиясынын, көптөгөн ченемдик жоболорду жана маселелердин кеңири алкагын камтыган «Кыргыз Республикасындагы бейтарап соттор жөнүндө» Мыйзамдын конституциялуулугун жалпысынан, конституциялуулугу негиздүү күмөндүүлүктү туудурган укуктук жөнгө салуу ченемин так көрсөтпөстөн текшерүү мүмкүн эмес деген тыянагы менен макул болуу керек деп эсептейт.

К.М. Абдыкеримов судьялар коллегиясынын аныктамасына даттанууда судьялар коллегиясынын тыянактары менен шартталган жана аны жокко чыгарууга багытталган аргументтерди келтирген эмес. Ал өзүнүн көз карашын негиздөө катары кайрылууда баяндалган жүйөлөрдү кайталап келтирип, райондук сот үйдөн чыгаруу жөнүндө чечимди кабыл алууда Турак жай кодексинин 55-беренесин жетекчиликке алганына өзгөчө көңүлдү бурууда жана Турак жай кодексинин көрсөтүлгөн ченеми 2010-жылдын 27-июнундагы референдумда кабыл алынган Конституцияга карама-каршы келет деген тыянакка келүүдө.

Конституциялык сот арыздануучунун даттанууда келтирген жүйөлөрү укук колдонуучулук тажрыйбага таандык жана ал койгон маселе боюнча, талашылып жаткан ченемдердин Конституцияга ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктү жаратуучу укуктук аргумент катары каралышы мүмкүн эмес.

Мында Конституциянын 97-беренесинин 2-бөлүгү жана «Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4-беренеси менен Конституциялык соттун ыйгарым укуктарынын толук тизмеси аныкталган, ага Баш Мыйзамдын жоболорунун конституциялуулугу жөнүндө корутунду берүү кирбей турганын эске алуу керек.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы 2015-жылдын 9-декабрындагы Чечиминде Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 58-беренеси менен орнотулган бейтарап соттордун конституциялык-укуктук статусу, бейтарап соттор сот тутумуна кирбеген түзүмдөр, тактап айтканда, алар жарандык-укуктук мамилелерден гана келип чыккан талаштарды чечүүгө

№ 07-П

адистешкен соттон тышкаркы органдар экендигин болжойт, алардын ыйгарым укуктары жана түзүлүү тартиби, ишмердиги мыйзам менен аныкталат деп көрсөткөнүн белгилей кетүү керек. Ушуга байланыштуу, Конституция коомдук маанилүү функцияларга ээ болгон жарандык коомдун институту катары иштеген бейтарап соттор аркылуу жеке жактар ортосунда жарандык-укуктук талаш-тартыштарды бейтарап териштирүү процедурасы боюнча чечүү мүмкүндүгүнө жол берет. Бейтарап соттун чечиминин акыркы болушу жана ага даттануу мүмкүн эместиги бейтарап соттор институтунун укуктук жаратылышынан келип чыгат, алар келишимдин эрки жана эркиндигинин автономиясы принцибине негизделген; ошондой эле бул жоболор түзүлгөн бейтарап макулдашуу же келишимдин курамдык бөлүгү болгон арбитраждык эскертме боюнча моюнга алынган милдеттенмелердин натыйжасы болуп саналат.

Ошентип, судьялар коллегиясынын келтирилген кайрылуу мазмуну боюнча «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын талаптарына ылайык келбегени жөнүндө тыянактары негиздүү болуп саналат.

Ушуга байланыштуу, Конституциялык сот Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2021-жылдын 24-мартындагы аныктамасын жокко чыгарууга негиздерди тапкан жок.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, «Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 30-беренесинин 5-бөлүгүн, 48, 49-беренелерин, 52-беренесинин 1-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту

Т О К Т О М К Ы Л А Т:

1. Авахан Исакованын, Абдумажит Абдулазизович Сейитовдун кызыкчылыктарын көздөгөн Кубанычбек Матишович Абдыкеримовдун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2021-жылдын 24-мартындагы аныктамасына даттануусу канааттандыруусуз калтырылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун ушул токтому акыркы, даттанууга жатпайт жана кол коюлган учурдан тартып күчүнө кирет.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК СОТУ**

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН КОНСТИТУЦИЯЛЫК СОТУ

№ 08-П

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2021-жылдын 8-апрелиндеги №18 аныктамасына Абдижалил Садыбакасович Эргешовдун даттануусун кароо жөнүндө

Т О К Т О М У

Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту: төрагалык кылуучу К.А. Дуйшеев, судьялар М.Р. Бобукеева, Л.П. Жумабаев, М.Ш. Касымалиев, К.Дж. Кыдырбаев, Э.Ж. Осмонбаев, Ж.И. Саалаев, Ж.А. Шаршеналиевдин курамында, сот отурумунун катчысы К.А. Аблакимовдун катышуусунда, «Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 30-беренесинин 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, А.С. Эргешовдун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2021-жылдын 8-апрелиндеги №18 аныктамасын жокко чыгаруу жөнүндө даттануусун сот отурумунда карап чыкты.

Даттанууда баяндалган жүйөлөрдү жана А.С. Эргешовдун өтүнүчү боюнча материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2021-жылдын 1-мартында А.С. Эргешовдун "Кыргыз Республикасынын Жазык кодексин, Кыргыз Республикасынын Жоруктар жөнүндө кодексин, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексин, Кыргыз Республикасынын Жазык-аткаруу кодексин, "Мунапыс берүү негиздери жана аны колдонуу тартиби жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамын колдонууга киргизүү тууралуу" Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 7-беренесинин 4-бөлүгүнүн 2-пунктун Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 28-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таануу жөнүндөгү өтүнүчү келип түшкөн.

Кайрылуудан жана ага тиркелген материалдан келип чыккандай, Жалал-Абад областынын Базар-Коргон райондук сотунун 2016-жылдын 26-январындагы өкүмү менен А.С. Эргешов Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин (1997-жылдын 1-октябрындагы редакциясы) 166-беренесинин 4-бөлүгүнүн 3-пункту боюнча күнөөлүү деп табылып, 7 (жети) жылга эркиндигинен ажыратылып,

№ 08-П

ошол эле Кодекстин 63-беренесинин негизинде аныкталган жаза шарттуу деп эсептелинип, 2 (эки) жыл сынак мөөнөтү белгиленген.

Ал эми Жалал-Абад областтык сотунун жазык иштери жана административдик укук бузуулар жөнүндөгү иштер боюнча соттук коллегиясынын 2016-жылдын 30-майындагы өкүмү менен Базар-Коргон райондук сотунун 2016-жылдын 26-январындагы А.С. Эргешовго карата чыгарылган өкүмү өзгөртүлгөн. Тактап айтканда, Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 313-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1, 2-пунктары менен күнөөлүү деп табылып, эсептик көрсөткүчтүн 40 000 (кырк миң) өлчөмүндө, башкача айтканда 4 000 000 (төрт миллион) сом өлчөмүндөгү айып жазасына кириптер кылынган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун жазык иштери жана административдик укук бузуулар жөнүндөгү иштер боюнча соттук коллегиясынын 2016-жылдын 15-сентябрындагы токтому менен Жалал-Абад областтык сотунун жогоруда көрсөтүлгөн өкүмү күчүндө калтырылган.

Арыздануучунун айтымында, ал Кыргыз Республикасынын Жогорку сотуна 2019-жылдын 1-январынан тартып колдонууга киргизилген Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин негизинде, ага карата жазык ишин жаңы жагдайлар боюнча карап берүү жөнүндө арызы менен кайрылган. Бирок, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун жазык иштери жана административдик укук бузуулар жөнүндөгү иштер боюнча соттук коллегиясынын 2019-жылдын 23-майындагы токтому менен А.С. Эргешовдун арызы канааттандыруусуз калтырылган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун жогоруда көрсөтүлгөн токтомунда А.С. Эргешов Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 313-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1, 2-пунктары менен айып жазасына тартылгандыгы, ал эми 2019-жылдын 1-январынан тартып колдонууга киргизилген Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинде аталган кылмыш 326-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1, 2-пунктары боюнча квалификацияланууга жатары жана негизги жаза катары айып каралбагандыктан, А.С. Эргешовдун жазык иши жаңы жагдайлар боюнча кайра кароого жатпай тургандыгы белгиленген.

Ал эми өтүнүчтүн автору 2019-жылдын 1-январынан тартып колдонууга киргизилген Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 326-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1, 2-пунктары боюнча санкция оор болсо, анда ал ага карата колдонулбаарын, ошондой эле атал-

№ 08-II

ган берененин санкциясында айып пулдун негизги жаза катары көрсөтүлбөгөндүгү жана ошол эле Кодекстин 68-беренесинде айып пулдун өлчөмү боюнча тиешелүү категориясы анын абалын жеңилдетүүчү жагдай болорун белгилеген.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, А.С. Эргешов талашылып жаткан ченемди Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 28-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таанууну суранган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясы 2021-жылдын 8-апрелиндеги №18 аныктамасы менен төмөнкүдөй негиздер боюнча өтүнүчтү өндүрүшкө кабыл алуудан баш тарткан.

2010-жылдын 27-июнунда кабыл алынган Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 7-бөлүгүнө ылайык ар бир адам Конституция менен таанылган укуктар жана эркиндиктер мыйзам, ченемдик укуктук актылар тарабынан бузулуп жатат деп эсептесе, алардын конституциялуулугун талашууга укуктуу.

Талашылып жаткан ченемде 1997-жылдын 1-октябрындагы Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодекси боюнча соттолгон адамдардын жазык иштери, эгерде алар соттолгон беренелердин санкциялары Жазык кодексинин 87-беренесинин 2-бөлүгүнүн эрежелери боюнча Жазык кодексинин тийиштүү беренелеринин санкцияларынан ашып кетсе, кайра каралсын деп белгиленген.

Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 326-беренесинин 2-бөлүгү ири өлчөмдө же жоопкерчиликтүү абалды ээлеген кызмат адамы тарабынан опузалап пара алгандыгы үчүн IV категориядагы айып салуу менен үч жылга чейинки мөөнөткө белгилүү бир кызмат ордун ээлөө, же болбосо белгилүү бир иш менен алектенүү укугунан ажыратуу менен IV категориядагы, тактап айтканда жашы жетелектер үчүн – төрт жылдан алты жылга чейин, башка адамдар үчүн – жети жыл алты айдан он жылга чейин эркиндигинен ажыратуу жазасын караштырат. Ал эми ошол эле Кодекстин 64-беренесинин 2-бөлүгүнүн төртүнчү абзацында жана 3-бөлүгүндө айып жана белгилүү бир кызмат ордун ээлөө, же болбосо белгилүү бир иш менен алектенүү укугунан ажыратуу негизги гана эмес кошумча жаза катары да колдонулушу мүмкүн, ошондой эле негизги жазага аталган Кодексте каралган учурларда жана тартипте бир же бир нече кошумча жаза кошулушу мүмкүн деп орнотулган.

№ 08-П

Демек, А.С. Эргешовдун талашылып жаткан ченем боюнча жалпы юрисдикциядагы соттордун актыларын жүйө катары келтириши, талашылып жаткан ченемдин конституциялуу эместигин далилдөөчү укуктук негиздеме катары эсептегени анын маңызын жана мазмунун туура эмес түшүнүүсүнөн келип чыккан. Ошондой эле, сот адилеттигин башка соттор тарабынан жүзөгө ашыруу тажрыйбасындагы конкреттүү иштер боюнча талаштарды кароо «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамына ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын ыйгарым укуктарына кирбеси белгиленген.

«Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 24-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык, ишти конституциялык сот өндүрүшүнүн алкагында кароого мыйзамдын, башка ченемдик укуктук актынын, Кыргыз Республикасы үчүн күчүнө кире элек эл аралык келишимдин же Конституцияга өзгөртүүлөр тууралуу мыйзамдын долбоорунун Конституцияга ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу негиз болуп эсептелет.

А.С. Эргешов судьялар коллегиясынын 2021-жылдын 8-апрелиндеги №18 аныктамасы менен макул болбостон, 2021-жылдын 23-октябрында Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотуна даттануу менен кайрылган.

Арыздануучу өзүнүн даттануусунда тийиштүү мыйзамдардын Конституцияга карама-каршы келгендигинен улам конституциялык укуктары бузулуп жаткандыгы тууралуу белгилеп, даттануунун калган бөлүгүндө мурда кайрылууда келтирген жүйөлөрүн кайталап көрсөткөн.

Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту арыздануучунун жүйөлөрүн жана судьялар коллегиясынын кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуусунун негиздерин талкуулап, төмөнкүдөй тыянактарга келди.

Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту кайрылууну сот өндүрүшүнө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө аныктаманы кайра кароо тартибинде судьялар коллегиясынын корутундуларына укуктук баа берүү баштапкы кайрылууда келтирилген талаптардын жана судьялар коллегиясынын тыянактарына каршы келтирилген аргументтердин алкагында гана жүзөгө ашырылышы мүмкүн экендигин белгилейт.

№ 08-П

Ал эми арыздануучу өзүнүн даттануусунда мурунку кайрылуусунун маңызы боюнча жаңы жүйөлөрдү, ошондой эле судьялар коллегиясынын тыянактары менен шартталган жана даттанылып жаткан аныктаманы жокко чыгарууга багытталган эч бир аргументтерди келтирген эмес.

Ошондой эле, Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту «Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексин, Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза процессуалдык кодексин, Кыргыз Республикасынын Укук бузуулар жөнүндө кодексин колдонууга киргизүү жана Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2021-жылдын 28-октябрындагы №126 Мыйзамынын 5-беренесине ылайык талашылып жаткан ченем 2021-жылдын 1-декабрынан тарта күчүн жоготкондугун белгилейт.

«Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 30-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык конституциялуулугу талаш туудуруп жаткан актыны жокко чыгаруу же анын күчүн жоготуусу кайрылууну Конституциялык соттун өндүрүшүнө кабыл алуудан баш тартууга алып келет.

Ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту судьялар коллегиясынын 2021-жылдын 8-апрелиндеги №18 аныктамасын жокко чыгарууга негиз тапкан жок.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, «Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 30-беренесинин 5-бөлүгүн, 48, 49-беренелерин, 52-беренесинин 1-бөлүгүн, 61-беренесин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту

Т О К Т О М К Ы Л А Т:

1. Абдиджалил Садыбакасович Эргешовдун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2021-жылдын 8-апрелиндеги №18 аныктамасын жокко чыгаруу жөнүндө даттануусу канааттандыруусуз калтырылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун ушул токтому акыркы, даттанууга жатпайт жана кол коюлган учурдан тартып күчүнө кирет.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК СОТУ**

1 (11) / 2021

ISSN 1694-8572

**ВЕСТНИК
КОНСТИТУЦИОННОГО
СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ
РЕСПУБЛИКИ**

Вестник Конституционного суда Кыргызской Республики № 1 (11) / 2021 год (на государственном и официальном языках). Б.: «V.R.S. Company», 2022. – 376 с.

Тематика Вестника Конституционного суда Кыргызской Республики: решения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и Конституционного суда Кыргызской Республики за 2021 год.

Издается с 2013 года с периодичностью один раз в полугодие или в год.

Учредитель: Конституционный суд Кыргызской Республики

Редакционный совет:

Председатель: **Осконбаев Э.Ж.** – председатель Конституционного суда Кыргызской Республики;

Члены: **Бобукеева М.Р.** – судья Конституционного суда Кыргызской Республики;

Саалаев Ж.И. – судья Конституционного суда Кыргызской Республики;

Шаршеналиев Ж.А. – судья Конституционного суда Кыргызской Республики;

Эсеналиева З.Т. – заведующая отделом анализа исполнения решений и систематизации законодательства аппарата Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики;

Баатов А.Б. – министр юстиции Кыргызской Республики, доктор юридических наук;

Керезбеков К.К. – ректор Кыргызского государственного юридического университета (КГЮА), заслуженный юрист Кыргызской Республики, профессор, доктор юридических наук;

Мырзалимов Р.М. – профессор, доктор юридических наук;

Мусабекова Ч.А. – доцент кафедры теории и истории государства и права Кыргызско-Российского Славянского университета им. Б.Н. Ельцина, кандидат юридических наук.

Адрес редакции: Кыргызская Республика
г. Бишкек, бульвар Эркиндик, 39
почтовый индекс 720040
тел.: + 996 312 621 517, + 996 312 662 152
факс: + 996 312 622 040
e-mail: mail@constsot.kg
официальный сайт: www.constsot.kg

ISSN 1694-8572

© Конституционный суд Кыргызской Республики

СОДЕРЖАНИЕ:

РЕШЕНИЯ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 13 января 2021 года по делу о проверке конституционности частей 2, 5 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики в связи с обращениями Лесниченко Владимира Александровича, Касымова Сухраба Шавкатовича, а также Борова Ислама Султановича, представляющего интересы Кыргызско-Российского общества с ограниченной ответственностью «Фирма АКІФ» («АКИФ»).

201

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 20 января 2021 года по делу о проверке конституционности нормативного положения части 1 статьи 515 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженного словами «могут быть вызваны с их согласия», в связи с обращением Айткулова Икрамидина Назировича, представляющего интересы Бешбакова Куттубека Шамурзаевича.

220

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 27 января 2021 года по делу о проверке конституционности пункта 39 Перечня заболеваний, при наличии которых лицо не может быть усыновителем, опекуном (попечителем) и приемным родителем, утвержденного Постановлением Правительства Кыргызской Республики от 27 октября 2015 года №733 в связи с обращением Осмоналиевой Айнуры Мусаевны, представляющей интересы Б.И.К.

235

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 17 февраля 2021 года по делу о проверке конституционности части 3 статьи 430 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженного словами «не подлежат пересмотру в кассационном порядке решения суда апелляционной инстанции, вынесенные по жалобам на постановления следственного судьи», в связи с обращением Вахитова Валерьяна Ахметовича, представляющего интересы Аматава Турсунбека Осекевича.

250

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 19 февраля 2021 года по делу о проверке конституционности частей 2, 3 статьи 85 Закона Кыргызской Республики «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности», в части, обязывающей получение любым физическим или юридическим лицом предварительного разрешения Национального банка на приобретение акций или доли юридического лица, владеющего 10 и более процентами голосующих акций какого-либо банка, а также части 9 статьи 86 данного Закона, в связи с обращением Таштемир уулу Эркина.

261

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 24 февраля 2021 года по делу о проверке конституционности статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О чрезвычайном положении», в связи с обращением Жоошева Замирбека Тургунбаевича.

285

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 3 марта 2021 года по делу о проверке конституционности пункта 3 части 1, части 2 статьи 61, пункта 2 части 2 статьи 64 конституционного Закона Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики», а также пункта 18 статьи 1 конституционного Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений и дополнений в конституционный Закон Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» от 23 апреля 2015 года №88, в связи с обращением Иманалиева Курманбека Белековича, представляющего интересы политической партии «Актив», Саипбаевой Джаныл Султанбековны, Исраилова Эрика Бирликовича, Марипова Болотбека Арапбаевича и Байгуттиева Женишбека Сейтбековича, представляющих интересы политической партии «Глас народа».

294

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 10 марта 2021 года по делу о проверке конституционности примечания статьи 170 Уголовного кодекса Кыргызской Республики выраженного словами «лицо, добровольно освободившее похищенного человека в течение 72 часов с момента похищения, освобождается от уголовной ответственности за деяния, предусмотренные частью 1 или пунктами 1-5 части 2 настоящей статьи» в связи обращениями Жорокулова Максатбека Мергенбаевича, Кочкорова Ниязбека Улукбековича.

312

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 17 марта 2021 года по делу о проверке конституционности нормативного положения части 1 статьи 268 Административно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженно-го словами «вынесенного по существу дела», в связи с обращением Исаева Кайбидина Турганбаевича.

324

ПОСТАНОВЛЕНИЯ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 11 января 2021 года о рассмотрении жалобы представителей Жогорку Кенеша Кыргызской Республики Молдобаева Алмазбека Тавалдыевича и Арзиева Мирбека Исамамовича на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 26 ноября 2019 года № 25-пп.

335

Постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 21 января 2021 года о рассмотрении жалобы Курманбаева Алимбека Мамбетовича на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 9 декабря 2020 года № 38.

341

Постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 26 января 2021 года о рассмотрении жалобы председателя правления общественного объединения «Институт Конституционной политики» Садыкова Нурлана Бериковича на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 28 декабря 2020 года.

345

Постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 1 февраля 2021 года о рассмотрении жалобы Рыскуловой Алины Руслановны, Омуркул уулу Улана на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 9 декабря 2020 года.

352

Постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 8 апреля 2021 года о рассмотрении жалобы Усубалиева Мээримбека Мадиевича на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 10 марта 2021 года.

355

Постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 9 апреля 2021 года о рассмотрении жалобы Култаева Кубанычбека Зулуевича на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 28 декабря 2020 года.

359

Постановление Конституционного суда Кыргызской Республики от 17 декабря 2021 года о рассмотрении жалобы Абдыкеримова Кубанычбека Матишовича, представляющего интересы Исаковой Авахан, Сейитова Абдумажита Абдулазизовича, на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 24 марта 2021 года.

365

Постановление Конституционного суда Кыргызской Республики от 17 декабря 2021 года о рассмотрении жалобы Эргешова Абдижалил Садыбакасовича на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 8 апреля 2021 года № 18.

371

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

по делу о проверке конституционности частей 2, 5 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики в связи с обращениями Лесниченко Владимира Александровича, Касымова Сухраба Шавкатовича, а также Борова Ислама Султановича, представляющего интересы Кыргызско-Российского общества с ограниченной ответственностью «Фирма АКIF» («АКИФ»)

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего – Дуйшеева К.А., судей Бобукеевой М.Р., Жумабаева Л.П., Касымалиева М.Ш., Кыдырбаева К.Дж., Осмонбаева Э.Ж., Саалаева Ж.И., Шаршеналиева Ж.А., при секретаре Лобановой Ж.А., с участием:

стороны-ответчика – Молдобаева Алмазбека Тавалдыевича, Расуловой Айжан, представителей Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности,

иных лиц – Чилдебаева Таштемира Абазовича, представителя Аппарата Президента Кыргызской Республики по доверенности, Искакова Эркина Бакбуруевича, представителя Верховного суда Кыргызской Республики по доверенности, Альчиева Рысбека Карагуловича, представителя Генеральной прокуратуры Кыргызской Республики по доверенности, Токторова Элдара Майрамбековича, представителя Правительства Кыргызской Республики по доверенности, Курманбаевой Аиды Маратовны, представителя Министерства юстиции Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1, 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37, 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики»,

рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности частей 2, 5 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики.

Поводом к рассмотрению дела явились ходатайства Лесниченко В.А., Касымова С.Ш., а также Борова И.С., представляющего интересы Кыргызско-Российского общества с ограниченной ответственностью «Фирма АКIF» («АКИФ»).

Основанием к рассмотрению дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствуют ли Конституции Кыргызской Республики части 2, 5 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики.

Заслушав информацию судьи-докладчика Кыдырбаева К.Дж., проводившего подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

№ 01-Р

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 3 февраля 2020 года поступило ходатайство Лесниченко В.А. и Касымова С.Ш. о проверке соответствия частей 2, 5 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики части 3 статьи 6, пунктам 3, 8 части 5 статьи 20, частям 1, 2 статьи 40, частям 3, 5 статьи 99 Конституции Кыргызской Республики.

Лесниченко В.А. и Касымов С.Ш. в своем ходатайстве отмечают, что частью 2 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики (далее – Уголовно-процессуальный кодекс) установлено, что постановление лица, осуществляющего досудебное производство, о возбуждении ходатайства о наложении ареста на имущество подлежит рассмотрению следственным судьей в судебном заседании с участием прокурора по месту проведения досудебного производства в течение 24 часов с момента поступления материалов в суд. В судебном заседании вправе участвовать подозреваемый, защитник и специалист, определяющий стоимость имущества. Неявка участников процесса в случае своевременного их извещения судом о месте и времени судебного заседания не препятствует проведению судебного заседания. Часть 5 этой же статьи определяет, что постановление следственного судьи об отказе в удовлетворении ходатайства о наложении ареста на имущество может быть обжаловано прокурором либо подозреваемым, защитником, потерпевшим, его представителем в апелляционном порядке в течение 5 суток.

По мнению заявителей, в оспариваемых нормах отсутствует указание на возможность и порядок обжалования постановления следственного судьи об удовлетворении ходатайства о наложении ареста на имущество.

В них также ограничен перечень лиц, имеющих право участвовать в судебном заседании по рассмотрению такого вопроса, что исключает возможность участия иных лиц, являющихся собственниками имущества, на которое налагается арест, тогда как часть 1 статьи 48 Уголовно-процессуального кодекса признает субъектом уголовного судопроизводства физическое или юридическое лицо, которое в силу закона несет имущественную ответственность за материальный ущерб и моральный вред, причиненный преступлением или проступком. Этим самым, как полагают заявители, ограничиваются права лиц, являющихся фактическими собственниками имущества, на судебную защиту, гарантированную частью 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

При этом субъекты обращения ссылаются на нормы международного права, в частности, на Всеобщую декларацию прав человека, Международный пакт о гражданских и политических правах, предусматривающие право каждого на справедливое и публичное разбирательство дела компетентным, независимым и беспристрастным судом.

№ 01-Р

По утверждению заявителей часть 2 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса, напрямую ограничивая право собственника имущества участвовать в рассмотрении вопроса о наложении ареста на его имущество, нарушает принцип состязательности и равноправия сторон в судопроизводстве, предусмотренный частью 3 статьи 99 Конституции Кыргызской Республики. Согласно части 5 этой же статьи Конституции, процессуальные права участников судебного процесса, в том числе, право на обжалование решений, приговоров и других судебных актов, а также порядок их осуществления определяются законом. Однако часть 5 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса в целом лишает возможности лиц, фактически являющихся собственниками имущества, на которое налагается арест, обжаловать судебное решение, принятое без их участия, в вышестоящую инстанцию.

Кроме того, заявители утверждают, что отмеченная выше норма вступает в коллизию со статьей 390 Уголовно-процессуального кодекса, предусматривающей возможность обжалования в апелляционном порядке приговора, не вступившего в законную силу, а также иных судебных актов первой инстанции, в том числе постановления следственного судьи.

В обоснование своих доводов субъекты обращения акцентируют, что на данный момент в судах общей юрисдикции города Бишкек сложилась устойчивая практика ограничения права на обжалование постановления суда первой инстанции о наложении ареста на имущество путем применения оспариваемых норм.

Лесниченко В.А., Касымов С.Ш. полагают, что части 2, 5 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса противоречат положениям Конституции, а также международных договоров, участницей которых является Кыргызская Республика, и вступают в противоречия с иными нормами Уголовно-процессуального кодекса.

С учетом изложенного заявители просят признать оспариваемые нормы противоречащими Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 5 марта 2020 года ходатайство Лесниченко В.А., Касымова С.Ш. было принято к производству.

9 июля 2020 года в Конституционную палату поступило ходатайство Борова И.С., представляющего интересы Кыргызско-Российского общества с ограниченной ответственностью «Фирма АКIF» («АКИФ») (далее – ОсОО «Фирма АКIF»), о проверке соответствия частей 2, 5 статьи 259 Уголовного процессуального кодекса части 3 статьи 16, части 1 статьи 40, части 3 статьи 99 Конституции.

Из ходатайства следует, что постановлением следственного судьи Первомайского районного суда города Бишкек (далее – следственный судья) от 23 июня 2020 года наложен арест на ежедневно извлекаемые денежные средства, расходную часть расчетных счетов и доли в уставном капитале ОсОО «Фирма АКIF», принадлежащие, в том числе, гражданину Фищенко С.В. Заявители отмечают, что

№ 01-Р

данное постановление согласно оспариваемым нормам обжалованию не подлежит.

В соответствии с частью 3 статьи 123 Уголовно-процессуального кодекса наложение ареста производится на имущество подозреваемого, обвиняемого, лица, ответственного за возмещение материального ущерба и (или) морального вреда, или других лиц, если есть достаточные основания полагать, что оно получено в результате преступных действий подозреваемого, обвиняемого.

Согласно части 3 статьи 26 Уголовного кодекса Кыргызской Республики (далее – Уголовного кодекса), юридическое лицо не является субъектом преступления, уголовной ответственности и наказания. К юридическому лицу могут применяться принудительные меры уголовно-правового воздействия по основаниям и в пределах, предусмотренных Уголовным кодексом, в частности, такие виды мер, как штраф, ограничение прав и ликвидация юридического лица (статья 124). В статье 126 названного Кодекса детализируются случаи ограничения прав юридического лица, в числе которых, как отмечают субъекты обращения, не значится такая принудительная мера, как наложение ареста на денежные средства юридического лица, другое его имущество или доли учредителей.

В связи с этим Боров И.С. считает, что ОсОО «Фирма АКИФ», являясь юридическим лицом, не может быть субъектом преступления – подозреваемым или обвиняемым, и на его имущество не может быть наложен арест, а вышеуказанное постановление суда незаконно.

Заявитель указывает, что в соответствии с частью 2 статьи 12 Конституции собственность неприкосновенна; никто не может быть произвольно лишен своего имущества; изъятие имущества помимо воли собственника допускается только по решению суда.

При рассмотрении вопроса о наложении ареста на судебный процесс не были допущены защитники учредителей ОсОО «Фирма АКИФ» и представитель данного юридического лица, они были удалены из зала суда, заседание проходило без их участия. В связи с чем, они были лишены возможности аргументировать свои позиции по ходатайству органа следствия о наложении ареста. Основанием для недопуска лиц к участию на судебном процессе, как указывает заявитель, явилась часть 2 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса, которой руководствовался суд.

По мнению заявителя, следственный судья воспользовался тем обстоятельством, что ОсОО «Фирма АКИФ», его учредители, не будучи подозреваемыми, обвиняемыми по уголовному делу, не могут быть допущены в судебное заседание по вопросу о наложении ареста на их имущество. В этой связи собственники имущества ограничены во владении и пользовании своих заработанных денежных средств, поскольку на их доли в уставном капитале наложен арест, они лишены допуска к правосудию и не могут защитить свои права

№ 01-Р

и свободы, хотя и не являются подозреваемыми или обвиняемыми по делу.

Субъект обращения указывает, что в нарушение конституционных прав человека часть 5 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса не предусматривает обжалование принятого решения о наложении ареста на имущество, допуская лишь одностороннее право в пользу правоохранительных органов апеллировать решение об отказе в удовлетворении ходатайства о наложении ареста на имущество.

Заявитель считает, что собственники имущества, на которое наложен арест, необоснованно лишены права обжаловать вынесенное судебное решение и в этом плане подвергнуты дискриминации, законодателем же не предоставлено равное право всем участникам процесса.

Боров И.С. также указывает, что нарушена статья 3 конституционного Закона Кыргызской Республики «О статусе судей Кыргызской Республики», предусматривающая принципы осуществления правосудия, в части равенства всех перед законом и судом; открытости и публичности разбирательства дел во всех судах; участия граждан в отправлении правосудия в порядке, определенном законом.

С учетом изложенного заявитель просит признать оспариваемые нормы противоречащими Конституции Кыргызской Республики. Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 4 сентября 2020 года ходатайство Борова И.С., представляющего интересы ОсОО «Фирма АКІФ», было принято к производству.

В связи с тем, что требования Лесниченко В.А., Касымова С.Ш., а также Борова И.С., представляющего интересы ОсОО «Фирма АКІФ», аналогичны по содержанию, в соответствии с пунктом 6 части 1 статьи 30 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» определением судьи-докладчика от 22 сентября 2020 года указанные дела соединены в одно производство.

В судебном заседании заявители поддержали свои требования и просят их удовлетворить.

Представитель стороны-ответчика Молдобаев А.Т. считает необходимым оставить ходатайства заявителей без удовлетворения по следующим основаниям.

В соответствии с частями 1, 2 статьи 12 Конституции в Кыргызской Республике признается разнообразие форм собственности и гарантируется равная правовая защита частной, государственной, муниципальной и иных форм собственности. Собственность неприкосновенна. Никто не может быть произвольно лишен своего имущества. Изъятие имущества помимо воли собственника допускается только по решению суда.

Согласно части 2 статьи 20 Конституции права и свободы человека и гражданина могут быть ограничены Конституцией и законами в целях защиты национальной безопасности, общественного порядка,

№ 01-Р

охраны здоровья и нравственности населения, защиты прав и свобод других лиц. Такие ограничения могут быть введены также с учетом особенностей военной или иной государственной службы. Вводимые ограничения должны быть соразмерными указанным целям.

Так, одним из мер, применяемых государством и ограничивающих право собственности, выступает арест на имущество, который является мерой уголовно-процессуального принуждения.

Частью 3 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса определено, что следственный судья, рассмотрев ходатайство о наложении ареста на имущество, выносит постановление об удовлетворении либо отказе в наложении ареста на имущество.

В последующем, согласно части 5 статьи 255 обозначенного выше Кодекса постановление судьи вступает в законную силу немедленно и подлежит обязательному исполнению. В случаях, предусмотренных указанным Кодексом, постановление следственного судьи может быть обжаловано в апелляционном порядке и не приостанавливает его исполнение.

Вместе с этим, Молдобаев А.Т. отмечает, что в соответствии с частью 3 статьи 390 Уголовно-процессуального кодекса в апелляционном порядке могут быть обжалованы постановления следственного судьи. Право обжалования постановления судьи принадлежит подозреваемому, обвиняемому, их защитникам, потерпевшему, его представителю, а также прокурору. Согласно части 2 статьи 391 отмеченного Кодекса в апелляционном порядке рассматриваются жалобы и представления на постановления, вынесенные следственным судьей, в порядке судебного контроля.

Тем самым, представитель стороны-ответчика считает, что постановление следственного судьи об удовлетворении ходатайства о наложении ареста на имущество может быть обжаловано в апелляционном порядке.

Относительно права участия в судебном заседании иных лиц, являющихся собственниками имущества на которое налагается арест, представитель Жогорку Кенеша Кыргызской Республики отмечает, что статьей 48 Уголовно-процессуального кодекса определено, что физическое или юридическое лицо, которое в силу закона несет имущественную ответственность за материальный ущерб или моральный вред, причиненный преступлением или проступком, привлекается в производство уполномоченным должностным лицом органа дознания, следователем, судом.

Приведя разные нормы Уголовно-процессуального кодекса Молдобаев А.Т. считает, что законодатель предоставляет каждому достаточные правовые возможности для реализации своих процессуальных прав. С учетом изложенного он просит ходатайства заявителей оставить без удовлетворения.

Представитель Аппарата Президента Кыргызской Республики Чилдебаев Т.А. отмечает, что законодатель, указывая круг участников судебного заседания, при рассмотрении ходатайства о наложе-

№ 01-Р

нии ареста на имущество, не предусмотрел права всех заинтересованных лиц на судебную защиту.

В соответствии с пунктом 5 части 1 статьи 31 Уголовно-процессуального кодекса, следственный судья в ходе досудебного производства правомочен принимать решения о наложении ареста или снятии ареста на имущество, включая денежные средства физических или юридических лиц, находящиеся на счетах и во вкладах или на хранении в банках и иных кредитных организациях, на ценные бумаги и сертификаты.

Согласно части 3 статьи 123 Уголовно-процессуального кодекса при наложении ареста на имущество лицо, осуществляющее досудебное производство, выносит постановление о возбуждении перед следственным судьей ходатайства о наложении ареста на имущество подозреваемого, обвиняемого, лица, ответственного за возмещение материального ущерба и (или) морального вреда, или других лиц, если есть достаточные основания полагать, что оно получено в результате преступных действий подозреваемого, обвиняемого. К постановлению прилагаются заверенные копии материалов дела, подтверждающие обоснованность ходатайства.

Из отмеченного следует, что круг участников процесса шире и не ограничивается прокурором, подозреваемым, защитником, потерпевшим. Стало быть, такое правовое положение не позволяет лицу, являющемуся фактическим собственником имущества, защитить в судебном порядке свою собственность, на которое налагается арест.

Кроме того, законодателем не предусмотрен порядок обжалования постановления следственного судьи об удовлетворении ходатайства о наложении ареста на имущество. По мнению Чилдебаева Т.А., порядок обжалования решений следственного судьи об удовлетворении или об отказе удовлетворения ходатайства о наложении ареста на имущество должен быть одинаковым. В противном случае нарушается принцип осуществления судопроизводства на основе состязательности и равноправия сторон, гарантированный частью 3 статьи 99 Конституции.

Представитель Правительства Кыргызской Республики Токторов Э.М. отмечает, что частью 5 статьи 255, частью 3 статьи 390, частью 2 статьи 391 и частями 1, 2 статьи 395 Уголовно-процессуального кодекса гарантируется право обжалования постановления следственного судьи в апелляционном порядке.

Кроме этого, оспариваемые нормы не содержат прямого запрета на обжалование постановления следственного судьи об удовлетворении ходатайства о наложении ареста, в связи с чем, указанное постановление следственного судьи может быть обжаловано в апелляционном порядке.

Токторов Э.М. считает, что порядок и сроки обжалования постановления следственного судьи предусмотрены нормами главы 36 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики в пол-

№ 01-Р

ной мере. Соответственно, оспариваемые нормы не противоречат Конституции.

Представитель Верховного суда Кыргызской Республики Искаков Э.Б. придерживается следующей позиции.

В соответствии со статьей 123 Уголовно-процессуального кодекса в целях обеспечения исполнения приговора в части возмещения материального и (или) морального вреда, других имущественных взысканий или возможной конфискации имущества лицо, осуществляющее досудебное производство, обязано принять меры по наложению ареста на имущество. Потерпевший имеет право подать ходатайство следственному судье об аресте имущества с целью обеспечения возмещения материального и (или) морального вреда. При наложении ареста на имущество лицо, осуществляющее досудебное производство, выносит постановление о возбуждении перед следственным судьей ходатайства о наложении ареста на имущество подозреваемого, обвиняемого, лица, ответственного за возмещение материального и (или) морального вреда, или других лиц, если есть достаточные основания полагать, что оно получено в результате преступных действий подозреваемого, обвиняемого.

Искаков Э.Б. отмечает, что действие оспариваемых норм лишает лица, являющегося фактическим собственником имущества, права защиты в судебном порядке своей собственности, на которую налагается арест.

В реализацию положений частей 1, 2 статьи 12 Конституции, регламентирующих гарантии защиты частной собственности, статьей 48 Уголовно-процессуального кодекса предусматривается возможность привлечения в производство уполномоченным должностным лицом органа дознания, следователем, судом физического или юридического лица, несущего имущественную ответственность за ущерб, причиненный преступлением или проступком.

Однако при рассмотрении следственным судьей в судебном заседании ходатайства о наложении ареста на имущество, законодатель в части 2 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса обозначил участие подозреваемого, защитника и специалиста, определяющего стоимость имущества. Лица, являющиеся фактическими собственниками имущества, на которое налагается арест, в данный круг участников не включены, что, по мнению Искакова Э.Б. ограничивает их права на судебную защиту.

Основываясь на изложенном, представитель Верховного суда Кыргызской Республики считает, что оспариваемые нормы противоречат Конституции Кыргызской Республики.

Представитель Генеральной прокуратуры Кыргызской Республики Альчиев Р.К. также полагает, что оспариваемые нормы противоречат Конституции, при этом отмечает следующее.

При осуществлении режима ареста имущества судебный контроль выступает залогом обеспечения баланса конституционно за-

№ 01-Р

щищаемых ценностей, с тем, чтобы собственник имущества не подвергался чрезмерному обременению вследствие возникновения сопутствующих факторов применения данной меры процессуального принуждения.

Между тем, наличие судебного контроля как такового, может и не обеспечить выполнения возложенных на него задач в случае отсутствия свободы обжалования судебных актов. Так, хотя конституционные и международно-правовые гарантии пересмотра судебных актов прямо не указывают об их отношении к промежуточным судебным решениям, следует подчеркнуть, что правосудие признается таковым при условии, если оно отвечает требованиям справедливости и обеспечивает эффективное восстановление нарушенных прав и свобод каждого. В этих целях требуется правовой механизм, который гарантировал бы вынесение законных, обоснованных и справедливых судебных актов, посредством использования системы судебных инстанций, обеспечивающих порядок их обжалования.

Конституционно-правовой основой такого обжалования выступают конституционные положения, предполагающие предоставление заинтересованным лицам возможности добиваться исправления допущенных судами ошибок при вынесении промежуточных судебных актов, а также обеспечить правильное исполнение итоговых судебных решений, одновременно, не вмешиваясь в осуществление дискреционных полномочий суда первой инстанции.

Представителем Министерства юстиции Кыргызской Республики Курманбаевой А.М. были приведены доводы, аналогичные доводам представителя Правительства Кыргызской Республики. При этом ею было отмечено, что в реализацию конституционных положений, предусматривающих право каждого на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом (пункт 3 части 5 статьи 20 Конституции), законодатель предусмотрел возможность пересмотра вступивших в законную силу судебных актов в кассационном порядке и по вновь открывшимся обстоятельствам. Целью указанных процессуальных инструментов является проверка законности и обоснованности решений, выносимых судом, и тем самым, обеспечение эффективной защиты прав и свобод граждан.

Реализация закрепленного частью 1 статьи 40 Конституции права на судебную защиту обеспечивается путем закрепления в уголовно-процессуальном законодательстве республики института обжалования судебных решений в апелляционном порядке. Так, часть 3 статьи 390 Уголовно-процессуального кодекса устанавливает, что в апелляционном порядке могут быть обжалованы постановления следственного судьи. Право обжалования постановления следственного судьи принадлежит подозреваемому, обвиняемому, их защитникам, потерпевшему, его представителю, а также прокурору.

С учетом изложенного Курманбаева А.М. считает, что оспариваемые заявителями нормы не противоречат Конституции.

№ 01-Р

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, позиции иных лиц, и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу являются части 2 и 5 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса следующего содержания:

«Статья 259. Порядок рассмотрения ходатайства о наложении ареста на имущество

2. Постановление лица, осуществляющего досудебное производство, о возбуждении ходатайства о наложении ареста на имущество подлежит рассмотрению следственным судьей в судебном заседании с участием прокурора по месту проведения досудебного производства в течение 24 часов с момента поступления материалов в суд. В судебном заседании вправе участвовать подозреваемый, защитник и специалист, определяющий стоимость имущества. Неявка участников процесса в случае своевременного их извещения судом о месте и времени судебного заседания не препятствует проведению судебного заседания. В ходе судебного заседания ведется протокол.

5. Постановление следственного судьи об отказе в удовлетворении ходатайства о наложении ареста на имущество может быть обжаловано прокурором либо подозреваемым, защитником, потерпевшим, его представителем в апелляционном порядке в течение 5 суток».

Уголовно-процессуальный кодекс Кыргызской Республики от 2 февраля 2017 года №20 принят в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликован в газете «Эркин-Тоо» от 15 февраля 2017 года №23-28, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Конституция Кыргызской Республики, признавая разнообразие форм собственности и гарантируя равную правовую защиту частной, государственной, муниципальной и иных форм собственности, выделяет как одну из конституционно значимых ценностей – неприкосновенность собственности (части 1, 2 статьи 12). Раскрывая далее свою установку, Основной закон предоставляет каждому право на владение, пользование и распоряжение своим имуществом, результатами своей деятельности (часть 1 статьи 42). Это означает, что всякое противоправное посягательство на собственность влечет установленную законом ответственность и что собственник вправе по своему усмотрению совершать в отношении принадлежащего

№ 01-Р

ему имущества любые действия, если они не противоречат закону и не нарушают права и законные интересы других лиц.

Эти фундаментальные начала должны лежать в основе законодательного регулирования всех правоотношений в данной сфере, включая определение оснований и порядка возникновения, изменения и прекращения прав владения, пользования и распоряжения имуществом, а также определение объема их защиты и правомерных ограничений. Иными словами, допустимость в силу части 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики ограничения права собственности ни в коей мере не означает возможность произвольного или же несоразмерного вмешательства в отношения собственности, основываясь лишь интересами публичного характера.

К вопросу о фундаментальных основах природы права собственности не раз обращалась Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики. В своем решении от 3 сентября 2020 года она отмечала, что в системе ценностей, на которых базируется демократическое государство, право собственности занимает одно из важнейших мест в совокупности прав человека, представляя собой одну из основ его правового статуса. В тоже время собственность, являясь многогранной, сложной категорией, имеет всеобъемлющее значение для государства в целом, составляя экономическую основу производства и гражданского оборота.

В контексте сказанного вопросы обеспечения неприкосновенности собственности, правовой и судебной защиты, восстановления нарушенных прав собственников, безусловно, следует рассматривать в качестве одной из приоритетных задач, стоящих перед законодателем.

3. Одной из наиболее негативных форм проявления противоправных деяний являются преступления (проступки), сопряженные с нанесением материального ущерба и морального вреда.

В этой связи, законодатель вполне логично и справедливо относит к задачам уголовного судопроизводства не только защиту личности, общества и государства от преступлений и проступков, быстрое и полное их расследование, но и обеспечение возмещения материального ущерба и морального вреда.

В качестве правового механизма реализации обозначенных задач органы досудебного производства в установленном законом порядке применяют меры уголовно-процессуального принуждения, в числе которых особое место занимает такой ее вид, как наложение ареста на имущество. Она предполагает наложение ареста на имущество подозреваемого, обвиняемого, лица, ответственного за возмещение материального ущерба и морального вреда, или других лиц, если у органа, осуществляющего досудебное производство, есть достаточные основания полагать, что оно получено в результате преступных действий подозреваемого, обвиняемого.

Наложение ареста на имущество – это мера уголовно-процессуального принуждения, суть которой состоит в запрете собствен-

№ 01-Р

нику (или владельцу) имущества распоряжаться или пользоваться им, а также в изъятии имущества и передаче его на хранение. Основной целью наложения ареста на имущество является установление препятствий к его возможному отчуждению, уничтожению или сокрытию. Из содержания наложения ареста на имущество следует, что оно состоит в ограничении права собственности, причем всегда ограничивается право распоряжения им, в отдельных случаях – право пользования, когда в результате использования утрачиваются полезные свойства. Если ограничения прав по распоряжению и пользованию не могут обеспечить цели наложения ареста на имущество, то допускается ограничение и права владения – имущество изымается и передается на хранение другим лицам или органам (части 6, 8 статьи 123 Уголовно-процессуального кодекса). Таким образом, арестованное имущество не может быть продано, подарено, обменено, уничтожено, сдано в наем или заложено. Поэтому данная принудительная мера является одним из наиболее эффективных способов обеспечения приговора суда в части возмещения материального ущерба и морального вреда, причиненного преступлением (проступком), а также применения такого воздействия, как конфискация имущества.

Наложение ареста на имущество носит с одной стороны превентивный, а с другой – обеспечительный характер.

Особенности применения наложения ареста на имущество обусловлены, главным образом, и как правило, его неотложностью. Неотложность в применении этой меры диктуется необходимостью нейтрализации в упреждающем порядке возможных усилий подозреваемого, обвиняемого по сокрытию и отчуждению похищенного имущества во избежание их обнаружения, законного изъятия или же конфискации. Исходя из этого, должностные лица органов досудебного производства на основе достаточных фактических данных, полученных в установленном процессуальным законом порядке, обязаны своевременно определить объективный перечень имущества, подлежащего аресту и способного в последующем обеспечить исполнение приговора в части возмещения причиненного преступлением (проступком) материального ущерба и морального вреда или же конфискации имущества.

Изначальное предназначение наложения ареста на имущество в значительной мере определяет действующий процессуально-правовой порядок рассмотрения следственным судьей ходатайства об этой мере процессуального принуждения.

Согласно требованиям Уголовно-процессуального кодекса постановление лица, осуществляющего досудебное производство, о возбуждении ходатайства о наложении ареста на имущество подлежит рассмотрению следственным судьей в судебном заседании с участием прокурора по месту проведения досудебного производства в течение 24 часов с момента поступления материалов в суд. В судебном заседании вправе участвовать подозреваемый, защитник и специалист, определяющий стоимость имущества (часть 2 статьи 259).

№ 01-Р

Законодатель в данном случае не предусмотрел возможности предварительного уведомления и последующего участия в судебном заседании лиц, являющихся фактическими собственниками имущества, но не ответственными за возмещение материального ущерба или морального вреда.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, оценивая вышеуказанную оспариваемую норму с точки зрения конституционных установлений, на которые ссылаются заявители, считает, что подобный подход законодателя обусловлен не только необходимостью обеспечения конституционной гарантии о судебной защите прав и законных интересов потерпевших от преступлений (проступков), предполагающей обязательное возмещение причиненного материального ущерба, но и оправдан следующими обстоятельствами уголовно-процессуального порядка.

Первое, наложение ареста на имущество, как уголовно-процессуальная, принудительная мера, допустима лишь при наличии достаточных фактических данных, полученных в установленном законом уголовно-процессуальном порядке, дающих основание полагать, что имущество, подвергаемое аресту, получено в результате преступных действий подозреваемого, обвиняемого; или оно необходимо для обеспечения возможного судебного акта о возмещении материального ущерба, морального вреда или предусмотренного уголовным законом такой меры уголовного воздействия, как конфискация имущества.

Второе, отнеся применение данной ограничительной меры к исключительной прерогативе суда, законодатель, учитывая ее специфику, установил кратчайшие сроки ее осуществления – 24 часа.

Третье, заблаговременное уведомление широкого круга лиц и увязывание разрешения вопроса в судебном заседании к своевременному извещению всех заинтересованных лиц может привести к мало- или неэффективности данной процессуальной меры, представляя недобросовестным лицам время для манипуляций с похищенным или представляющим ценность имуществом, тем самым, снижая вероятность полноценного восстановления в правах потерпевших, а также обеспечения иных мер уголовного воздействия.

Вместе с тем, несмотря на неотложный характер данной процессуальной меры и отсутствия в этой связи возможности своевременного извещения всех заинтересованных лиц, тем не менее, суды не вправе отказать в участии в судебном заседании лицам, явившимся по собственной инициативе, и чьи имущественные интересы могут быть затронуты судебным актом о наложении ареста. В противном случае будет нарушен один из основополагающих конституционных принципов – доступность правосудия – производного от права на судебную защиту и абсолютного по своей сущности.

С учетом изложенного Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики приходит к выводу о том, что часть 2 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Респуб-

№ 01-Р

лики отвечает публично-правовым целям уголовного судопроизводства и не противоречит части 3 статьи 6, части 3 статьи 16, пунктам 3, 8 части 5 статьи 20, частям 1, 2 статьи 40, частям 3, 5 статьи 99 Конституции Кыргызской Республики при условии не нарушения судами принципа доступности правосудия для заинтересованных лиц на основе иных норм Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики.

4. Несмотря на то, что предназначение наложения ареста на имущество носит существенный публично-правовой характер, регулирование всех сторон этого ограничения должно быть выверенным и не нарушать баланса публичных и частных интересов. В решении Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 10 сентября 2014 года было отмечено, что по содержанию части 2 статьи 12 Конституции во взаимосвязи ее со статьей 20 (часть 2) ограничение права собственности в целях защиты прав и свобод других лиц может быть обусловлено, в частности, необходимостью обеспечения восстановления прав потерпевшего и компенсации причиненного ему ущерба.

Дисбаланс в данном вопросе с большой вероятностью возникает тогда, когда в сферу ограничений права собственности вовлекаются лица, которые не выступают участниками уголовного процесса (подозреваемыми, обвиняемыми), но в силу различных обстоятельств, в том числе, не связанных с действиями подозреваемых, обвиняемых их собственность подвергается аресту. Иначе говоря, когда по предположению органов досудебного производства определенное имущество связано с преступными действиями подозреваемого, обвиняемого, но, по мнению собственников, оно таковым не является.

В соответствии с частью 5 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики законодатель предоставил прокурору, подозреваемому, защитнику, потерпевшему, его представителю право обжалования постановления следственного судьи об отказе в удовлетворении ходатайства о наложении ареста на имущество. В то же время не предусмотрел возможность обжалования постановления следственного судьи о наложении ареста на имущество. При этом в круг лиц, имеющих право обжалования постановления следственного судьи, не включены другие лица, чьи имущественные интересы могут быть нарушены этим постановлением.

Право на судебную защиту и право на пересмотр дела вышестоящим судом являются взаимообразующими и взаимообусловленными правовыми гарантиями, закрепленными Конституцией Кыргызской Республики (пункты 3, 8 части 5 статьи 20, часть 1 статьи 40 Конституции).

Конституция Кыргызской Республики, гарантируя каждому судебную защиту прав и свобод одновременно предусматривает, что процессуальные права участников судебного процесса, а также порядок их осуществления определяются законом (часть 5 статьи 99). Тем самым, учитывая специфику отправления правосудия, пред-

№ 01-Р

полагается, что заинтересованные лица вправе обратиться в суд за защитой нарушенного или охраняемого законом интереса в строго установленном порядке. При этом принятые законодателем требования при обращении в суд должны быть обязательны для всех обращающихся в равной степени и, во всех случаях, не должны создавать необоснованных препятствий в доступности правосудия (Решение от 16 сентября 2020 года).

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в решениях от 31 октября 2014 года, 4 апреля 2018 года также отмечала, что эффективной гарантией права на судебную защиту является возможность пересмотра дела вышестоящим судом. Право на обжалование судебных решений вытекает из существа международно-правовых актов, закрепляющих гарантии прав личности в сфере судопроизводства, и пункта 3 части 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики, предоставляющей каждому право на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом. Данное право является одной из составляющих права на судебную защиту и носит абсолютный характер, не может быть ограничено по кругу лиц либо по иным обстоятельствам, поскольку незаконный, необоснованный или несправедливый судебный акт не может служить средством судебной защиты.

В соответствии с Конституцией Кыргызской Республики и уголовно-процессуальным законодательством уголовное судопроизводство должно осуществляться на основе равноправия и состязательности сторон обвинения и защиты (часть 3 статьи 99 Конституции, часть 1 статьи 18 УПК). Только в случае принятия данного принципа за основу организации уголовного процесса возможно четкое разделение функций обвинения и защиты, наделение их равными возможностями по предоставлению доказательств и отстаиванию своих позиций. Кроме того, задачей уголовного судопроизводства признается в равной степени как защита личности, общества и государства от преступлений и проступков, так и защита личности от незаконного и необоснованного обвинения, осуждения, ограничения ее прав и свобод (пункты 1, 2 статьи 6).

Арест имущества лица, не являющегося подозреваемым, обвиняемым по уголовному делу, во всех случаях будет являться существенным и чувствительным воздействием на его конституционные права и свободы. В этой связи имеет важное значение какими правовыми механизмами он в реальности наделен для защиты своих интересов.

Арест имущества, являясь принудительной мерой обеспечения уголовного судопроизводства, может носить сугубо процессуальный характер, соответственно, не может быть произвольным и должен обуславливаться причастностью конкретного лица к преступной деятельности или преступным характером происхождения конкретного имущества. Лицо, осуществляющее досудебное производство и ходатайствующее о наложении ареста на имущество, должно

№ 01-Р

предоставить следственному судье обоснованные, процессуально закрепленные основания для наложения ареста. Однако, часто неотложный характер ареста на имущество в совокупности с тем, что в качестве доводов по его применению органами досудебного производства могут быть использованы, в том числе, и данные оперативно-розыскного происхождения, которые без соответствующего уголовно-процессуального оформления не могут иметь доказательственного значения, дают веские основания полагать о возможности допущения судебной ошибки при решении вопроса об аресте имущества.

В то же время, сохранение режима ареста на имущество при длительных сроках следствия на досудебном и судебном стадиях, а также приостановлении следствия в предусмотренных законом случаях на неопределенное время, при отсутствии эффективных механизмов защиты прав собственников по своему содержанию сопоставимо с изъятием имущества, применяемым исключительно по решению суда. Отсюда следует, что режим ареста объектов собственности в целом не может быть незыблемым и не подлежащим оспариванию, в том числе, лицами, не обладающими статусом участников уголовного процесса, но, будучи фактическими собственниками арестованного объекта, могут и должны иметь право оспорить обоснованность ограничения их имущественных прав как на этапах досудебного, так и судебного производства.

Учитывая, что лица могут привести достаточно обоснованные доводы об отсутствии причинно-следственной связи появления в их собственности арестованного имущества с преступными деяниями подозреваемого, обвиняемого, невозможность их участия в судебном заседании не обеспечивает конституционной гарантии реального доступа каждого к правосудию. Не предоставление участникам уголовного процесса, а также отмеченной категории лиц права на обжалование постановления следственного судьи об удовлетворении ходатайства о наложении ареста на имущество приводит к возможности ареста имущества без процессуальных гарантий защиты прав собственника, соответственно не отвечает предписаниям части 3 статьи 16, пунктов 3, 8 части 5 статьи 20, частей 1, 2 статьи 40, части 3 статьи 99 Конституции Кыргызской Республики.

Уголовно-процессуальным кодексом в числе фундаментальных принципов уголовного судопроизводства значится принцип обжалования любых процессуальных действий (бездействий) и решений (статья 21), который, безусловно, должен найти свою реализацию также в вопросе обжалования решения следственного судьи о наложении ареста на имущество, с предоставлением такого права и лицам, не являющимся подозреваемым или обвиняемым.

Недостатки существующего правового регулирования отмеченного порядка могут привести к недопустимому ограничению прав собственности лиц, не имеющих какой-либо связи с преступными действиями подозреваемого, обвиняемого.

№ 01-Р

Таким образом, отсутствие возможности обжалования ареста на имущество, в том числе, лицами, не являющимися подозреваемым, обвиняемым или лицом, несущим по закону материальную ответственность за его действия, не обеспечивает надлежащую защиту права собственности, вытекающей из принципа ее неприкосновенности, а также гарантии судебной защиты, принципа состязательности и равенства сторон уголовного судопроизводства, а потому не может быть признан соответствующим части 3 статьи 6, части 3 статьи 16, пунктам 3, 8 части 5 статьи 20, частям 1, 2 статьи 40, частям 3, 5 статьи 99 Конституции Кыргызской Республики.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 7 и 8 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики,

Р Е Ш И Л А:

1. Признать часть 2 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, не противоречащей части 3 статьи 6, части 3 статьи 16, пунктам 3, 8 части 5 статьи 20, частям 1, 2 статьи 40, частям 3, 5 статьи 99 Конституции Кыргызской Республики при условии ее применения в конституционно-правовом смысле в соответствии с пунктом 3 мотивировочной части настоящего Решения.

2. Признать часть 5 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики противоречащей части 3 статьи 6, части 3 статьи 16, пунктам 3, 8 части 5 статьи 20, частям 1, 2 статьи 40, части 3, 5 статьи 99 Конституции Кыргызской Республики в той мере, в которой не предусмотрена возможность обжалования постановления следственного судьи о наложении ареста на имущество, в том числе, лицами, чьи интересы нарушены этим постановлением.

3. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

4. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

5. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

По данному делу имеется особое мнение судьи Бобукеевой М.Р.

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

судьи Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики Бобукеевой Меергуль Рыскулбековны

В соответствии со статьей 49 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» излагаю своё особое мнение в отношении пункта 3 мотивировочной части (пункт 1 резолютивной части) решения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по делу о проверке конституционности частей 2 и 5 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики (далее – УПК) в связи с обращениями Лесниченко Владимира Александровича, Касымова Сухраба Шавкатовича, а также Борова Ислама Султановича, представляющего интересы Кыргызско-Российского общества с ограниченной ответственностью «Фирма АКIF» («АКИФ»).

Мною разделяются содержащиеся в мотивировочной и резолютивной части выводы Конституционной палаты относительно неконституционности части 5 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса.

Однако касательно части 2 статьи 259 УПК полагаю, что Конституционная палата пыталась найти компромисс, чтобы «облегчить судьбу» лиц, чьи интересы могут быть затронуты судебным актом о наложении ареста на имущество, которые являются фактическими собственниками имущества, путём специальной оговорки. Так, Конституционная палата, обосновывая такую позицию, отметила, что несмотря на оперативный характер данной процессуальной меры и отсутствия в этой связи стро-

гой необходимости извещения всех заинтересованных лиц, тем не менее, суды не вправе отказать в участии в судебном заседании лицам, явившимся по своей инициативе, и чьи интересы могут быть затронуты судебным актом о наложении ареста на имущество.

Не могу согласиться с такой аргументацией, приведённой в пункте 3 мотивировочной части Решения, соответственно, и с выводами в резолютивной части, поскольку такое регулирование вопроса повлечёт ещё большее количество вопросов, чем решит суть проблемы. Особенно, когда правоприменители предпочитают нормативистский подход к праву, обязательность формального закрепления в законе норм, есть риск, что отсутствие процессуального статуса в уголовном законодательстве, лиц чьи интересы могут быть затронуты судебным актом о наложении ареста на имущество, может негативно повлиять на возможность их участия в судебном процессе и реализацию права на судебную защиту.

Кроме того, конституционные установления о гарантиях права собственности совершенно ясно и прямо показывает, что государству вменяется обязанность по обеспечению его неприкосновенности, в противном случае данный принцип остаётся лишь декларацией, без надлежащего наполнения его конкретным правовым содержанием.

Указанное совершенно недопустимо для правового государства, по-

скольку без участия фактического собственника имущества, в отношении которого решается вопрос о его аресте, конституционная гарантия защиты права собственности как неприкосновенного объекта ставится под сомнение, тем самым она подвержена риску, а именно в решении вопроса определения его юридической судьбы. Более того собственник имущества лишенный права участвовать в судебном процессе по вопросу дальнейшей судьбы своего имущества – лишается права его полноценной защиты, что равнозначно лишению права на судебную защиту, являющегося базисом правового и демократического государства, поскольку позволяет обеспечить, а в случае необходимости, восстановить гарантированные Конституцией Кыргызской Республики все другие права и свободы человека и гражданина.

В рамках, указанных в части 2 статьи 259 УПК процессуальных действий следственный судья осуществляет судебный контроль, который является формой реализации и функцией судебной власти и направлен на недопущение нарушения и обеспечение защиты прав и свобод человека.

В этой связи, решение следственного судьи должно быть достаточно мотивированным и содержать подтвержденную информацию, доказывающую, что имущество, в отношении которого рассматривается вопрос о наложении ареста принадлежит подозреваемому. То есть, следственный судья должен обосновать своё постановление о наложении ареста, указав на конкретные фактические обстоятельства, на основании которых он его принял, и установить ограничения,

связанные с владением, пользованием, распоряжением арестованным имуществом. На следственную судью возлагается обязанность правильной дачи оценки по установлению прямой связи принадлежности имущества подозреваемому, на которое может быть наложен арест. Другими словами, в решении о наложении ареста на имущество необходимо указать сведения об основаниях наложения ареста, о перечне имущества, подлежащего аресту, о том, где оно находится и кому оно принадлежит.

Изучая аргументы в мотивировочной части, изложенные в Решении Конституционной палаты, а также анализируя диспозицию части 2 статьи 259 УПК, встаёт закономерный вопрос: в чём заключается смысл судебного контроля на предварительном следствии и как за короткий срок (24 часа) следственный судья может привлечь всех заинтересованных лиц по делу? Соответственно, приходишь к выводу о том, что оспариваемая норма является классической формой правовой фикции, нивелирующий принцип неприкосновенности собственности, искажающий предназначение судебного контроля, и как следствие ведущий к нарушению прав фактических собственников имущества.

Судья М.Р. Бобукеева

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

по делу о проверке конституционности нормативного положения части 1 статьи 515 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженного словами «могут быть вызваны с их согласия», в связи с обращением Айткулова Икрамидина Назировича, представляющего интересы Бешбакова Куттубека Шамурзаевича

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего – Дуйшеева К.А., судей Бобукеевой М.Р., Жумабаева Л.П., Касымалиева М.Ш., Кыдырбаева К.Дж., Осконбаева Э.Ж., Саалаева Ж.И., Шаршеналиева Ж.А., при секретаре Аблакимове К.А., с участием:

обращающейся стороны – Айткулова Икрамидина Назировича представителя Бешбакова Куттубека Шамурзаевича по доверенности;

стороны-ответчика – Молдобаева Алмазбека Тавалдыевича, Букашева Мирлана Абылбековича, представителей Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц – Чилдебаева Таштемира Абазовича, представителя Аппарата Президента Кыргызской Республики по доверенности, Конкубаевой Умуткан Ургазиевны, представителя Генеральной прокуратуры Кыргызской Республики по доверенности, Сапияновой Маргариты Насаркановны, представителя Верховного суда Кыргызской Республики по доверенности, Курманбаевой Аиды Маратовны, представителя Министерства юстиции Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1 и 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37 и 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности нормативного положения части 1 статьи 515 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженного словами «могут быть вызваны с их согласия».

Поводом к рассмотрению данного дела явилось ходатайство Айткулова И.Н., представляющего интересы Бешбакова К.Ш.

Основанием к рассмотрению дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствует ли Конституции Кыргызской Республики нормативное положение части 1 статьи 515 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженное словами «могут быть вызваны с их согласия».

Заслушав информацию судьи-докладчика Шаршеналиева Ж.А., проводившего подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

№ 02-Р

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 17 октября 2019 года поступило ходатайство Айткулова И.Н., представляющего интересы Бешбакова К.Ш., о проверке соответствия нормативного положения части 1 статьи 515 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженного словами «могут быть вызваны с их согласия», частям 1, 2, 3 статьи 16, части 1 статьи 19, части 3 статьи 99 Конституции Кыргызской Республики.

Как следует из содержания ходатайства, согласно части 1 статьи 288 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики (далее – УПК) судебное разбирательство дела происходит при участии потерпевшего, его представителя. В части 3 вышеуказанной статьи также указано, что по ходатайству потерпевшего суд может освободить его от присутствия в судебном заседании, обязав явиться в определенное время для дачи показаний. По мнению заявителя, из смысла указанных нормативных положений усматривается, что потерпевший должен явиться как минимум на одно судебное заседание, а от участия в дальнейших заседаниях он может быть освобожден по решению суда.

В случае уклонения потерпевшего от явки, суд в соответствие с частью 6 статьи 41 УПК вправе подвергнуть его принудительному приводу, также суд вправе применить часть 1 статьи 194 УПК, согласно которой допрос потерпевшего, свидетеля может быть произведен с использованием технических средств в режиме видеосвязи (дистанционный допрос) с вызовом его в орган досудебного производства того района, на территории которого он находится либо проживает.

Заявитель отмечает, что если потерпевший является иностранным гражданином, постоянно проживает у себя в стране и находится в период проведения судебного разбирательства за пределами Кыргызской Республики, то действия суда по вопросам обеспечения явки потерпевшего в суд регулируются статьями 515 и 512 обозначенного Кодекса.

Так, согласно части 1 статьи 515 УПК свидетель, потерпевший, его представитель, эксперт, если они являются гражданами иностранного государства, могут быть вызваны с их согласия для производства процессуальных или судебных действий на территории Кыргызской Республики соответствующим должностным лицом, в производстве которого находится уголовное дело.

По мнению Айткулова И.Н., из вышеуказанных нормативных положений явствует, что в уголовном судопроизводстве правовой статус потерпевшего – гражданина Кыргызской Республики отличается от правового статуса потерпевшего – иностранца тем, что первого могут принудительно доставить в суд, а в отношении второго юридических рычагов по его принудительному приводу на судебное заседание суд не имеет.

№ 02-Р

Субъект обращения отмечает, что в соответствии с частью 1 статьи 515 обозначенного Кодекса явка в суд потерпевшего – иностранца зависит исключительно от его усмотрения. Следовательно, наличие неравенства в правовых статусах потерпевшего – гражданина Кыргызской Республики и потерпевшего – иностранца, поскольку первого могут принудительно доставить, а второго – нет.

Также существует неравенство в правах между потерпевшим – иностранцем и обвиняемым, выражающееся в том, что потерпевшая сторона может допрашивать в суде обвиняемого, явка которого в суд обязательна, а обвиняемый и его защитники не имеют возможности допросить в суде потерпевшего – иностранца, если он не желает явиться в суд без уважительной причины.

Заявитель считает, что в результате уклонения потерпевшего – иностранца от явки в суд, обвиняемый и его защитник лишаются возможности задать лично ему вопросы в суде, что является нарушением требований пункта 3 статьи 14 Международного пакта о политических и гражданских правах, где указано, что каждый имеет право при рассмотрении любого предъявляемого ему уголовного обвинения на основе полного равенства допрашивать показывающих против него свидетелей или иметь право на то, чтобы эти свидетели были допрошены, и иметь право на вызов и допрос его свидетелей на тех же условиях, какие существуют для свидетелей, дающих показания против него.

В обоснование своих требований Айткулов И.Н. приводит положения частей 1, 2, 3 статьи 16, части 1 статьи 19, части 3 статьи 99 Конституции, устанавливающих конституционные гарантии прав и свобод человека и гражданина как высшей ценности, запрета на дискриминацию, равенства всех перед законом и судом, равных прав и обязанностей иностранных граждан с гражданами Кыргызской Республики, а также состязательности и равноправия сторон.

Также, субъектом обращения в качестве примера приведено уголовное дело Бешбакова К.Ш., который обвиняется в причинении признанному по делу потерпевшим гражданину Китайской Народной Республики Майматемингу А. путем мошенничества материального ущерба на общую сумму 73 383 699 сомов. Указанное уголовное дело возбуждено в мае 2014 года и до настоящего времени не разрешено по существу.

По мнению Айткулова И.Н. одной из причин затягивания судебного процесса является то, что часть 1 статьи 515 УПК позволяет потерпевшему – иностранцу без всяких для него юридических последствий уклоняться от явки на судебное разбирательство, фактически проявляя неуважение к суду Кыргызской Республики и нарушая права обвиняемого, поскольку суд не имеет правовых возможностей обеспечить принудительное доставление потерпевшего – иностранца в суд.

Заявитель считает, что часть 1 статьи 515 обозначенного Кодекса, ввиду отсутствия в ней нормативных положений о том, что потерпев-

№ 02-Р

шие по уголовному делу обязаны лично явиться в суд Кыргызской Республики для дачи показаний либо лично явиться на территорию Кыргызской Республики для дистанционного допроса с использованием технических средств в режиме видеосвязи, и что уклонение потерпевшего от явки в суд для дачи показаний без уважительной причины следует расценивать как отказ от поддержания обвинения, не может соответствовать Конституции Кыргызской Республики.

В этой связи, субъект обращения отмечает, что обеспечение соблюдения конституционного принципа состязательности и равноправия сторон в уголовном судопроизводстве, равенства прав между потерпевшими – гражданами Кыргызской Республики и потерпевшими – иностранцами возможно только при наличии вышеуказанных нормативных положений в оспариваемой норме.

На основании изложенного, заявитель просит признать оспариваемое нормативное положение, выраженное словами «могут быть вызваны с их согласия», противоречащим Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 26 ноября 2019 года обращение Айткулова И.Н. принято к производству в части проверки оспариваемого нормативного положения на соответствие части 3 статьи 16, части 1 статьи 19, части 3 статьи 99 Конституции Кыргызской Республики. При этом ввиду отсутствия правовых аргументов, подтверждающих наличие неопределенности в оспариваемом положении на соответствие частям 1, 2 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики, требование заявителя о проверке конституционности в указанной части было отклонено.

Не согласившись с определением коллегии судей от 26 ноября 2019 года, представители Жогорку Кенеша Кыргызской Республики Молдобаев А.Т. и Букашев М.А. 13 октября 2020 года обратились с жалобой в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики с просьбой отменить указанное определение, которая Постановлением от 11 января 2021 года оставлено без удовлетворения.

В судебном заседании Айткулов И.Н. поддержал свои требования и просит их удовлетворить, а также рекомендовать Жогорку Кенешу внести поправки в УПК, позволяющие рассматривать факт неявки потерпевшего в суд без уважительной причины, как его отказ от поддержания обвинения по уголовному делу.

Представитель стороны-ответчика Букашев М.А., не согласился с доводами обращающейся стороны и считает, что оспариваемое нормативное положение статьи 515 УПК не противоречит части 3 статьи 16, части 1 статьи 19 и части 3 статьи 99 Конституции Кыргызской Республики.

Он отмечает, что Конституция имеет высшую юридическую силу и прямое действие в Кыргызской Республике (часть 1 статьи 6). На основе Конституции принимаются конституционные законы, законы

№ 02-Р

и другие нормативные правовые акты. Другими словами, Конституция, а также нормативные правовые акты Кыргызской Республики, принятые в соответствии с Конституцией действуют лишь на территории Кыргызской Республики. Подтверждением смысла данной нормы являются положения, установленные в части 2 статьи 1 Конституции, согласно которым, Кыргызская Республика обладает полнотой государственной власти на своей территории, самостоятельно осуществляет внутреннюю и внешнюю политику.

Также, согласно части 1 статьи 19 Конституции в Кыргызской Республике иностранные граждане и лица без гражданства пользуются правами и исполняют обязанности наравне с гражданами Кыргызской Республики, кроме случаев, установленных законом или международным договором, участницей которого является Кыргызская Республика.

В соответствии с частью 2 статьи 1 УПК уголовно-процессуальное законодательство Кыргызской Республики, состоит из указанного Кодекса, основанного на Конституции, общепризнанных принципов международного права, а также вступивших в установленном законом порядке в силу международных договоров, участницей которых является Кыргызская Республика.

Согласно части 1 статьи 4 УПК уголовное судопроизводство в отношении иностранных граждан, лиц без гражданства, а также иностранных юридических лиц на территории Кыргызской Республики ведется в соответствии с нормами УПК, если международными договорами Кыргызской Республики о взаимной правовой помощи не предусмотрено иное.

По мнению Букашева М.А. из вышеизложенного следует, что Конституция устанавливает одинаковые права и обязанности как граждан Кыргызской Республики, так и иностранных граждан и лиц без гражданства. В тоже время, Конституция устанавливает, что могут быть случаи установления иностранным гражданам и лицам без гражданства иных прав и обязанностей, которые должны быть установлены либо законом, либо международными договорами.

Букашев М.А. обращает внимание на часть 6 статьи 41 УПК, согласно которой при неявке потерпевшего по вызову без уважительных причин он подвергается принудительному приводу. Принудительный привод может быть совершен только на территории Кыргызской Республики в соответствии с положениями Конституции и УПК.

В случае если привод будет осуществлен в отношении лиц, участвующих в деле, на территории иностранного государства, то данные действия будут противоречить принципам Декларации о принципах международного права, касающихся дружественных отношений и сотрудничества между государствами, принятой резолюцией (XXV) Генеральной Ассамблеи ООН от 24 октября 1970 года.

Основываясь на изложенном, Букашев М.А. просит ходатайство обращающейся стороны оставить без удовлетворения.

№ 02-Р

Другой представитель стороны-ответчика Молдобаев А.Т. поддержал доводы Букашева М.А.

Представитель Аппарата Президента Кыргызской Республики Чилдебаев Т.А. также не согласился с доводами обращающейся стороны и считает их необоснованными по следующим основаниям.

Согласно части 2 статьи 198 УПК в исключительных случаях, если имеются основания полагать, что более поздний допрос потерпевшего, свидетеля в досудебном производстве либо в судебном заседании при рассмотрении дела по существу может стать невозможным в силу объективных причин, связанных с опасностью для жизни и здоровья, тяжелой болезнью потерпевшего, свидетеля, предстоящим их выездом за пределы или постоянным проживанием за пределами Кыргызской Республики, такой потерпевший, свидетель может быть допрошен следственным судьей по ходатайству следователя, уполномоченного должностного лица органа дознания.

Такой допрос, проводимый в ходе досудебного производства, называется депонированием показаний.

Согласно части 1 статьи 201 указанного Кодекса потерпевший, свидетель, чьи показания были депонированы, не подлежат повторному допросу в суде при рассмотрении дела по существу.

Такое же положение закреплено в части 1 статьи 320 УПК, согласно которой оглашение на суде показаний потерпевшего и свидетеля, данных в ходе досудебного производства, а также воспроизведение звукозаписи их показаний, видеозаписи допроса допускаются по ходатайству сторон при отсутствии в судебном заседании потерпевшего или свидетеля по причинам, исключающим возможность их явки в суд, если их показания были депонированы в соответствии с главой 26 обозначенного Кодекса.

Тем самым законодателем предусмотрены исключительные случаи, при которых потерпевший, в том числе и гражданин иностранного государства, может не участвовать в судебном процессе.

Таким образом, по мнению представителя Аппарата Президента, правовое положение потерпевшего, являющегося гражданином Кыргызской Республики, и потерпевшего – гражданина другого государства в части их неучастия в судебном процессе регламентировано действующим уголовно-процессуальным законодательством и не отличаются друг от друга.

Чилдебаев Т.А. отмечает, что Конституция имеет высшую юридическую силу и прямое действие только в Кыргызской Республике (статья 6), а не на территории других государств. Соответственно, проведение государственными органами Кыргызской Республики на территории другого государства каких-либо принудительных мер в отношении иностранного гражданина является недопустимым.

В связи с чем, законодатель и предусмотрел, что в случае добровольного согласия гражданина иностранного государства участвовать в досудебном производстве или судебном разбирательстве он

№ 02-Р

может быть вызван соответствующим органом, в чьем производстве находится уголовное дело.

Представитель Генеральной прокуратуры Кыргызской Республики Конкубаева У.У. привела аналогичные аргументы и придерживается позиции представителя Аппарата Президента.

Представитель Верховного суда Кыргызской Республики Сапиянова М.Н. считает, что оспариваемое нормативное положение не противоречит нормам Конституции.

В частности, ею было отмечено, что вопросы обеспечения явки потерпевшего в суд, являющегося гражданином иностранного государства, регулируются статьей 512 УПК, в силу которой при необходимости проведения на территории иностранного государства допроса и иных отдельных следственных и судебных действий, предусмотренных указанным Кодексом, суд, прокурор, следователь запрашивают их производство у соответствующих органов иностранного государства, с которым имеется международный договор об оказании правовой помощи или на основе принципа взаимности.

Так, Кыргызская Республика, стремясь обеспечить сокращение сроков расследования, изучая следственную практику иностранных государств, пытаясь найти выход из возникших трудностей, является участницей ряда вступивших в установленном законом порядке в силу международных договоров, конвенций и соглашений по правовой помощи и правовых отношений по гражданским, семейным и уголовным делам.

В частности, Сапиянова М.Н. приводит положения пункта 4 статьи 9 Минской Конвенции о правовой помощи и правовых отношениях по гражданским, семейным и уголовным делам от 22 января 1993 года, участницей которой является Кыргызская Республика, вызов свидетеля, потерпевшего, гражданского истца, гражданского ответчика и их представителей, а также эксперта, проживающего на территории одной Договаривающейся Стороны, в учреждение юстиции другой Договаривающейся Стороны не должен содержать угрозы применения средств принуждения в случае неявки.

По мнению Сапияновой М.Н., норма, предусмотренная частью 1 статьи 121 УПК о том, что в случае неявки по вызову без уважительных причин потерпевший, свидетель могут быть по мотивированному постановлению следователя или судьи (суда) подвергнуты приводу (принудительному доставлению) – не распространяет свое действие в отношении лиц, указанных в части 1 статьи 515 УПК. В отношении таких лиц следственные и судебные действия могут производиться лишь по поручению об оказании правовой помощи и с их согласия.

Представитель Министерства юстиции Кыргызской Республики Курманбаева А.М. также не согласилась с доводами заявителя и выразила следующее мнение.

Непосредственным нормативным правовым актом, регулирующим правовое положение иностранных граждан и лиц без граждан-

№ 02-Р

ства, является Закон «О правовом положении иностранных граждан в Кыргызской Республике» от 14 декабря 1993 года. Данный Закон регулирует основные права, свободы и обязанности иностранных граждан в Кыргызской Республике, а также предусматривает ответственность иностранных граждан за совершение определенного правонарушения.

Так, согласно статье 20 отмеченного Закона иностранные граждане в Кыргызской Республике имеют право на обращение в суд и иные государственные органы для защиты принадлежащих им личных, имущественных, семейных и иных прав. Они пользуются в суде процессуальными правами наравне с гражданами Кыргызской Республики.

Согласно статье 4 УПК уголовное судопроизводство в отношении иностранных граждан, лиц без гражданства, а также иностранных юридических лиц на территории Кыргызской Республики ведется в соответствии с нормами обозначенного Кодекса, если международными договорами Кыргызской Республики о взаимной правовой помощи не предусмотрено иное. Процессуальные действия, предусмотренные данным Кодексом в отношении лиц, пользующихся иммунитетом в соответствии с общепризнанными принципами и нормами международного права и международными договорами Кыргызской Республики, производятся с согласия иностранного государства, на службе которого находится или находилось лицо, пользующееся иммунитетом, или международной организации, членом персонала которой оно является или являлось.

Таким образом, правовой статус иностранных лиц и лиц без гражданства, находящихся на территории Кыргызской Республики, регламентируется как национальными законами, так и международными нормативными правовыми актами.

Так, согласно Конвенции о правовой помощи и правовых отношениях по гражданским, семейным и уголовным делам от 7 октября 2002 года (г. Кишинев), участницей которой является, в том числе Кыргызская Республика, потерпевший и их представители, а также свидетель, эксперт или другое лицо, которое по вызову запрашиваемой Договаривающейся Стороны, явиться в учреждение запрашивающей Договаривающейся Стороны, не может быть, независимо от своего гражданства, привлечено на ее территории к уголовной ответственности, взято под стражу и подвергнуто наказанию за деяние, совершенное им до пересечения ее государственной границы. Такие лица не могут быть также привлечены к ответственности, взяты под стражу или подвергнуты наказанию в связи с их свидетельскими показаниями или заключениями в качестве экспертов по делу, являющемуся предметом разбирательства.

Вопрос об их уголовной ответственности решается в соответствии с положениями вышеуказанной Конвенции.

Вызов лиц, указанных в вышеназванной Конвенции, проживающих на территории одной из Договаривающейся Сторон, в учрежде-

№ 02-Р

ние другой Договаривающейся Стороны не должен содержать угрозы принуждения в случае неявки.

В этой связи, порядок взаимодействия судов, прокуроров, следователей с соответствующими организациями и должностными лицами иностранных государств урегулирован разделом XVII УПК на основе Конвенции и норм международного права.

Исходя из изложенного, Курманбаева А.М. считает, что оспариваемое нормативное положение не противоречит нормам Конституции Кыргызской Республики.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, выслушав мнения иных лиц и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу является нормативное положение части 1 статьи 515 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженное словами «могут быть вызваны с их согласия», изложенное в следующей редакции:

«Статья 515. Вызов и допрос свидетеля, потерпевшего и его представителя, эксперта, находящихся за пределами территории Кыргызской Республики.

1. Свидетель, потерпевший, его представитель, эксперт, если они являются гражданами иностранного государства, могут быть вызваны с их согласия для производства процессуальных или судебных действий на территории Кыргызской Республики соответствующим должностным лицом, в производстве которого находится уголовное дело.»

Уголовно-процессуальный кодекс Кыргызской Республики принят в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликован в газете «Эркин-Тоо» 15 февраля 2017 года №23-28, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Конституционное положение о равенстве всех перед законом и судом (часть 3 статьи 16) является одним из фундаментальных начал правового государства. Данное установление полностью соответствует международным правовым актам, включая статью 7 Всеобщей декларации прав человека, статью 7 Международного пакта об экономических, социальных и культурных правах, статью 14 и часть 2 статьи 20 Международного пакта о гражданских и политических правах.

№ 02-Р

Конституционный принцип равенства всех перед законом и судом должен пониматься, прежде всего, как требование антидискриминационного характера, предполагающее недопустимость установления в законе какого-либо различия, исключения или предпочтения, основанного на признаках пола, расы, языка, этнической принадлежности, в том числе, гражданства и других обстоятельств, ведущих к нарушению равенства правовых возможностей человека и гражданина в различных сферах его общественной и личной жизни.

В уголовном праве этот принцип означает равенство всех перед уголовным законом, равное право всех пострадавших от преступлений лиц на уголовно-правовую защиту, а также равенство оснований уголовной ответственности для субъектов преступления.

Уголовное судопроизводство является важнейшей сферой государственной деятельности, поскольку самой главной ценностью в обществе является человек и его неприкосновенность. От того, насколько справедливо разрешаются социальные конфликты, выражающиеся в совершении преступлений, зависит оценка эффективности деятельности государственных институтов.

В основе же справедливого правосудия лежит именно принцип равенства, применяемый в диалектической взаимосвязи с принципами уголовного закона и, прежде всего, принципом осуществления судопроизводства на основе состязательности и равноправия сторон.

3. Конституция Кыргызской Республики гарантирует каждому осуществление судопроизводства на основе состязательности и равноправия сторон (часть 3 статьи 99), исходя из основополагающего конституционного принципа равенства всех перед законом и судом (часть 3 статьи 16).

Конституционное положение о состязательности и равноправии сторон рассматривается как предоставление равных прав участникам судебного разбирательства, стоящим на противоположных процессуальных позициях, являющихся сторонами в процессе, позволяет им вести равный спор, обеспечивает их равные правовые возможности и, следовательно, действительную состязательность в судебном разбирательстве для активной защиты своих законных интересов (Решение Конституционной палаты от 21 февраля 2014 года).

Конституционное положение о состязательности и равноправии сторон находит своё развитие в соответствующих нормах уголовно-процессуального законодательства. Так, согласно частям 1, 3 и 4 статьи 18 УПК уголовное судопроизводство осуществляется на основе равноправия и состязательности сторон обвинения и защиты. Суд, сохраняя объективность и беспристрастность, создает равные условия для осуществления сторонами их процессуальных прав и обязанностей. Суд основывает процессуальное решение лишь на тех доказательствах, участие в исследовании которых на равных основаниях было обеспечено каждой из сторон. В конечном итоге, суд при

№ 02-Р

рассмотрении дела обязан во всех случаях обеспечивать равенство прав участников судебного разбирательства.

Вместе с тем, конституционное установление об осуществлении судопроизводства на основе состязательности и равенства сторон предполагает необходимость обеспечения равенства процессуальных возможностей именно противоборствующим сторонам – участникам одного судебного процесса. В этом смысле оно направлено на то, чтобы наделить обе стороны равными процессуальными возможностями и средствами, при помощи которых каждая из них сможет отстаивать свою позицию и оспаривать утверждения противной стороны, что позволит, в конечном итоге, достичь объективного и справедливого судебного акта.

В то же время, это не означает, что принцип процессуального равноправия не распространяется на потерпевших – участников разных уголовных судопроизводств. Напротив, исходя из конституционного принципа равенства всех перед законом и судом, всем без исключения потерпевшим от уголовного посягательства должно быть обеспечено равное правовое положение с одинаковыми возможностями защиты их прав и интересов.

Однако процессуальное равноправие, тем не менее, не означает исключительного равенства как обвиняемого и потерпевшего по одному уголовному судопроизводству, так и потерпевших по разным уголовным делам. Это обусловлено, прежде всего, различием правовой природы потерпевшего и обвиняемого, а также объективных и субъективных причин приобретения человеком того или иного статуса. Поэтому реализация принципа процессуального равноправия осуществляется посредством компенсаторного механизма, позволяющего обвиняемому и потерпевшему по одному делу или же потерпевшим по разным делам находиться примерно в равных или аналогичных условиях. Иными словами, указанным субъектам предоставляется возможность использовать такие процессуальные средства, которые способны выровнять в различных ситуациях их фактическое процессуальное положение.

Применительно к рассматриваемому вопросу, возможное отсутствие свидетеля, потерпевшего, его представителя, эксперта, если они являются гражданами иностранного государства и находятся за пределами Кыргызской Республики, компенсировано наличием института депонирования показаний (глава 26). Депонирование показаний – это закрепление показаний потерпевшего и свидетеля следственным судьей, в случае, если имеются основания полагать, что более поздний допрос станет невозможным (пункт 7 статьи 5). Согласно УПК основаниями депонирования показаний потерпевшего являются ходатайство защитника и участников процесса со стороны защиты, а также в исключительных случаях ходатайство следователя, уполномоченного должностного лица органа дознания перед следственным судьей, если имеются основания полагать, что более

№ 02-Р

поздний допрос потерпевшего, свидетеля в досудебном производстве либо в судебном заседании при рассмотрении дела по существу может стать невозможным в силу объективных причин, связанных с опасностью для жизни и здоровья, тяжелой болезнью потерпевшего, свидетеля, предстоящим их выездом за пределы или постоянным проживанием за пределами Кыргызской Республики (статья 198).

В соответствии со статьей 201 УПК потерпевший, чьи показания были депонированы, не подлежит повторному допросу в суде при рассмотрении дела по существу, за исключением случая возникновения необходимости в уточнении его показаний или по обстоятельствам, которые не были выяснены в ходе допроса следственным судьей в досудебном производстве.

Помимо этого, отсутствие по какой-либо причине потерпевшего компенсируется наличием института представительства, обязательным участием государственного обвинителя на уголовном процессе, который помимо решения публичных задач, защищает интересы потерпевшего, а также допустимостью при допросе потерпевшего и свидетеля использования технических средств в режиме видеосвязи (статьи 43, 194, 285 УПК).

Что касается интересов обвиняемого, то в уголовно-процессуальном законодательстве существуют более значимые компенсаторные механизмы. В соответствии с частью 3 статьи 17 УПК любые сомнения, в том числе возникшие в связи с неучастием потерпевшей стороны в судебных тяжбах, разрешается наиболее радикальным методом и должны трактоваться в пользу обвиняемого. Иными словами, УПК содержит все необходимые инструментарию для разрешения всех вероятных ситуаций, в том числе обусловленных невозможностью обеспечения участия потерпевшей стороны в судебном процессе, без нарушения принципов уголовного судопроизводства, в том числе принципа состязательности и равноправия сторон.

Несомненно, процессуальное равноправие в не меньшей степени требует достижения равенства правового положения потерпевших и в случаях применения в отношении них мер принуждения и иных видов воздействия.

Уголовно-процессуальное принуждение – один из способов воздействия на поведение участников процесса, регулируемый нормами уголовно-процессуального права, которое предусматривает возможность применения государственного принуждения к лицам, не исполняющим требования закона или для предупреждения такого неисполнения. Общим основанием применения мер уголовно-процессуального принуждения является необходимость достижения целей и задач правосудия, обеспечения установленного порядка уголовного судопроизводства и надлежащего исполнения приговора. Общей для всех мер уголовно-процессуального принуждения является возможность их применения независимо от воли и желания лица, в отношении которого они осуществляются.

№ 02-Р

В свете рассматриваемого вопроса, если потерпевшим является иностранное лицо, признаваемое таковым по закону Кыргызской Республики, но по факту проживания или иной причине находящийся за пределами Кыргызской Республики, то пределы применения в отношении него мер уголовно-процессуального принуждения объективным образом ограничиваются, что обусловлено не причинами уголовно-процессуального порядка, а лежат в совершенно иной плоскости.

4. Все категории иностранных граждан обладают тем или иным объемом прав, свобод и обязанностей и находятся в определенной правовой связи с государством пребывания.

Согласно части 1 статьи 19 Конституции Кыргызской Республики в Кыргызской Республике иностранные граждане и лица без гражданства пользуются правами и исполняют обязанности наравне с гражданами Кыргызской Республики, кроме случаев, установленных законом или международным договором, участницей которого является Кыргызская Республика.

Таким образом, правовой статус иностранных граждан устанавливается внутренним законодательством, учитывающим и нормы международного права. Основные права, свободы и обязанности иностранных граждан в Кыргызской Республике определены Законом Кыргызской Республики «О правовом положении иностранных граждан в Кыргызской Республике».

Согласно статье 3 обозначенного Закона иностранные граждане, совершившие преступления, административные или иные правонарушения на территории Кыргызской Республики, подлежат ответственности на общих основаниях с гражданами Кыргызской Республики. Соответственно, обязанность отвечать по уголовному закону Кыргызской Республики лежит на всех лицах, совершающих преступление на территории Кыргызской Республики, вне зависимости от их государственной принадлежности, за исключением лиц, обладающих дипломатическими, консульскими и иными статусными иммунитетами. Этот принцип распространяется на иностранного гражданина и в части неукоснительного подчинения законодательным нормам Кыргызской Республики, обязывающим к определенному поведению или совершению положительных действий. В противном случае в отношении него наравне с гражданами Кыргызской Республики могут быть применены как санкции, так и меры принуждения, в том числе процессуального характера.

Таким образом, иностранный гражданин, находясь за пределами своего государства, хотя и сохраняет с ним правовую связь, пользуется его покровительством и защитой, тем не менее, подпадает под действие суверенной власти государства, на территории которого он пребывает.

Вместе с тем, согласно оспариваемой обращающейся стороной части 1 статьи 515 УПК свидетель, потерпевший, его представитель,

№ 02-Р

эксперт, если они являются гражданами иностранного государства и находятся за пределами территории Кыргызской Республики, могут быть вызваны для производства процессуальных или судебных действий на территории Кыргызской Республики только с их согласия. Этот принцип соблюдается в отношении вышеуказанных субъектов даже при имеющемся у Кыргызской Республики с иностранным государством международного договора о взаимном оказании правовой помощи.

В частности, Кыргызская Республика подписала и ратифицировала Конвенцию о правовой помощи и правовых отношениях по гражданским, семейным и уголовным делам, (г. Минск, 22 января 1993 года), заключены международные договоры с Российской Федерацией, Латвийской Республикой, Азербайджанской Республикой и рядом других стран. Эти международные соглашения содержат положения об исключительно добровольном характере явки свидетеля, потерпевшего, гражданского истца, гражданского ответчика и их представителей, а также эксперта, являющихся гражданами иностранного государства по запросу суда и запрет на возможные санкции и принуждения в случае их неявки. Обязанность Кыргызской Республики придерживаться указанной формы правового регулирования обусловлено обстоятельствами «жизнеспособности» законов Кыргызской Республики, их пространственными пределами, в которых они могут применяться и иметь силу обязательного нормативного акта.

5. Действие закона в пространстве основано на совокупности принципов, в числе которых территориальный, национальный (гражданства), реальный, универсальный, дипломатического иммунитета, специальной миссии и экстрадиции.

Территориальный принцип действия закона в пространстве выражен в территориальном характере государственного суверенитета и верховенства власти.

Суверенитет является качественным признаком государства, выражает его сущность и ценность, понимается как полновластие внутри государства и независимость от какой бы то ни было более высокой власти в международных отношениях.

Конституция Кыргызской Республики провозглашает, что Кыргызская Республика обладает полнотой государственной власти на своей территории, самостоятельно осуществляет внутреннюю и внешнюю политику (часть 2 статьи 1). То есть, верховенство власти Кыргызской Республики также, как и любого другого государства, простирается внутри государства и ограничивается его территорией.

Согласно Декларации о недопустимости интервенции и вмешательства во внутренние дела государств, принятой резолюцией 36/103 Генеральной Ассамблеи от 9 декабря 1981 года, ни одно государство не имеет права вмешиваться прямо или косвенно по какой бы то ни было причине во внутренние и внешние дела какого-либо

№ 02-Р

другого государства. Каждое государство обязано воздерживаться от использования или искажения вопросов о правах человека в качестве средства вмешательства во внутренние дела государств, оказания давления на другие государства в пределах государств и между государствами или группами государств.

Тем самым, в соответствии с вышеизложенным и принципами государственного суверенитета юрисдикция Кыргызской Республики не может распространяться на иностранных граждан, находящихся за пределами территории Кыргызской Республики.

Таким образом, оспариваемое нормативное положение было принято с учетом возможностей пространственного действия уголовно-процессуального законодательства Кыргызской Республики, основана на общепринятых принципах и нормах международного права и не может нарушать конституционные гарантии равенства всех перед законом и судом, равенства прав иностранных граждан с правами граждан Кыргызской Республики, состязательности и равноправия сторон в уголовном судопроизводстве.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

РЕШИЛА:

1. Признать нормативное положение части 1 статьи 515 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики выраженное словами «могут быть вызваны с их согласия» не противоречащим части 3 статьи 16, части 1 статьи 19, части 3 статьи 99 Конституции Кыргызской Республики.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

3. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

4. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

по делу о проверке конституционности пункта 39 Перечня заболеваний, при наличии которых лицо не может быть усыновителем, опекуном (попечителем) и приемным родителем, утвержденного Постановлением Правительства Кыргызской Республики от 27 октября 2015 года №733 в связи с обращением Осмоналиевой Айнуры Мусаевны, представляющей интересы Б.И.К.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего – Дуйшеева К.А., судей Бобукеевой М.Р., Жумабаева Л.П., Касымалиева М.Ш., Кыдырбаева К.Дж., Осмонбаева Э.Ж., Саалаева Ж.И., Шаршеналиева Ж.А., при секретаре Лобановой Ж.А., с участием:

обращающейся стороны – Осмоналиевой Айнуры Мусаевны, представляющей интересы Б.И.К.;

стороны-ответчика – Токторова Элдара Майрамбековича, представителя Правительства Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1, 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37, 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в закрытом судебном заседании дело о проверке конституционности пункта 39 Перечня заболеваний, при наличии которых лицо не может быть усыновителем, опекуном (попечителем) и приемным родителем, утвержденного Постановлением Правительства Кыргызской Республики от 27 октября 2015 года №733.

Поводом к рассмотрению дела явилось ходатайство Осмоналиевой А.М., представляющей интересы Б.И.К.

Основанием к рассмотрению дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствует ли Конституции Кыргызской Республики пункт 39 Перечня заболеваний, при наличии которых лицо не может быть усыновителем, опекуном (попечителем) и приемным родителем, утвержденного Постановлением Правительства Кыргызской Республики от 27 октября 2015 года №733.

Заслушав информацию судьи-докладчика Саалаева Ж.И., проводившего подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 15 июня 2020 года поступило ходатайство Осмоналиевой А.М., представляющей интересы Б.И.К. о проверке соответствия пункта 39 Перечня заболеваний, при наличии которых лицо не мо-

№ 03-Р

жет быть усыновителем, опекуном (попечителем) и приемным родителем, утвержденного Постановлением Правительства Кыргызской Республики от 27 октября 2015 года №733 частям 1, 2 статьи 16, частям 1, 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

Из представленного ходатайства следует, что согласно пункту 39 Перечня заболеваний, лицо не может быть усыновителем, опекуном (попечителем) и приемным родителем в случае наличия у него ВИЧ-инфекции.

Как отмечает заявитель, согласно частям 1, 2 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики права и свободы человека неотчуждаемы, принадлежат каждому от рождения и являются высшей ценностью. Они действуют непосредственно, определяют смысл и содержание деятельности законодательной, исполнительной власти и органов местного самоуправления. Кыргызская Республика обеспечивает всем лицам, находящимся в пределах ее территории и под ее юрисдикцией, права и свободы человека. Никто не может подвергаться дискриминации по признаку пола, расы, языка, инвалидности, этнической принадлежности, вероисповедания, возраста, политических или иных убеждений, образования, происхождения, имущественного или иного положения, а также других обстоятельств. Не являются дискриминацией специальные меры, установленные законом и направленные на обеспечение равных возможностей для различных социальных групп в соответствии с международными обязательствами.

Приведенные выше конституционные положения согласуются со статьей 7 Всеобщей декларации прав человека, статьей 26 Международного пакта о гражданских и политических правах и статьей 20 Конвенции Содружества Независимых Государств о правах и основных свободах человека, которые гласят, что все люди равны перед законом и имеют право без всякой дискриминации на равную защиту закона. В этом отношении всякого рода дискриминация должна быть запрещена законом, который должен гарантировать всем лицам равную и эффективную защиту против дискриминации по какому бы то ни было признаку, как-то: пола, расы, цвета кожи, языка, религии, политических или иных убеждений, национального или социального происхождения, имущественного положения, рождения или иного обстоятельства.

Между тем, как указывает субъект обращения, в соответствии со статьей 58 Декларации о приверженности делу борьбы с ВИЧ/СПИДом, государства-участники обязуются обеспечить принятие, укрепление и соблюдение соответствующего законодательства, положений и иных мер для ликвидации всех форм дискриминации в отношении лиц, инфицированных ВИЧ/СПИДом, и членов уязвимых групп и для обеспечения полного осуществления ими всех прав человека и разработать стратегии борьбы с клеймением и социальной изоляцией, связанными с эпидемией.

№ 03-Р

Также Дублинская декларация о партнерстве в борьбе с ВИЧ/СПИДом в Европе и Центральной Азии провозглашает необходимость борьбы с дискриминацией людей, живущих с ВИЧ/СПИДом в Европе и Центральной Азии, в том числе через проведение критического анализа и мониторинга действующего законодательства, политики и практики с целью обеспечения эффективного соблюдения всех прав человека в отношении людей, живущих с ВИЧ/СПИДом.

Осмоналиева А.М. на основании вышеприведенных международных норм отмечает, что оспариваемая норма в нарушение запрета на дискриминацию лиц, живущих с ВИЧ, ставит их в неравное положение с другими категориями граждан, бессрочно лишая права на усыновление (удочерение) лишь на основании наличия у данных лиц диагноза ВИЧ-инфекции.

Так, согласно Положению о порядке передачи детей на усыновление (удочерение) гражданам Кыргызской Республики и иностранным гражданам, утвержденному Постановлением Правительства Кыргызской Республики от 27 октября 2015 №733, перед передачей детей на усыновление (удочерение), сотрудник уполномоченного органа проверяет личность усыновителей, их жилищно-бытовые условия, семейный доход, изучает характеристики на усыновителей с места жительства и работы, состояние здоровья усыновителей и прочее. После изучения всех необходимых документов, принимается решение.

По мнению заявителя, в том случае, если потенциальные усыновители с диагнозом ВИЧ, смогут доказать представителю уполномоченного государственного органа, что они обеспечат усыновляемому (удочеряемому) ребенку всю необходимую защиту от заражения ВИЧ-инфекцией и надлежащий уход, то данные лица должны быть обеспечены правом на усыновление (удочерение). При этом потенциальные родители должны быть привержены лечению ВИЧ-инфекции, а также обеспечить все необходимые санитарно-гигиенические правила и жилищно-бытовые условия для жизни и здоровья ребенка.

Именно в этой связи, по мнению Осмоналиевой А.М., во всем мире существует практика, когда наличие у человека ВИЧ-инфекции не является автоматически дисквалифицирующим признаком при усыновлении (удочерении) лицами, живущими с ВИЧ-инфекцией.

Субъект обращения также отмечает, что согласно части 5 статьи 16 Конституции в Кыргызской Республике действует принцип обеспечения наилучших интересов ребенка, что корреспондируется с частью 1 статьи 24 Международного пакта о гражданских и политических правах в соответствии с которой, каждый ребенок без всякой дискриминации по признаку расы, цвета кожи, пола, языка, религии, национального или социального происхождения, имущественного положения или рождения имеет право на такие меры защиты, которые требуются в его положении как малолетнего со стороны его семьи, общества и государства.

№ 03-Р

Кроме того, частями 1 и 2 статьи 3 Конвенции о правах ребенка установлено, что во всех действиях в отношении детей, независимо от того, предпринимаются они государственными или частными учреждениями, занимающимися вопросами социального обеспечения, судами, административными или законодательными органами первоочередное внимание уделяется наилучшему обеспечению интересов ребенка. Государства-участники обязуются обеспечить ребенку такую защиту и заботу, которые необходимы для его благополучия, принимая во внимание права и обязанности его родителей, опекунов или других лиц, несущих за него ответственность по закону и с этой целью принимают все соответствующие законодательные и административные меры.

Согласно частям 1, 2 статьи 20 этой же Конвенции, ребенок, который временно или постоянно лишен своего семейного окружения или который в его собственных наилучших интересах не может оставаться в таком окружении, имеет право на особую защиту и помощь, предоставляемые государством. Государства-участники в соответствии со своими национальными законами обеспечивают замену ухода за таким ребенком.

Заявитель также ссылается на статью 5 Декларации о социальных и правовых принципах, касающихся защиты и благополучия детей, особенно при передаче детей на воспитание и их усыновлении на национальном и международном уровнях, в соответствии с которой при рассмотрении всех вопросов, касающихся передачи ребенка для заботы не его собственными родителями, главным соображением должно быть наилучшее обеспечение интересов ребенка.

Таким образом, по мнению субъекта обращения, государство должно всегда обеспечивать наилучшие интересы ребенка, однако в нарушение вышеприведенных норм Конституции Кыргызской Республики и общепризнанных международных актов, оспариваемая норма ухудшает их положение.

По утверждению Осмоналиевой А.М. усыновление ребенка, а также опека над ним являются одним из механизмов защиты прав детей, оставшихся по тем или иным причинам без родителей. При проведении процедуры усыновления ребенка, первичный приоритет на право усыновления должен быть у родственников ребенка. Тогда как, оспариваемая норма лишает ребенка возможности остаться в семье у родственников, если у родственника, желающего усыновить ребенка или у его (ее) супруга, установлен диагноз ВИЧ. Исходя из пункта 39 Перечня заболеваний, при наличии которых лицо не может быть усыновителем, опекуном (попечителем) и приемным родителем, ребенок будет отдан либо в детский дом, либо в приемную семью, а данное нормативное положение никоим образом не может соответствовать принципу наилучшего обеспечения интересов ребенка.

№ 03-Р

Кроме того, заявитель в обращении указывает, что есть случаи, когда и сам ребенок является ВИЧ-положительным и таких детей усыновляют (удочеряют) крайне редко в связи с опасениями усыновителей заразиться ВИЧ-инфекцией или высокой ответственностью за таких детей, обусловленной тем, что ВИЧ-положительному ребенку требуется особый уход и лечение. В свою очередь, ввиду оспариваемого положения, указанные выше дети также не могут быть усыновлены (удочерены) ВИЧ-положительными родителями, тогда как, именно такие лица могут обеспечить надлежащий уход как в физическом, так и в психологическом плане ВИЧ-положительному ребенку.

Субъект обращения также отмечает, что частями 1, 2 статьи 20 Конституции установлено, что в Кыргызской Республике не должны приниматься законы, отменяющие или умаляющие права и свободы человека и гражданина. Права и свободы человека и гражданина могут быть ограничены Конституцией и законами в целях защиты национальной безопасности, общественного порядка, охраны здоровья и нравственности населения, защиты прав и свобод других лиц. Вводимые ограничения должны быть соразмерными указанным целям. Запрещается принятие подзаконных нормативных правовых актов, ограничивающих права и свободы человека и гражданина.

При этом как утверждает Осмоналиева А.М., ограничение прав лиц, желающих усыновить ребенка безусловно необходимо, в то же время, такие ограничения должны быть соразмерны указанным целям, однако запрет ВИЧ-положительным лицам усыновлять (удочерять) ребенка, является дискриминацией для данной категории населения и нарушает принципы равенства, соразмерности и разумности.

С учетом изложенного, Осмоналиева А.М. просит признать пункт 39 Перечня заболеваний, при наличии которых лицо не может быть усыновителем, опекуном (попечителем) и приемным родителем, утвержденного Постановлением Правительства Кыргызской Республики от 27 октября 2015 года №733, противоречащим частям 1, 2 статьи 16, частям 1, 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 27 августа 2020 года данное обращение было принято к производству.

В ходе подготовки дела к рассмотрению на судебном заседании Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, 22 января 2021 года поступило ходатайство Осмоналиевой А.М. о проведении закрытого заседания, поскольку Б.И.К. является лицом, живущим с ВИЧ, и разглашение ее статуса может негативно отразиться на многих важных аспектах ее жизни, положению в социуме, психологическом состоянии, а также трудовых правах.

№ 03-Р

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, изучив доводы, приведенные в ходатайстве Осмоналиевой А.М. и принимая во внимание особый характер рассматриваемого дела, определением от 26 января 2021 года удовлетворила указанное ходатайство.

В судебном заседании обращающаяся сторона поддержала свои требования и просила их удовлетворить.

Представителем стороны-ответчика Токторовым Э.М. изложена следующая позиция.

В соответствии с частью 1 статьи 3 Конвенции о правах ребенка от 20 ноября 1989 года, во всех действиях в отношении детей, независимо от того, предпринимаются они государственными или частными учреждениями, занимающимися вопросами социального обеспечения, судами, административными или законодательными органами, первоочередное внимание уделяется наилучшему обеспечению интересов ребенка. Часть 2 статьи 6 устанавливает, что государства-участники обеспечивают в максимально возможной степени выживание и здоровое развитие ребенка.

При этом им было отмечено, что согласно части 5 статьи 16 Конституции в Кыргызской Республике действует принцип обеспечения наилучших интересов ребенка.

Часть 1 статьи 47 Конституции Кыргызской Республики устанавливает, что каждый имеет право на охрану здоровья.

Вместе с тем в соответствии с частью 2 статьи 20 Конституции права и свободы человека и гражданина могут быть ограничены Конституцией и законами в целях защиты национальной безопасности, общественного порядка, охраны здоровья и нравственности населения, защиты прав и свобод других лиц. Вводимые ограничения должны быть соразмерны указанным целям.

Исходя из этого, Токторов Э.М. считает, что ограничение прав определенного круга лиц на усыновление (удочерение) обосновано, так как данное ограничение направлено исключительно на охрану здоровья детей.

В соответствии с Кодексом Кыргызской Республики о детях, защита прав и интересов детей основывается на таких основных принципах, как признание первоочередности прав и интересов ребенка с целью обеспечения наилучших его интересов, ответственности органов государственной власти и местного самоуправления, а также иных физических и юридических лиц за нарушение прав и интересов ребенка со стороны государства, общества, семьи, обеспечения каждого ребенка правом на уровень жизни, необходимый для его физического, умственного, духовного, нравственного и социального развития.

Ограничение, указанное в оспариваемой норме, связано, прежде всего, с интересами ребенка, имеющего право на воспитание в пол-

№ 03-Р

ноценной, здоровой семье, где родители должны создать достойный уровень жизни.

Учитывая, что ВИЧ-инфицированным лицам требуется непрерывное адекватное лечение, соблюдение определенных требований, не исключается риск заражения совместно проживающих лиц, в том числе детей.

Однако согласно информации Министерства здравоохранения Кыргызской Республики от 22 октября 2020 года, ВИЧ-инфекция не является препятствием к усыновлению (удочерению), попечительству, опекунству при таких условиях, когда больной находится постоянно на диспансерном учете под наблюдением врача; регулярно получает антиретровирусную терапию; выполняет все требования врача специалиста; достигает неопределимой вирусной нагрузки, при которой невозможно заражение окружающих.

На основании данной информации, сторона-ответчик считает возможным рассмотрение вопроса усыновления (удочерения) ВИЧ-инфицированными лицами детей, которые уже проживают в семье в силу сложившихся семейных отношений, а также в случае, если ВИЧ-инфицированное лицо является родственником ребенку, оставшемуся без попечения родителей (часть 1 статьи 7, часть 1 статьи 43 Кодекса Кыргызской Республики о детях).

Вместе с этим для решения вопроса усыновления ребенка ВИЧ-инфицированным лицом, он считает необходимым установление процедуры подтверждения уполномоченными органами, проводящими государственную политику в сфере социальной защиты населения, что усыновление отвечает интересам ребенка и отсутствует угроза его заражения.

Таким образом, Токторов Э.М. считает целесообразным проявлять определенную осторожность в регулировании вопроса усыновления детей ВИЧ-инфицированными гражданами, где введенные ограничения были установлены исключительно в интересах ребенка.

Иные лица – Курманбаева Аида Маратовна, представитель Министерства юстиции Кыргызской Республики по доверенности, Эгембердиев Амантур Уланбекович, представитель Министерства труда и социального развития Кыргызской Республики по доверенности, Чокморова Умуткан Жусуповна, представитель Республиканского центра «СПИД» Министерства здравоохранения Кыргызской Республики по доверенности, Исраилова Бактыгуль Карыпбековна, представитель Общественного фонда «Страновая сеть женщин, живущих с ВИЧ» по доверенности, представили свои позиции в письменном виде.

Так, в соответствии с мнением представителя Министерства юстиции Кыргызской Республики Курманбаевой А.М., Конституционная палата Верховного суда неоднократно в своих решениях ссылалась на принцип недискриминации, предполагающий созда-

№ 03-Р

ние условий для недопустимости ущемления принадлежащих человеку прав, свобод или обязанностей в зависимости от его социальных либо других качеств.

Вместе с тем, проблема ВИЧ/СПИДа подняла много вопросов, касающихся таких прав человека, как право на свободу от дискриминации, право на жизнь, равенство перед законом, право на частную жизнь, а также право на наивысший достижимый уровень здоровья.

Так, статьей 13 Закона Кыргызской Республики «О ВИЧ/СПИДе в Кыргызской Республике» предусмотрено, что не допускается дискриминация и стигматизация лиц, живущих с ВИЧ/СПИДом и лиц, пострадавших от ВИЧ/СПИДа, а также ущемление их законных интересов, прав и свобод на основании наличия у них ВИЧ-инфекции.

При этом согласно статье 6 вышеуказанного Закона, лица, живущие с ВИЧ/СПИДом, обязаны предпринимать меры по предотвращению передачи ВИЧ-инфекции другому лицу. Заведомое поставление в опасность заражения либо заражение другого лица (или нескольких лиц) ВИЧ лицом, знавшим о наличии у него ВИЧ-инфекции, влечет уголовную ответственность, установленную законодательством Кыргызской Республики.

Исходя из изложенного, Курманбаева А.М. считает, что, несмотря на обязательство государства по ликвидации дискриминации по отношению к людям, живущим с ВИЧ, на законодательном уровне, Перечнем предусмотрена норма, которая дискриминирует ВИЧ-инфицированных людей.

Согласно позиции представителя Министерства труда и социального развития Кыргызской Республики Эгембердиева А.У., в соответствии с Кодексом о детях, каждый ребенок имеет неотъемлемое право на охрану и укрепление здоровья и медико-санитарную помощь, которые обеспечиваются в порядке, предусмотренном законодательством об охране здоровья граждан.

Он считает возможным рассмотрение вопроса усыновления ВИЧ-инфицированными лицами детей, которые уже проживают в семье, связанной родственными отношениями, а также в случаях, если ВИЧ-инфицированное лицо является родственником ребенку, оставшемуся без попечения родителей, тем самым обеспечивая принцип приоритета семейного устройства.

Представитель Республиканского центра «СПИД» Министерства здравоохранения Кыргызской Республики Чокморова У.Ж. отмечает, что в настоящее время ВИЧ-инфекция является длительно текущим хроническим заболеванием, при котором соблюдение четких рекомендаций врача позволяет ВИЧ-инфицированным лицам жить, работать, учиться и рожать детей, не представляя опасности для окружающих.

По ее мнению, ВИЧ-инфекция не является препятствием к усыновлению (удочерению), попечительству, опекунов при таких условиях, когда больной находится постоянно на диспансерном учете

№ 03-Р

под наблюдением врача; регулярно получает антиретровирусную терапию; выполняет все требования врача специалиста; достигает неопределимой вирусной нагрузки, при которой невозможно заражение окружающих.

Представитель Общественного фонда «Страновая сеть женщин, живущих с ВИЧ» Исраилова Б.К. отмечает, что оспариваемая норма ставит людей, живущих с ВИЧ-инфекцией в неравное положение с другими гражданами, бессрочно лишая их права на усыновление (удочерение) лишь только на основании наличия диагноза ВИЧ-инфекция. Помимо прав самих лиц, живущих с ВИЧ-инфекцией, затрагиваются и права супругов, которые могут и не являться носителями инфекционного заболевания. В таком случае, ВИЧ-отрицательный(ая) супруг(а) лишается права на усыновление ребенка, лишь на том основании, что его супруга или супруг имеет данное заболевание, что недопустимо с точки зрения равенства прав граждан.

Кроме того, по мнению Исраиловой Б.К. оспариваемая норма лишает ребенка возможности остаться в кровной семье, в том случае, если у родственника или его супруги(а) установлен диагноз ВИЧ-инфекция, в связи с чем, ребенок будет определен в детский дом, либо в приемную семью, что не может соответствовать принципу наилучшего обеспечения интересов ребенка, гарантированного частью 5 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики.

При этом представитель Общественного фонда «Страновая сеть женщин, живущих с ВИЧ» считает, что запрет людям, живущим с ВИЧ-инфекцией, усыновлять детей, оставшихся без попечения, является дискриминацией, нарушающим принцип равенства, соразмерности и разумности.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики обсудив доводы сторон, выслушав пояснения иных лиц и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу является пункт 39 Перечня заболеваний, при наличии которых лицо не может быть усыновителем, опекуном (попечителем) и приемным родителем, утвержденного Постановлением Правительства Кыргызской Республики от 27 октября 2015 года №733, следующего содержания:

«39. ВИЧ-инфекция, СПИД.».

Постановление Правительства Кыргызской Республики от 27 октября 2015 года №733 «Об утверждении Положения о порядке пере-

№ 03-Р

дачи детей на усыновление (удочерение) гражданам Кыргызской Республики и иностранным гражданам, а также Перечня заболеваний, при наличии которых лицо не может быть усыновителем, опекуном (попечителем) и приемным родителем» опубликовано в газете «Эркин Тоо» от 3 ноября 2015 года №108, внесено в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Конституция Кыргызской Республики определяет семью, как одну из фундаментальных конституционных ценностей, которая находится под особой охраной государства (часть 1 статьи 36). Это конституционное установление предопределяет, что политика Кыргызской Республики, как правового и социального государства, должна быть направлена на создание условий, обеспечивающих поддержку и защиту семьи, как основу общества.

Семья, являясь особой категорией общественных отношений, без которой невозможно существование общества, равно как и государства, выступает важным условием сохранения и развития страны, его благополучия и процветания.

Исходя из этого, Конституция Кыргызской Республики закрепляет, что семья, отцовство, материнство, детство – предмет заботы всего общества и преимущественной охраны законом.

Статья 5 Кодекса Кыргызской Республики о детях определяет понятие семьи как круг лиц, связанных имущественными и личными неимущественными правами и обязанностями, вытекающими из брака, родства, усыновления или иной формы принятия детей на воспитание и призванными способствовать укреплению и развитию семейных отношений.

Учитывая особую роль семьи в развитии и становлении личности, удовлетворении ее духовных потребностей и обусловленную этим конституционную ценность института семьи, государство в правовом регулировании семейных отношений отдает приоритет семейному воспитанию детей. При определенных жизненных обстоятельствах, когда дети лишены родительской заботы, одним из средств обретения семьи служит передача ребенка в семью на воспитание (усыновление/удочерение), под опеку или попечительство, в приемную семью.

Вышеуказанные формы устройства детей, оставшихся без попечения родителей, предусмотренные Кодексом Кыргызской Республики о детях (главы 8, 9, 10), обусловлены необходимостью обеспечения таким детям надлежащих условий для полноценного развития (в том числе эмоционально-психологического), кроме того, в случаях, когда биологическое материнство или отцовство исключено по медицинским показаниям, выступают подспорьем (способствованием) в обретении семьи гражданами, в широком понимании, реализации естественной потребности в осуществлении родительской заботы.

№ 03-Р

3. Конституция Кыргызской Республики провозглашает, что ребенок имеет право на уровень жизни, необходимый для его физического, умственного, духовного, нравственного и социального развития. Ответственность за обеспечение условий жизни, необходимых для развития ребенка несут каждый из родителей или другие лица, воспитывающие ребенка, в пределах своих способностей и финансовых возможностей (части 2, 3 статьи 36).

Безусловно оправданным является установление законодателем особых требований к лицу, желающему стать усыновителем, опекуном (попечителем) и приемным родителем ввиду того, что дети, как следует из Решения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 18 июня 2020 года, это наиболее уязвимая и менее защищенная категория населения, обеспечение прав которых является первоочередной задачей государства. В этой связи принятие решений и определение государственной политики в сфере прав ребенка предполагают необходимость полноценной реализации принципа наилучших интересов ребенка, закрепленного в части 5 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики.

При осуществлении правового регулирования вопросов усыновления (удочерения) важно учитывать требования международно-правовых актов, которые в соответствии с частью 3 статьи 6 Конституции являются составной частью правовой системы Кыргызской Республики.

Конвенция о правах ребенка, признавая, что ребенку для полного и гармоничного развития его личности нужно расти в семейном окружении, в атмосфере счастья, любви и понимания, обязывает подписавшие ее государства обеспечивать детям необходимые для их благополучия защиту и заботу, принимать все надлежащие законодательные, административные и другие меры для осуществления их прав, включая право каждого ребенка на уровень жизни, требуемый для его физического, умственного, духовного, нравственного и социального развития (преамбула, пункт 2 статьи 3, статья 4 и пункт 1 статьи 27).

Согласно принятой Генеральной Ассамблеей ООН Декларации прав ребенка (Резолюция 1386 (XIV) от 20 ноября 1959 года) и Декларации о социальных и правовых принципах, касающихся защиты и благополучия детей, особенно при передаче детей на воспитание и их усыновления на национальном и международном уровнях (Резолюция 41/85 от 3 декабря 1986 года), ребенок ввиду его физической и умственной незрелости, нуждается в специальной охране и постоянной заботе, включая надлежащую правовую защиту, а наилучшее обеспечение интересов ребенка и его потребность в любви должны являться главным соображением при рассмотрении всех вопросов, связанных с передачей ребенка для заботы о нем не его собственными родителями.

№ 03-Р

Усыновление (удочерение) является наиболее предпочтительной формой устройства детей, оставшихся без попечения родителей, которое согласно статье 44 Кодекса Кыргызской Республики о детях выступает мерой защиты прав и законных интересов ребенка, который лишен родительской заботы в своем семейном окружении, допускающееся только как подходящий способ защиты прав детей, в интересах детей, лишенных родительской заботы в своем семейном окружении, а также в наилучших интересах детей.

Одновременно с этим, усыновление (удочерение) выступает как гарантия обеспечения ребенку права на достойную жизнь, семейное окружение, как естественную среду для роста и развития. При устройстве ребенка, оставшегося без попечения, также учитывается этническое происхождение, принадлежность к определенной религии и культуре, родной язык ребенка, возможность обеспечения преемственности в его воспитании и образовании.

Порядок передачи детей на усыновление (удочерение) гражданам Кыргызской Республики, постоянно проживающим на территории Кыргызской Республики, гражданам Кыргызской Республики, постоянно проживающим за пределами Кыргызской Республики, иностранным гражданам, а также порядок осуществления контроля за условиями жизни и воспитания детей в семьях усыновителей, определяются Правительством Кыргызской Республики (часть 2 статьи 45 Кодекса о детях). Определяя круг лиц, которые могут быть усыновителями, пункт 6 части 1 статьи 48 Кодекса о детях исключает возможность усыновления (удочерения) для лиц, которые по состоянию здоровья не могут осуществлять родительские права. На основе этого Правительство Кыргызской Республики приняло Постановление от 27 октября 2015 года №733, которым утвердило Перечень заболеваний, при наличии которых лицо не может быть усыновителем, опекуном (попечителем) и приемным родителем. Пункт 39 данного Перечня относит к таким заболеваниям ВИЧ-инфекцию, СПИД.

4. Конституция Кыргызской Республики, провозглашая человека, его права и свободы высшей ценностью, устанавливает, что они определяют смысл и содержание деятельности всех государственных органов, органов местного самоуправления и их должностных лиц, и гарантирует каждому право на охрану здоровья (преамбула, часть 1 статьи 16, часть 1 статьи 47).

Указанное конституционное установление, закрепляя данное право, исходит, прежде всего, из того, что здоровье человека является высшим неотчуждаемым благом, без которого утрачивают свое значение многие другие блага и ценности, поэтому его сохранение и укрепление играют основополагающую роль, как в жизни каждого человека, так и в жизни общества и государства.

Правовое регулирование вопросов охраны здоровья граждан предусмотрено Законом Кыргызской Республики «Об охране здоровья граждан в Кыргызской Республике», определяющим совокуп-

№ 03-Р

ность мер политического, экономического, правового, социального, культурного, научного, экологического, медицинского, санитарно-гигиенического и противоэпидемического характера, направленных на сохранение и укрепление физического и психического здоровья каждого человека, предоставление ему медицинской помощи в случае утраты здоровья.

Законодательную основу осуществления государственной политики в области предупреждения распространения ВИЧ/СПИДа на территории Кыргызской Республики, обеспечения системы мероприятий по защите прав лиц, живущих с ВИЧ/СПИДом, безопасности граждан Кыргызской Республики составляет Закон Кыргызской Республики «О ВИЧ/СПИДе в Кыргызской Республике», устанавливающий государственные гарантии по социальной поддержке лиц, живущих с ВИЧ/СПИДом.

Закон Кыргызской Республики «О ВИЧ/СПИДе в Кыргызской Республике» устанавливает лиц, зараженных вирусом иммунодефицита человека как на стадии отсутствия проявлений болезни, так и на стадии глубокого поражения иммунной системы, вызванного вирусом иммунодефицита человека как лиц, живущих с ВИЧ/СПИДом.

Запрет на усыновление (удочерение) указанными лицами направлен на предупреждение возможного неблагоприятного воздействия таких лиц на жизнь, физическое и психическое здоровье усыновляемых (удочеряемых) детей, на формирование их как личностей. В основе данного законодательного ограничения лежит принцип максимального обеспечения интересов ребенка.

В то же время, на сегодняшний день общепризнано, что при проведении антиретровирусной терапии качество и продолжительность жизни ВИЧ-положительных людей повышается и практически не отличается от жизни ВИЧ-отрицательных людей. К тому же лицо, которое проходит терапию, достигает нулевой вирусной нагрузки, вследствие чего, не способно инфицировать других людей в бытовых условиях.

Кроме того, по определению Всемирной Организации Здравоохранения передача ВИЧ-инфекции не происходит через воздух, при обычных повседневных контактах или при совместном пользовании личными предметами и употреблении продуктов питания, а лишь в конкретных случаях, которые носят частный характер.

Таким образом, каких-либо оснований для введения особых ограничений для лиц, живущих с ВИЧ-инфекцией с учетом первоначальных стадий заболевания, а также при соблюдении медицинских предписаний, не усматривается.

5. Конституция Кыргызской Республики провозглашает, что никто не может подвергаться дискриминации по признаку пола, расы, языка, инвалидности, этнической принадлежности, вероисповедания, возраста, политических или иных убеждений, образования,

№ 03-Р

происхождения, имущественного или иного положения, а также других обстоятельств (часть 2 статьи 16), в том числе, обусловленных различными заболеваниями.

В Решении от 16 сентября 2020 года Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики отметила, что установление социальной справедливости в обществе является стержневой задачей органов государственной власти, местного самоуправления и их должностных лиц, выполнение которой требует внедрения во все сферы жизнедеятельности человека принципа всеобщего равенства. Это означает признание равной ценности каждой личности, предоставление индивидам равных возможностей в приобретении одинакового по объему и содержанию прав и обязанностей, а также способов их реализации и защиты.

Определенно, рассматриваемая категория граждан является социально уязвимой, обусловленной диагнозом ВИЧ/СПИД и сопутствующими этому негативными последствиями в социальном, физическом и психо-эмоциональном состоянии. Это усугубляется тем, что общество подвергает непринятию данную категорию лиц в социум, что, в свою очередь, неблагоприятным образом отражается на всех сферах их жизни.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики отмечает, что законодателю, при введении тех или иных ограничений, обусловленных конституционно одобряемыми целями, следует руководствоваться конституционным принципом соразмерности и основанными на нем требованиями адекватности и пропорциональности используемых правовых средств. Другими словами, вводимые им ограничения, вытекающие из Конституции и находящиеся под защитой государства, право на усыновление детей не должно влечь несоразмерного, не согласующегося с конституционным статусом личности ограничения конституционных прав в указанной сфере и, тем самым, препятствовать надлежащему обеспечению как интересов семьи в целом, так и интересов усыновляемого (удочеряемого) ребенка.

Предоставление возможности усыновления (удочерения) лицам, живущим с ВИЧ/СПИДом, позволит детям, оставшимся без родительского попечения, обрести полноценную семью, являющейся основополагающим условием повышения уровня жизни ребенка, необходимого для его физического, умственного, духовного, нравственного и социального развития (части 1, 2 статьи 36 Конституции), тем более, при наличии родственной связи между усыновителями и усыновляемыми, а также фактически сложившегося совместного проживания.

Относительно приоритета права на усыновление (удочерение) родственниками ребенка, оставшегося без попечения родителей, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в своем Решении от 18 июня 2020 года отмечала, что в семейных правоотношениях одним из определяющих юридических фактов явля-

№ 03-Р

ется родство, объединяющее субъектов права в силу происхождения их друг от друга (либо от общего предка), удостоверенное в установленном законом порядке. Родственные узы или уже сложившиеся отношения с опекунами и попечителями способны создать более благоприятную среду, способной обеспечить ребенку быструю социальную адаптацию и повышенный уровень его защиты.

Таким образом, оспариваемый пункт 39 Перечня заболеваний, при наличии которых лицо не может быть усыновителем опекуном (попечителем) и приемным родителем, устанавливающий заболевание – ВИЧ/СПИД как основание для отказа в усыновлении (удочерении) детей, оставшихся без попечения родителей, является несоразмерным ограничением права каждого на недискриминацию, гарантированного Конституцией Кыргызской Республики.

При этом нормотворческому органу следует выработать необходимые критерии усыновления (удочерения) лицами, живущими с ВИЧ/СПИДом, и учитывающие, прежде всего, наилучшие интересы ребенка, а также состояние и возможности ВИЧ-инфицированного лица по обеспечению соответствующего уровня жизни ребенка, без угрозы причинения вреда здоровью усыновляемого (удочеряемого).

На основании изложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 7 и 8 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

РЕШИЛА:

1. Признать пункт 39 Перечня заболеваний, при наличии которых лицо не может быть усыновителем, опекуном (попечителем) и приемным родителем, утвержденного Постановлением Правительства Кыргызской Республики от 27 октября 2015 года №733, противоречащим частям 1, 2 статьи 16, части 1, абзацу первому части 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

3. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

4. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

по делу о проверке конституционности нормативного положения части 3 статьи 430 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженного словами «не подлежат пересмотру в кассационном порядке решения суда апелляционной инстанции, вынесенные по жалобам на постановления следственного судьи», в связи с обращением Вахитова Валерьяна Ахметовича, представляющего интересы Аматава Турсунбека Осековича

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего – Дуйшеева К.А., судей Бобукеевой М.Р., Жумабаева Л.П., Касымалиева М.Ш., Кыдырбаева К.Дж., Осмонбаева Э.Ж., Саалаева Ж.И., Шаршеналиева Ж.А., при секретаре Аблакимове К.А., с участием:

стороны-ответчика – Орозобек уулу Максата, представителя Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности,

иных лиц – Чилдебаева Таштемира Абазовича, представителя Аппарата Президента Кыргызской Республики по доверенности, Абдыраева Бакыта, представителя Правительства Кыргызской Республики по доверенности, Искакова Эркина Бакбууровича, представителя Верховного суда Кыргызской Республики по доверенности, Альчиева Рысбека Карагуловича, представителя Генеральной прокуратуры Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1, 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37, 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности нормативного положения части 3 статьи 430 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженного словами «не подлежат пересмотру в кассационном порядке решения суда апелляционной инстанции, вынесенные по жалобам на постановления следственного судьи».

Поводом к рассмотрению данного дела явилось ходатайство Вахитова В.А., представляющего интересы Аматава Т.О.

Основанием к рассмотрению дела явилась обнаружившаяся неопределённость в вопросе о том, соответствует ли Конституции Кыргызской Республики нормативное положение части 3 статьи 430 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженное словами «не подлежат пересмотру в кассационном порядке решения суда апелляционной инстанции, вынесенные по жалобам на постановления следственного судьи».

Заслушав информацию судьи-докладчика Шаршеналиева Ж.А., проводившего подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

№ 04-Р

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 22 июля 2020 года поступило ходатайство Вахитова В.А., представляющего интересы Аматава Т.О., о проверке соответствия нормативного положения части 3 статьи 430 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики (далее – УПК), выраженного словами «не подлежат пересмотру в кассационном порядке решения суда апелляционной инстанции, вынесенные по жалобам на постановления следственного судьи», частям 2, 3, пункту 1 части 4, пунктам 1, 8 части 5 статьи 20, статье 40 Конституции Кыргызской Республики.

Как следует из ходатайства и приложенных к нему материалов, 25 ноября 2019 года постановлением следственного судьи Ошского городского суда в удовлетворении жалобы Вахитова В.А. о признании незаконным постановления заместителя начальника следственного отдела Главного управления Государственного комитета национальной безопасности Кыргызской Республики по городу Ош и Ошской области от 30 сентября 2019 года о прекращении досудебного производства было отказано.

Определением судебной коллегии Ошского областного суда по уголовным делам и делам об административных правонарушениях от 23 декабря 2019 года вышеназванное постановление Ошского городского суда оставлено без изменения. Кроме того, в вышеуказанном определении судебной коллегии было отмечено, что оно обжалованию не подлежит.

В связи с этим субъект обращения считает, что оспариваемая норма, исключая возможность кассационной проверки Верховным судом законности и обоснованности судебных решений, рассматривающих вопросы о применении пыток, ограничивает гарантированное частью 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики право гражданина на судебную защиту.

Вахитов В.А., ссылаясь на пункт 1 части 4, пункты 1 и 8 части 5 статьи 20 Конституции, отмечает, что право на судебную защиту не подлежит никакому ограничению. Ограничение права гражданина на судебную защиту в случае применения к нему пыток, приводит к нарушению статьи 16 Конституции, которая определяет, что права и свободы человека относятся к высшим ценностям Кыргызской Республики.

Как полагает заявитель, указанная конституционная норма предоставляет лицу возможность добиваться исправления ошибок, допущенных судами, и проверки вышестоящими судами законности и обоснованности решений, принимаемых нижестоящими судебными инстанциями, поскольку правосудие, по своей сути, признается таковым лишь при условии, если оно отвечает требованиям справедливости и обеспечивает эффективное восстановление в правах.

№ 04-Р

Субъект обращения, ссылаясь на правовые позиции Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, изложенные в её решениях от 9 декабря 2015 года, 24 января 2018 года, 1 ноября 2018 года и 26 июня 2019 года, отмечает, что право на судебную защиту не может быть ограничено ни при каких обстоятельствах.

Далее Вахитов В.А. приводит в обоснование своих доводов статью 13 Конвенции против пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания (Кыргызская Республика присоединилась Законом от 26 июля 1996 года №46), согласно которой каждое государство-участник обеспечивает любому лицу, утверждающему о применении к нему пыток на любой территории, находящейся под юрисдикцией этого государства, право на предъявление его компетентным властям соответствующей жалобы, а также быстрое и беспристрастное ее рассмотрение.

Заявитель полагает, что государство не только должно воздерживаться от применения пыток или других видов жестокого обращения, но и предотвращать их применение, предоставляя возможность обжалования решения суда в кассационном порядке.

По его мнению, оспариваемое нормативное положение содержит ограничение права на судебное обжалование постановлений и определений судов первой и второй инстанций по делам о пытках и другим бесчеловечным, жестоким или унижающим достоинство видам обращения или наказания, следовательно, нарушает конституционное право граждан на личную неприкосновенность и право на доступ к правосудию.

На основании изложенного, субъект обращения просит признать оспариваемое нормативное положение противоречащим Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей от 3 сентября 2020 года ходатайство заявителя было принято к производству для проверки нормативного положения части 3 статьи 430 УПК, выраженного словами «не подлежат пересмотру в кассационном порядке решения суда апелляционной инстанции, вынесенные по жалобам на постановления следственного судьи», на соответствие частям 2, 3, пункту 8 части 5 статьи 20 и абзацу первому части 1 статьи 40 Конституции.

В судебном заседании Вахитов В.А. поддержал свои требования и просил их удовлетворить.

Представитель стороны-ответчика Орозобек уулу М. не согласился с доводами субъекта обращения и считает, что оспариваемое нормативное положение не противоречит Конституции.

Он отмечает, что уголовно-процессуальное законодательство функцию обеспечения надлежащего контроля за законностью в ходе досудебного производства и ограничением прав и свобод граждан на возлагает на следственного судью.

№ 04-Р

По его мнению, законодатель, учитывая риск вынесения ошибочных решений следственным судьёй в рамках судебного контроля и в целях повышения качества правосудия, предусмотрел порядок повторного рассмотрения дела вышестоящим судом. Так, при разработке вышеуказанного Кодекса был учтён опыт других стран в части оптимизации пересмотра судебных актов и установлен предел обжалования решения следственного судьи, что в свою очередь, исключает злоупотребление правом на обжалование и ускоряет разрешение спора и исполнение судебного акта.

Представитель стороны-ответчика утверждает, что в соответствии со статьёй 390 УПК приговор, не вступивший в законную силу, а также иные судебные акты суда первой инстанции могут быть обжалованы сторонами в апелляционном порядке. В апелляционном порядке могут быть обжалованы также постановления следственного судьи.

Представитель Аппарата Президента Кыргызской Республики Чилдебаев Т.А. считает, что оспариваемое нормативное положение противоречит Конституции Кыргызской Республики и отметил следующее.

Осуществление судебного контроля в досудебном производстве должно обеспечивать реализацию прав участников процесса, ограждать их от незаконных действий должностных лиц и органов, выполняющих функцию уголовного преследования. В этой связи, пунктом 41 статьи 5 УПК предусмотрен институт следственного судьи, который обеспечивает законность процессуальных действий и решений правоохранительных органов.

Чилдебаев Т.А. ссылается на правовую позицию Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, изложенную в её Решении от 11 сентября 2019 года, раскрывающую сущность права на обжалование судебного решения. В частности, в указанном Решении было отмечено, что право на обжалование судебного решения является одной из составляющих права на судебную защиту и носит абсолютный характер, не может быть ограничено по кругу лиц либо по иным обстоятельствам, поскольку незаконный, необоснованный или несправедливый судебный акт не может служить средством судебной защиты.

В связи с чем, Чилдебаев Т.А. считает, что оспариваемое нормативное положение ограничивает право граждан на судебную защиту.

Представитель Правительства Кыргызской Республики Абдыраев Б. полагает, что оспариваемая норма была внесена в качестве меры, ограничивающей злоупотребление сторонами правом обжалования, а также в целях исключения волокиты при рассмотрении дел.

По мнению Абдыраева Б., данное ограничение является превентивной нормой, препятствующей необоснованному увеличению количества заявлений о пересмотре судебных актов в кассационном порядке, исключающей возможность злоупотребления правом. Наряду с этим, сторонам предоставлено право обжалования постановления

№ 04-Р

следственного судьи в апелляционном порядке, что является реализацией конституционной гарантии права на судебную защиту лица, подавшего жалобу или представление.

В этой связи Абдыраев Б. просил в удовлетворении ходатайства Вахитова В.А. отказать.

Представитель Верховного суда Кыргызской Республики Искаков Э.Б. не согласился с доводами обращающейся стороны и выразил следующую позицию.

Согласно пунктам 3, 8 части 5 статьи 20 Конституции право на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом и право на судебную защиту не подлежат никаким ограничениям. По его мнению, реализация указанных конституционных положений обеспечивается УПК, в частности, часть 1 статьи 390 УПК предусматривает право апелляционного обжалования приговора, а также иных судебных актов суда первой инстанции сторонами по делу.

Также он отметил, что право на рассмотрение дела вышестоящим судом не означает возможность обжалования решений следственного судьи и суда первой инстанции во всех судебных инстанциях, предусмотренных процессуальным законодательством. Устанавливая возможность обжалования судебных актов в апелляционном порядке, законодатель исходил из того, что указанные заявителем судебные акты, выносимые следственными судьями, являются промежуточными для разрешения дела по существу, не влияющими на окончательность подлежащего принятию решения.

Искаков Э.Б. полагает, что содержание ходатайства свидетельствует о неверном понимании заявителем института следственного судьи, круг полномочий которого ограничен досудебным производством, а также автором обращения оставлены без внимания требования норм действующего УПК в части строго ограниченных сроков мер пресечения, неразрывно связанных со сроками досудебного и судебного разбирательства, и исключающих искусственную волокиту при рассмотрении дела.

Законодатель устанавливает такие институциональные и процедурные условия пересмотра ошибочных судебных актов, которые отвечали бы требованиям процессуальной эффективности, экономии в использовании средств судебной защиты, исключали бы возможность затягивания или необоснованного возобновления судебного разбирательства и, тем самым, обеспечивали бы справедливость судебного решения.

Представитель Генеральной прокуратуры Кыргызской Республики Альчиев Р.К. считает, что установление одноуровневого или многоуровневого судебного контроля, имеющего сервисный характер в системе уголовного правосудия, является исключительной прерогативой государства, которому принадлежит решающая роль в формировании права, определяющего и устанавливающего соответствующие механизмы регулирования в зависимости от многих факторов, в

№ 04-Р

том числе и от степени вторжения в сферу прав, свобод и интересов индивида, и соразмерности расходов и усилий государства, необходимых для их защиты.

По его мнению, стабильность правовой системы в государстве гарантируется в том числе и стабильностью судебных актов, необходимых для нормального функционирования механизма правового регулирования.

Вместе с тем как отмечает представитель Генеральной прокуратуры, законодательное установление многоуровневой проверки судебных актов в рамках судебного контроля увеличивает риск утраты их исключительности, неопровержимости, преюдициальности и обязательности, и может стать основанием для очевидных претензий к системе уголовного судопроизводства, источником бесконечной волокиты, лишаящей правосудие надлежащей силы.

Так, установленный реформированным уголовно-процессуальным законодательством механизм, ограничивший количество проверочных судебных инстанций в данном случае является одним из инструментов совершенствования эффективности и показателем стремления к более рациональному порядку уголовного судопроизводства. В то же время, наличие вышеуказанного механизма пересмотра решений суда первой инстанции в рамках судебного контроля, предусмотренного уголовно-процессуальным законом, является проявлением должного уровня судебной защиты, указывающего на наличие гарантий права на личную неприкосновенность.

С учётом изложенного, Альчиев Р.К. считает, что оспариваемое нормативное положение не противоречит Конституции Кыргызской Республики.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, позиции иных лиц, и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу является нормативное положение части 3 статьи 430 УПК, выраженное словами «не подлежат пересмотру в кассационном порядке решения суда апелляционной инстанции, вынесенные по жалобам на постановления следственного судьи», изложенное в следующей редакции:

«Статья 430. Пересмотр судебных решений в кассационном порядке

3. Не подлежат пересмотру в кассационном порядке вступившие в законную силу судебные решения первой инстанции, не обжалованные в апелляционном порядке, а также решения суда апелля-

№ 04-Р

ционной инстанции, вынесенные по жалобам на постановления следственного судьи.».

Уголовно-процессуальный кодекс Кыргызской Республики принят в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликован в газете «Эркин-Тоо» 15 февраля 2017 года №23-28, внесён в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Конституционные ценности, гарантированные Основным Законом, определяют вектор поступательного развития к правовому, социальному, демократическому государству на основе приоритета прав и свобод человека и гражданина (часть 1 статьи 16 Конституции). Соответственно этому, они могут быть ограничены лишь в исключительных случаях и только в конституционно-значимых целях (часть 2 статьи 20 Конституции). При этом Основной Закон определяет перечень прав и свобод человека, которые не подлежат никаким ограничениям, в число которых входит право на судебную защиту и право на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом (пункты 3, 8 части 5 статьи 20).

Конституционная гарантия права каждого на судебную защиту соотносится и с положениями Всеобщей декларации прав человека (статья 8, 29), Международного пакта о гражданских и политических правах (статьи 2, 14), в соответствии с которыми «государство обязано обеспечить осуществление права на судебную защиту, которая должна быть справедливой, компетентной, полной и эффективной».

По смыслу вышеназванных конституционных положений и международных правовых актов, являющихся в силу части 3 статьи 6 Конституции составной частью правовой системы Кыргызской Республики, право каждого на судебную защиту подразумевает предоставление посредством законодательных мер возможности всякому заинтересованному лицу обратиться в суд в целях защиты нарушенного или оспоренного права, или охраняемого законом интереса.

Недопустимость ограничения права на судебную защиту и права на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом предполагает, что у лиц должна быть возможность обращения в суд по любому вопросу, если только само лицо не откажется от этого права, а также возможность обжалования состоявшегося судебного акта в вышестоящий суд.

3. Установленная уголовно-процессуальным законодательством Кыргызской Республики система правил, регулирующая производство по уголовному делу, его расследование и разрешение, наряду с защитой прав и законных интересов потерпевшей стороны, обеспечивает также защиту каждой личности от незаконного и необоснованного обвинения, осуждения и ограничения прав и свобод.

Досудебное производство, как стадия уголовного судопроизводства, охватывает момент регистрации заявления, сообщения о преступлении или проступке в Едином реестре преступлений и проступков вплоть до направления прокурором материалов дела в суд

№ 04-Р

для рассмотрения по существу. В рассматриваемом аспекте досудебное производство по уголовным делам проводится в форме следствия следователями, руководителями следственных подразделений и групп, а также прокурорами (далее – уполномоченные должностные лица).

Фундаментальные принципы уголовного судопроизводства, в том числе принципы верховенства права и обжалования процессуальных действий/бездействий и решений, равным образом распространяются и на процессуальные действия/бездействия и решения, осуществляемые в ходе досудебного производства по уголовным делам.

В свою очередь, обладание правом на обжалование процессуальных действий/бездействий и решений является важнейшей гарантией, позволяющей гражданам и иным лицам добиваться реализации своих прав и интересов. Особое значение оно приобретает именно в досудебном производстве по уголовным делам, поскольку деятельность уполномоченных должностных лиц на этой стадии в большей степени сопряжена с уголовно-процессуальным принуждением и ограничением конституционных прав и свобод человека.

Воплощение в жизнь гарантированного частью 1 статьи 40 Конституции права на судебную защиту на этапе досудебного производства осуществлено путём закрепления в уголовно-процессуальном законодательстве института следственного судьи, осуществляющего судебный контроль, в том числе за законностью процессуальных действий/бездействий и решений уполномоченных должностных лиц (пункт 41 статьи 5, часть 8 статьи 28, часть 2 статьи 30 УПК).

Функционирование указанного института является важной гарантией реализации права каждого на защиту от незаконных действий и произвола со стороны правоохранительных органов. Следственный судья не разрешает вопрос о виновности или невиновности обвиняемого. Соответственно, осуществляемый им судебный контроль является самостоятельной функцией судебной власти, направленной, прежде всего, на незамедлительное восстановление нарушенных прав и законных интересов личности на стадии досудебного производства.

В соответствии с действующим уголовно-процессуальным законодательством судебный контроль в досудебном производстве осуществляется в превентивном и последующем порядках. Превентивный судебный контроль направлен на осуществление контроля за проведением процессуальных действий, ограничивающих конституционные права и свободы человека в уголовном судопроизводстве, тогда как последующий судебный контроль направлен на восстановление незаконно и/или необоснованно нарушенных конституционных прав и свобод. Иными словами, когда по уголовному делу возникает необходимость ограничения конституционных прав и свобод, реализуется превентивный судебный контроль за процессуальными решениями и действиями уполномоченных должностных лиц, а в тех случаях, когда их решения уже состоялись или процессуальные

№ 04-Р

действия ими уже реализованы, то осуществляется последующий судебный контроль.

Заложенный законодателем в части 2 статьи 31 УПК судебный контроль является последующим, когда следственный судья рассматривает жалобы участников уголовного судопроизводства, в том числе на действия/бездействия и решения уполномоченных должностных лиц.

По результатам рассмотрения жалобы следственный судья признает действия/бездействия или решения соответствующего уполномоченного должностного лица незаконным или необоснованным, отменяет их или обязывает устранить допущенное нарушение, либо оставляет жалобу без удовлетворения.

В то же время это вовсе не означает, что отклонения от целевых установок судебного контроля досудебного производства невозможны, поскольку следственный судья также как и любой другой человек, не огражден от совершения ошибок. Природа судебных ошибок обусловлена не только сложностями выяснения действительности фактических обстоятельств дела, но и сложностью правоприменения. Именно поэтому, Основной Закон требует введения в правовой системе надлежаще функционирующего механизма их исправления и устранения посредством повторного рассмотрения дела вышестоящим судом.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в своем Решении от 21 октября 2020 года отмечала, что установление наличия судебной ошибки возможно исключительно посредством пересмотра и оценки судебного акта вышестоящим судебным органом. Именно это обстоятельство является первопричиной функционирования институтов повторного рассмотрения дела вышестоящим судом (апелляция) и пересмотра судебных актов в порядке кассации.

В соответствии со статьей 400 УПК вынесенное следственным судьей постановление может быть обжаловано в апелляционном порядке. При этом правом обжалования обладают подозреваемый, обвиняемый, их защитники, потерпевший, его представитель, а также прокурор (часть 3 статьи 390 УПК).

Таким образом, законодатель, внедрив институт следственного судьи и предоставив ему полномочия по осуществлению превентивного и последующего судебного контроля, охватывающего весь объем досудебного производства, реализовал конституционную установку об обеспечении каждому права на судебную защиту. А, предоставив возможность обжалования постановления следственного судьи в апелляционном порядке, воплотил в жизнь конституционную гарантию о праве каждого на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом.

4. Верховный суд является высшим судебным органом по гражданским, уголовным, экономическим, административным и иным делам и осуществляет пересмотр судебных актов судов по обраще-

№ 04-Р

ниям участников судебного процесса в порядке, определяемом законом (статья 96 Конституции). Развивая данное конституционное положение, часть 1 статьи 14 Закона «О Верховном суде Кыргызской Республики и местных судах» определяет, что Верховный суд осуществляет пересмотр судебных актов местных судов по жалобам участников процесса в кассационном порядке.

Институт кассационного производства, являясь одним из действенных механизмов исправления судебных ошибок, выступает важнейшей гарантией защиты прав и свобод человека, а в случае их нарушения нижестоящими судами – основным способом их восстановления. При этом главной задачей кассационной судебной инстанции является проверка правильности применения норм материального и процессуального права и посредством этого – установление единой правоприменительной практики, отвечающей конституционным принципам справедливости и законности.

5. Досудебное производство по уголовным делам завершается составлением одного из следующих процессуальных решений: обвинительного акта, постановления о применении принудительных мер медицинского характера либо постановления о прекращении уголовного дела.

Полномочия следственного судьи по своему содержанию охватывают широкий спектр процессуальных действий и решений по уголовному делу, которые имеют различные значения и последствия. Большинство решений следственного судьи по делам, которые с обвинительным актом поступают в суд, так или иначе, становятся предметом судебной оценки с точки зрения их законности и обоснованности, вплоть до высшей кассационной инстанции.

Однако постановления следственного судьи, принятые по жалобам на решения уполномоченного должностного лица о прекращении уголовного дела в досудебном производстве, в силу оспариваемого нормативного положения, не подлежат пересмотру в кассационном порядке.

Решение о прекращении уголовного дела в досудебном производстве принимается уполномоченным должностным лицом самостоятельно и означает прекращение всех процессуальных действий по делу. Указанное решение ставит точку в расследовании отдельного события, привлечшего в свое время внимание государства с точки зрения своей возможной противоправностью. Иными словами, рассматриваемое решение является результатом окончательной оценки уполномоченных должностных лиц, которые также могут допускать ошибки, существенно затрагивающие права и законные интересы индивидов, и относящиеся к сфере единообразного применения норм материального и процессуального права.

Учитывая это, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики считает, что установленная законодателем система обжалования постановлений уполномоченных должностных лиц о прекращении уголовного дела в досудебном производстве является

№ 04-Р

недостаточной в вопросе обеспечения каждого правом на эффективное восстановление в правах через суд.

Соответственно, указанные процессуальные решения не должны ограничиваться оценкой следственного судьи и апелляционной инстанции, а должны проходить через все установленные законодательством стадии системы пересмотра судебных актов, включая кассационную инстанцию.

Лишь в таком случае реализация конституционных гарантий о праве на судебную защиту и его неотъемлемой части – права на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом, может считаться полноценной.

На основании изложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики,

РЕШИЛА:

1. Признать нормативное положение части 3 статьи 430 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженное словами «не подлежат пересмотру в кассационном порядке решения суда апелляционной инстанции, вынесенные по жалобам на постановления следственного судьи», противоречащим частям 2, 3, пунктам 3, 8 части 5 статьи 20 и абзацу первому части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики в той мере, в какой имеет распространение на постановление следственного судьи, принятое по результатам рассмотрения жалобы на решение уполномоченного должностного лица о прекращении уголовного дела в досудебном производстве.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

3. Правительству Кыргызской Республики инициировать соответствующие изменения в действующее законодательство, вытекающие из мотивировочной части настоящего Решения.

4. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

5. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

по делу о проверке конституционности частей 2, 3 статьи 85 Закона Кыргызской Республики «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности», в части, обязывающей получение любым физическим или юридическим лицом предварительного разрешения Национального банка на приобретение акций или доли юридического лица, владеющего 10 и более процентами голосующих акций какого-либо банка, а также части 9 статьи 86 данного Закона, в связи с обращением Таштемир уулу Эркина

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего – Дуйшеева К.А., судей Бобукеевой М.Р., Жумабаева Л.П., Касымалиева М.Ш., Кыдырбаева К.Дж., Осмонбаева Э.Ж., Саалаева Ж.И., Шаршеналиева Ж.А., при секретаре Джолгокпаевой С.А., с участием:

обращающейся стороны – Таштемир уулу Эркина, представителей по доверенности Каргабаева Исламбека Ажыгуловича, Джумабаевой Чолпон Замирбековны, Карыпова Марата Курманбековича;

стороны-ответчика – Бектуровой Венеры Шаршеналиевны, Шавралиевой Гульмиры Орозбаевны, Ырысбекова Талантбека Ырысбековича, представителей Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц – Давлесова Батырбека Насыровича, представителя Аппарата Президента Кыргызской Республики по доверенности; Абдыраева Бакыта, Токторова Элдара Майрамбековича, представителей Центра судебного представительства Правительства Кыргызской Республики; Курманбаевой Аиды Маратовны, представителя Министерства юстиции Кыргызской Республики по доверенности; Мулкубатовой Назгуль Рысбековны, Иманходжаева Ильяра Акбаровича, Тайлакова Эмира Балтабаевича, представителей Национального банка Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1 и 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37, 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности частей 2, 3 статьи 85 Закона Кыргызской Республики «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности», в части, обязывающей получение любым физическим или юридическим лицом предварительного разрешения Национального банка на приобретение акций или доли юридического лица, владеющего 10 и более процентами голосующих акций какого-либо банка.

№ 05-Р

Поводом к рассмотрению данного дела явилось ходатайство Таштемир уулу Эркина.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствуют ли Конституции Кыргызской Республики части 2, 3 статьи 85 Закона Кыргызской Республики «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности», в части, обязывающей получение любым физическим или юридическим лицом предварительного разрешения Национального банка на приобретение акций или доли юридического лица, владеющего 10 и более процентами голосующих акций какого-либо банка, а также часть 9 статьи 86 данного Закона.

Заслушав информацию судьи-докладчика Шаршеналиева Ж.А., проводившего подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 4 января 2020 года поступило ходатайство Таштемир уулу Э. о проверке соответствия нормативного положения «косвенное владение», изложенного в части 1, в пункте 1 части 5, а также части 6 статьи 85 Закона Кыргызской Республики «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности» статье 18, частям 2, 3 статьи 20, частям 1, 2 статьи 42, статье 105 Конституции Кыргызской Республики.

Как следует из ходатайства, согласно статье 105 Конституции Кыргызской Республики Национальный банк осуществляет надзор за банковской системой Кыргызской Республики, определяет и проводит денежно-кредитную политику в Кыргызской Республике, разрабатывает и осуществляет единую валютную политику, обладает исключительным правом проведения эмиссии денежных знаков, реализует различные формы и принципы банковского финансирования.

Таштемир уулу Э. считает, что Конституцией Кыргызской Республики определен исчерпывающий перечень полномочий Национального банка. В соответствии с частью 1 статьи 1 Закона «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности» банковское законодательство регулирует отношения в сфере осуществления банковской деятельности, проведения денежно-кредитной и валютной политики, функционирования платежной системы (банковские правоотношения), а также правовой статус, компетенцию, взаимоотношения и ответственность участников банковских правоотношений.

Статьей 17 данного Закона определены функции и полномочия Национального банка, в частности, его полномочие по надзору за банковской системой Кыргызской Республики, в том числе за

№ 05-Р

деятельностью банков и иных юридических лиц, поднадзорных Национальному банку.

Вместе с тем как отмечает заявитель, в обозначенном Законе также содержатся нормы, которые регулируют правоотношения, правовой статус, компетенцию, взаимоотношения и ответственность субъектов права, не являющихся участниками банковских правоотношений и не поднадзорных Национальному банку. По его мнению, данные нормы значительно расширяют полномочия Национального банка, определенные статьей 105 Конституции, тем самым позволяют Национальному банку осуществлять надзор за деятельностью граждан и юридических лиц, не входящих в банковскую систему.

Так, согласно части 1 статьи 85 Закона «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности» пороговое участие в капитале банка – это единоличное либо совместно с другими лицами, прямое или косвенное владение или управление десятью и более, двадцатью и более, тридцатью тремя и более, пятьюдесятью и более, шестьюдесятью семью и более процентами голосующих акций банка (пороги). Частью 5 статьи 85 обозначенного Закона определено, что контроль – это единоличное либо совместно с другими лицами: прямое или косвенное владение или управление более пятьюдесятью процентами голосующих акций акционерного общества или уставного капитала юридического лица, не являющегося акционерным обществом; или возможность выбирать, как минимум, половину членов Совета директоров юридического лица; или независимо от участия в капитале юридического лица возможность прямо или косвенно осуществлять определяющее влияние на руководство или политику данного юридического лица.

Заявитель приходит к выводу, что законодателем в части 6 статьи 85 упомянутого Закона дано разъяснение понятия «косвенное владение» как возможности оказывать, через третье лицо, существенное влияние на принятие решений органами управления банка или значительными участниками банка, или лицами, осуществляющими контроль над банком, или участниками банковской группы.

Поэтому, по мнению Таштемир уулу Э., под понятие «косвенное владение» подпадают все граждане и юридические лица, которые владеют долями или акциями любых юридических лиц, не поднадзорных Национальному банку, если это юридическое лицо владеет 10 и более процентами акций какого-либо коммерческого банка. При этом эти граждане и юридические лица не имеют права продать доли и акции этого юридического лица, если на это не будет дано разрешение Национального банка.

Заявитель считает, что аналогичное положение у граждан и юридических лиц, которые имеют намерение купить доли или акции любого не поднадзорного Национальному банку юридического лица, если это юридическое лицо владеет 10 и более процентами акций коммерческого банка. В соответствии с частью 2 статьи 85 Закона «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банков-

№ 05-Р

ской деятельности» любое физическое или юридическое лицо, намеревающееся единолично или совместно с другими лицами, вне зависимости от способа приобретения права собственности на акции, включая наследование или восстановление права собственности на них, приобрести пороговое участие в капитале банка, включая значительное участие и контроль, в том числе путем дополнительного приобретения акций, обязано получить письменное разрешение Национального банка. При этом порядок получения разрешения на приобретение порогового участия в капитале действующего банка закреплено в статье 86 названного Закона.

Субъект обращения полагает, что понятие «косвенное владение» предоставляет Национальному банку осуществлять надзор и контроль за всеми гражданами и юридическими лицами, не поднадзорными Национальному банку, тем самым нарушая гарантированные Конституцией права граждан и юридических лиц на осуществление любых действий и деятельности, на владение, пользование и распоряжение своим имуществом, результатами своей деятельности, на экономическую свободу, свободное использование своих способностей и своего имущества для любой экономической деятельности, не запрещенной законом (статья 18, части 1 и 2 статьи 42).

Как указывает Таштемир уулу Э., 12 ноября 2018 года он заключил договор купли-продажи 100 процентов акций закрытого акционерного общества «Страховая компания «А Плюс» (далее – ЗАО «Страховая компания «А Плюс»). Заявитель отмечает, что деятельность данного общества регулируется законами Кыргызской Республики «Об акционерных обществах», «Об организации страхования в Кыргызской Республике», так как общество имеет лицензию на осуществление страховой деятельности. Таштемир уулу Э. был осведомлен о том, что закрытое акционерное общество «Страховая компания «А Плюс» владеет акциями открытого акционерного общества «ФинансКредитБанк», но поскольку, по его мнению, страховые компании не поднадзорны Национальному банку, то покупка указанных акций не должна была согласовываться с Национальным банком.

Так, в пункте 1 статьи 26 Закона «Об организации страхования в Кыргызской Республике» указано, что государственный надзор за страховой деятельностью на территории Кыргызской Республики и регулирование вопросов страховой деятельности осуществляются уполномоченным государственным органом в сфере регулирования и надзора за страховой деятельностью (Государственной службой регулирования и надзора за финансовым рынком при Правительстве Кыргызской Республики).

Вместе с тем по требованию Национального банка приобретенные заявителем акции ЗАО «Страховая компания «А Плюс» были депонированы, и начата процедура согласования сделки для получения разрешения Национального банка на приобретение указанных акций.

№ 05-Р

Заявитель указывает, что после всех истребованных документов необходимых для получения разрешения на приобретение акций указанного общества, Национальный банк отказал в выдаче такого разрешения на основании того, что первоначальная покупка акций была осуществлена без предварительного его разрешения.

Таштемир уулу Э. отмечает, что согласно статье 16, пункту 3 статьи 20 Конституции в Кыргызской Республике все равны перед законом и судом, законом не могут устанавливаться ограничения прав и свобод в иных целях и в большей степени, чем это предусмотрено Конституцией.

Заявитель полагает, что применение оспариваемого нормативно-го положения в практической деятельности приводит к «законному блокированию» деятельности инвесторов, когда инвестирование возможно только после разрешения Национального банка, тем самым причиняется вред общественным интересам. Согласно нормам Закона «Об инвестициях в Кыргызской Республике», Кыргызская Республика дает определенные гарантии и защиту инвестиции и инвесторов, воздерживается от вмешательства в экономическую деятельность. Исходя из конституционных принципов правового государства, справедливости и равенства всех перед законом и судом, вытекают законодательные требования определенности, ясности, недвусмысленности правовой нормы и ее согласованности с системой действующего правового регулирования. Принимаемые законы должны быть определенными как по содержанию, так и по предмету и объему действия, а правовые нормы – сформулированными с достаточной степенью точности, позволяющие гражданину или юридическому лицу соотносить с ними свое поведение, как запрещенное, так и дозволенное. По мнению субъекта обращения, в данном случае оспариваемое нормативное положение и сама норма не отвечают вышеуказанным требованиям.

С учетом изложенного, заявитель просил признать оспариваемое нормативное положение, а также оспариваемую норму противоречащими Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 15 января 2021 года данное ходатайство было принято к производству, в части проверки оспариваемого нормативного положения и оспариваемой нормы на соответствие статье 18, абзацу первому части 2, части 3 статьи 20, частям 1, 2 статьи 42, статье 105 Конституции Кыргызской Республики.

В ходе подготовки дела к рассмотрению на судебном заседании Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, 28 января 2021 года поступило дополнительное ходатайство Джумабаевой Ч.З., Карыпова М.К., представляющих интересы Таштемир уулу Э., в котором они уточнили свои требования и просили проверить конституционность частей 2, 3 статьи 85 Закона «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности», в части, обязывающей получение любым физическим или

№ 05-Р

юридическим лицом предварительного разрешения Национального банка на приобретение акций или доли юридического лица, владеющего 10 и более процентами голосующих акций какого-либо банка.

8 февраля 2021 года Каргабаев И.А., представляющий интересы Таштемир уулу Э., вновь обратился с дополнительным ходатайством, в котором увеличил объем своих требований и просил признать противоречащей Конституции часть 9 статьи 86 Закона «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности», согласно которой в случае приобретения порогового участия в капитале банка без разрешения Национального банка, такая сделка является заведомо ничтожной. Национальный банк вправе обратиться в суд с требованием о применении последствий недействительности ничтожной сделки.

Заявитель считает, что действующее законодательство в сфере банковского регулирования не должно устанавливать идентичные обязательства и требования для лиц, которые намерены прямо владеть акциями банка и в отношении третьих лиц (косвенных владельцев), которые намерены приобрести акции или доли юридического лица, владеющего 10 и более процентами голосующих акций какого-либо банка.

Также субъект обращения отмечает, что согласно пункту 3 части 3 статьи 79 Закона «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности» учредителями банка не могут быть физические и юридические лица, которые в установленном порядке не представили сведения о своей деятельности, финансовом состоянии, составе участников и любые другие сведения и документы, позволяющие их достоверно идентифицировать и изучить участников юридического лица, включая бенефициарных собственников, либо представили такие сведения, которые не позволяют достоверно идентифицировать и изучить участников юридического лица, включая бенефициарных собственников, а также в случае, если они не подтвердили свою безупречную деловую репутацию.

По мнению Каргабаева И.А., указанное требование уже обязывает физических или юридических лиц, имеющих намерение приобрести пороговое участие в капитале банка путем прямого владения его акциями, получать предварительное письменное разрешение Национального банка.

Более того согласно части 7 статьи 79 Закона «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности» ограничения, установленные для учредителей банка, распространяются на акционеров банка. Частью 4 статьи 79 данного Закона предусмотрено, что сделки, связанные с приобретением акций банков юридическими или физическими лицами, указанными в части 3 данной статьи, являются ничтожными сделками.

В связи с чем, Каргабаев И.А. считает, что при наличии вышеперечисленных норм, обязывающих получать предварительное разрешение Национального банка для вышеуказанных субъектов

№ 05-Р

и наступления таких правовых последствий, как признание сделки ничтожной, часть 9 статьи 86 рассматриваемого Закона является избыточной правовой нормой.

По мнению представителя Таштемир уулу Э, наступление правовых последствий, предусмотренных частью 9 статьи 86 вышеуказанного Закона, нарушают гарантии, установленные частью 2 статьи 12 Конституции Кыргызской Республики, согласно которой собственность неприкосновенна и никто не может быть произвольно лишен своего имущества.

В судебном заседании представители заявителя поддержали свои требования и просили их удовлетворить.

Представитель стороны-ответчика Бектурова В.Ш. считает необходимым оставить ходатайство заявителей без удовлетворения по следующим основаниям.

Экономическая безопасность страны является составной частью национальной безопасности. Банковская система Кыргызской Республики является одной из важнейших отраслей экономики, стабильность которой является одним из факторов экономической безопасности страны и национальной безопасности государства в целом.

Как указывает представитель стороны – ответчика, в коммерческих банках сосредоточено большое количество денежных средств населения, которые могут значительно превышать собственные средства самого банка, вследствие чего банковское законодательство направлено на защиту прав и интересов вкладчиков, то есть на сохранение денежных средств человека и гражданина.

Бектурова В.Ш. отметила, что в соответствии со статьей 109 Конституции организация и порядок деятельности государственных органов, включая Национальный банк, а также гарантии их независимости определяются законами. Законодатель, выделяя банковскую деятельность, как одну из значимых отраслей экономики, в целях реализации положений Конституции, установил особый порядок приобретения акций банка и долей участия его материнских компаний.

Представитель Жогорку Кенеша Кыргызской Республики отметила, что банковская деятельность является трансграничной, при этом международными стандартами, выработанными, в частности Базельским комитетом по банковскому надзору, Группой разработки финансовых мер борьбы с отмыванием денег (далее-ФАТФ) предъявляются требования к банковской деятельности на уровне государства.

Статьей 20 Закона «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности» предусмотрено, что Национальный банк при разработке проектов нормативных правовых актов принимает во внимание международные стандарты банковского надзора и регулирования, включая рекомендации Базельского комитета по банковскому надзору.

В связи с чем, как отмечает Бектурова В.Ш., оспариваемые нормы приняты в соответствии с основополагающими принципами эффек-

№ 05-Р

тивного банковского надзора Базельского комитета по банковскому надзору. Так, согласно данным принципам надзорный орган имеет право пересмотреть, отклонить и наложить пруденциальные условия на любые предложения передать существенную собственность или контрольные пакеты акций, проводимые прямо или косвенно в существующих банках, другим сторонам; одобрить или отклонить, наложить пруденциальные условия на основные приобретения или инвестиции банка против установленных критериев, в том числе проведение трансграничных операций, определить, не подвергают ли банк корпоративные связи или структуры чрезмерным рискам, не препятствуют ли эффективному надзору.

Представитель Жогорку Кенеша Кыргызской Республики также отметила, что согласно принципу 24 Базельского комитета по банковскому надзору важным элементом банковского надзора является то, что надзорные органы осуществляют надзор за банковской группой на консолидированной основе, правильно отслеживая и в соответствующих случаях применяя пруденциальные нормы ко всем аспектам бизнеса, осуществляемого группой на международном уровне.

Бектурова В.Ш. проинформировала, что в январе 2014 года вышеуказанный Комитет опубликовал руководство «Рациональное управление рисками, связанными с отмыванием денег и финансированием терроризма», в котором содержатся ряд рекомендаций (в том числе контроль органа надзора за добросовестным владением акциями банка), описывающих, каким образом банкам следует включать вопросы управления рисками, связанные с отмыванием денег и финансированием терроризма в свою общую систему управления рисками.

В соответствии с пунктом 2 части 1 статьи 1 Закона «О противодействии финансированию террористической деятельности и легализации (отмыванию) преступных доходов» бенефициарный владелец – физическое лицо (физические лица), которое в конечном итоге (через цепочку владения и контроля) прямо или косвенно (через третьих лиц) владеет правом собственности или контролирует клиента либо физическое лицо, от имени или в интересах которого совершается операция (сделка). Частью 1 статьи 2 данного Закона установлено, что целью указанного Закона является защита прав и свобод человека, а также защита национальной безопасности и целостности финансовой системы Кыргызской Республики от преступных посягательств. Согласно части 2 статьи 6 обозначенного Закона задачи, функции и полномочия (права и обязанности) проверяющих органов по вопросам проверки исполнения законодательства Кыргызской Республики в сфере противодействия финансированию террористической деятельности и легализации (отмыванию) преступных доходов определяются Правительством и Национальным банком в пределах своей компетенции.

На основании вышеперечисленных норм, Бектурова В.Ш. отметила, что процедура получения разрешения Национального банка

№ 05-Р

на приобретение порогового участия в капитале банков, в том числе путем косвенного владения акциями предполагает также проверку источников происхождения денежных средств косвенных владельцев акций, для недопущения использования средств, полученных незаконным путем. Исключение данных требований приведет к приходу в банковский сектор сомнительного капитала, что негативно отразится на его репутации и приведет к негативным последствиям для коммерческих банков Кыргызской Республики, в результате которых у банков возникнут дополнительные трудности с интеграцией в мировой банковский рынок.

Также Бектурова В.Ш. подчеркнула, что данный факт может привести к наложению ограничений со стороны ФАТФ, Совета безопасности ООН и тем самым затруднит работу платежных систем Кыргызской Республики и подорвет экономические связи с другими странами.

В заключение своего выступления представитель стороны – ответчика отметила, что проведение проверки и получение согласия лицами, являющимися собственниками/косвенными владельцами акций банков, широко применяется в законодательстве государств-членов ЕАЭС. Государства-члены ЕАЭС на законодательном уровне устанавливают, что приобретение порогового участия в капитале банка, в том числе путем косвенного владения акциями банка, осуществляется только после получения соответствующего разрешения надзорного органа за банковским сектором.

Относительно части 9 статьи 86 Закона «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности» Бектурова В.Ш. считает, что оспариваемая норма также не противоречит Конституции по следующим основаниям.

В соответствии с частью 1 статьи 183 Гражданского кодекса Кыргызской Республики сделка недействительна по основаниям, установленным данным Кодексом, в силу признания ее таковой судом (оспоримая сделка) либо независимо от такого признания (ничтожная сделка). При этом согласно статье 185 указанного Кодекса сделка, не соответствующая требованиям закона, ничтожна, если закон не устанавливает, что такая сделка оспорима или не предусматривает иных последствий нарушения закона.

Нормативные положения, аналогичные части 9 статьи 86 рассматриваемого Закона по принципу признания сделки ничтожной при несоблюдении требований/положений соответствующего закона, приведены также в законах «О государственном регулировании внешнеторговой деятельности в Кыргызской Республике» (статья 14), «О залоге» (статья 37), «О недрах» (статья 38), «О государственной регистрации прав на недвижимое имущество и сделок с ним» (статья 7).

Другие представители Жогорку Кенеша Кыргызской Республики Шавралиева Г.О., Ырысбеков Т.Б. поддержали доводы Бектуровой В.Ш.

№ 05-Р

Представитель Аппарата Президента Кыргызской Республики Давлесов Б.Н. считает, что оспариваемые нормы не противоречат Конституции Кыргызской Республики по следующим основаниям.

Давлесов Б.Н. отмечает, что осуществление Национальным банком надзорной функции направлено на обеспечение эффективности, безопасности и надежности банковской системы страны для содействия долгосрочному экономическому росту. В свою очередь обеспечение стабильности и безопасности банковской системы является основным условием поддержания и повышения доверия населения к финансово-кредитной системе, способствующего мобилизации внутренних ресурсов и стимулированию экономического роста страны.

По его мнению, лица, намеревающиеся владеть или управлять пороговым участием в капитале банка, в том числе через косвенное владение, не должны подвергать опасности стабильность банка и создавать ситуацию, которая может привести к невыполнению банком своих обязательств перед вкладчиками, что приведет к нарушению прав граждан (вкладчиков) и снижению доверия населения к банковскому сектору.

Давлесов Б.Н. отмечает, что Конституция допускает ограничение прав и свобод человека и гражданина законами в целях защиты национальной безопасности, общественного порядка, охраны здоровья и нравственности населения, защиты прав и свобод других лиц. По его мнению, законодатель, установив в статьях 85 и 86 Закона «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности» ограничительные нормы, связанные с введением понятия «косвенное владение», преследовал цели защиты национальной безопасности, включающей в себя экономическую безопасность, а также защиту прав и свобод других лиц. Сфера отношений по управлению банковской системой специфична тем, что в ней находят свое отражение публичные и частные интересы. Это выражается в необходимости одновременного поддержания добросовестной конкуренции на рынке банковских услуг посредством осуществления субъектами частного права свободы экономической деятельности и создания правовых гарантий для обеспечения прав и законных интересов кредиторов (вкладчиков) и государства, а также обеспечения устойчивости банковской системы в целом.

По мнению Давлесова Б.Н., понятие «косвенное владение», установленное частью 6 статьи 85 вышеуказанного Закона изложено не ясно, что не соответствует требованиям статьи 11 Закона «О нормативных правовых актах Кыргызской Республики», согласно которой термины и понятия, используемые в тексте нормативного правового акта, должны быть понятными и однозначными и поэтому требует соответствующей доработки.

Представитель Министерства юстиции Кыргызской Республики Курманбаева А.М. по данному вопросу отмечает следующее.

Конституция гарантирует свободу выбора в использовании своего имущества в любой экономической деятельности. К числу

№ 05-Р

способов, которыми граждане могут реализовать эти конституционные права, относятся приобретение имущества, находящегося в любых формах собственности и использование имущества в любой сфере экономической деятельности, а также самостоятельная экономическая деятельность, осуществляемая в свободно избранной сфере.

Как указывает, Курманбаева А.М., выбирая различные варианты реализации вышеуказанных прав и свобод, граждане соглашаются с юридическими последствиями, установленными в соответствующем законе, регулирующим определенную сферу экономической деятельности.

Курманбаева А.М. привела правовые позиции Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, изложенные в решениях от 29 октября 2013 года и от 14 мая 2014 года по вопросам допустимости ограничения прав и свобод человека и гражданина с точки зрения конституционных установлений, суть которых сводится к защите публичных интересов. По ее мнению, условия и порядок получения разрешения Национального банка для косвенных владельцев процентами, изложенные в оспариваемых нормах являются оправданными, в той мере, в которой обеспечивают необходимость защиты национальной безопасности, частью которой является экономическая безопасность. При этом учитывая, что банковская система является одной из важнейших отраслей экономики, стабильность которой является одним из признаков экономической безопасности страны, Курманбаева А.М. приходит к выводу о том, что оспариваемые нормы не противоречат Конституции Кыргызской Республики.

Представители Национального банка Кыргызской Республики Мулкубатов Н.Р., Иманходжаев И.А., Тайлаков Э.Б., привели доводы схожие с аргументами представителя Жогорку Кенеша Кыргызской Республики. При этом Мулкубатовой Н.Р. было отмечено следующее.

В связи с тем, что банкам разрешено привлечение денежных средств у населения в виде депозитов и вкладов на банковские счета через механизм публичного договора, то данный статус банков предполагает особый механизм надзора за их деятельностью, поскольку их деятельность напрямую влияет на экономическую безопасность страны.

Инвестор, вкладывая средства в банковский капитал в одну величину, получив соответствующую лицензию Национального банка, также получает право привлекать в десятки раз превышающую сумму средств у населения, чем вложенный капитал в банк.

В связи с чем, указанные обстоятельства вынуждают государство создавать и иметь особый механизм дополнительного мониторинга в виде банковского надзора, который осуществляет Национальный банк.

Кроме этого каждый банк должен иметь эффективную систему корпоративного управления, адекватную систему внутреннего контроля и разумную организацию банковской деятельности. Зна-

№ 05-Р

чительное влияние на деятельность банков оказывают акционеры – лица, контролирующие их деятельность.

Концептуальными документами ЕАЭС планируется к 2025 году провести гармонизацию законодательства по регулированию финансового рынка. Отход от основополагающих принципов эффективно-го банковского надзора, установленных международными стандартами, которым следуют также все государства-члены ЕАЭС, создаст непреодолимые трудности для Кыргызской Республики по интеграции в ЕАЭС.

В соответствии с Договором о ЕАЭС стороны взяли на себя обязательство сформировать общий финансовый рынок в банковской и страховой сферах и на рынке ценных бумаг. Одним из таких ключевых документов является Концепция формирования общего финансового рынка ЕАЭС. Фактически данная Концепция является ядром для создания нормативной базы ЕАЭС в этой сфере.

В связи с чем, законодатель специально и вполне обоснованно наделил Национальный банк полномочиями по санкционированию приобретения порогового участия в капитале банков.

Учитывая, что принципы Базельского комитета являются общепризнанными в сфере законодательства по регулированию и надзору за деятельностью банков, признание оспариваемых норм противоречащими Конституции приведет к возникновению регуляторного арбитража, что не позволит в полной мере выполнить принятые Кыргызской Республикой обязательства по гармонизации законодательства в финансовой сфере, принятого в рамках Договора о ЕАЭС и вышеуказанной Концепции, что, в свою очередь, негативно отразится на репутации Кыргызской Республики, а также создаст ряд правовых возможностей для недобросовестных лиц для получения ими контроля над коммерческими банками страны. Следствием указанного станет причинение непоправимого ущерба репутации банковской системы и экономике государства, в том числе за счет принятия в отношении Кыргызской Республики мер и санкций международного уровня.

Кроме того несоответствие предъявляемым требованиям повлияет на возможность выхода отечественных банков на рынок других государств-членов ЕАЭС и негативно повлияет на конкурентоспособность банков страны.

Касательно части 9 статьи 86 рассматриваемого Закона представитель Национального банка привела доводы схожие с аргументами представителя Жогорку Кенеша Кыргызской Республики. При этом Мулкубатовой Н.Р. было отмечено, что нормы Гражданского кодекса Кыргызской Республики, регулирующие вопросы недееспособности сделок, в тоже время являются отсылочными, поскольку указывает, что и законами могут быть установлены и определены случаи, когда сделки являются ничтожными, в том числе и при нарушениях положений того или иного закона.

№ 05-Р

Законодательство стран ЕАЭС, регламентирующее банковскую систему, также содержит аналогичную регламентацию нормативного положения части 9 статьи 86 Закона, согласно которой, сделка по приобретению порогового участия без предварительного согласия надзорного органа за банковской системой ничтожна.

Мулкубатовой Н.Р. было обозначено, что содержание данной нормы направлено на предупреждение возможных нарушений со стороны недобросовестных лиц, которые могут приобрести пороговое участие в капитале банков Кыргызской Республики без разрешения Национального банка, включив в соглашения о купле-продаже акций различного рода нормы, в том числе третейские оговорки и т.д. (что имело место быть в договоре, который заключил Таштемир уулу Э.) которые сделают невозможным оспаривание такого рода сделки оперативно. Недобросовестные контролирующие лица на период судебных разбирательств могут предпринимать меры по выводу активов или заниматься другой незаконной деятельностью, которые приведут банк к финансовой несостоятельности, со всеми вытекающими из этого последствиями. Необходимо отметить, что судебные тяжбы с учетом действующего процессуального законодательства страны могут затягиваться годами.

Представитель Центра судебного представительства Правительства Кыргызской Республики Токторов Э.М. отметил следующее.

По его мнению, не исключены сложности при реализации гражданами и юридическими лицами своих прав на экономическую свободу, свободное использование своих способностей и своего имущества для любой экономической деятельности гарантированные нормами Конституции Кыргызской Республики (части 1 и 2 статьи 42).

Условие и порядок получения разрешения Национального банка для владения процентами голосующих акций банка, изложенные в статьях 85 и 86 Закона «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности», являются оправданными и обоснованными, однако действие оспариваемых норм может явиться серьезным препятствием при реализации права каждого на свободную экономическую деятельность.

Кроме того, оспариваемые нормы препятствуют привлечению инвесторов, что вредит общественным интересам в процессе реализации права собственности гражданина или юридического лица.

На основании изложенного, представитель Центра судебного представительства Правительства Кыргызской Республики, просит признать оспариваемые нормы противоречащими Конституции Кыргызской Республики.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, выслушав пояснения иных лиц и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 Конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской

№ 05-Р

Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу являются части 2 и 3 статьи 85, а также часть 9 статьи 86 Закона Кыргызской Республики «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности» следующего содержания:

«Статья 85. Пороговое участие в капитале банка

2. Любое физическое или юридическое лицо, намеревающееся единолично или совместно с другими лицами, вне зависимости от способа приобретения права собственности на акции, включая наследование или восстановление права собственности на них, приобрести пороговое участие в капитале банка, включая значительное участие и контроль, в том числе путем дополнительного приобретения акций, обязано получить письменное разрешение Национального банка.

3. Любое физическое или юридическое лицо, владеющее пороговым участием в капитале банка, намеревающееся единолично или совместно с другими лицами произвести отчуждение акций вне зависимости от способа отчуждения, в количестве, влияющем на изменение порогового значения, обязано до совершения сделки предварительно уведомить об этом Национальный банк.

Статья 86. Порядок получения разрешения на приобретение порогового участия в капитале действующего банка

9. Если пороговое участие в капитале банка было приобретено без разрешения Национального банка, такая сделка является заведомо ничтожной и по таким сделкам наступают последствия, указанные в части 11 настоящей статьи.

Национальный банк вправе обратиться в суд с требованием о применении последствий недействительности ничтожной сделки.»

Закон Кыргызской Республики «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности» принят Жогорку Кенешем Кыргызской Республики 30 ноября 2016 года и введен в действие Законом «О введении в действие Закона Кыргызской Республики «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности» от 16 декабря 2016 года № 207, опубликован в газете «Эркин-Тоо» от 21 декабря 2016 года № 113-114, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Конституция Кыргызской Республики признает право собственности как одну из фундаментальных прав человека, обладающего особой ценностью, обеспечение эффективной защиты которого должно входить в число приоритетных задач государства. Возможность владеть, пользоваться и приумножать частную собственность является важной движущей силой рыночной экономики, поскольку без частной собственности в современном мире жизнедеятельность

№ 05-Р

государства немыслима. Вне зависимости от политического устройства и экономической модели государства частная собственность выступает составной частью экономики государства в целом и является одним из ключевых факторов экономического развития страны. В этой связи экономическая жизнедеятельность любого государства неизбежно становится частью конституционно-правового регулирования. Именно поэтому Конституция Кыргызской Республики заложила конституционно-правовые принципы рыночной экономики, которые образуют основы экономического строя.

Так, Конституция Кыргызской Республики, гарантирует каждому право на владение, пользование и распоряжение своим имуществом, результатами своей деятельности и право на экономическую свободу, свободное использование своего имущества для любой экономической деятельности, не запрещенной законом (части 1, 2 статьи 42). Указанные конституционные гарантии представляют собой не только субъективные права каждого индивида, но и выступают базой для воплощения в жизнь экономической свободы в стране.

Вышеобозначенные конституционные положения предполагают исключение излишнего государственного протекционизма и провозглашение принципов свободы предпринимательства и рыночной экономики. Только свободное волеизъявление индивидов способно создать оптимальный режим функционирования рыночной экономики при отсутствии чрезмерного государственного вмешательства, где последнему отводится роль «ночного сторожа» для поддержания порядка и защиты частной собственности. Тем самым, природное устройство свободы экономической деятельности (экономический либерализм) опирается, прежде всего, на свободу экономики от государственного вмешательства.

Право частной собственности дает возможность владельцам экономических ресурсов самостоятельно принимать решение о том, как их использовать. На основе частной собственности реализуются свобода предпринимательства и свобода выбора. Свобода предпринимательства означает, что собственник вправе приобретать экономические ресурсы, организовывать процесс производства из этих ресурсов товаров и услуг по собственному выбору и продавать их на рынках, исходя из собственных интересов. Свобода выбора предполагает, что владельцы материальных ресурсов и денежного капитала могут использовать или реализовывать эти ресурсы по своему усмотрению. В основе свободы выбора лежит личный интерес. Каждая экономическая единица в состоянии делать то, что выгодно ей самой.

3. Вместе с тем признание свободы рынка, предпринимательства и частной инициативы нельзя рассматривать как полную независимость от общепринятых норм и правил. Экономика должна подчиняться демократической власти. Правовая охрана со стороны государства необходима, прежде всего, для обеспечения самостоятельности субъектов экономических отношений и равноправия меж-

№ 05-Р

ду ними, поддержки здоровой конкуренции. Одновременно с этим государство обязано заботиться и о национальной безопасности страны, неотъемлемой частью которой является финансовая безопасность, создавая справедливые и эффективные правоохранные механизмы для ее защиты.

Финансовая безопасность любого государства заключается в обеспечении такого развития финансовой сферы, а также процессов в экономике, при котором создаются необходимые условия для социально-экономической и финансовой стабильности развития страны, сохранения целостности и единства финансовой системы, включая денежную, бюджетную, кредитную, налоговую и валютную, успешного преодоления внутренних и внешних угроз в финансовой сфере.

Важным составляющим финансовой безопасности страны выступает эффективный надзор за устойчивостью банковской системы, направленный, в первую очередь, на обеспечение защиты интересов вкладчиков, а также поддержание доверия к финансово-банковской системе страны. От эффективности банковского надзора зависит финансовая безопасность не только банков и банковской системы, но и национальная безопасность (Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 29 октября 2013).

Одним из таких институтов, призванных обеспечивать финансовую безопасность страны, выступает Национальный банк Кыргызской Республики (далее – Национальный банк), деятельность которого главным образом направлена на обеспечение национальной безопасности в сфере денежно-кредитной и банковской политики страны.

4. Согласно статье 105 Конституции Кыргызской Республики Национальный банк осуществляет надзор за банковской системой Кыргызской Республики, определяет и проводит денежно-кредитную политику в Кыргызской Республике, разрабатывает и осуществляет единую валютную политику, обладает исключительным правом проведения эмиссии денежных знаков, реализует различные формы и принципы банковского финансирования.

Особый правовой статус Национального банка обусловлен характером выполняемых им функций, направленных на обеспечение эффективности, безопасности, надежности банковской и платежных систем Кыргызской Республики для содействия долгосрочному экономическому росту страны. Этим и объясняется конституционно-правовой статус Национального банка, как независимого государственного органа, не входящего в структуру ни одной из ветвей власти.

Согласно правовой позиции Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, выраженной в ее Решении от 29 октября 2013 года законодатель особо выделил функцию банковского надзора, учитывая особый статус банков – специализированных организаций, уполномоченных на аккумуляцию денежных средств, в том числе у населения в виде вклада (депозита) и последующего

№ 05-Р

их использования от своего лица. Поскольку именно банкам разрешено привлечение денежных средств у населения в виде депозитов и вкладов на банковские счета через механизм публичного договора, то такой статус банков предполагает особый механизм надзора за их деятельностью.

Назорные функции Национального банка установлены Законом «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности» и подзаконными актами Национального банка, поскольку в силу статьи 20 вышеуказанного Закона и статьи 5 Закона «О нормативных правовых актах Кыргызской Республики» Национальный банк наделен правом принимать (издавать) нормативные правовые акты, которые являются составной частью банковского законодательства Кыргызской Республики. Наряду с другими надзорными функциями Национальный банк выдает разрешение на приобретение порогового участия в капитале коммерческого банка.

Так, в соответствии с частями 1 и 2 статьи 85 Закона «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности» пороговое участие в капитале банка – это единоличное либо совместно с другими лицами, прямое или косвенное владение, или управление десятью и более, двадцатью и более, тридцатью тремя и более, пятьюдесятью и более, шестьюдесятью семью и более процентами голосующих акций банка (пороги). При этом любое физическое или юридическое лицо, намеревающееся единолично или совместно с другими лицами, вне зависимости от способа приобретения права собственности на акции, включая наследование или восстановление права собственности на них, приобрести пороговое участие в капитале банка, включая значительное участие и контроль, в том числе путем дополнительного приобретения акций, обязано получить письменное разрешение Национального банка.

Частью 6 статьи 85 указанного Закона дано определение понятия косвенного владения, как возможности оказывать через третье лицо существенное влияние на принятие решений органами управления банка или значительными участниками банка, или лицами, осуществляющими контроль над банком, или участниками банковской группы.

Указанное означает, что для заключения сделки физическому или юридическому лицу, намеренному путем как прямого, так и косвенного приобретения порогового участия в капитале банка необходимо предварительно получить письменное разрешение Национального банка.

Такая функция уполномоченного органа обусловлена задачей обеспечить соблюдение требований законодательства Кыргызской Республики о противодействии отмыванию (легализации) доходов, полученных преступным путем в сфере деятельности банков и небанковских финансово-кредитных учреждений. Цель согласования с Национальным банком приобретения порогового участия в капитале банков, в том числе косвенными владельцами, заключается в про-

№ 05-Р

верке источников происхождения денежных средств у косвенных владельцев для обнаружения нарушений на ранних стадиях и недопущения использования средств, полученных незаконным путем.

Необходимость наличия такого надзора продиктовано едиными международными стандартами, выработанными международными институтами в сфере финансовой безопасности.

Так, в соответствии со статьей 20 Закона Кыргызской Республики «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности» Национальный банк при разработке проектов нормативных правовых актов принимает во внимание международные стандарты банковского надзора и регулирования, включая Базельского комитета по банковскому надзору.

Согласно Принципу 4 Методологии основных принципов Базельского комитета по банковскому надзору «надзорный орган имеет право рассматривать и отклонять любые предложения по передаче другим сторонам основных прав собственности или контрольных пакетов акций, опосредовано или непосредственно принадлежащих действующим банкам».

Согласно Резолюции 1617 (2005), принятой Советом Безопасности Организации Объединенных Наций на его 5244-м заседании от 29 июля 2005 года, которая имеет обязательный характер для всех государств-членов ООН, содержится настоятельный призыв выполнять рекомендации ФАТФ.

Согласно 24 и 25 Рекомендациям ФАТФ от 2012 года страны должны принять меры для предотвращения использования юридических лиц для отмывания денег или финансирования терроризма. Страны должны обеспечить наличие достаточной, точной и своевременной информации о бенефициарной собственности и контроле юридических лиц, которую или доступ к которой могут оперативно получить компетентные органы. Странам следует рассмотреть вопрос о принятии мер по облегчению доступа к информации о бенефициарной собственности и контроле для финансовых учреждений и установленных нефинансовых предприятий и профессий (далее – УНФПП), на которых распространяются требования, установленные в Рекомендациях 10 и 22. Странам следует принять меры по предотвращению использования юридических образований для отмывания денег или финансирования терроризма. В частности, страны должны обеспечить достаточную, точную и своевременную информацию о трестах, учрежденных по соглашению сторон, включая информацию о доверителях, доверительных собственниках и бенефициарах, которую или доступ к которой могут оперативно получить компетентные органы. При этом согласно 27 Рекомендации ФАТФ органы надзора должны располагать достаточными полномочиями для надзора или мониторинга и обеспечения соблюдения финансовыми учреждениями требований по борьбе с отмыванием денег и финансированием терроризма, включая право проводить инспекции. Они должны иметь полномочия требовать предоставления любой информации от

№ 05-Р

финансовых учреждений, которая необходима для мониторинга соблюдения требований и налагать санкции в соответствии с Рекомендацией 35 за невыполнение таких требований. Надзорные органы должны иметь полномочия налагать различные дисциплинарные и финансовые санкции, включая полномочия по отзыву, ограничению или приостановке лицензии финансового учреждения, где это применимо.

Тем не менее, правовое регулирование надзорных функций Национального банка, как на законодательном, так и подзаконном уровне, должно строиться на принципе разумного и допустимого вторжения в сферу свободы экономической деятельности, неприкосновенности собственности, запрета дискриминации, при эффективных средствах правовой защиты, соблюдении презумпции невиновности и права каждого на справедливый суд (Директива Европейского Союза №215/849 от 20 мая 2015 года).

Таким образом, контрольно-надзорные функции любого государственного органа должны осуществляться в пределах четких границ, которые никоим образом не должны нивелировать суть конституционных гарантий, отвечать принципу исключительной необходимости, преследовать лишь законные цели, строго обрамляться ясными и выверенными нормативными предписаниями, регламентирующими все стороны правового состояния, и исключающего возможность произвольного расширения надзорных полномочий в процессе правотворчества и правоприменения.

5. Нельзя отрицать того, что оспариваемая норма сформулирована по методам разрешительной системы советского периода, характеризующаяся отсутствием четких критериев, ясных и строгих граней правового регулирования, предоставляющая управомоченному органу широкое и произвольное усмотрение.

В условиях быстроменяющихся экономических и социальных условий имеющиеся недостатки законодательной базы в области разрешительной системы оказываются препятствием не только в дальнейшем развитии экономики, создавая бесосновательные административные барьеры, но и несоразмерным вторжением в сферу конституционных гарантий.

Соответственно, государственное регулирование разрешительной системы должно осуществляться с учетом мирового опыта на основе таких принципов и подходов, как целесообразность и соразмерность, когда достижение цели иными средствами невозможно. При этом нормативные предписания должны включать четкую регламентацию процедуры рассмотрения и выдачи разрешений; ясное определение квалификационных требований, не требующих дополнительной интерпретации и домысливания. А критерии, на основании которых устанавливается степень соответствия тем или иным требованиям, должны быть четкими и развернутыми, включающими в себя точные компоненты и единицы измерения, которые позво-

№ 05-Р

лят оценивать по единой шкале соответствия и прийти, в конечном счете, к объективно ожидаемому результату.

В этом смысле государственное регулирование разрешительной системы должно основываться на принципе транспарентности (прозрачности) закона, неукоснительном соблюдении принципа правовой определенности, означающее достаточно полное и понятное для граждан закрепление в нем правовых предписаний или запретов. Причем, при ограничении прав и свобод человека и гражданина Основной Закон требует соблюдения строго установленных правил и условий, а именно: вводимые ограничения должны быть соразмерны конституционно-значимым целям и могут быть приняты только в форме закона. Запрещается принятие ограничительных мер подзаконными нормативными правовыми актами (части 2, 3 статьи 20). Устанавливая принципы, цели и юридическую форму ограничений прав и свобод, Конституция Кыргызской Республики, тем самым, защищает права и свободы личности от произвола со стороны государства и его институтов.

Указанное означает, что удельный вес подзаконных актов Национального банка по вопросам осуществления банковского надзора и объем полномочий, делегированных на ведомственный уровень правотворчества, не может допускать свободной трактовки воли законодателя подзаконными актами и должен быть строго лимитирован до пределов, не позволяющих переступить грань, за которым начинается ограничение прав и свобод, гарантированных Конституцией Кыргызской Республики.

6. Оспариваемые нормы обязывают, в том числе, субъекта, не являющегося приобретателем порогового капитала банка, но намеренного осуществить сделку с другим лицом, который обладает пороговым участием в капитале банка, до заключения гражданско-правовой сделки получить предварительное разрешение Национального банка Кыргызской Республики.

Экономическая свобода по смыслу Конституции предполагает, прежде всего, свободу предпринимательства. Свобода предпринимательской деятельности представляет собой универсальный (интегрированный) принцип конституционного права, объединяющий в своем составе несколько относительно самостоятельных принципов правового регулирования отношений в сфере предпринимательской деятельности – это принцип свободы договора, общедозволительный принцип, принцип свободы конкуренции и др.

Свобода договора является одним из основополагающих принципов гражданского законодательства, в котором участники гражданского оборота (граждане и юридические лица) самостоятельно решают вопрос о заключении договора, свободны в выборе вида заключаемого договора и контрагента. Безусловно, учитывая охранительные функции государства законодательством Кыргызской Республики возможны ограничения и определенные правила заключения гражданско-правовых сделок, которые могут затрагивать сво-

№ 05-Р

боду предпринимательской деятельности. Однако пределы допустимости государственного вмешательства при осуществлении гражданско-правовых сделок должны находиться в неразрывной связи с нормами Конституции Кыргызской Республики, гарантирующими права на экономическую свободу, неприкосновенность собственности и свободное использование своего имущества. В правовом государстве должен господствовать принцип гармонизации публичных и частных интересов.

Оспариваемая норма, содержащая обязанность предварительного согласования с Национальным банком совершения гражданско-правовой сделки, безусловно, носит ограниченный характер. В целом получение любого разрешительного документа само по себе является обременительным для субъектов предпринимательства, поэтому важно, до какой степени допустимо распространение этой надзорной функции Национального банка в сферу гражданского оборота.

Соотношение задач и функций, возложенных Конституцией Кыргызской Республики на Национальный банк и значения вышеобозначенных конституционных гарантий недвусмысленно определяют границы возможного распространения в гражданский оборот компетенции Национального банка. Касательно рассматриваемого вопроса, этот механизм может включаться лишь тогда, когда субъект предпринимательства уже становится косвенным владельцем порогового участия в капитале банка, а не до этого, как указано в оспариваемой норме. Иными словами, предварительное регулирование условий сделок между лицами, еще не являющимися субъектами банковских правоотношений, является вторжением в зону свободной экономической деятельности.

Таким образом, существующее правовое регулирование выходит за пределы допустимости компетенции Национального банка, перечень которого строго очерчен Основным Законом.

Кроме того, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики не без оснований усматривает упречность оспариваемой нормы в том, что в силу предоставления Национальному банку полномочия самостоятельно определять порядок выдачи разрешения, уполномоченный орган получает недопустимо широкое усмотрение путем ведомственного нормотворчества безгранично вторгаться в такую чувствительную сферу, как введение со стороны государства ограничительных мер.

Более того, когда основания отказа в удовлетворении заявления на приобретение порогового участия в капитале действующего банка, предусмотренные частью 4 статьи 86 Закона Кыргызской Республики «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности» регламентируются идентичными подходами и положениями для субъектов, намеревающихся приобрести пороговое участие в капитале банка с лицами, которые к этому имеют опосредованное отношение, не соответствует принципу разумности и правовой определенности, что уже достаточно для дис-

№ 05-Р

квалификации во всех случаях, когда эта неопределенность влечет возможность произвольного использования закона органом, управомоченным на подзаконное нормотворчество.

Возможность истолкования пределов своих полномочий, вытекающих из оспариваемой нормы, Национальный банк может ввести дополнительные ничем не обоснованные обременения для субъектов хозяйственной деятельности. Данный вопрос выдвигался обращающейся стороной в качестве основного аргумента неконституционности оспариваемой нормы и был в центре спора между сторонами в судебном заседании.

Соответственно, рассматриваемое требование с учетом указанных недостатков не может не расцениваться как чрезмерное посягательство на право экономической свободы, и свободное использование своих способностей и своего имущества для любой экономической деятельности, не запрещенной законом, что недопустимо для демократического, правового государства.

Вместе с тем Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики учитывает существование общепринятых международных стандартов (Резолюция 1617 (2005) Совета Безопасности ООН (ФАТФ), рекомендации Базельского комитета по банковскому надзору), которые содержат требования об осуществлении банковского надзора посредством более глубокого вторжения в сферу гражданского оборота нежели, чем это дозволено Национальному банку Конституцией Кыргызской Республики.

Принимая во внимание требования Венской конвенции о праве международных договоров, к которой Кыргызская Республика присоединилась Законом Кыргызской Республики от 5 июля 1997 года № 49, о недопустимости невыполнения международного договора на основании положений своего внутреннего права, а также возможности в связи с этим наступления международно-правовых последствий санкционного характера, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики воздерживается от признания части 2 статьи 85 Закона «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности» противоречащей Конституции Кыргызской Республики.

Одновременно с этим Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики особо отмечает необходимость внесения существенных поправок в законодательство о банковской деятельности для устранения указанных в настоящем пункте Решения недостатков правового регулирования.

8. Обязательный характер оспариваемого порядка выражен в виде императивного требования – получения соответствующего разрешения со стороны Национального банка. Это требование подкреплено угрозой государственно-правового принуждения в виде наступления юридической ответственности, предусмотренной частью 9 статьи 86 вышеуказанного Закона, согласно которой, в случае приобретения порогового участия в капитале банка без разрешения Национально-

№ 05-Р

го банка, такая сделка является заведомо ничтожной и Национальный банк вправе обратиться в суд с требованием о применении последствий недействительности ничтожной сделки.

Вместе с тем Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики считает, что при отсутствии устойчивых законодательных барьеров, способных исключить возможность совершения сделок бенефициарами, даже через третьих лиц, без прохождения процедуры согласования с Национальным банком (нотариальное удостоверение, государственная регистрация), применение такой суровой меры воздействия, которая может привести к значительным имущественным потерям, в том числе, для добросовестных участников гражданского оборота, является перекосом в правовом регулировании и очевидным нарушением конституционных принципов справедливости и равной правовой защиты прав и интересов собственников всех форм собственности.

Исходя из общего смысла конституционных установок государство обязано строить отношения с субъектами предпринимательской деятельности на основе добросовестности, честности, недискриминации и равноправия всех участников гражданского оборота.

Соответственно, правовые последствия, предусмотренные частью 9 статьи 86 Закона Кыргызской Республики «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности» являются не соразмерным посягательством на конституционные гарантии о праве каждого на неприкосновенность собственности, экономическую свободу и свободное использование своего имущества и противоречит части 2 статьи 12, частям 1, 2 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики.

В подобных случаях, допустимо применение лишь такой меры воздействия, которая, с одной стороны, обеспечит исполнение законодательных требований к бенефициарам банка, с другой, – не приведет к существенным имущественным потерям субъектов предпринимательства по вине государства. К примеру, соизмеримой может быть применение меры, предусмотренной абзацем вторым части 11 статьи 86 обозначенного Закона, о принудительном отчуждении приобретенного порогового капитала банка в пользу лиц, отвечающих установленным законом требованиям.

9. В соответствии с частью 3 статьи 85 Закона Кыргызской Республики «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности» любое физическое или юридическое лицо, владеющее пороговым участием в капитале банка, намеревающееся единолично или совместно с другими лицами произвести отчуждение акций вне зависимости от способа отчуждения, в количестве, влияющем на изменение порогового значения, обязано до совершения сделки предварительно уведомить об этом Национальный банк.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики отмечает, что суть предварительного уведомления заключается в

№ 05-Р

извещении соответствующего государственного органа в предоставлении информации. Смысл уведомительного характера заключается в исключении получения разрешения либо каких-либо согласительных документов со стороны какого-либо государственного органа. Соответственно, оспариваемое положение не порождает каких-либо обязательств, образующих ограничение прав и свобод, гарантированных Конституцией Кыргызской Республики.

В то же время такая процедура как предварительное уведомление не должна трансформироваться в форму контроля, способного деформировать смысл уведомительного порядка и создать условия для возникновения новых обязательств.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

РЕШИЛА:

1. Признать части 2, 3 статьи 85 Закона Кыргызской Республики «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности», в части, обязывающей получение любым физическим или юридическим лицом предварительного разрешения Национального банка на приобретение акций или доли юридического лица, владеющего 10 и более процентами голосующих акций какого-либо банка и являющимся косвенным владельцем, не противоречащими статье 18, частям 2, 3 статьи 20, частям 1, 2 статьи 42, статье 105 Конституции Кыргызской Республики.

2. Признать часть 9 статьи 86 «О Национальном банке Кыргызской Республики, банках и банковской деятельности» противоречащей части 2 статьи 12, частям 1, 2 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики.

3. Правительству Кыргызской Республики инициировать соответствующие изменения в действующее законодательство, вытекающие из мотивировочной части настоящего Решения.

4. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

5. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

6. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

по делу о проверке конституционности статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О чрезвычайном положении», в связи с обращением Жоошева Замирбека Тургунбаевича

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего – Дуйшеева К.А., судей Бобукеевой М.Р., Жумабаева Л.П., Касымалиева М.Ш., Кыдырбаева К.Дж., Осмонбаева Э.Ж., Саалаева Ж.И., Шаршеналиева Ж.А., при секретаре Лобановой Ж.А., с участием:

обращающейся стороны – Жоошева Замирбека Тургунбаевича;
стороны-ответчика – Ырысбекова Таланта Ырысбековича, Алдашевой Акылай Сатаровны, представителей Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц – Жусупова Медера Кенешовича, постоянного представителя Президента Кыргызской Республики в Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики, Абдыраева Бақыта, представителя Правительства Кыргызской Республики по доверенности, Альчиева Рысбека Карагуловича, представителя Генеральной прокуратуры Кыргызской Республики по доверенности, Курманбаевой Аиды Маратовны, представителя Министерства юстиции Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1 и 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37 и 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О чрезвычайном положении».

Поводом к рассмотрению дела явилось ходатайство Жоошева З.Т.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствует ли Конституции Кыргызской Республики статья 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О чрезвычайном положении».

Заслушав информацию судьи-докладчика Шаршеналиева Ж.А., проводившего подготовку дела к судебному заседанию и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 25 августа 2020 года поступило ходатайство Жоошева З.Т., о проверке соответствия статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О чрезвычайном положении», части 3 статьи 20, абзацам первому и второму части 4 статьи 24 Конституции Кыргызской Республики.

Как следует из содержания обращения, частью 3 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики установлен запрет на ограниче-

№ 06-Р

ние прав и свобод законом в иных целях и в большей степени, чем это предусмотрено Конституцией.

При этом в соответствии с абзацами первым и вторым части 4 статьи 24 Конституции никто не может быть подвергнут задержанию на срок более 48 часов без судебного решения. Каждое задержанное лицо в срочном порядке и в любом случае до истечения 48 часов с момента задержания должно быть доставлено в суд для решения вопроса о законности его задержания.

Вместе с тем статьей 26 конституционного Закона «О чрезвычайном положении» установлен порядок, согласно которому граждане, в том числе сотрудники иностранных дипломатических представительств, во время комендантского часа, находясь на улицах/в иных общественных местах или пребывая вне своего жилища обязаны иметь при себе специально выданные пропуска и документы, удостоверяющие личность.

Жоошев З.Т. поясняет, что в отношении лиц, нарушивших указанный порядок, наступают последствия, предусмотренные статьей 28 вышеуказанного конституционного Закона, согласно которой лица, допустившие нарушение порядка, предусмотренного статьей 26 данного Закона, задерживаются милицией или военными патрулями до окончания комендантского часа, а не имеющие при себе документов – до установления личности, но не более чем на трое суток; задержанные могут быть подвергнуты личному досмотру, досмотру вещей и транспортных средств.

Заявитель считает, что оспариваемая статья входит в противоречие с нормами Конституции, поскольку наделяет уполномоченные органы правом, без судебного решения задерживать вышеуказанных лиц на срок более 48 часов, а именно до 72 часов, и не предусматривает обязательность их доставления в суд до истечения 48 часов с момента его задержания для проверки законности такого задержания.

Оспариваемая норма, по его мнению, ограничивает право человека на свободу и личную неприкосновенность в большей степени, чем это предусмотрено в Конституции, поскольку срок задержания человека во время чрезвычайного положения может быть увеличен на 24 часа.

Жоошев З.Т. считает, что наличие противоречий между Конституцией и оспариваемой статьей связано с тем, что конституционный Закон «О чрезвычайном положении» был принят 24 октября 1998 года, т.е. до принятия действующей Конституции.

Субъект обращения отмечает, что конституционные гарантии, установленные в абзацах первом и втором части 4 статьи 24 Конституции направлены на обеспечение соблюдения права каждого человека на свободу и на личную неприкосновенность, которые корреспондируются со статьей 3 Всеобщей декларации прав человека.

Заявитель считает, что вышеуказанные нормы Конституции направлены на реализацию гарантий прав каждого арестованного или

№ 06-Р

задержанного по уголовному обвинению лица в срочном порядке быть доставленным в суд для проведения судебного разбирательства по проверке законности и обоснованности его ареста/задержания в течение разумного срока или на освобождение. Указанные гарантии также предусмотрены частью 3 статьи 9 Международного пакта о гражданских и политических правах, к которому Кыргызская Республика присоединилась постановлением Жогорку Кенеша Кыргызской Республики от 12 января 1994 года №1406-ХП.

Аргументируя свои доводы, субъект обращения ссылается на замечания общего порядка Комитета Организации Объединенных Наций по правам человека, данных к статье 9 Международного пакта о гражданских и политических правах. Названный Комитет в данных замечаниях отметил, что задержание лиц не должно превышать нескольких дней с момента ареста, причем указал на достаточность 48 часового интервала времени для осуществления доставки задержанных лиц в соответствующие органы для подготовки судебного слушания, и что более длительное содержание вышеуказанных лиц повышает риски жестокого обращения.

На основании изложенного, заявитель просит признать оспариваемую статью противоречащей Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей от 25 сентября 2020 года ходатайство Жоошева З.Т. было принято к производству.

В судебном заседании заявитель поддержал свои требования и просит их удовлетворить.

Представитель Жогорку Кенеша Кыргызской Республики Ырысбеков Т.Ы., частично соглашаясь с доводами обращающейся стороны, считает, что оспариваемая статья противоречит Конституции только в части, касающейся срока задержания лица, нарушившего режим чрезвычайного положения.

Постоянный представитель Президента Кыргызской Республики в Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики Жусупов М.К., отмечает, что согласно части 3 статьи 20 Конституции законом не могут устанавливаться ограничения прав и свобод в иных целях и в большей степени, чем это предусмотрено Конституцией. По его мнению, любые ограничения прав и свобод человека, определенные в других нормативных правовых актах, включая определенный срок задержания, не должны превышать 48 часов. В связи с чем, он считает, что оспариваемая статья противоречит Конституции.

Представители Правительства Кыргызской Республики Абдыраев Б., и Министерства юстиции Кыргызской Республики Курманбаева А.М. привели доводы схожие с аргументами позиции постоянного представителя Президента Кыргызской Республики в Конституционной палате Верховного суда.

Представитель Генеральной прокуратуры Кыргызской Республики Альчиев Р.К. отмечает о предельной определенности и ясности

№ 06-Р

положений части 4 статьи 24 Конституции, касающихся сроков задержания без судебного решения, отражающих международно-правовой стандарт длительности ограничения свободы. В связи с чем, по его мнению, положение статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О чрезвычайном положении», устанавливающей возможность задержания нарушившего порядок лица до трех суток противоречит Конституции.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, позиции иных лиц, и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу является статья 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О чрезвычайном положении» следующего содержания:

«Статья 28.

Лица, допустившие нарушение порядка, предусмотренного статьей 26 настоящего Закона, задерживаются милицией или военными патрулями до окончания комендантского часа, а не имеющие при себе документов – до установления личности, но не более чем на трое суток; задержанные могут быть подвергнуты личному досмотру, досмотру вещей и транспортных средств».

Конституционный Закон Кыргызской Республики «О чрезвычайном положении» от 24 октября 1998 года №135 принят в соответствующем порядке, установленном законодательством, опубликовано в приложении к газете «Эркин Тоо», в журнале «Нормативные акты Кыргызской Республики» 1998 год №21, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Согласно Конституции Кыргызской Республики каждый имеет право на свободу и личную неприкосновенность, никто не может быть арестован, содержаться под стражей или оказаться лишенным свободы иначе как по решению суда и только на основаниях и в порядке, установленных законом, никто не может быть подвергнут задержанию на срок более 48 часов без судебного решения (части 1, 3, 4 статьи 24).

Как следует из положений Всеобщей декларации прав человека (статья 3) и Международного пакта о гражданских и политических правах (статья 9), право каждого на жизнь, свободу и личную неприкосновенность неотчуждаемо, принадлежит каждому от рождения и относится к числу основных прав и свобод человека. Приверженность к соблюдению данного права как наиболее значимого со-

№ 06-Р

циального блага получила международно-правовое признание, без которого немислимы достоинство и ценность человеческой личности и демократического, правового устройства общества и государства.

Уважение и защита этой конституционной ценности позволят исключить возможность произвольного вмешательства в сферу индивидуальной автономии человека, когда ограничение свободы и личной неприкосновенности возможно лишь на основе принципов правовой определенности, справедливости, конституционных критериев необходимости и соразмерности с тем, чтобы препятствовать нивелированию самого существа данного права, образующего, наряду с иными конституционными правами и свободами человека и гражданина, основы правового статуса личности в Кыргызской Республике.

Надлежащее обеспечение права на свободу и личную неприкосновенность подразумевает эффективную защиту от задержания, ареста, заключения под стражу или лишения свободы в иных формах без предусмотренных законом оснований и сверх установленных временных пределов. Любые принудительные меры, применяемые в целях ограничения личной свободы и неприкосновенности, должны осуществляться только с соблюдением конституционных и международных требований и стандартов.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в своем Решении от 7 июня 2017 года уже отмечала, что сущность права на свободу и личную неприкосновенность, как основополагающего права человека, состоит в недопустимости произвольного воздействия на человека против его воли при условии соблюдения им интересов других лиц, общества и государства. Пределы допустимости воздействия на человека определяются, а также гарантируются государством путем законодательного закрепления оснований, порядка такого воздействия и контроля за их применением.

Одной из форм ограничения конституционного права на свободу и личную неприкосновенность является задержание, то есть кратковременное лишение свободы лица, подозреваемого в совершении правонарушения.

Из конституционно-правового смысла права на свободу и личную неприкосновенность вытекает, что человек не может быть задержан иначе, как только на основаниях и в порядке, установленных законом.

3. Современная концепция института чрезвычайного положения предъявляет ряд требований к национальным законодательствам в виде международных правовых принципов и стандартов. К таким можно отнести принципы исключительной угрозы; официального объявления; соразмерности (пропорциональности); не дискриминации; «нотификации» (официального уведомления); неприкосновенности абсолютных прав и свобод; правового порядка.

Все выше перечисленные принципы отмечены в статье 4 Международного пакта о гражданских и политических правах, согласно которой во время чрезвычайного положения в государстве, при кото-

№ 06-Р

ром жизнь нации находится под угрозой и о наличии которого официально объявляется, участвующие в указанном Пакте, государства могут принимать меры в отступление от своих обязательств только в такой степени, в какой это требуется остротой положения, при условии, что такие меры не являются несовместимыми с их другими обязательствами по международному праву и не влекут за собой дискриминации исключительно на основе расы, цвета кожи, пола, языка, религии или социального происхождения.

Регламент чрезвычайного положения представляет собой особый вид правового режима, который отличается: экстраординарностью, ситуативностью, правоограничительным характером (совокупностью применяемых запретов, обязываний, ограничений и т.п.); существенным сужением статуса граждан и организаций, расширением компетенции специальных органов власти.

Правовое регулирование во время чрезвычайного положения можно определить как воздействие с помощью исключительных правовых средств на общественные отношения в экстремальных условиях в целях обеспечения безопасности и восстановления порядка и организованности общественной жизни, при котором ограничивается или отменяется действие общих правовых принципов и норм.

Так, в соответствии с конституционным Законом Кыргызской Республики «О чрезвычайном положении» чрезвычайное положение – временная мера, вводимая на всей территории республики либо в отдельных ее местностях, применяемая исключительно в интересах обеспечения безопасности ее граждан и защиты конституционного строя и представляющая особый правовой режим деятельности государственных органов, органов местного самоуправления, организаций, независимо от форм собственности, допускающий установление отдельных ограничений прав и свобод граждан, иностранных граждан и лиц без гражданства, а также прав юридических лиц и возлагающий на них дополнительные обязанности (статья 1).

В этой связи Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики отмечает, что целью введения чрезвычайного положения является создание и поддержание условий для возвращения к нормальному правовому регулированию в условиях, когда его функционирование невозможно либо затруднено. Ситуация крайней необходимости, на которой базируется чрезвычайное положение, создает зону аномии, где существенно видоизменяются юридические границы, наличие которых сковало бы государство и лишало его возможности оперативно устранять кризисные ситуации.

Такое отступление опирается также на конституционную установку о допустимости ограничения прав и свобод человека и гражданина в целях защиты национальной безопасности, общественного порядка, охраны здоровья и нравственности населения, защиты прав и свобод других лиц (часть 2 статьи 20).

Действительно, правовое регулирование во время чрезвычайного положения является обоснованной исключительной мерой для прео-

№ 06-Р

доления возникших для безопасности общества и государства угроз. Чрезвычайное правовое регулирование есть средство недопущения большего вреда для безопасности личности, общества и государства, чем может принести обществу использование чрезвычайных мер. За счет введения определенных ограничений становится возможным восстановление порядка и безопасности общества.

При чрезвычайном правовом регулировании возрастают императивные начала в правовом воздействии на общественные отношения и сокращается сфера действия диспозитивных юридических норм. Это обусловлено тем, что в чрезвычайных обстоятельствах степень опасности беспорядков и хаоса в общественной жизни возрастает, а управленческий и регулятивный потенциал государственно-правовых институтов уменьшается.

Изложенное в определенной степени касается и деятельности судебной системы, когда полноценная реализация судебных функций во время чрезвычайного положения становится трудно реализуемой.

Вместе с тем, это не означает, что государство и право оказываются неэффективными и излишними в таких условиях. Напротив, государственно-правовые механизмы и средства оказываются одними из наиболее востребованных в критических обстоятельствах, когда общество само не может справиться с экстремальными событиями и нуждается во внешней поддержке и организации.

Таким образом, правовое регулирование во время чрезвычайного положения является обоснованной исключительной мерой для преодоления возникших для безопасности общества и государства угроз. Функционирование права в этот промежуток времени в своей основе является нарушением ординарного законодательства и может быть квалифицировано даже как правонарушение. Однако такая реакция государства в период чрезвычайной ситуации дает основу для восстановления порядка и безопасности общества.

4. В условиях чрезвычайного положения вводится, в первую очередь, своеобразный предел в осуществлении права на передвижение. Так, согласно статье 26 конституционного Закона «О чрезвычайном положении» во время комендантского часа гражданам, в том числе сотрудникам иностранных дипломатических представительств, запрещается находиться на улицах или в иных общественных местах без специально выданных пропусков и документов, удостоверяющих личность, а также пребывать вне своего жилища без таких документов.

При этом в соответствии со статьей 28 названного Закона лица, допустившие нарушение порядка, предусмотренного статьей 26 этого Закона, задерживаются милицией или военными патрулями до окончания комендантского часа, а не имеющие при себе документов – до установления личности, но не более чем на трое суток; задержанные могут быть подвергнуты личному досмотру, досмотру вещей и транспортных средств. Указанное задержание до установления личности является мерой принуждения, применяемой в отношении лиц, нарушивших комендантский час, и является наказуемым

№ 06-Р

деянием согласно Кодексу Кыргызской Республики о нарушениях. Согласно статье 82-1 указанного Кодекса пребывание на улицах и в иных общественных местах либо вне жилища без специально выданных пропусков и документов, удостоверяющих личность, во время комендантского часа, введенного в период чрезвычайного или военного положения, – влечет наказание в виде штрафа 2 категории.

Главное процессуальное предназначение данного вида задержания состоит в предотвращении нарушения режима чрезвычайного положения, прекращении нарушения комендантского часа, предупреждении уклонения нарушителя от ответственности, установлении его личности, выяснении обстоятельств правонарушения.

Вместе с тем задержание, предусмотренное статьей 28 конституционного Закона «О чрезвычайном положении», может быть признано правомерным лишь при условии, что оно осуществлялось не просто в связи с нарушением комендантского часа, а действительно было необходимо и соразмерно представляемой угрозе, в том числе по времени ограничения свободы задержанного лица целям охраны правопорядка и общественной безопасности, неотвратимости ответственности и справедливого разбирательства дела о нарушении в суде. При этом должностные лица, осуществляющие производство по указанным делам, не должны допускать избыточного ограничения свободы лиц, в отношении которых эта мера применяется, и во всяком случае, соблюдать конституционный запрет на их принудительную изоляцию от общества на срок более 48 часов без судебного решения.

Кроме того, установленный Конституцией Кыргызской Республики судебный контроль призван гарантировать лицу защиту не только от произвольного продления срока задержания сверх 48 часов, но и от неправомерного задержания как такового посредством беспристрастной оценки законности и обоснованности его применения. Иными словами, действие режима чрезвычайного положения не может служить оправданием установленного оспариваемой статьей срока задержания, поскольку согласно Конституции Кыргызской Республики законом не могут устанавливаться ограничения прав и свобод в иных целях и в большей степени, чем это предусмотрено ею (часть 3 статьи 20).

Из этого следует, что конституционные правила введения ограничений прав и свобод человека и гражданина должны применяться также и в действующем режиме чрезвычайного положения. Все лица должны иметь доступ к суду, справедливому и эффективному правосудию, в том числе для оспаривания законности задержания.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики особо отмечает, что конституционная гарантия о недопустимости задержания на срок более 48 часов без судебного решения, заложенная в части 4 статьи 24 Конституции Кыргызской Республики предопределяет основания и пределы допустимых законодательных ограничений права на свободу и личную неприкосновенность, независимо от их отраслевых юридических характеристик и целевого

№ 06-Р

предназначения, если фактическим следствием их применения является кратковременное лишение свободы (задержание).

Следовательно, любое отступление, чем бы оно не аргументировалось и какие бы формы не принимало, от закрепленных в Конституции Кыргызской Республики и нормах международного права гарантий свободы и личной неприкосновенности, к числу которых относится запрет на задержание лица без судебного решения на срок более 48 часов, не допустимо.

Таким образом, диспозиция статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О чрезвычайном положении», согласно которой лица, допустившие нарушение порядка, предусмотренного статьей 26 этого же конституционного Закона, не имеющие при себе документов, задерживаются милицией или военными патрулями до установления личности, но не более чем на трое суток, не соответствует части 3 статьи 20, абзацам первому и второму части 4 статьи 24 Конституции Кыргызской Республики в той мере, в какой допускает задержание физических лиц на срок свыше 48 часов без судебного решения и не предусматривает судебный контроль законности такого задержания.

На основании изложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики,

Р Е Ш И Л А:

1. Признать статью 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О чрезвычайном положении», противоречащей части 3 статьи 20, абзацам первому и второму части 4 статьи 24 Конституции Кыргызской Республики в той мере, в какой допускает задержание физических лиц на срок свыше 48 часов и не предусматривает судебный контроль законности такого задержания.

2. Правительству Кыргызской Республики инициировать изменения в законодательство в соответствии с мотивировочной частью настоящего Решения.

3. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

4. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

5. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

по делу о проверке конституционности пункта 3 части 1, части 2 статьи 61, пункта 2 части 2 статьи 64 конституционного Закона Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики», а также пункта 18 статьи 1 конституционного Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений и дополнений в конституционный Закон Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» от 23 апреля 2015 года №88, в связи с обращением Иманалиева Курманбека Белековича, представляющего интересы политической партии «Актив», Саипбаевой Джаныл Султанбековны, Исраилова Эрика Бириковича, Марипова Болотбека Арапбаевича и Байгуттиева Женишбека Сейтбековича, представляющих интересы политической партии «Глас народа»

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего – Дуйшеева К.А., судей Бобукеевой М.Р., Жумабаева Л.П., Касымалиева М.Ш., Кыдырбаева К.Дж., Осмонбаева Э.Ж., Саалаева Ж.И., Шаршеналиева Ж.А., при секретаре Аблакимове К.А., с участием:

обращающейся стороны – Иманалиева Курманбека Белековича, представляющего интересы политической партии «Актив», а также Саипбаевой Джаныл Султанбековны, Исраилова Эрика Бириковича, Марипова Болотбека Арапбаевича и Байгуттиева Женишбека Сейтбековича, представляющих интересы политической партии «Глас народа»;

стороны-ответчика – Болджуровой Светы Садыковны, Кадырова Нурлана Бактыбековича, представителей Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц – Жусупова Медера Кенешовича, постоянного представителя Президента Кыргызской Республики в Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики; Абдыраева Бакыта, представителя Центра судебного представительства Правительства Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1 и 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37, 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности пункта 3 части 1, части 2 статьи 61, пункта 2 части 2 статьи 64 конституционного Закона Кыргызской Республики

№ 07-Р

«О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики», а также пункта 18 статьи 1 конституционного Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений и дополнений в конституционный Закон Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» от 23 апреля 2015 года №88.

Поводом к рассмотрению данного дела явились ходатайства Иманалиева К.Б., представляющего интересы политической партии «Актив», Саипбаевой Дж.С., Исраилова Э.Б., Марипова Б.А. и Байгуттиева Ж.С., представляющих интересы политической партии «Глас народа».

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствуют ли Конституции Кыргызской Республики пункт 3 части 1, часть 2 статьи 61, пункт 2 части 2 статьи 64 конституционного Закона Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики», а также пункт 18 статьи 1 конституционного Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений и дополнений в конституционный Закон Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» от 23 апреля 2015 года №88.

Заслушав информацию судьи-докладчика Саалаева Ж.И., проведившего подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 19 августа 2020 года поступило ходатайство Иманалиева К.Б., представляющего интересы политической партии «Актив» о проверке соответствия пункта 3 части 1, части 2 статьи 61, пункта 2 части 2 статьи 64 конституционного Закона Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» частям 1, 2 статьи 2, частям 1, 2 статьи 6, абзацу второму части 2 статьи 16, частям 1, 2 статьи 20, пункту 2 части 1, части 4 статьи 52, абзацу четвертому части 2 статьи 70 Конституции Кыргызской Республики.

9 и 24 июля 2020 года политическая партия «Актив» обращалась в Центральную комиссию по выборам и проведению референдумов Кыргызской Республики (далее – ЦИК) с заявлениями о несправедливости выборного процесса в части установленных барьеров на пути выборов депутатов парламента в виде избирательного залога на сумму 5 (пять) миллионов сомов и 0,7% порога по каждой области, городам Бишкек и Ош.

№ 07-Р

По мнению заявителя, несправедливость заключается в том, что оспариваемые нормы устанавливают необходимость внесения избирательного залога (пять миллионов сомов) при регистрации списка кандидатов в депутаты Жогорку Кенеша и получения ими 0,7% голосов избирателей, по каждой области, городам Бишкек и Ош, несмотря на то, что в статье 70 Конституции говорится только об избирательном пороге для прохождения в парламент.

Субъект обращения указывает, что в соответствии со статьей 2 Конституции источником власти при выборах депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики является народ. Законодатель, исходя из того, что свободные и справедливые выборы, как одна из основ конституционного строя, предполагает необходимость их проведения с установлением такого правового регулирования, которое гарантировало бы избирательные права граждан, без искажения результатов волеизъявления избирателей и легитимацию формируемых органов публичной власти, должен учитывать природу и предназначение выборов в демократическом, правовом государстве, соблюдать установленные Конституцией и международными договорами принципы избирательного права, устанавливать разумные и адекватные процедуры.

Согласно части 2 статьи 16 Конституции никто не может подвергаться дискриминации по признаку пола, расы, языка, инвалидности, этнической принадлежности, вероисповедания, возраста, политических или иных убеждений, образования, происхождения, имущественного или иного положения, а также других обстоятельств.

Однако, по мнению Иманалиева К.Б., политические партии подвергнуты дискриминации по имущественному положению. Любые меры, приводящие к неравенству в правах и обязанностях субъектов права, должны вводиться законодателем с соблюдением требований части 2 статьи 20 Конституции. Согласно этой норме ограничения допустимы, если они объективно оправданы, обоснованы и преследуют конституционно значимые цели, а вводимые ограничения, используемые для достижения этих целей, должны быть соразмерны им и не выходить за рамки конституционных установлений.

Как считает субъект обращения, отмеченные конституционные требования должны рассматриваться во взаимосвязи с принципами избирать и быть избранными, равенства и недискриминации в сфере государственной службы, закрепленными в пункте 2 части 1 и части 4 статьи 52 Конституции. В соответствии с данными принципами гражданам гарантируются равные права и равные возможности при поступлении на государственную службу, продвижении в должности в порядке, предусмотренном законом, что означает их право на занятие любой государственной должности без всякой дискриминации. Законодатель при установлении дополнительных требований для политических партий и их кандидатов на выборные должности должен был руководствоваться теми же принципами, которые лежат в основе конституционных требований к претендентам, в частности,

№ 07-Р

принципами равного доступа, равных возможностей при поступлении на государственную службу.

С учетом изложенного, заявитель просил признать оспариваемые нормы противоречащими Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 29 сентября 2020 года данное ходатайство было принято к производству в части проверки соответствия оспариваемых норм абзацу второму части 2 статьи 16, абзацу первому части 2 статьи 20, пункту 2 части 1 статьи 52, абзацу четвертому части 2 статьи 70 Конституции Кыргызской Республики.

4 сентября 2020 года в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики поступило ходатайство Саипбаевой Дж.С., Исраилова Э.Б., Марипова Б.А. и Байгуттиева Ж.С., представляющих интересы политической партии «Глас народа», о проверке соответствия части 2 статьи 61 конституционного Закона «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» и пункта 18 статьи 1 конституционного Закона «О внесении изменений и дополнений в конституционный Закон Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» от 23 апреля 2015 года №88, абзацу второму части 2 статьи 16, части 1 статьи 20, пункту 2 части 1 статьи 52 и абзацу четвертому части 2 статьи 70 Конституции.

Заявители в своем ходатайстве отмечают, что в соответствии с абзацем первым части 2 статьи 61 конституционного Закона «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» в редакции от 2 июля 2011 года №68, политические партии, выдвинувшие списки кандидатов, до регистрации и после проверки представленных документов из средств своих избирательных фондов вносят в специальный фонд ЦИК избирательный залог в пятидесятикратном размере установленного законодательством расчетного показателя (пятьсот тысяч сомов).

Вместе с тем как поясняют субъекты обращения, пунктом 18 статьи 1 конституционного Закона «О внесении изменений и дополнений в конституционный Закон Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» от 23 апреля 2015 года №88 в вышеуказанную статью обозначенного Закона было внесено изменение, предусматривающее увеличение избирательного залога до пятидесятитысячекратного размера, который в итоге составил пять миллионов сомов.

По мнению заявителей, Конституция Кыргызской Республики содержит только понятие «избирательный порог» (часть 2 статьи 70), тогда как конституционным Законом «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» в качестве одного из требований для регистрации кандидатов в депутаты Жогорку Кенеша или Президенты Кыргызской

№ 07-Р

Республики введено понятие «избирательный залог», не предусмотренное Основным Законом.

Саипбаева Дж.С., Израилов Э.Б., Марипов Б.А. и Байгуттиева Ж.С. отмечают, что право граждан быть избранными в органы власти также гарантировано статьей 25 Международного пакта о гражданских и политических правах от 16 декабря 1966 года, к которому Кыргызская Республика присоединилась постановлением Жогорку Кенеша Кыргызской Республики от 12 января 1994 года №1406-ХП.

Субъекты обращения ссылаются на абзац второй части 2 статьи 16 Конституции, которым установлен запрет на дискриминацию каждого по каким-либо признакам. По их мнению, оспариваемые нормы являются дискриминационными по имущественному положению и ограничивают право граждан на участие в выборах.

Заявители также ссылаются на нормы Конституции, которые устанавливают запрет на принятие законов, отменяющих или умаляющих права и свободы человека и гражданина, а также запрет на принятие законов ограничивающих права и свободы в иных целях и в большей степени, чем это предусмотрено Конституцией (части 1, 3 статьи 20).

По их мнению, законодатель не вправе в интересах избирателей предусматривать специальные предварительные условия, позволяющие исключать кандидатов на выборные должности, не имеющих достаточной поддержки избирателей. Как полагают заявители, установление избирательного залога напрямую связано с результатами выборов, поскольку сумма выплачиваемого залога в размере 5 000 000 (пяти миллионов) сомов ставит в неравное положение малочисленные и новые политические партии, которые не могут обладать необходимой суммой, по отношению с другими более состоятельными политическими партиями.

Как утверждают субъекты обращения, частью 2 статьи 20 Конституции установлен исчерпывающий перечень случаев, когда права и свободы человека и гражданина могут быть ограничены, иное интерпретирование которых недопустимо. По их мнению, введение законодателем понятия «избирательный залог» в конституционном Законе «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» относится к мерам ограничительного характера, которые не могут входить в перечень обстоятельств, допускающих введение ограничений, установленных частью 2 статьи 20 Конституции.

Кроме того, представители политической партии «Глас народа» при аргументации своих доводов ссылаются на статистические данные уполномоченного органа в области официальной статистики касательно уровня бедности в Кыргызской Республике, а также на показатели уровня снижения количества политических партий, участвующих в выборах в органы законодательной власти за последние годы. Исходя из этих данных, они приходят к выводу о том, что

№ 07-Р

более четверти граждан страны лишены возможности полноценной реализации своих избирательных прав, гарантированных пунктом 2 части 1 статьи 52 Конституции. В дополнение к вышеперечисленным доводам, субъекты обращения также ссылаются на заключение Венецианской комиссии и БДИПЧ/ОБСЕ, которые были даны к проекту конституционного Закона «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» и приложены в качестве дополнительных аргументов к представленному обращению.

С учетом изложенного, заявители просили признать оспариваемые нормы противоречащими Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 8 октября 2020 года ходатайство Саипбаевой Дж.С., Исраилова Э.Б., Марипова Б.А. и Байгуттеева Ж.С., представляющих интересы политической партии «Глас народа», было принято к производству.

Поскольку требования политических партий «Актив» и «Глас народа» схожи, в соответствии с пунктом 6 части 1 статьи 30 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» определением судьи-докладчика от 12 октября 2020 года указанные дела были соединены в одно производство.

В судебном заседании заявители поддержали свои требования и просят их удовлетворить.

Представитель стороны-ответчика Болджурова С.С. считает доводы заявителей необоснованными и подлежащими оставлению без удовлетворения по следующим основаниям.

Выборы в Кыргызской Республике являются свободными, выборы депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, Президента Кыргызской Республики, депутатов представительных органов местного самоуправления проводятся на основе всеобщего равного и прямого избирательного права при тайном голосовании (часть 4 статьи 2 Конституции).

Болджурова С.С. отметила, что норма, предусматривающая обязанность уполномоченных представителей политических партий не позднее 40 календарных дней до дня выборов, до 18 часов местного времени, для регистрации списка кандидатов представлять в ЦИК документ, удостоверяющий внесение избирательного залога, является допустимой и разумной (пункт 3 части 1 статьи 61 конституционного Закона «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики»). Избирательный залог является необходимым элементом избирательного процесса, обеспечивающим прохождение наиболее ответственных кандидатов, имеющих серьезные намерения баллотироваться для участия в выборах в парламент. Основы избирательного права избирать и быть избранным установлены в пункте 2 части 1 статьи 52 Конституции, а более детально в Законе «О выборах Президента Кыргызской

№ 07-Р

Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики». Пассивное избирательное право – это субъективное право лица быть избранным в состав представительного органа, в этой связи к лицам, баллотирующимся на выборную должность, предъявляются более серьезные требования, чем к избирателям. Граждане осуществляют свое избирательное право быть избранными на основе принципа свободных выборов на добровольной, а не на принудительной основе. Принцип добровольного участия в выборах означает, что никто не вправе оказывать воздействие на гражданина с целью принудить его к участию или неучастию в выборах либо воспрепятствовать его свободному волеизъявлению.

Соответственно, быть депутатом Жогорку Кенеша Кыргызской Республики является правом, а не обязанностью гражданина. В этом контексте право законодателя установления избирательного залога считается допустимым, так как направлено на достижение общезначимых конституционных целей – реализацию права быть избранным. Избирательный залог является одним из условий регистрации кандидата и рассматривается как дополнительный фильтр для отсеивания кандидатов, которые в действительности не имеют намерений бороться за избрание на должность, или тех, кто представляет небольшие (невлиятельные) партии. Избирательный залог на выборах существует во многих странах мира и является непременным условием для регистрации кандидата в депутаты. Следовательно, наличие избирательного залога в избирательной процедуре нельзя рассматривать как ограничение пассивного избирательного права граждан по признаку имущественного положения. Такой залог является лишь одним из условий регистрации кандидата депутата, что само по себе не может рассматриваться как нарушение конституционных прав, предусмотренных частью 2 статьи 16, частями 1 и 2 статьи 20 и частями 1 и 4 статьи 52 Конституции.

Представитель стороны-ответчика пояснила, что обязанность государства вытекает из положений Международного пакта о гражданских и политических правах (статья 2 (b) и статья 25), которые предусматривают, что каждый гражданин имеет равное право на участие в голосовании: места должны быть равномерно распределены среди избирательных округов. Это предполагает ясное и сбалансированное распределение мест среди избирательных округов на основе одного из следующих критериев: население, количество проживающих граждан, количество зарегистрированных избирателей, и возможно количество лиц, собственно принимающих участие в голосовании.

Кроме того, в части 1 статьи 1 Конвенции о стандартах демократических выборов, избирательных прав и свобод в государствах-участниках Содружества Независимых Государств (г. Кишинев, 7 октября 2002 года) определено, что демократические выборы являются одним из высших непосредственных выражений власти и воли народа, основой избираемых органов государственной власти, выборных должностных лиц.

№ 07-Р

Представитель стороны-ответчика пояснила, что законодатель вправе в интересах избирателей предусмотреть специальные предварительные условия, позволяющие исключить из избирательного процесса тех его участников, которые не имеют достаточной поддержки избирателей. Так, в действующей пропорциональной избирательной системе на выборах в Жогорку Кенеш, депутатские мандаты распределяются между списками кандидатов пропорционально голосам, поданным за списки кандидатов (часть 2 статьи 59 конституционного Закона «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики»). Выбирая данную процедуру в избирательной системе, законодателем принято во внимание степень, в которой она позволяет избирателям выражать их волю, сохраняет политический плюрализм и защищает интересы меньшинств и других общественных групп. Введенный законодателем избирательный порог играет значительную роль в реализации избирательного права, так как в большей степени оказывает воздействие на формирование и укрепление партийной системы, чтобы гражданам было легче определиться в выборе кандидата либо партии до проведения выборов, причем этот выбор должен быть разумным и взвешенным. Условие введения регионального порога было внесено в правила, чтобы не дать партиям, основанным на местных или узких этнических интересах, попасть в законодательную власть. Вводя региональный избирательный порог, законодатель хотел закрепить представленность всех регионов в парламенте.

В связи с чем, Болджурова С.С. считает, что если та или иная партия сомневается, что не может получить необходимое количество голосов, чтобы преодолеть барьер не менее 0,7 процента голосов избирателей, принявших участие в голосовании, по каждой области, городам Бишкек и Ош, то эта партия не должна иметь права претендовать на статус общереспубликанской политической партии и формировать кабинет министров. Поэтому эта норма заложена для того, чтобы политические партии по своим убеждениям, направлениям объединялись.

При введении регионального порога, тогда это было 0,5 процентов, ряд оппозиционных политиков и групп правозащитников в Кыргызстане предостерегали, что из-за внесенных в выборное законодательство изменений победа даже сильных партий на парламентских выборах практически невозможна. Но как показала практика, политические партии, которые проходили республиканский порог, набирали региональный порог.

Как утверждает представитель стороны-ответчика, система прямых выборов в законодательный орган власти является предметом национального определения, с обязательным условием функционирования в прозрачном режиме, которое опирается на всеобщее равное избирательное право, и никоим образом нельзя считать, что это дискриминация по имущественному признаку кандидатов или политических партий.

№ 07-Р

Второй представитель стороны-ответчика Кадыров Н.Б. поддержал доводы Болджуровой С.С.

Постоянный представитель Президента Кыргызской Республики в Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики Жусупов М.К. привел доводы схожие с аргументами позиции представителей Жогорку Кенеша Кыргызской Республики. При этом им было отмечено, что избирательный залог возвращается кандидату и политическим партиям, получившим не менее 1 процента голосов избирателей, принявших участие в голосовании. Тем самым, по его мнению, законодатель, установив одним из требований «избирательный залог», предусмотрел участие в выборах наиболее ответственных кандидатов, с намерениями баллотироваться в установленном порядке и, возможно, как дополнительный фильтр для отсеивания политических партий и кандидатов, которые в действительности не имеют намерений бороться за избрание, или тех, кто представляет небольшие партии с наименьшим электоратом.

Жусупов М.К. также отметил, что избирательный порог и залог предусмотрены в законодательствах Республики Казахстан, Российской Федерации, Армении, Украины и других стран. При этом определение суммы избирательного залога и размера избирательного порога относится к дискреции законодателя.

Представитель Центра судебного представительства Правительства Кыргызской Республики Абдыраев Б. отметил, что Конституция устанавливает общественные отношения, подлежащие регулированию конституционным законом, к каковым относятся и отношения, связанные с подготовкой и проведением выборов депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики (часть 2 статьи 70). Статьей 61 конституционного Закона «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики», регламентирующей порядок регистрации списка кандидатов в депутаты Жогорку Кенеша, установлено, что для регистрации списка кандидатов уполномоченные представители политических партий в указанный законом срок вместе с иными документами представляют в ЦИК документ, удостоверяющий внесение избирательного залога.

Кыргызская Республика, признавая выборы одной из базовых ценностей демократического государства, закрепляет в Конституции избирательные права граждан – право избирать и право быть избранным в органы государственной власти. При этом Абдыраев Б. отметил, что избирательное право не является абсолютным, поэтому законодателю дано право определять порядок и условия реализации гражданами избирательного права, в том числе устанавливать единые и специальные ограничения избирательных прав, как правило, связанные с вопросами дееспособности, наличия гражданства, возраста и другое.

При этом, по его мнению, оспариваемые нормы не имеют общих признаков правовых ограничений прав, а лишь устанавливают предварительное условие для кандидатов для участия в выборах в виде

№ 07-Р

залога, не ограничивая и не отменяя общепризнанные права и свободы человека и гражданина и конституционные гарантии их реализации.

Относительно пункта 2 части 2 статьи 64 конституционного Закона «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» Абдыраев Б. указал, что принцип народовластия и конституционно-правовая природа избирательных прав предопределяет обязанность государства посредством принятия нормативно-правовой базы создать такие организационные механизмы, которые гарантировали бы полноценную реализацию гражданами Кыргызской Республики своих избирательных прав. Определяя способы и условия реализации гражданами гарантированного им Конституцией права участвовать в управлении государством как непосредственно, так и через своих представителей, включая право избирать и быть избранным в представительные органы, законодатель в силу требований Конституции, не вправе допускать необоснованных ограничений. При этом Абдыраев Б. отметил, что государство обладает дискрецией в выборе соответствующих механизмов, средств и методов. Так, ограничение в виде установленного законом избирательного порога, призванное сократить пропорциональность представительства, позволяет не допустить фрагментации парламента, обеспечить его нормальное функционирование путем образования стабильного большинства, устойчивой законодательной власти и конституционного строя в целом. Таким образом, Конституция не исключает возможности для законодателя установить, как республиканский, так и региональный избирательные пороги для прохождения в парламент. В этой связи, по его мнению, оспариваемые нормы не противоречат Конституции Кыргызской Республики.

Согласно письменной позиции заместителя председателя Центральной комиссии по выборам и проведению референдумов Кыргызской Республики Бекматова А.Г. внесение избирательного залога в установленном размере для регистрации списка кандидатов (пункт 3 части 1, часть 2 статьи 61) и установление избирательного порога для допущения политических партий к распределению депутатских мандатов в Жогорку Кенеше (часть 2 статьи 64) являются требованиями конституционного Закона, которым определяется порядок избрания депутатов Жогорку Кенеша в соответствии с абзацем четвертым части 2 статьи 70 Конституции.

Представителем ЦИК было обозначено, что Решением ЦИК от 3 сентября 2020 года №120 отказано в регистрации списка кандидатов в депутаты Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, выдвинутого политической партией «Актив». Основанием отказа послужило несоблюдение абзаца третьего части 3 статьи 60 конституционного Закона (не соблюдение порядка выдвижения) и непредставление документа о внесении избирательного залога согласно статье 61 вышеуказанного конституционного Закона.

№ 07-Р

В Решении Административного суда города Бишкек от 7 сентября 2020 года было также указано, что политической партией «Актив» не соблюдены требования конституционного Закона, в связи с чем, оснований для признания незаконным вышеуказанного решения ЦИК не имеется.

К такому же выводу пришла судебная коллегия по административным делам Верховного суда Кыргызской Республики в постановлении от 14 сентября 2020 года.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, выслушав пояснения иных лиц и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению. Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу являются пункт 3 части 1, часть 2 статьи 61, пункт 2 части 2 статьи 64 конституционного Закона «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики», а также пункт 18 статьи 1 конституционного Закона «О внесении изменений и дополнений в конституционный Закон «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» от 23 апреля 2015 года №88 следующего содержания:

«Статья 61. Регистрация списка кандидатов в депутаты Жогорку Кенеша

1. Для регистрации списка кандидатов уполномоченные представители политических партий не позднее чем за 40 календарных дней до дня выборов, до 18 часов местного времени, представляют в Центральную избирательную комиссию следующие документы:

3) документ, удостоверяющий внесение избирательного залога.

2. Политические партии, выдвинувшие списки кандидатов, из средств своих избирательных фондов вносят в специальный фонд Центральной избирательной комиссии избирательный залог в десятикратном размере установленного законодательством расчетного показателя.

Статья 64. Определение и официальное опубликование результатов выборов

2. Из распределения депутатских мандатов по избирательному округу исключаются политические партии, списки кандидатов которых получили:

2) менее 0,7 процента голосов избирателей, принявших участие в голосовании, по каждой области, городам Бишкек и Ош.».

№ 07-Р

«18. В части 2 статьи 61:

в абзаце первом слово «пятитысячекратном» заменить словом «пятидесятитысячекратном»;

абзац второй дополнить предложением следующего содержания: «Оставшаяся сумма залога не подлежит зачету в бюджет и используется Центральной избирательной комиссией целевым назначением на подготовку и проведение выборов, совершенствование избирательной системы.».

Конституционный Закон Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» принят Жогорку Кенешем 30 июня 2011 года, опубликован в газете «Эркин-Тоо» от 5 июля 2011 года №54, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

Конституционный Закон Кыргызской Республики «О внесении изменений и дополнений в конституционный Закон Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» от 23 апреля 2015 года №88 принят Жогорку Кенешем 9 апреля 2015 года, опубликован в газете «Эркин-Тоо» от 24 апреля 2015 года №35-36, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Демократические выборы являются наивысшим выражением воли народа, основой формирования всех органов государственной власти и местного самоуправления, а также иных органов народного представительства и выборных должностных лиц. Это означает, что именно народ является источником учредительной конституционной власти, на основе которой граждане избирают своих представителей и формируют высшие органы управления страной.

Исходя из этого, Конституция Кыргызской Республики закрепляет участие граждан в управлении делами государства посредством гарантирования права избирать и быть избранными в органы государственной власти и местного самоуправления (пункт 2 части 1 статьи 52). Данное право имеет самостоятельное юридическое значение в конституционном механизме обеспечения политической свободы индивида и демократических основ государства. Политическая свобода индивида имеет, по крайней мере, два уровня юридического отражения, воплощающих, с одной стороны, субъективные притязания индивида на участие в формировании выборных органов власти, с другой,- социальную значимость и публичную потребность в стабильной и эффективной конструкции системы государственной и муниципальной власти. Иными словами, право избирать и быть избранными стоит в центре всех процессов формирования органов государства и носит властеобразующий характер.

Избирательные права являются одним из стержневых элементов, они являются самой доступной, эффективной, регулярно повторяемой возможностью непосредственно участвовать в управлении де-

№ 07-Р

лами государства и решении вопросов как общегосударственного, так и местного значения.

3. Кыргызская Республика является демократическим правовым государством, где выборы должны быть свободными, осуществляемыми на основе всеобщего равного и прямого избирательного права при тайном голосовании (часть 1 статьи 1, часть 4 статьи 2 Конституции). Сущность демократических выборов заключается в предоставлении каждому гражданину равных правовых и организационных условий для свободной реализации им избирательных прав. Это подразумевает равную ценность каждой личности, необходимости предоставления им равных возможностей для участия в государственной жизни посредством выборов.

Принцип равенства в избирательном праве означает признание без какой бы то ни было дискриминации и необоснованных ограничений за всеми гражданами, достигшими определенного возраста, права избирать и права быть избранными. Конституция Кыргызской Республики гарантирует эти права граждан независимо от пола, расы, языка, инвалидности, этнической принадлежности, вероисповедания, возраста, политических или иных убеждений, образования, происхождения, имущественного или иного положения, а также других обстоятельств (часть 2 статьи 16 Конституции).

Приведенные конституционные положения корреспондируются с нормами международного права. В частности, со статьей 25 Международного пакта о гражданских и политических правах, пунктом b которой установлено, что каждый гражданин должен иметь без какой-либо дискриминации и без необоснованных ограничений право и возможность голосовать и быть избранным на подлинных периодических выборах, проводимых на основе всеобщего и равного избирательного права при тайном голосовании и обеспечивающих свободное волеизъявление избирателей; со статьей 21 Всеобщей декларации прав человека, которая предусматривает положение о том, что воля народа должна быть основой власти правительства, эта воля должна находить в себе выражение в периодических и нефальсифицированных выборах, которые должны проводиться при всеобщем и равном избирательном праве путем тайного голосования, обеспечивающих свободу голосования.

Таким образом, задача обеспечения конституционных избирательных прав граждан, основанных на принципе равенства и недискриминации, в современных условиях является ключевой линией в развитии выборного законодательства Кыргызской Республики.

4. В соответствии со статьей 70 Конституции Кыргызской Республики порядок избрания депутатов Жогорку Кенеша, включая избирательный порог для прохождения в парламент, определяется конституционным законом, то есть вопросы организации, проведения и подведения итогов выборов оставлены за законодателем. Тем самым на законодательный орган возлагается обязанность создать такие ор-

№ 07-Р

ганизационно-правовые механизмы, которые гарантировали бы полноценную реализацию гражданами Кыргызской Республики своих избирательных прав и адекватное отражение в результате выборов суверенной воли народа Кыргызстана.

Однако при этом, законодатель обязан предотвращать сопутствующие выборам неблагоприятные явления, которые способны нанести ущерб национальной безопасности и общегосударственным интересам страны.

В своем Решении от 25 ноября 2015 года Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики отмечала, что в демократическом правовом государстве избирательные права являются важными для сохранения основ конституционного строя, поскольку от избирательного процесса зависит структура публичной власти и ее отношение к верховенству конституции и законов, соблюдению прав и свобод граждан. Для устойчивости конституционных основ государство нуждается в эффективных правовых механизмах, которые способны охранять его от злоупотреблений и криминализации публичной власти, легитимность которой во многом основывается на доверии общества.

Таким образом, законодатель правомочен создавать соответствующие правовые механизмы по упорядочиванию процесса выборов, в том числе устанавливать определенные требования к кандидатам, претендующим на выборные должности. При этом, во-первых, законодатель должен соблюдать вышеобозначенные конституционные принципы, а именно равенство всех перед законом и судом (часть 3 статьи 16), запрет на всякого рода дискриминацию (абзац 2 части 2 статьи 16), во-вторых, эти требования не должны выходить за грань преследуемой цели и не нарушать баланс между конфликтующими интересами.

Избирательные права граждан Кыргызской Республики и их гарантии, а также отношения, связанные с подготовкой и проведением выборов Президента Кыргызской Республики, депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики регламентированы конституционным Законом «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики». Данным конституционным Законом установлены определенные требования для граждан, изъявившим желание воспользоваться своим пассивным правом и стать кандидатом в депутаты законодательного органа.

Сущность пассивного избирательного права заключается в том, что гражданин наделен правом выдвинуть свою кандидатуру и в конкурентной борьбе при равных условиях быть избранным на выборную должность. При этом государство обязано создать равные возможности для реализации этого права на всех этапах избирательного процесса: выдвижения, регистрации, предвыборной агитации, голосования, подведения итогов.

5. Одним из требований для регистрации в качестве кандидата в депутаты Жогорку Кенеша Кыргызской Республики выступает вне-

№ 07-Р

сение избирательного залога (пункт 3 части 1 статьи 61 конституционного Закона).

Избирательный залог – это установленный законом добровольный денежный взнос, являющийся одним из условий регистрации в качестве кандидата (списка кандидатов) для граждан, партий (избирательных объединений (блоков).

Институт избирательного залога не связан с результатами выборов, а является одним из условий участия в избирательной кампании. Внесение избирательного залога связано с законодательно установленным условием: если кандидат на выборах не наберет определенного числа голосов, т.е. не получит достаточной поддержки избирателей, избирательный залог не возвращается.

Избирательный залог, с одной стороны, оказывает влияние на мотивацию гражданина, решившего приобрести статус кандидата, с другой,- выполняет функцию по предупреждению участия в выборах лиц заведомо не имеющих достаточной поддержки избирателей и использующих свой статус в корыстных целях, дискредитирующих имидж демократических выборов. Таким образом, избирательный залог законодателем используется в качестве инструмента с широким спектром охранительного действия и служит правомерной цели.

В тоже время устанавливая размер избирательного залога, законодатель не вправе допускать решений, способных нивелировать саму суть конституционного права граждан быть избранными и закрыть доступ к свободным демократическим выборам.

В этой связи процесс установления размера избирательного залога должен подвергаться тщательному анализу и экономическому расчету с тем, чтобы он был исключительно обоснованным и соразмерным финансовой возможности преобладающего большинства населения страны. В противном случае, чрезмерно высокий размер избирательного залога может обернуться инструментом политического воздействия и структурирования политических отношений в пользу сугубо обеспеченных кандидатов, став, одновременно, обременительным для кандидатов, имеющих серьезный политический вес, но не обладающих финансовыми ресурсами.

Иными словами, установление необоснованного размера приведет к тому, что избирательный залог утратит статус правомерного требования и переоплотится в ограничение, несоразмерное конституционно значимым целям. В этом случае избирательный залог приобретает дискриминационный характер и становится имущественным цензом, препятствующим свободному доступу к выборам, что приведет к дальнейшему развитию политической коррупции и возможности искусственного изменения расклада политических сил.

Согласно Совместному Заключению Европейской комиссии за демократию через право (Венецианская комиссия) и Бюро по демократическим институтам и правам человека/ОБСЕ (БДИПЧ/ОБСЕ) от 23 июня 2011 года (CDL(2011)026) требования внесения избира-

№ 07-Р

тельного залога достаточно для обеспечения того, что фиктивные кандидаты не будут тратить ресурсы избирателей. Однако размер требуемого от кандидата избирательного залога может помешать участию в выборах множеству кандидатов по причине их экономического или социального положения. Это также создает образ того, что закон позволяет быть кандидатами лишь обеспеченным гражданам. Право на участие в выборах должно быть широким, инклюзивным и не сведенным до небольшого числа граждан. Венецианская комиссия и БДИПЧ/ОБСЕ рекомендуют, что размер избирательного залога должен быть достаточным для предотвращения участия фиктивных кандидатов, требование залога не должно приводить к лишению избирательных прав.

С учетом изложенного, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики считает, что, несмотря на отсутствие информации о финансово-экономических расчетах и иных обоснований, размер избирательного залога, установленный пунктом 18 статьи 1 конституционного Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений и дополнений в конституционный Закон Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» от 23 апреля 2015 года №88, составляющий 5 000 000 сомов, является чрезмерным и не отвечает принципам адекватности и разумности, соответственно, противоречит Конституции Кыргызской Республики.

В то же время, ввиду отсутствия методологии, позволяющей определить адекватность размера избирательного залога, установленного частью 2 статьи 61 конституционного Закона Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» в размере 1 000 000 сомов, а также учитывая, что заявителями не были приведены четкие и вразумительные доказательства о чрезмерности указанного размера избирательного залога, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики воздерживается от признания вышеуказанной оспариваемой нормы противоречащей Конституции Кыргызской Республики. Вместе с тем законодателю необходимо дать повторную оценку действующему размеру избирательного залога с точки зрения экономического обоснования и обеспечения баланса между предназначением залога, носящего публичный характер, и конституционным требованием о предоставлении возможности каждому гражданину быть избранным в органы власти на свободных демократических выборах.

Кроме того, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики отмечает, что в целях стимулирования процесса укрупнения политических партий и объединения политических сил такой метод, как увеличение размера избирательного залога, применяться не может, поскольку идет вразрез конституционным установкам о доступе к свободным демократическим выборам.

№ 07-Р

6. Демократические выборы требуют наличия такой избирательной системы, которая способна трансформировать волю народа, выраженную голосованием, в места и мандаты, предоставленные избранным кандидатам в законодательном органе. В результате выборов должен сформироваться орган, адекватно отражающий расклад основных политических сил страны. Для этого законодательством установлен избирательный порог в форме процентного барьера, то есть минимальная доля первичного голосования, которую необходимо преодолеть кандидату или политической партии для того, чтобы получить право на представительство в выборном органе. Подобный метод способствует обеспечению зеркального отражения социальной структуры общества и наиболее широкого представительства в законодательном органе.

Установление процентного барьера также направлено на создание структурных элементов законодательного органа (фракций) из политических партий, пользующихся наиболее широкой поддержкой электората, и придания стабильности деятельности самого парламента.

Согласно пункту 2 части 2 статьи 64 рассматриваемого конституционного Закона из распределения депутатских мандатов по избирательному округу исключаются политические партии, списки кандидатов которых получили менее 0,7 процента голосов избирателей, принявших участие в голосовании, по каждой области, городам Бишкек и Ош.

Тем самым законодатель, помимо общего избирательного порога, установил региональный порог. Применение такого механизма было обусловлено тем, что политические партии, выполняющие публичную функцию, должны выражать интересы не только значительной части общества, но и быть способными заручиться поддержкой, по крайней мере, небольшого электората с каждого региона, во избежание проникновения в высший орган законодательной власти «местечковых» партий и группировок (в том числе экстремистского характера), деятельность которых может привести к дестабилизации и расколу общества.

Поскольку введение регионального избирательного порога распространяется в равной мере на все политические партии, участвующие в выборах, по своему смыслу и содержанию направлено на формирование политической воли значительной части народа из всех регионов страны, отвечает политической природе законодательного органа, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики считает, что пункт 2 части 2 статьи 64 рассматриваемого конституционного Закона не может рассматриваться как недопустимое ограничение избирательных прав граждан и нарушение запрета на дискриминацию, гарантированное Конституцией Кыргызской Республики.

№ 07-Р

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

Р Е Ш И Л А:

1. Признать пункт 3 части 1 статьи 61, пункт 2 части 2 статьи 64 конституционного Закона Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» не противоречащими абзацу второму части 2 статьи 16, абзацу первому части 2 статьи 20 и пункту 2 части 1 статьи 52, абзацу четвертому части 2 статьи 70 Конституции Кыргызской Республики.

2. Признать часть 2 статьи 61 конституционного Закона Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» не противоречащей абзацу второму части 2 статьи 16, абзацу первому части 2 статьи 20 и пункту 2 части 1 статьи 52, абзацу четвертому части 2 статьи 70 Конституции Кыргызской Республики.

Жогорку Кенешу Кыргызской Республики пересмотреть размер избирательного залога с учетом требований, изложенных в мотивировочной части настоящего Решения.

3. Признать пункт 18 статьи 1 конституционного Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений и дополнений в конституционный Закон Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» от 23 апреля 2015 года №88 противоречащим абзацу второму части 2 статьи 16, абзацу первому части 2 статьи 20 и пункту 2 части 1 статьи 52 Конституции Кыргызской Республики.

4. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

5. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

6. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ИМЕНЕМ
КЫРГЫЗСКОЙ
РЕСПУБЛИКИ

10 марта
2021 года
город Бишкек

№ 08-Р

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

по делу о проверке конституционности примечания статьи 170 Уголовного кодекса Кыргызской Республики выраженного словами «лицо, добровольно освободившее похищенного человека в течение 72 часов с момента похищения, освобождается от уголовной ответственности за деяния, предусмотренные частью 1 или пунктами 1-5 части 2 настоящей статьи» в связи обращениями Жорокулова Максатбека Мергенбаевича, Кочкорова Ниязбека Улукбековича

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего – Дуйшеева К.А., судей Бобукеевой М.Р., Жумабаева Л.П., Касымалиева М.Ш., Кыдырбаева К.Дж., Осконбаева Э.Ж., Саалаева Ж.И., Шаршеналиева Ж.А., при секретаре Джолгокпаевой С.А., с участием:

обращающейся стороны – Жорокулова Максатбека Мергенбаевича и Кочкорова Ниязбека Улукбековича;

стороны-ответчика – Жусубакунова Мирбека Урановича и Арзиева Мирбека Исамаатовича, представителей Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц – Жусупова Медера Кенешовича, Постоянного представителя Президента Кыргызской Республики в Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики, Искакова Эркина Бакбуровича, представителя Верховного суда Кыргызской Республики по доверенности, Конкубаевой Үмүткан Ургазиевны, представителя Генеральной прокуратуры Кыргызской Республики по доверенности, Курманбаевой Аиды Маратовны, представителя Министерства юстиции Кыргызской Республики по доверенности, Ашырбекова Эдиля Асановича, представителя Министерства внутренних дел Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1, 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37, 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности примечания статьи 170 Уголовного кодекса Кыргызской Республики, выраженного словами «лицо, добровольно освободившее похищенного человека в течение 72 часов с момента похищения, освобождается от уголовной ответственности за деяния, предусмотренные частью 1 или пунктами 1-5 части 2 настоящей статьи».

Поводом к рассмотрению данного дела явились ходатайства Жорокулова М.М. и Кочкорова Н.У.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределённость в вопросе о том, соответствует ли Консти-

10 марта
2021 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 08-Р

туции Кыргызской Республики примечание статьи 170 Уголовного кодекса Кыргызской Республики.

Заслушав информацию судьи-докладчика Шаршеналиева Ж.А., проводившего подготовку дела к судебному заседанию, обсудив доводы сторон, выслушав объяснения иных лиц и исследовав материалы дела, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 3 августа 2020 года поступило ходатайство Жорокулова М.М. о признании противоречащим примечания статьи 170 Уголовного кодекса Кыргызской Республики (далее – УК), выраженного словами «лицо, добровольно освободившее похищенного человека в течение 72 часов с момента похищения, освобождается от уголовной ответственности за деяния, предусмотренные частью 1 или пунктами 1-5 части 2 настоящей статьи» части 5 статьи 16, пункту 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 24, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Как указано в ходатайстве, в соответствии с частью 1 статьи 170 УК, похищение лица помимо его воли, сопровождаемое перемещением с места его постоянного или временного пребывания с последующим удержанием в месте, отличном от его местопребывания, при отсутствии признаков преступления, предусмотренного статьей 244 указанного Кодекса, совершенное путем захвата, обмана или с применением насилия, не опасного для жизни и здоровья, либо угрозы применения такого насилия наказывается лишением свободы II категории.

В соответствии с частью 2 этой же статьи, то же деяние, совершенное группой лиц или группой лиц по предварительному сговору; в отношении заведомо несовершеннолетнего; в отношении женщины, заведомо для виновного находящейся в состоянии беременности; с целью получения выкупа либо иной личной заинтересованности; в отношении двух или более лиц; с причинением по неосторожности тяжкого вреда; с целью изъятия у лица или у умершего человека органов или тканей для трансплантации наказывается лишением свободы III категории.

При этом в примечании вышеуказанной статьи предусматривается, что лицо, добровольно освободившее похищенного человека в течение 72 часов с момента похищения, освобождается от уголовной ответственности за деяния, предусмотренные частью 1 или пунктами 1-5 части 2 настоящей статьи.

По мнению субъекта обращения, применение оспариваемой нормы освобождает преступника от уголовной ответственности за похищение человека, если он добровольно освободил похищенно-

10 марта
2021 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 08-Р

го человека в течение 72 часов с момента похищения, не смотря на наличие отягчающих обстоятельств, таких как совершение деяния группой лиц или группой лиц по предварительному сговору, в отношении заведомо несовершеннолетнего, в отношении женщины, заведомо для виновного находящейся в состоянии беременности, с целью получения выкупа либо иной личной заинтересованности; в отношении двух или более лиц, суд не может рассмотреть дело. В результате этого, по мнению субъекта обращения, нарушаются права похищенного человека на свободу и неприкосновенность, право на судебную защиту, а также гарантия обеспечения наилучших интересов ребенка.

При этом в соответствии с разъяснением общего порядка №35 к статье 9 Международного пакта о гражданских и политических правах, свобода человека – это физическая свобода действий человека без принуждения. Личная неприкосновенность – это свобода от причинения физических и психических повреждений, или физическая и психическая безопасность.

Кроме этого, Жорокулов М.М. в своем обращении приводит правовые позиции, изложенные в Решениях Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 11 сентября 2019 года, 18 марта 2020 года.

В соответствии с которыми, провозглашенное в Конституции Кыргызской Республики положение о том, что каждому гарантируется судебная защита прав и свобод, включает в себя, по меньшей мере, две составляющие: во-первых, обязанность государства обеспечить судебное разбирательство по требованию каждого и разрешение в рамках такого разбирательства спора по существу, согласно действующему законодательству, во-вторых, судебная защита осуществляется тогда, когда законное право или интерес уже нарушены, то есть не как гарантия предотвращения возможных правонарушений, а как восстановление нарушенного права.

Право на судебную защиту, являясь абсолютным по своей природе в силу требований статьи 20 Конституции Кыргызской Республики, требует от государства безоговорочной реализации этой гарантии в процессе своей законотворческой деятельности. Исходя из этого, по мнению Жорокулова М.М., преступник, посягнувший на свободу любого человека проживающего на территории Кыргызской Республики путем похищения, должен понести законное наказание, тем самым реализуются право на судебную защиту, правосудие.

На основании вышеизложенных доводов, субъект обращения просит признать оспариваемую норму УК не конституционной.

Данное обращение было принято к производству определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 14 сентября 2020 года.

10 марта
2021 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 08-Р

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 15 сентября 2020 года поступило ходатайство Кочкорова Н.У. о признании противоречащим примечания статьи 170 УК, выраженного словами «лицо, добровольно освободившее похищенного человека в течение 72 часов с момента похищения, освобождается от уголовной ответственности за деяния, предусмотренные частью 1 или пунктами 1-5 части 2 настоящей статьи» пункту 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 24, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Кочкоров Н.У. в обоснование своих требований привел аналогичные аргументы, которые приведены в обращении Жорокулов М.М.

Вышеуказанное обращение было принято к производству определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 14 октября 2020 года.

В связи с тем, что требования Жорокулова М.М. и Кочкорова Н.У. находятся во взаимосвязи между собой, в соответствии с пунктом 6 части 1 статьи 30 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» обозначенные обращения определением судьи-докладчика Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 19 октября 2020 года были объединены в одно конституционное судопроизводство.

Жорокулов М.М. и Кочкоров Н.У. на судебном заседании поддержали свои требования и просили их удовлетворить.

Представитель стороны-ответчика считает, что ходатайства заявителей необходимо оставить без удовлетворения по следующим причинам.

Целью УК является защита прав и свобод личности, безопасности общества, государства и человечества от преступных посягательств, а также восстановление нарушенной справедливости от преступных последствий. Обозначенный Кодекс в качестве высшей социальной ценности обеспечивает защиту неприкосновенности и безопасности личности, его жизни и здоровья, чести и достоинства.

По мнению Арзиева М.И. оспариваемая норма не может нарушать права и свободы детей, поскольку частью 5 статьи 16 Конституции закреплены наилучшие принципы обеспечения наилучших интересов ребенка, и государство взяло обязательства на себя по обеспечению интересов ребенка. В целях реализации обозначенного принципа 10 июля 2012 года был принят Кодекс Кыргызской Республики о детях. Кодекс устанавливает основные гарантии прав и законных интересов детей, предусмотренных Конституцией Кыргызской Республики, и направлен на обеспечение государством уровня жизни, необходимого для физического, умственного, нравственного, духовного и социального развития детей, защиты и проявления особой заботы в отношении детей, находящихся в трудной жизненной ситуации.

10 марта
2021 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 08-Р

Также по мнению представителя стороны-ответчика, оспариваемая норма не нарушает право каждого на судебную защиту, свободу и личную неприкосновенность. Никто не может быть лишен свободы кроме случаев, предусмотренных Законом, где предусмотрены основания и порядок. Все действия, покушающиеся на свободу и личную неприкосновенность, могут быть обжалованы в суде.

В соответствии со статьей 8 Всеобщей декларации прав человека каждый человек имеет право на эффективное восстановление в правах компетентными национальными судами в случаях нарушения его основных прав, предоставленных ему конституцией или законом.

На основании вышеизложенного Арзиев М.И. просит оставить ходатайства обращающихся без удовлетворения.

Второй представитель стороны-ответчика Жусубакунов М.У. поддержал доводы Арзиева М.И., кроме этого, добавил, что оспариваемая норма, в первую очередь, была введена законодателем в целях сохранения жизни похищенного человека, сокращения судимости населения и также просил оставить ходатайства без удовлетворения.

Постоянный представитель Президента Кыргызской Республики в Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики Жусупов М.К. озвучил следующее мнение по оспариваемой норме.

Частью 3 статьи 170 УК, деяния, предусмотренные частью 1 или пунктами 1-5 части 2 настоящей статьи, если виновный добровольно освободил похищенного человека по истечении 72 часов, наказываются общественными работами IV категории или исправительными работами III категории, или штрафом IV категории. Соответственно, лицо, похитившее человека привлекается к уголовной ответственности и получает наказание, все действия покушения на свободу и личную неприкосновенность можно обжаловать в суде.

По мнению Жусупова М.К., в других статьях обозначенного Кодекса право обращения в суд похищенного лица и его законного представителя сохраняются за ними. Поскольку, осуществившее похищение человека привлекается к ответственности в соответствии с УК, если в период похищения человека его действия сопровождались какими-либо другими преступными деяниями.

Кроме этого, Жусупов М.К. в обоснование своих доводов привел пункты 1, 2, 3 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики, и отметил об отсутствии 72 часового ограничения в уголовном законодательстве соседних стран.

На основании вышеизложенного, Жусупов М.К. выразил мнение о том, что предусмотренные частью 1 и пунктами 1-5 части 2 статьи 170 УК деяния противоречат пунктам 1, 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

10 марта
2021 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 08-Р

Представитель Верховного суда Кыргызской Республики Исаков Э.Б. считает, что доводы обращающейся стороны безосновательны и выразил следующее мнение.

По мнению Исакова Э.Б., научные тенденции современной уголовной науки – это поиск возможностей урегулирования конфликта, появившегося в результате совершения преступления, в то же время в целях специального предупреждения, примером такого инструмента является уголовно-правовой компромисс.

В тоже время, примечание, предусмотренное в статье 170 УК не всегда применяется на все преступные деяния, которые содержатся в указанной статье. Специальные правила освобождения от уголовной ответственности могут применяться только когда имеют нижеследующие предпосылки.

Во-первых, в результате чистосердечного раскаяния субъект преступления должен добровольно освободить похищенное лицо. В этом случае законодателем высоко оценивается жизнь и здоровье потерпевшего лица, рекомендуется освободить лицо от уголовной ответственности, чтобы не привести к еще более серьезным последствиям. Во-вторых, в деянии субъекта преступления условием является необходимость определением отсутствия состава другого преступления. Дополнительным обстоятельством к этому делу является добровольное освобождение похищенного лица с момента похищения в течение 72 часов. Срок похищения может показать уровень общественной опасности и добровольное желание преступника незамедлительно исправить ущерб полученных в результате его действий.

Основная концепция уголовного законодательства Кыргызской Республики – это гуманизация, рассматриваемое же примечание статьи 170 УК, во-первых, является мерой направленной на предупреждение совершения другого преступного деяния виновным в отношении потерпевшего, сокращение судимости населения и ресоциализации виновного.

Действующее уголовное законодательство Кыргызской Республики является результатом многолетнего труда в рамках судебно-правовой реформы, при принятии его было принято во внимание, что свобода человека – одна из наиболее социальных ценностей для каждого человека и в соответствии со статьей 16 Конституции Кыргызской Республики права и свободы человека высшая ценность, и в основном направлена на гуманизацию законодательства.

Принцип гуманизма уголовного законодательства как многоаспектное явление работает как цивилизованный общественный принцип устанавливающий подход как к себе самому, так и к другим на основе норм построения отношения между человеком, обществом и государством, и морали.

10 марта
2021 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 08-Р

Принцип гуманизма основан на признании ценности активной, глубокой личности имеющей право на жизнь, всестороннюю и гармоничную реализацию своих возможностей.

В соответствии со статьей 63 УК наказание за преступление является одним из видов принудительных мер уголовно-правового воздействия, применяется по приговору суда к лицу, признанному виновным в совершении преступления, и заключается в предусмотренном УК ограничении прав и свобод осужденного, возложении на него определенных обязанностей.

Целью наказания является исправление виновного и ресоциализация, профилактика новых преступлений, восстановление социальной справедливости.

Законодательный орган в соответствии с нормами Конституции Кыргызской Республики принимая во внимание, что права и свободы являются высшими ценностями Кыргызской Республики, каждый имеет право на свободу и неприкосновенность, обосновано ввел примечание статьи 170 УК.

На основании выеизложенного, Искаков Э.Б. выражает мнение о том, что законодатель при принятии оспариваемой нормы исходил из признания превосходства общечеловеческих ценностей как основного его значения, в первую очередь, устанавливая необходимость возвращения украденного человека живым и здоровым, и только после этого уделяет внимание наказанию человека совершившего данное преступление, в связи с чем оспариваемая норма не противоречит Конституции Кыргызской Республики.

Представитель генеральной прокуратуры Кыргызской Республики Конкубаева У.У., по доверенности, представитель Министерства юстиции Кыргызской Республики Курманбаева А.М., по доверенности, представитель Министерства внутренних дел Кыргызской Республики Ашырбеков Э.А., по доверенности также не согласны с доводами обращаемой стороны, и привели аргументы аналогичные аргументам представителя Верховного суда Кыргызской Республики Искакова Э.Б.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики обсудив доводы сторон, выслушав объяснения иных лиц и изучив материалы дела, пришла к следующим выводам:

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу является примечание статьи 170 УК выраженное словами «лицо,

10 марта
2021 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 08-Р

добровольно освободившее похищенного человека в течение 72 часов с момента похищения, освобождается от уголовной ответственности за деяния, предусмотренные частью 1 или пунктами 1-5 части 2 настоящей статьи» изложенное в следующей редакции:

«Статья 170. Похищение человека

Примечание. Лицо, добровольно освободившее похищенного человека в течение 72 часов с момента похищения, освобождается от уголовной ответственности за деяния, предусмотренные частью 1 или пунктами 1-5 части 2 настоящей статьи.»

Уголовный кодекс Кыргызской Республики принят в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликован в газете «Эркин-Тоо» 10 февраля 2017 года № 19-20, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Согласно Конституции Кыргызской Республики каждому гарантируется судебная защита его прав и свобод, предусмотренных Конституцией, законами, международными договорами, участницей которых является Кыргызская Республика, общепризнанными принципами и нормами международного права (часть 1 статьи 40).

Из рассматриваемой конституционной нормы, которая корреспондируется с положениями международно-правовых актов, в частности, статьями 8, 29 Всеобщей декларации прав человека, а также статьями 2 (пункт 2 и подпункт «а» пункта 3), 14 (пункт 1) Международного пакта о гражданских и политических правах, следует, что государство обязано обеспечить осуществление права на судебную защиту, которая должна быть справедливой, компетентной, полной и эффективной.

Право на судебную защиту является одним из основополагающих и неотъемлемых прав человека и относится к числу прав, которые не подлежат ограничению (пункт 8 части 5 статьи 20). Иначе говоря, ограничение этого права ни при каких условиях не может быть обусловлено необходимостью достижения признаваемых Конституцией целей и выступает в качестве гарантии всех остальных прав и свобод человека и гражданина.

Судебная защита – это, прежде всего, право на правосудие, право на предсказуемую и справедливую правовую среду в обществе. Одними из неотъемлемых элементов института судебной защиты являются принцип неотвратимости уголовной ответственности и принцип справедливого возмездия (талиона).

Несмотря на необходимость построения современной карательной системы на основе гуманизма, наказание по-прежнему рассматривается в качестве справедливого возмездия за причиненное зло. Основным принципом права – принцип справедливости также подразумевает эквивалентность в построении человеческих взаимоотношений.

10 марта
2021 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 08-Р

Таким образом, возмездие, как справедливое воздаяние за содеянное, является неотъемлемой частью уголовного наказания.

3. Конституция Кыргызской Республики признает право на свободу и личную неприкосновенность основополагающим правом человека, которое, исходя из признания государством достоинства личности, предопределяет недопустимость произвольного вмешательства в сферу ее автономии, необходимости создания условий не только для всестороннего развития человека, но и его физической и психической неприкосновенности.

Свобода и неприкосновенность личности находятся под охраной также уголовного права. Уголовный кодекс Кыргызской Республики (далее – УК) устанавливает уголовную ответственность за такие преступления против свободы и неприкосновенности личности, как похищение человека и незаконное лишение свободы.

Так, статья 170 УК предусматривает лишение свободы II и III категории за похищение лица помимо его воли, сопровождаемое перемещением с места его постоянного или временного пребывания с последующим удержанием в месте, отличном от его местопребывания, при отсутствии признаков преступления, предусмотренного статьей 244 УК, совершенное путем захвата, обмана или с применением насилия, не опасного для жизни и здоровья, либо угрозы применения такого насилия.

Одновременно с этим примечание к статье 170 УК содержит предписание поощрительного характера при позитивном послепреступном поведении: добровольное освобождение похищенного человека в течение 72 часов с момента похищения является основанием для освобождения виновного от уголовной ответственности, а именно за деяния, предусмотренные частью 1 или пунктами 1-5 части 2 статьи 170 УК. При этом уголовное законодательство не предусматривает освобождение за другие преступления, сопутствовавшие похищению, – причинение различной степени тяжести вреда здоровью потерпевшего, угон транспортного средства, изнасилование, вымогательство и другие. Под добровольным признается такое освобождение похищенного человека, при котором виновное лицо осознавало, что у него имелась реальная возможность удерживать потерпевшего, но освободило его в течение 72 часов с момента похищения посредством передачи родственникам, представителям власти, указанием на место его нахождения.

Законодатель при установлении исследуемого порядка преследовал цель, во что бы то ни стало сохранение жизни похищенного человека и его здоровья от тяжкого вреда.

Право на жизнь является основным, неотъемлемым, естественным личным правом человека, приобретаемым им в силу факта своего рождения (статья 21). Конституционное содержание этого права состоит в том, что приоритетной задачей государства и всех

10 марта
2021 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 08-Р

его органов является обеспечение недопустимости произвольного лишения жизни человека или угрозы такового. В этой связи замысел законодателя при установлении исследуемого порядка очевиден. Спасение жизни и сохранение здоровья человека по своей значимости не сопоставимы с другими задачами государства в сфере организации общественной жизни. Нельзя не согласиться и с тем, что главным фактором, подталкивающим человека, совершившего преступление, к позитивному поведению является наличие льгот при наступлении ответственности и назначении наказания, в случае соблюдения виновным определенных законодательством форм поведения.

Иными словами, использование законодателем в нормотворческой деятельности таких правовых рычагов допустимо и добровольное освобождение похищенного человека в течение определенного периода времени может восприниматься в качестве особого обстоятельства, способного существенно повлиять на положение виновного.

Вместе с тем, при выборе того или иного способа правового регулирования законодатель обязан применять те регуляторы, которые позволят достигнуть цели без нарушения конституционных и общеправовых принципов, а также игнорирования законных интересов, как частных, так и публичных.

Похищение человека характеризуется высокой степенью общественной опасности и расценивается как тяжкое преступление против личности всем мировым сообществом, соответственно, не может подпадать под категорию малозначительных деяний, за которое уголовное наказание может не последовать. Учитывая высокий уровень общественной опасности, похищение человека считается окончательным преступлением с момента захвата и начала его перемещения. В случаях, когда перемещение было осуществлено самим потерпевшим вследствие его обмана или злоупотребления доверием, преступление признается окончательным с момента захвата данного лица и начала принудительного перемещения либо начала его удержания, если лицо более не перемещалось. Следовательно, добровольное освобождение похищенного человека до истечения 72 часов также не может подпадать под добровольный отказ от совершения преступления. (Добровольным отказом от преступления признается окончательное прекращение лицом по собственной воле приготовления к преступлению или покушения на преступление, если при этом оно осознавало возможность доведения преступления до конца (статья 40 УК).

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики особо отмечает, что уголовное право преследует следующие основные цели.

10 марта
2021 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 08-Р

Уголовное право обладает миротворческой функцией. Это означает, что оно уравнивает потребность индивида и общества в возмездии посредством урегулированного процесса, который является коллективно-организованной общественной реакцией на преступление.

Уголовное право выполняет ориентировочную функцию, которая заключается в том, что, подвергая преступника уголовному наказанию, обществу демонстрируется нерушимость правопорядка, что, в конечном итоге, ведет к укреплению уровня законопослушания населения. В социальной модели преступности сдерживание является центральным понятием, поскольку потенциальные преступники рационально рассматривают и уравнивают издержки и выгоды совершения преступления в будущем. Один факт установления санкции за одно конкретное правонарушение существенно влияет на сдерживание от совершения подобных действий.

При этом, ресоциализация преступника и защита общества от него не относятся к основным целям уголовного права и разрешаются различными по содержанию уголовно-правовыми средствами.

Провозглашение свободы и неприкосновенности личности означает, прежде всего, неотвратимость ответственности, в том числе уголовной, за нарушение этой конституционной установки, выполняющей как частную, так и публичную функцию. Из этого следует, что в силу вышеуказанного конституционного принципа лицо, добровольно освободившее похищенного человека в течение 72 часов, не может быть полностью освобождено от уголовной ответственности.

С учетом вышеуказанных обстоятельств, достижение цели оспариваемого примечания допустимо в порядке, не отрицающем вину и не исключаящем уголовную ответственность, а посредством установления значительной разницы между законодательными мерами наказания в зависимости от степени позитивности поведения виновного в похищении человека. Подобный подход не только будет отвечать общеправовым принципам, но и позволит исключить стимулирующий похищение человека эффект, содержащийся в оспариваемом примечании в силу допустимости безнаказанности виновного лица. Иными словами, нельзя игнорировать и правом других лиц быть защищенными от этого преступления, что может быть достигнуто лишь неотвратимостью уголовной ответственности.

Таким образом, оспариваемое примечание к статье 170 УК не отвечает конституционным и общеправовым принципам, соответственно, противоречит Конституции Кыргызской Республики.

В рассматриваемом случае Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики не может ограничиться констатацией факта неконституционности оспариваемого нормативного предпи-

10 марта
2021 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 08-Р

сания, поскольку это повлечет серьезный дефект правовой системы в связи с удалением существенного фрагмента правового регулирования, что может привести к тяжелым последствиям в сфере обеспечения прав и свобод человека. В этой связи, до приведения уголовного законодательства в соответствие с настоящим Решением, подлежит применению часть 3 статьи 170 УК, за исключением слов «по истечении 72 часов».

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

РЕШИЛА:

1. Признать примечание статьи 170 Уголовного кодекса Кыргызской Республики выраженное словами «лицо, добровольно освободившее похищенного человека в течение 72 часов с момента похищения, освобождается от уголовной ответственности за деяния, предусмотренные частью 1 или пунктами 1-5 части 2 настоящей статьи» противоречащим пункту 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 24, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

2. Правительству Кыргызской Республики разработать проект закона включающий соответствующие изменения, исходя из правовой позиции, выраженной в мотивировочной части настоящего Решения и представить на рассмотрение Жогорку Кенеша Кыргызской Республики.

3. До приведения примечания статьи 170 Уголовного кодекса Кыргызской Республики в соответствие с настоящим Решением, применению подлежит часть 3 вышеуказанной статьи, за исключением слов «по истечении 72 часов».

4. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

5. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

6. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

по делу о проверке конституционности нормативного положения части 1 статьи 268 Административно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженного словами «вынесенного по существу дела», в связи с обращением Исаева Кайбидина Турганбаевича

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего – Дуйшеева К.А., судей Бобукеевой М.Р., Жумабаева Л.П., Касымалиева М.Ш., Кыдырбаева К.Дж., Осмонбаева Э.Ж., Саалаева Ж.И., Шаршеналиева Ж.А., при секретаре Джолгокпаевой С.А., с участием:

стороны-ответчика – Букашева Мирлана Абылбековича, Кайратбекова Адилета Кайратбековича, представителей Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иного лица – Искакова Эркина Бакбуровича, представителя Верховного суда Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1 и 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37 и 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности нормативного положения части 1 статьи 268 Административно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженного словами «вынесенного по существу дела».

Поводом к рассмотрению данного дела явилось ходатайство Исаева К.Т.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствует ли Конституции Кыргызской Республики нормативное положение части 1 статьи 268 Административно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженное словами «вынесенного по существу дела».

Заслушав информацию судьи-докладчика Осмонбаева Э.Ж., проводившего подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 14 сентября 2020 года поступило ходатайство Исаева К.Т. о проверке соответствия нормативного положения части 1 статьи 268 Административно-процессуального кодекса Кыргызской Республики (далее – АПК), выраженного словами «вынесенного по существу дела», пункту 8 части 5 статьи 20, частям 1, 2 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Как следует из содержания ходатайства, постановлением мэрии города Бишкек Исаеву К.Т. во временное пользование был предоставлен земельный участок, который в последующем мэрией был передан ему в частную собственность.

№ 09-Р

Заявитель в своем обращении указывает, что Кыргызская государственная медицинская академия им. И.К. Ахунбаева в 2019 году обратилась с административным иском к мэрии города Бишкек о признании недействительным вышеуказанных постановлений мэрии города Бишкек, в котором заявитель являлся третьей стороной.

Субъект обращения отмечает, что, наряду с вышеуказанным иском, на основании части 2 статьи 110 АПК дополнительно поступило ходатайство о восстановлении пропущенного срока. Указанное ходатайство определением Межрайонного суда города Бишкек было удовлетворено.

Далее Исаев К.Т. указывает, что данное определение было рассмотрено и оставлено в силе Бишкекским городским судом и Верховным судом Кыргызской Республики.

Ввиду того, что Исаев К.Т. являлся третьей стороной по данному делу, его представителем было подано заявление в суд первой инстанции о пересмотре вступившего в законную силу определения суда первой инстанции о восстановлении пропущенного срока по вновь открывшимся обстоятельствам. По мнению заявителя, Кыргызская государственная медицинская академия им. И.К. Ахунбаева ввела в заблуждение суды трех инстанций, ссылаясь на то, что узнала об оспариваемых постановлениях мэрии города Бишкек в мае 2019 года из ответа Центрального государственного архива Кыргызской Республики. При этом Исаев К.Т. указывает, что, поскольку Кыргызская государственная медицинская академия направила копии иска по неверному его адресу, он не смог надлежащим образом защитить свои права и интересы в суде первой инстанции.

Суд первой инстанции, изучив заявление Исаева К.Т., пояснения сторон, а также представленные им документы, удовлетворил заявление и отменил определение о восстановлении пропущенного срока.

Заявитель указывает, что Кыргызская государственная медицинская академия им. И.К. Ахунбаева, не согласившись с данным определением, подала частную жалобу в порядке апелляции, где суд апелляционной инстанции отменил определение Административного суда города Бишкек, обосновав тем, что заявления по вновь открывшимся обстоятельствам подаются на судебные решения, вынесенные по существу спора.

Исаев К.Т. считает, что нормативное положение части 1 статьи 268 АПК, выраженное словами «вынесенного по существу дела», противоречит пункту 8 части 5 статьи 20, частям 1, 2 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

По мнению заявителя, институт «пересмотра судебных актов по вновь открывшимся обстоятельствам» создан для того, чтобы стороны по делу, то есть физические и юридические лица могли беспрепятственно получать доступ к судебной защите, а также защищать свои права и интересы всеми способами, даже путем пересмотра судебных актов, которые вступили в законную силу. Пересмотр судебных актов по вновь открывшимся обстоятельствам дополнительно

№ 09-Р

выступает гарантом законности и обоснованности принятого судебного акта, так как суд дает оценку тем доказательствам, которые известны суду на тот период времени. Соответственно, при пересмотре судебных актов по вновь открывшимся обстоятельствам суд может исправить ошибки, допущенные при вынесении первоначального судебного акта.

В связи с чем, Исаев К.Т. считает, что судебные акты, вынесенные не по существу спора, также могут быть ошибочными, что ставит под сомнение законность и обоснованность принятого судебного акта.

Субъект обращения ссылается на пункт 8 части 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики, который устанавливает запрет на ограничение права на судебную защиту.

Исаев К.Т. указывает в своем обращении, что гарантия судебной защиты означает, с одной стороны, право каждого подать жалобу или заявление в соответствующий суд, и с другой – обязанность последнего рассмотреть эту жалобу или заявление и принять по ней законный, справедливый и обоснованный судебный акт.

Заявитель ссылается на часть 3 статьи 99 Конституции, которая устанавливает, что судопроизводство осуществляется на основе состязательности и равноправия сторон, а также статью 8 Всеобщей декларации прав человека, которая указывает, что каждый человек имеет право на эффективное восстановление в правах компетентными национальными судами в случае нарушения его основных прав, предоставленных ему конституцией или законом.

Кроме того, субъект обращения отмечает, что вышеуказанная норма Конституции гарантирует гражданам эффективное восстановление нарушенных прав и интересов, что соответствует требованиям международных стандартов по защите прав человека. Однако оспариваемое нормативное положение АПК не соответствует требованиям пункта 8 части 5 статьи 20 Конституции, поскольку ограничивает права граждан на судебную защиту ввиду того, что пересмотр судебных актов по вновь открывшимся обстоятельствам возможен только по существу дела. По мнению заявителя, предметом пересмотра дел по вновь открывшимся обстоятельствам также может быть определение о восстановлении пропущенного срока, которым нарушаются права и свободы человека и гражданина.

В соответствии с частью 1 статьи 16 Конституции права и свободы человека неотчуждаемы и принадлежат каждому от рождения. Права и свободы человека относятся к высшим ценностям Кыргызской Республики. Они действуют непосредственно, определяют смысл и содержание деятельности всех государственных органов, органов местного самоуправления и их должностных лиц.

Кроме того, Исаев К.Т. отмечает, что оспариваемое нормативное положение нарушает требования части 2 статьи 40 Конституции, поскольку вводит запрет на подачу заявлений по вновь открывшимся обстоятельствам на судебные акты, вынесенные не по существу спора, которые также могут быть приняты с нарушениями. Указанное,

№ 09-Р

по мнению Исаева К.Т., является необоснованным, незаконным и несправедливым фактом, что в свою очередь ставит под сомнение объективность отправления правосудия судами.

На основании изложенного, заявитель просит признать оспариваемое нормативное положение, выраженное словами «вынесенного по существу дела», противоречащим Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты от 20 октября 2020 года ходатайство было принято к производству.

Исаев К.Т. обратился с заявлением о рассмотрении дела без его участия. Представители стороны-ответчика не возражали против рассмотрения дела в отсутствие обращающейся стороны.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, рассмотрев заявление Исаева К.Т., считает возможным рассмотрение дела без его участия.

В судебном заседании представитель стороны-ответчика заявил о несостоятельности доводов обращающейся стороны.

Из смысла норм АПК вновь открывшиеся обстоятельства представляют собой такие обстоятельства, которые не были и не могли быть известны во время рассмотрения дела лицу, участвовавшему в деле, заявившему об этом впоследствии, а также суду, рассматривавшему дело (часть 2 статьи 268 АПК). Отличительным признаком вновь открывшихся обстоятельств является их возникновение после рассмотрения дела по существу и вынесения судебного акта. Правовым следствием возникновения вновь открывшихся обстоятельств является пересмотр судебных решений, вынесенных по существу дела.

Представитель Жогорку Кенеша Кыргызской Республики также указывает, что специфика норм института пересмотра судебного акта по вновь открывшимся обстоятельствам выражается в том, что он регулирует правоотношения по пересмотру судебных актов по фактическим обстоятельствам, а не по основаниям неправильного применения норм закона. Законность судебного акта в данном правовом институте становится зависимой от изменяющихся фактических обстоятельств в связи с возникновением вновь открывшихся обстоятельств. Содержание этого института выражается в переоценке фактических обстоятельств материально-правового отношения с позиции того, могут ли вновь открывшиеся обстоятельства повлиять на сделанные судом правовые выводы по ранее установленным в судебном заседании обстоятельствам.

Букашев М.А. отмечает, что суд в данном институте не пересматривает вынесенные по делу судебные акты с позиции их законности и обоснованности применительно к фактическим обстоятельствам материально-правового отношения, поскольку эти задачи реализуются в иных производствах: апелляционном, кассационном. Нормы института пересмотра административного дела по вновь открывшимся обстоятельствам не основаны на необходимости устранения допущенной судом ошибки в применении и толковании норм закона.

№ 09-Р

Существо анализируемого института выражается в том, что сторона материально-правового отношения не исполнила в процессе процессуальную обязанность по представлению доказательств не из-за небрежности или злоупотребления процессуальными правами, а в силу неосведомленности о существовании имеющих правовое значение обстоятельствах этого правоотношения.

Только по этой причине сторона не предоставила суду доказательства в обоснование заявленных требований или в их опровержение в целях защиты прав и исполнения действительных обязанностей, вытекающих из этих обстоятельств. Этот же мотив побуждает сторону обратиться в суд с заявлением о пересмотре судебного акта по вновь открывшимся обстоятельствам, когда указанные обстоятельства в силу их существенности влияют на содержание прав и обязанностей участников материально-правового отношения.

Представитель стороны – ответчика указывает, что порядок пересмотра по вновь открывшимся обстоятельствам судебных актов, вступивших в законную силу, вынесенного по существу дела, представляет собой исключительную стадию административного, гражданского процесса. По своему предназначению и содержанию пересмотр по вновь открывшимся обстоятельствам судебных актов, вступивших в законную силу, вынесенного по существу дела, используемый в случаях, когда неприменимы или исчерпаны все другие средства процессуально-правовой защиты, призван гарантировать справедливость судебных актов как необходимое условие судебной защиты прав и свобод человека и гражданина, а также поддержания баланса таких ценностей, как справедливость и стабильность судебных актов.

На основании вышеизложенного, Букашев М.А. считает, что оспариваемое нормативное положение АПК не противоречит Конституции Кыргызской Республики.

Второй представитель Жогорку Кенеша Кыргызской Республики: Кайратбеков А.К., поддержал доводы Букашева М.А.

Согласно письменной позиции постоянного представителя Президента Кыргызской Республики в Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики Жусупова М.К. право на судебную защиту гарантируется Конституцией и принятыми в развитие конституционных норм нормативными правовыми актами, одним из которых является АПК.

Гарантируемая Конституцией судебная защита, конечным результатом которой является вынесение справедливого решения, не может быть признана полной и эффективной, если установленное правовое регулирование не предоставляет возможность пересмотра судебного акта ввиду возникновения существенных обстоятельств, о которых суд при вынесении решения не знал или не мог знать по независящим от него объективным причинам. В этой связи положения пункта 3 части 5 статьи 20 Конституции предусматривают правовые

№ 09-Р

механизмы пересмотра, вступившего в законную силу судебного решения.

Одним из таких правовых инструментов является институт пересмотра судебных актов по вновь открывшимся обстоятельствам. Рассматриваемый институт представляет собой процессуальный элемент механизма защиты субъективных прав, который, помимо устранения судебных ошибок, позволяет установить истину по делу, восстановить нарушенное право.

Вместе с тем, согласно пунктам 1 и 2 статьи 248 вышеуказанного Кодекса кассационная жалоба (представление) может быть подана в течение трех месяцев со дня вынесения судебного акта апелляционной инстанцией, если иное не предусмотрено законом. В случае обжалования судебного акта апелляционной инстанции, принятого не по существу спора, кассационная жалоба подается в месячный срок, пропущенный срок на подачу кассационной жалобы может быть восстановлен судом кассационной инстанции в порядке, предусмотренном статьей 103 АПК, при условии наличия уважительных причин, признанных судом. Восстановление либо отказ в восстановлении процессуального срока должен быть мотивированным в определении, которое может быть обжаловано.

Жусупов М.К. отмечает, что рассмотрение дела по существу – это главный этап судебного разбирательства. Тем не менее, необходимость защиты прав и свобод человека и гражданина путем реализации права на судебную защиту требует соблюдения баланса между преюдициальностью судебных актов, с одной стороны, и необходимостью устранения ошибочных судебных актов в целях защиты нарушенных прав и свобод, с другой.

Пределы действия преюдициальности судебных актов предполагают возможность пересмотра дела по вновь открывшимся обстоятельствам как одного из способов, имеющих исключительный характер, поскольку направлен на выявление существенных и неопровержимых обстоятельств дела, способствующих установлению правовой определенности в конкретном случае. Спецификой данной стадии является ее нацеленность именно на отмену решения, вступившего в законную силу. Заявление о пересмотре судебного акта по вновь открывшимся обстоятельствам имеет целью воздействовать именно на существо решения, добиться иного решения по существу дела.

Установление процедур и условий реализации вышеназванного института является исключительной прерогативой государства, которому принадлежит решающая роль в формировании права, определяющего и устанавливающего соответствующие механизмы регулирования.

Постоянный представитель Президента обозначает, что уголовно-процессуальное законодательство по аналогичной норме права, допускает применение понятия «по существу дела» в числе оснований для пересмотра дел по новым или вновь открывшимся обстоя-

№ 09-Р

тельствам (статья 442 УПК КР) что, в полной мере защищает права граждан, как обвиняемых, так и потерпевших.

Однако в административном процессе понятие «по вступившему в законную силу судебному решению» дополнено нормой «вынесенного по существу дела», что, возможно, является препятствием к судебной защите и противоречит задачам и принципам административного судопроизводства для объективного и справедливого разрешения дела.

На основании вышеизложенного Жусупов М.К. считает, что часть 1 статьи 268 АПК не в полной мере соответствует гарантиям судебной защиты.

Представитель Верховного суда Кыргызской Республики Исаков Э.Б. также выразил мнение о конституционности оспариваемого нормативного положения.

Исаков Э.Б. отмечает, что Конституция гарантирует каждому судебную защиту его прав и свобод, предусмотренных Конституцией, законами, международными договорами, участницей которых является Кыргызская Республика, общепризнанными принципами и нормами международного права (часть 1 статьи 40).

Из смысла оспариваемой статьи АПК следует, что объектом пересмотра по вновь открывшимся обстоятельствам могут быть только решения судов, вынесенные по существу дела. Необходимость внесения данной меры исходила из судебной практики, так как отсутствие такого ограничения приводит к необоснованному увеличению количества заявлений о пересмотре судебных актов по вновь открывшимся обстоятельствам, в том числе о пересмотре промежуточных судебных актов, выносимых в ходе административного судопроизводства. Это, в свою очередь, приводит к затягиванию разрешения спора и росту недовольства судами со стороны участников судебного процесса.

Следовательно, отказ суда в пересмотре по вновь открывшимся или новым обстоятельствам судебных актов, вынесенных не по существу спора, правомерно и не является ограничением, умалением права на судебную защиту. Напротив, такое ограничение пресекает злоупотребление правом, в связи с чем, Верховный суд Кыргызской Республики считает, что нормативное положение части 1 статьи 268 АПК, выраженное словами «вынесенного по существу дела», не противоречит пункту 8 части 5 статьи 20, частям 1, 2 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Представитель Министерства юстиции Кыргызской Республики Курманбаева А.М. представила свою позицию в письменной форме и считает, что оспариваемое нормативное положение не противоречит нормам Конституции Кыргызской Республики и привела доводы схожие с аргументами позиции представителя Верховного суда Кыргызской Республики.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, выслушав и рассмотрев пояснения иных лиц и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

№ 09-Р

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу является нормативное положение части 1 статьи 268 АПК, выраженное словами «вынесенного по существу дела», изложенное в следующей редакции:

«Статья 268. Основания пересмотра по вновь открывшимся обстоятельствам

1. Вновь открывшиеся обстоятельства – это обстоятельства, существовавшие на момент принятия оспариваемого судебного акта, вступившего в законную силу, вынесенного по существу дела, которые не были и не могли быть известны заявителю.»

Административно-процессуальный кодекс Кыргызской Республики от 25 января 2017 года №13 был принят в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликован в газете «Эркин-Тоо» от 1 февраля 2017 года №10-11, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в своих решениях неоднократно выражала свою позицию относительно реализации конституционного права каждого на судебную защиту.

Так, в Решении от 17 февраля 2021 года было отмечено, что Основной Закон определяет перечень прав и свобод человека, которые не подлежат никаким ограничениям, в число которых входит право на судебную защиту и право на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом (пункты 3, 8 части 5 статьи 20).

Конституционная гарантия права каждого на судебную защиту соотносится и с положениями Всеобщей декларации прав человека (статьи 8, 29), Международного пакта о гражданских и политических правах (статьи 2, 14), в соответствии с которыми «государство обязано обеспечить осуществление права на судебную защиту, которая должна быть справедливой, компетентной, полной и эффективной».

По смыслу вышеназванных конституционных положений и международных правовых актов, являющихся в силу части 3 статьи 6 Конституции составной частью правовой системы Кыргызской Республики, право каждого на судебную защиту подразумевает предоставление посредством законодательных мер возможности всякому заинтересованному лицу обратиться в суд в целях защиты нарушенного или оспоренного права, или охраняемого законом интереса.

Недопустимость ограничения права на судебную защиту и права на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом предполагает,

№ 09-Р

что у лиц должна быть возможность обращения в суд по любому вопросу, если только само лицо не откажется от этого права, а также возможность обжалования состоявшегося судебного акта в вышестоящий суд.

3. Конституция Кыргызской Республики непосредственно не закрепляет порядок судебной проверки судебных актов по жалобам заинтересованных лиц. Такой порядок, исходя из части 1 статьи 96 Конституции Кыргызской Республики, определяется законодателем, пределы усмотрения которого при установлении системы судебных инстанций, последовательности и процедур обжалования, оснований отмены или изменения судебных актов судами вышестоящих инстанций, полномочий вышестоящих судов достаточно широки, однако в любом случае он должен опираться на конституционные цели и ценности, общепризнанные принципы и нормы международного права и международные обязательства Кыргызской Республики.

В частности, АПК в целях эффективного восстановления нарушенных прав и, одновременно, обеспечения принципа *res judicata* (окончательно разрешенное дело) предусматривает возможность пересмотра вступивших в законную силу судебных актов, в том числе по вновь открывшимся обстоятельствам.

Сущность института пересмотра дел по вновь открывшимся обстоятельствам заключается в правовой переоценке обстоятельств, установленных судом при рассмотрении дела, уже с учетом вновь открывшихся обстоятельств, которые могут существенно повлиять на исход дела. Производство по вновь открывшимся обстоятельствам – это одна из форм проверки законности и обоснованности судебных актов, вступивших в законную силу. Основной целью данного института является проверка правильности вынесенного судом акта в свете вновь открывшихся обстоятельств и отмена судебного акта в случае его незаконности или необоснованности. В конечном итоге, пересмотр судебного акта по вновь открывшимся обстоятельствам служит средством полной реализации принципа объективной истины.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в Решении от 31 января 2014 года отмечала, что по своему предназначению и содержанию пересмотр по вновь открывшимся обстоятельствам судебных актов, вступивших в законную силу, используемый в случаях, когда неприменимы или исчерпаны все другие средства процессуально-правовой защиты, призван гарантировать справедливость судебных актов как необходимое условие судебной защиты прав и свобод человека и гражданина, а также поддержания баланса таких ценностей, как справедливость и стабильность судебных актов.

АПК, предусматривая возможность исправления таким образом ошибочных судебных актов в качестве составляющей права на справедливое правосудие, тем не менее, очерчивает границы, при кото-

№ 09-Р

рых это допустимо с учетом принципа правовой определенности. Так, пересмотр судебных актов, вступивших в законную силу допускается при наличии вновь открывшихся или новых обстоятельств, которое осуществляется судами, принявшими такие акты (часть 1 статьи 270), по правилам главы 27 АПК при наличии перечисленных в его статьях 268, 269 оснований, перечень которых имеет исчерпывающий характер. При этом, частью 1 статьи 268 АПК предусматривается, что вновь открывшиеся обстоятельства – это обстоятельства, существовавшие на момент принятия оспариваемого судебного акта, вступившего в законную силу, вынесенного по существу дела, которые не были и не могли быть известны заявителю.

Из содержания оспариваемой нормы вытекает, что участниками процесса при поданном им заявлении о пересмотре судебных актов по вновь открывшимся обстоятельствам могут быть пересмотрены только судебные акты, вынесенные по существу дела, каковыми согласно статье 171 вышеуказанного Кодекса являются решения.

Тем самым, законодатель, преследуя цель процессуальной экономии и правовой определенности судебных актов, недопущения затягивания судебных процессов и нарушения принципа рассмотрения дела в разумный срок, а также злоупотреблений правом недобросовестными участниками судебных процессов исключил промежуточные судебные акты (определения) из числа актов, допускаемых к пересмотру по вновь открывшимся обстоятельствам.

Промежуточные судебные акты – это вспомогательные акты суда, имеющие целью создание надлежащих условий для осуществления судопроизводства и достижения целей правосудия, принятые с соблюдением предусмотренных законом процедур, фиксируемые в установленной процессуальной форме и подлежащие, как правило, немедленному исполнению.

Промежуточные судебные акты являются отражением различных этапов судебного разбирательства и в своей совокупности способствуют принятию итогового решения. В зависимости от правовой природы промежуточные судебные акты, при общности основных требований, существенно различаются по степени значимости и наступлению юридических последствий.

В ряде случаев промежуточные судебные акты, действительно, носят ярко выраженный вспомогательный характер. Однако в других случаях они выходят за пределы данного значения, имеют самостоятельную ценность и могут существенно влиять на исход дела, затрагивая при этом важнейшие интересы, как личности, так и общества, и государства. Такие промежуточные судебные акты по своей функциональной направленности имеют все черты итоговых актов и способны оказывать влияние как на развитие судебного процесса (к примеру: восстановление срока исковой давности), так и пресекательное воздействие на него (отказ в принятии к производству, применение срока давности, прекращение производства

№ 09-Р

по делу). Иными словами, они играют существенную, а порою и решающую роль в исходе дела, порождают правовые последствия, выходящие за рамки процессуальных правоотношений, а потому не могут считаться «рядовыми». Следовательно, исходя из целей обеспечения фундаментальных гарантий участникам судопроизводства по смыслу статей 20 и 40 Конституции Кыргызской Республики, они не должны рассматриваться как судебные акты, пересмотр которых по вновь открывшимся обстоятельствам может быть перенесено на стадию после рассмотрения дела по существу и вынесения итогового решения.

При таких обстоятельствах невозможность пересмотра промежуточных судебных актов, вступивших в законную силу, вынесенных не по существу дела, по вновь открывшимся обстоятельствам до принятия судом итогового решения (когда промежуточные акты могут быть обжалованы или пересмотрены по вновь открывшимся или новым обстоятельствам совместно с итоговым судебным решением), является ограничением конституционного права на судебную защиту, что в силу императивного требования пункта 8 части 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики недопустимо ни при каких обстоятельствах.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8, 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

РЕШИЛА:

1. Признать нормативное положение части 1 статьи 268 Административно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, выраженное словами «вынесенного по существу дела», противоречащим пункту 8 части 5 статьи 20, частям 1, 2 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

3. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

4. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ПОСТАНОВЛЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

о рассмотрении жалобы представителей Жогорку Кенеша Кыргызской Республики Молдобаева Алмазбека Тавалдыевича и Арзиева Мирбека Исамаатовича на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 26 ноября 2019 года № 25-пп

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего Дуйшеева К.А., судей Бобукеевой М.Р., Жумабаева Л.П., Касымалиева М.Ш., Кыдырбаева К.Дж., Осмонбаева Э.Ж., Саалаева Ж.И., Шаршеналиева Ж.А., при секретаре Аблакимове К.А., руководствуясь частью 5 статьи 28 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в судебном заседании жалобу представителей Жогорку Кенеша Кыргызской Республики Молдобаева А.Т. и Арзиева М.И. на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 26 ноября 2019 года № 25-пп.

Исследовав доводы, изложенные в жалобе, и материалы по ходатайству Айткулова И.Н., представляющего интересы Бешбакова К.Ш., Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 17 октября 2019 года поступило ходатайство Айткулова И.Н., представляющего интересы Бешбакова К.Ш. о проверке соответствия нормативного положения части 1 статьи 515 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики выраженного словами «могут быть вызваны с их согласия» частям 1, 2, 3 статьи 16, части 1 статьи 19, части 3 статьи 99 Конституции Кыргызской Республики.

Как отмечает субъект обращения, согласно части 1 статьи 288 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики судебное разбирательство дела происходит при участии потерпевшего, его представителя. В части 3 вышеуказанной статьи также указано, что по ходатайству потерпевшего суд может освободить его от присутствия в судебном заседании, обязав явиться в определенное время для дачи показаний.

По мнению заявителя, из смысла указанных нормативных положений усматривается, что, потерпевший должен явиться минимум, хотя бы на одно судебное заседание, а от участия в дальнейших заседаниях он может быть освобожден по решению суда.

В случае уклонения потерпевшего от явки, суд в соответствие с частью 6 статьи 41 Уголовно-процессуального кодекса вправе под-

№ 01-П

вергнуть его принудительному приводу, также суд вправе применить часть 1 статьи 194 Уголовно-процессуального кодекса, согласно которой допрос потерпевшего, свидетеля может быть произведен с использованием технических средств в режиме видеосвязи (дистанционный допрос) с вызовом его в орган досудебного производства того района, на территории которого он находится либо проживает.

Заявитель отмечает, что если потерпевший является иностранным гражданином, который постоянно проживает у себя в стране и находится в период проведения судебного разбирательства за пределами Кыргызской Республики, то действия суда по вопросам обеспечения явки потерпевшего в суд регулируются статьями 515 и 512 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики.

Так, согласно части 1 статьи 515 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики свидетель, потерпевший, его представитель, эксперт, если они являются гражданами иностранного государства, могут быть вызваны с их согласия для производства процессуальных или судебных действий на территории Кыргызской Республики соответствующим должностным лицом, в производстве которого находится уголовное дело.

По мнению Айткулова И.Н., из вышеуказанных нормативных положений явствует, что в уголовном судопроизводстве правовой статус потерпевшего – гражданина Кыргызской Республики отличается от правового статуса потерпевшего – иностранца тем, что первого могут принудительно доставить в суд, а в отношении второго юридических рычагов по его принудительному приводу на судебное заседание суд не имеет.

Субъект обращения отмечает, что в соответствии с частью 1 статьи 515 Уголовно-процессуального кодекса явка в суд потерпевшего – иностранца зависит исключительно от его усмотрения. Следовательно, наличие неравенства в правовых статусах потерпевшего – гражданина Кыргызской Республики и потерпевшего – иностранца, поскольку первого могут принудительно доставить, а второго принудительно доставить в суд не могут. Также существует неравенство в правах между потерпевшим – иностранцем и обвиняемым (подсудимым), выражающееся в том, что потерпевшая сторона может допрашивать в суде обвиняемого (подсудимого), явка которого в суд обязательна, а обвиняемый (подсудимый) и его защитники не имеют возможности допросить в суде потерпевшего – иностранца, если он не желает явиться в суд без уважительной причины.

Заявитель считает, что в результате уклонения потерпевшего-иностранца от явки в суд, обвиняемый (подсудимый) и его защитник лишаются возможности задать лично ему вопросы в суде, что является нарушением требований пункта 3 статьи 14 Международного пакта политических и гражданских прав, где указано, что каждый

№ 01-П

имеет право при рассмотрении любого предъявляемого ему уголовного обвинения на основе полного равенства допрашивать показывающих против него свидетелей или иметь право на то, чтобы эти свидетели были допрошены, и иметь право на вызов и допрос его свидетелей на тех же условиях, какие существуют для свидетелей, дающих показания против него.

Айткулов И.Н. в обоснование своих требований приводит нормативные положения частей 1, 2, 3 статьи 16, части 1 статьи 19, части 3 статьи 99 Конституции Кыргызской Республики.

Также, субъектом обращения в качестве примера приведено уголовное дело Бешбакова К.Ш., который обвиняется в причинении признанному по делу потерпевшим гражданину Китайской Народной Республики Майматемингу А. путем мошенничества материального ущерба на общую сумму 73 миллиона 383 тысяч 699 сомов. Указанное уголовное дело возбуждено в мае 2014 года и в настоящее время не разрешено по существу.

По мнению Айткулова И.Н. одной из причин затягивания судебного процесса является то, что часть 1 статьи 515 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики в действующей редакции позволяет потерпевшему – иностранцу Майматемингу А. без всяких для него юридических последствий уклоняться от явки на судебное разбирательство, фактически проявляя неуважение к суду Кыргызской Республики и нарушая права обвиняемого (подсудимого), поскольку суд не имеет правовых возможностей обеспечить принудительное доставление потерпевшего-иностранца в суд.

Заявитель считает, что часть 1 статьи 515 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, в части отсутствия в ней нормативных положений о том, что потерпевшие по уголовному делу обязаны лично явиться в суд Кыргызской Республики для дачи показаний, либо лично явиться на территорию Кыргызской Республики для дистанционного допроса с использованием технических средств в режиме видеосвязи, и что уклонение потерпевшего от явки в суд для дачи показаний без уважительной причины, следует расценивать как отказ от поддержания обвинения не может соответствовать Конституции Кыргызской Республики.

В этой связи, субъект обращения отмечает, что обеспечение соблюдения конституционного принципа состязательности и равноправия сторон в уголовном судопроизводстве, равенства прав между потерпевшими – гражданами Кыргызской Республики и потерпевшими – иностранцами возможно только при наличии вышеуказанных нормативных положений в оспариваемой норме.

С учетом изложенного, заявитель просит признать оспариваемое нормативное положение выраженное словами «могут быть вызваны с их согласия» противоречащим Конституции Кыргызской Республики.

№ 01-П

Коллегия судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, рассмотрев данное ходатайство, своим определением от 26 ноября 2020 года № 25-пп приняла данное обращение к конституционному судопроизводству.

Не согласившись с определением коллегии судей от 26 ноября 2019 года, представители Жогорку Кенеша Кыргызской Республики Молдобаев А.Т. и Арзиев М.И. 13 октября 2020 года обратились с жалобой в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики.

В своей жалобе заявители указывают, что в силу презумпции конституционности нормативных правовых актов, постановка вопроса об их неконституционности возможна лишь при наличии убедительных доводов правового характера, вызывающих сомнения в их конституционности.

В соответствии с требованиями пункта 9 части 3 статьи 25 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» в обращении должны быть указаны позиция обращающегося по поставленному им вопросу и его правовое обоснование со ссылкой на соответствующие нормы Конституции. Другими словами, между предметом регулирования оспариваемой нормы и конституционным установлением должна непременно прослеживаться неразрывная системная связь.

Данное требование означает, что доводы заявителя должны носить не фактологический, а правовой характер, находиться в системной связи с конституционными установлениями и вызывать очевидное сомнение в конституционности регулятивного воздействия оспариваемой им нормы права.

Однако, по мнению заявителей, в представленном обращении системная связь между оспариваемыми нормами и положениями Конституции Кыргызской Республики подкреплены доводами, обусловленными неверным пониманием положений оспариваемых норм.

Так, в частности приведенные доводы свидетельствуют лишь о предположении заявителя, что причиной затягивания судебных процессов является отсутствие потерпевшего. Согласно части 1 статьи 19 Конституции Кыргызской Республики в Кыргызской Республике иностранные граждане и лица без гражданства пользуются правами и исполняют обязанности наравне с гражданами Кыргызской Республики, кроме случаев, установленных законом или международным договором, участницей которого является Кыргызская Республика.

Субъекты обращения, отмечают, что в соответствии со статьей 2 Уголовного-процессуального кодекса Кыргызской Республики уголовное судопроизводство на территории Кыргызской Республики,

№ 01-П

независимо от места совершения преступления либо проступка, ведется в соответствии с обозначенным Кодексом, если международным договором Кыргызской Республики не установлены иные правила действия обозначенного Кодекса в пространстве.

Согласно части 1 статьи 515 указанного Кодекса свидетель, потерпевший, его представитель, эксперт, если они являются гражданами иностранного государства, могут быть вызваны с их согласия для производства процессуальных или судебных действий на территории Кыргызской Республики соответствующим должностным лицом, в производстве которого находится уголовное дело.

При этом частью 2 статьи 515 Уголовно-процессуального кодекса установлено, что запрос о прибытии вызываемого лица направляется в порядке, предусмотренном статьей 512 названного Кодекса.

В свою очередь, частью 1 указанной статьи Уголовно-процессуального кодекса определено, что при необходимости проведения на территории иностранного государства допроса, осмотра, выемки, обыска, экспертизы и иных отдельных следственных и судебных действий, предусмотренных указанным Кодексом, суд, прокурор, следователь запрашивают их производство у соответствующих органов иностранного государства, с которым имеется международный договор об оказании правовой помощи или на основе принципа взаимности.

Соответствующие положения предусмотрены и в международных договорах. В частности, в соответствии с пунктом 4 статьи 9 Конвенции о правовой помощи и правовых отношениях по гражданским, семейным и уголовным делам от 22 января 1993 года (ратифицировано постановлениями Законодательного собрания Жогорку Кенеша Кыргызской Республики от 17 мая 1995 года 3 № 76-1 и Собрания народных представителей Жогорку Кенеша КР от 31 мая 1995 года П № 59-1) вызов лиц, проживающих на территории одной договаривающейся стороны, в учреждение юстиции другой договаривающейся стороны не должен содержать угрозы применения средств принуждения в случае неявки.

На основании изложенного, представители Жогорку Кенеша Кыргызской Республики просят отменить определение коллегии судей о принятии обращения Айткулова И.Н. к производству Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 26 ноября 2019 года № 25-пп.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы представителей Жогорку Кенеша Кыргызской Республики и основания принятия обращения к производству, приходит к следующим выводам.

№ 01-П

Коллегия судей Конституционной палаты при рассмотрении вопроса о принятии к конституционному производству поступившего обращения проверяет ее на соответствие требованиям, указанным в статье 25 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» и ее задачей является выявление вопроса о наличии действительной неопределенности в оспариваемой норме.

Принимая во внимание, что вопросы, поставленные в обращении действительно содержат правовую неопределенность, коллегией судей было принято верное решение о необходимости его принятия.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики отмечает, решение поставленных вопросов в ходатайстве требует проведения соответствующего правового анализа, которое возможно только в рамках конституционного судопроизводства.

Следовательно, для решения вопроса о проверке конституционности оспариваемой нормы необходимым является рассмотрение представленного Айткуловым И.Н. обращения на заседании Конституционной палаты с целью вынесения мотивированного решения содержащего в себе соответствующие правовые позиции Конституционной палаты.

На основании вышеизложенного, руководствуясь частью 5 статьи 28, статьями 46, 47, 48, частью 1 статьи 51 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

ПОСТАНОВИЛА:

1. Жалобу представителей Жогорку Кенеша Кыргызской Республики Молдобаева Алмазбека Тавалдыевича и Арзиева Мирбека Исамамовича об отмене определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики «О принятии к производству ходатайства Айткулова Икрамидина Назировича, представляющего интересы Бешбакова Куттубека Шамурзаевича о проверке конституционности нормативного положения части 1 статьи 515 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики выраженного словами «могут быть вызваны с их согласия» от 26 ноября 2019 года № 25-пп оставить без удовлетворения.

2. Настоящее постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики является окончательным, обжалованию не подлежит и вступает в силу с момента подписания.

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

21 января
2021 года
город Бишкек

ПОСТАНОВЛЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 02-П

о рассмотрении жалобы Курманбаева Алимбека Мамбетовича на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 9 декабря 2020 года № 38

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего Дуйшеева К.А., судей Бобукеевой М.Р., Жумабаева Л.П., Касымалиева М.Ш., Кыдырбаева К.Дж., Осмонбаева Э.Ж., Саалаева Ж.И., Шаршеналиева Ж.А., при секретаре судебного заседания Джолгокпаевой С.А., руководствуясь частью 5 статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в судебном заседании жалобу Курманбаева Алимбека Мамбетовича на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 9 декабря 2020 года № 38.

Исследовав доводы, изложенные в жалобе, и материалы по ходатайству Курманбаева А.М., Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 13 ноября 2020 года поступило ходатайство Курманбаева А.М. о признании части 4 статьи 30 конституционного Закона Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» противоречащей абзацу первому части 4 статьи 2, абзацу первому части 2 статьи 16, части 1, абзацу первому части 2 и части 3 статьи 20, пункту 2 части 1 статьи 52, абзацу второму части 2 статьи 70 Конституции Кыргызской Республики.

По мнению заявителя, на пятом и шестом созывах Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, ни один гражданин, который не являлся членом политической партии или избран политической партией, не имел депутатского мандата. Также, на прошедших в 2020 году выборах Жогорку Кенеша седьмого созыва ни один гражданин, не являющийся членом политической партии или выдвинутый политической партией, не смог стать кандидатом в депутаты.

По словам субъекта обращения, в вышеизложенных случаях избиратели лишаются прямого избирательного права и вынуждены голосовать за политические партии, не являющиеся кандидатами по закону. Такое положение создает условие для грубого нарушения части 4 статьи 2 Конституции Кыргызской Республики.

21 января
2021 года
город Бишкек

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 02-П

Курманбаев А.М. считал, что оспариваемая норма отменил конституционное право граждан быть избранными, которые не являются членами политической партии или избранные политической партией в качестве кандидата в депутаты, то есть не позволяет включать в бюллетень граждан, изъявивших желание самостоятельно выдвигаться кандидатом в депутаты, но не желающих быть членом политической партии и кандидатом в списке политической партии.

Кроме этого, автор ходатайства отмечал, что в соответствии с абзацем вторым части 2 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики никто не может подвергаться дискриминации по признаку пола, расы, языка, инвалидности, этнической принадлежности, вероисповедания, возраста, политических или иных убеждений, образования, происхождения, имущественного или иного положения, а также других обстоятельств, соответственно, оспариваемая норма дискриминирует граждан, не являющихся членами политической партии или не желающих стать ими.

По мнению субъекта обращения, для того, чтобы стать кандидатом в депутаты Жогорку Кенеша, нынешнее обстоятельство, установленное законом, ставит граждан, не являющихся или не желающих стать членами политической партии в зависимое положение от политических партий. Соответственно, граждане, чтобы быть выдвинутыми от политических партий, им необходимо внести безусловно крупную сумму денег в фонд политической партии либо они должны быть избраны в связи с какими-нибудь обстоятельствами, исходящими только из интересов политической партии.

На основании вышеизложенного, Курманбаев А.М. просит признать часть 4 статьи 30 конституционного Закона Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» противоречащей абзацу первому части 4 статьи 2, абзацу первому части 2 статьи 16, части 1, абзацу первому части 2 и части 3 статьи 20, пункту 2 части 1 статьи 52, абзацу второму части 2 статьи 70 Конституции Кыргызской Республики.

Коллегия судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, руководствуясь пунктом 5 части 3 статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», определением от 9 декабря 2020 года № 38 отказала в принятии ходатайства к производству по следующим основаниям.

Коллегия судей, решая вопрос о принятии либо об отказе в принятии к производству обращения, исходит из допустимости постав-

21 января
2021 года
город Бишкек

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 02-П

ленных в обращении вопросов конституционному судопроизводству и соответствия обращения требованиям конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики».

В соответствии с пунктом 5 части 3 статьи 28 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» коллегия судей отказывает в принятии обращения к производству, если конституционность указанного в обращении вопроса проверялась Конституционной палатой и имеется ее акт, сохраняющий свою силу.

Коллегия судей отметила, что оспариваемая норма ранее была предметом рассмотрения Конституционной палаты, по итогам которого Решением от 4 сентября 2019 года часть 4 статьи 30 конституционного Закона Кыргызской Республики «О выборах Президента Кыргызской Республики и депутатов Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» была признана не противоречащей части 4 статьи 2, пункту 2 части 1 статьи 52, абзацам первому и третьему части 2 статьи 70 Конституции Кыргызской Республики.

Не согласившись с определением коллегии судей от 9 декабря 2020 года № 38, Курманбаев А.М. 21 декабря 2020 года обратился с жалобой в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики.

Субъект обращения отмечает, что в определении коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 9 декабря 2020 года он не нашел четких ответов на вопросы, поставленные ранее в ходатайстве, т.е. не были приведены какие-либо доводы касательно не противоречия оспариваемой нормы абзацу второму части 2 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики.

В остальной части жалобы повторно были приведены доводы, изложенные ранее в обращении.

На основании вышеизложенного, Курманбаев А.М. просит отменить определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 9 декабря 2020 года № 38 и принять ходатайство к производству.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы заявителя и основания отказа коллегии судей в принятии обращения к производству, приходит к следующим выводам.

Оспариваемая норма уже была предметом рассмотрения конституционного судопроизводства, по данному вопросу Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики вынесла Реше-

21 января
2021 года
город Бишкек

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 02-П

ние от 4 сентября 2019 года. Решение в силе. При принятии Решения Конституционная палата, проводив всестороннее исследование доводов обращающейся стороны касательно оспариваемой нормы, дала к обстоятельствам, вызвавшим у него вопросов, подробное обоснование. Следовательно, мнение в жалобе о том, что не были приведены какие-либо доводы о не противоречии оспариваемой нормы абзацу второму части 2 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики не соответствует действительности.

Соответственно, вывод коллегии судей о том, что ранее Конституционной палатой проверялась конституционность вопроса, поставленного Курманбаевым А.М., и имеется акт, сохраняющий свою силу, является обоснованным. В соответствии с требованием пункта 5 части 3 статьи 28 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» коллегия судей отказывает в принятии обращения к производству, если конституционность указанного в обращении вопроса проверялась Конституционной палатой и имеется ее акт, сохраняющий свою силу.

В связи с чем, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики не находит оснований для отмены определения коллегии судей от 9 декабря 2020 года № 38.

На основании вышеизложенного, руководствуясь частью 5 статьи 28, статьями 46, 47, 48, частью 1 статьи 51 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

ПОСТАНОВИЛА:

1. Жалобу Курманбаева Алимбека Мамбетовича об отмене определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики «Об отказе в принятии к производству обращения Курманбаева Алимбека Мамбетовича» от 9 декабря 2020 года № 38 оставить без удовлетворения.

2. Настоящее постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики является окончательным, обжалованию не подлежит и вступает в силу с момента подписания.

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ПОСТАНОВЛЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

о рассмотрении жалобы председателя правления общественного объединения «Институт Конституционной политики» Садыкова Нурлана Бериковича на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 28 декабря 2020 года

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего Дуйшеева К.А., судей Бобукеевой М.Р., Жумабаева Л.П., Касымалиева М.Ш., Кыдырбаева К.Дж., Осмонбаева Э.Ж., Саалаева Ж.И., Шаршеналиева Ж.А., при секретаре Джолгокпаевой С.А., руководствуясь частью 5 статьи 28 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в судебном заседании жалобу председателя правления общественного объединения «Институт Конституционной политики» Садыкова Нурлана Бериковича на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 28 декабря 2020 года.

Исследовав доводы, изложенные в жалобе, и материалы по ходатайству Садыкова Н.Б., Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 17 декабря 2020 года поступило ходатайство председателя правления общественного объединения «Институт Конституционной политики» Садыкова Н.Б. о проверке соответствия Закона Кыргызской Республики «О назначении референдума (всенародного голосования) по определению формы правления» пункту 3 статьи 3, пунктам 1 и 3 части 1 статьи 52, части 3 статьи 80 Конституции Кыргызской Республики.

Заявитель считал, что оспариваемый Закон был принят в условиях ограниченной легитимности законодательного органа, чей срок полномочий истёк. Ссылаясь на заключение Венецианской комиссии и Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 2 декабря 2020 года, он также отмечал, что в период пророгации парламент должен руководствоваться в своей деятельности принципом разумной сдержанности, следовательно, парламент не может принимать такие фундаментальные решения, как проведение конституционной реформы.

По мнению субъекта обращения, оспариваемый Закон был принят с грубейшими нарушениями порядка принятия законов, установленных законами Кыргызской Республики «О Регламенте Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» и «О нормативных правовых актах Кыргызской Республики», вследствие которых ограничены, помимо прочего, права граждан участвовать в обсуждении и принятии законов и решений республиканского и местного значения.

№ 03-П

Народ Кыргызстана является носителем суверенитета и единственным источником государственной власти в Кыргызской Республике, что, как полагает субъект обращения, подразумевает неукоснительное соблюдение всех процедурных требований, призванных обеспечивать возможность гражданам участвовать в обсуждении и принятии законов. В рассматриваемом аспекте, заявитель считает, что аргумент законодателя о том, что воля и позиция граждан могут быть выражены непосредственно на самом всенародном голосовании, является необоснованным, поскольку конституционный принцип участия граждан в обсуждении и принятии законов касается именно самой процедуры принятия нормативного правового акта. Иными словами, указанный принцип должен был включать в себя предусмотренные законом возможности для выражения гражданами своей позиции относительно проекта Закона ещё на стадии его обсуждения.

По мнению Садыкова Н.Б., принципы демократического и правового государства, закреплённые в Конституции, выражаются, в том числе, в ясной и открытой процедуре функционирования государственных органов, которая предполагает существование механизмов выражения гражданами своей позиции по тем или иным вопросам. В законодательстве принципы демократии и правового государства выражены в виде его стадий, связанных с общественным обсуждением, которое должно проходить в определённые сроки, сокращение же их прямо ведёт к сужению конституционных прав граждан.

Согласно части 9 статьи 55 Закона «О Регламенте Жогорку Кенеша Кыргызской Республики», промежуток времени между каждым чтением по проекту закона не может быть менее 10 рабочих дней и более 30 рабочих дней, за исключением случаев, предусмотренных частью 10 статьи 55 указанного Регламента. Автор ходатайства утверждал, что оснований для принятия оспариваемого Закона одновременно во втором и третьем чтениях не было, что, в конечном счёте, привело к нарушению Жогорку Кенешем требования части 10 статьи 55 названного Регламента.

В оспариваемом Законе указано, что он принимается в целях свободного выражения воли народа Кыргызстана, который является носителем суверенитета и единственным источником государственной власти в Кыргызской Республике. Однако, как полагает заявитель, такое объяснение не может служить основанием для принятия закона, минуя все необходимые и установленные законом стадии законодательного процесса.

В соответствии с пунктом 1 части 1 статьи 52 Конституции граждане имеют право участвовать в обсуждении и принятии законов и решений республиканского и местного значения. Часть 1 статьи 22 Закона «О нормативных правовых актах Кыргызской Республики» устанавливает, что проекты нормативных правовых актов, непосредственно затрагивающих интересы граждан и юридических лиц подлежат общественному обсуждению посредством размещения на

№ 03-П

официальном сайте нормотворческого органа. Кроме того, согласно части 2 статьи 51 Закона «О Регламенте Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» фракции, комитеты, депутаты, Правительство, представители гражданского общества вправе направить письменные замечания и предложения по проекту закона в ответственный комитет в течение 2 недель со дня его размещения на официальном сайте Жогорку Кенеша.

Однако указанные субъекты были лишены возможности принять участие в обсуждении законопроекта, о чем, как утверждал заявитель, свидетельствуют данные из видеозаписи заседания Жогорку Кенеша, подтверждающие, что депутаты приняли законопроект без должного ознакомления и обсуждения.

В связи с этим Садыков Н.Б. считает, что оспариваемый Закон не отвечает требованиям установленным статьёй 7 Закона Кыргызской Республики «О нормативных правовых актах Кыргызской Республики», в соответствии с которым одним из способов обеспечения законности нормативных правовых актов является принятие нормативного правового акта в установленном порядке.

Вместе с тем, субъект обращения утверждал, что оспариваемый Закон нарушает принцип открытости и ответственности государственных органов перед народом и осуществления ими своих полномочий в интересах народа, установленный пунктом 3 статьи 3 Конституции. Далее он отмечал, что проект оспариваемого Закона в нарушение установленного Конституцией и законами процедур был инициирован одним депутатом, принят в необоснованно короткие сроки, без проведения общественного обсуждения, должного ознакомления и осмысления депутатами. Указанное допущение повлекло за собой, по его мнению, нарушение части 3 статьи 5 Конституции, предусматривающей, что государство, его органы, органы местного самоуправления и их должностные лица не могут выходить за рамки полномочий, определённых Конституцией и законами.

В одобренном постановлением Правительства Кыргызской Республики Заключении от 9 декабря 2020 года №600 было отмечено, помимо прочего, необходимость приведения статьи 2 проекта оспариваемого Закона в соответствие с частью 2 статьи 7 конституционного Закона «О референдуме Кыргызской Республики», согласно которой вопрос референдума должен быть сформулирован таким образом, чтобы исключалась возможность его множественного толкования и можно было дать лишь однозначный ответ.

Садыков Н.Б. считает, что парламент, вопреки пункту 3 статьи 3 Конституции, и без устранения вышеуказанного замечания Правительства, безответственно вынес на референдум достаточно сложный, как в теоретическом, так и в практическом плане вопрос.

Более того, как отмечал заявитель, оспариваемый Закон был принят в нарушение требования части 3 статьи 80 Конституции, согласно которой проекты законов, предусматривающие увеличение расходов, покрываемых за счёт государственного бюджета, могут быть

№ 03-П

приняты Жогорку Кенешем после определения Правительством источника финансирования. Правительство в своём вышеотмеченном Заключении указало, что в проекте Закона не предусмотрена сумма дополнительных расходов для Центральной избирательной комиссии Кыргызской Республики при подготовке Закона «О республиканском бюджете Кыргызской Республики на 2021 год и прогнозе на 2022-2023 года», принятого 25 ноября 2020 года, и что в соответствии со статьёй 26 Закона «О нормативных правовых актах Кыргызской Республики» нормативные правовые акты, реализация которых влечёт финансирование из государственного бюджета, не подлежат принятию до определения по ним источника финансирования.

По мнению субъекта обращения, в самом тексте вопроса должна содержаться необходимая информация, которая даст возможность любому избирателю оценить различия в формах правления государства. Кроме того, необходимо исключить множественное толкование избирателем формы правления, которую предстоит выбрать. Следовательно, в бюллетене для голосования по выбору формы правления должна быть дана хотя бы минимальная информация (основные черты) по каждой из форм правления. Однако в оспариваемом Законе такая информация не предусмотрена, что не позволяет избирателю дать осознанный и однозначный ответ.

Автор ходатайства отмечал, что наряду с парламентской и президентской формами правления, существует ещё и ряд смешанных его форм, а, следовательно, для полноты выбора избирателя, вопросы, выносимые на референдум, должны фактически содержать не две, а три-пять форм правления. Ограниченная информация по видам форм правления ведёт к ограничению прав избирателей, не позволяет им сделать свой осознанный выбор и дать однозначный ответ, как того требует конституционный Закон «О референдуме Кыргызской Республики».

Садыков Н.Б. подчёркивал, что VI созыв Жогорку Кенеша Кыргызской Республики вынужден работать только для недопущения вакуума власти и не вправе в период пророгации использовать свои полномочия для фундаментальных мер, таких как проведение конституционной реформы.

На основании изложенного, по мнению субъекта обращения, Жогорку Кенеш Кыргызской Республики при принятии оспариваемого Закона допустил нарушение порядка принятия, опубликования и введения в действие и просил признать его противоречащим Конституции.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 28 декабря 2020 года было отказано в принятии ходатайства председателя правления общественного объединения «Институт Конституционной политики» Садыкова Н.Б.

Коллегией судей было указано, что вопрос связанный с ускоренным принятием закона уже был предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда. Так, в Решении от 2 декабря 2020

№ 03-П

года было отмечено, что поскольку в особых случаях принятие законопроектов в ускоренном режиме возможно, то общественное обсуждение, как составная часть законодательного процесса, также не может препятствовать оперативному проявлению законодательной власти. В таких случаях согласие электората в легитимности такой формы нормотворческой деятельности выражается в том, что законодательная власть сама по себе осуществляется его представителями, избираемыми непосредственно на периодических, свободных и демократических выборах. Другими словами, не каждое действие может одобряться электоратом, поскольку в демократических государствах его согласие выражается преимущественно через представительство.

Относительно доводов Садыкова Н.Б. о том, что оспариваемый Закон противоречит пункту 3 статьи 3 и части 3 статьи 80 Конституции регламентирующих вопросы ответственности государственных органов перед народом, принятия проектов законов, предусматривающих увеличение расходов, покрываемых за счёт государственного бюджета, после определения Правительством источника финансирования, в определении было отмечено следующее.

Конституция Кыргызской Республики, обеспечивая высокую степень доступности к конституционному правосудию, тем не менее, очерчивает её пределы, определив условие, при котором отдельные субъекты вправе обратиться в орган конституционного контроля с запросом о конституционности законов и других нормативных правовых актов. Это означает, что право на обращение в Конституционную палату у физических и юридических лиц возникает лишь в том случае, если имели или могут иметь место нарушения прав и свобод человека и гражданина, предусмотренные разделом вторым Конституции Кыргызской Республики.

В связи с чем, заявитель не обладал правом постановки вопроса о конституционности оспариваемого Закона, приведённым выше фундаментальным конституционным положениям без указания на нарушения прав и свобод человека и гражданина, следовательно, не мог быть субъектом обращения в рамках требований, изложенных в ходатайстве.

Не согласившись с определением коллегии судей, Садыков Н.Б. 4 января 2021 года обратился с жалобой в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики.

В своей жалобе субъект обращения выражает своё несогласие с выводами коллегии судей, изложенными в её отмеченном выше определении, и в частности считает, что она, отказывая в принятии к производству его ходатайства, не разъяснила, в чем выразилось нарушение принципа допустимости.

Автор жалобы утверждает, что коллегия судей, аргументируя несостоятельность его доводов, указала, что «... в особых случаях принятие законопроектов в ускоренном режиме возможно, то общественное обсуждение, как составная часть законодательного про-

№ 03-П

цесса, также не может препятствовать оперативному проявлению законодательной власти».

Данный вывод коллегии судей заявитель считает необоснованным, так как, по его мнению, не указана в нем ссылка на закон, дающий возможность такой трактовки и обоснования неконституционного бездействия парламента по проведению общественного обсуждения. Также утверждает, что коллегия судей пришла к данному выводу без заслушивания доводов ответчика, т.е. определила, что в особых случаях принятие законопроектов в ускоренном режиме возможно.

Кроме того, автор жалобы задаётся вопросом, какой нормой закона руководствовалась коллегия судей, когда она посчитала, что общественное обсуждение не может препятствовать оперативному проявлению законодательной власти, и что представляет собой оперативное проявление законодательной власти. По мнению Садыкова Н.Б., проявление законодательной власти выражается в доступе граждан к общественным слушаниям, предусмотренным Законом «О Регламенте Жогорку Кенеша Кыргызской Республики» и статьёй 52 Конституции.

Как утверждает автор жалобы, коллегия судей руководствовалась не нормой права, а принципом политической целесообразности, тем самым, она нарушила принцип правовой определённости.

В этой связи Садыков Н.Б. считает, что его жалоба и ранее поданное ходатайство должны быть рассмотрены до даты проведения референдума, иначе конституционное право на обращение в Конституционную палату по спорному вопросу останется нереализованным и может быть расценено обществом как неконституционное бездействие института власти.

На основании изложенного, председатель правления общественного объединения «Институт Конституционной политики» Садыков Н.Б. просит отменить определение коллегии судей от 28 декабря 2020 года и принять его ходатайство к производству и рассмотреть его до проведения назначенного референдума.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы заявителя и основания отказа коллегии судей в принятии обращения к производству, приходит к следующим выводам.

Во-первых, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, реализуя свои конституционные полномочия, придерживается позиции, в соответствии с которой жалобы на определения коллегии, наряду с обращениями, рассматриваются в установленном законом порядке в возможно короткие сроки.

Во-вторых, учитывая специфику и весомую значимость каждого решения, принимаемого органами конституционного контроля, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики не может не учитывать политический и социальный контекст внесенных на ее рассмотрение вопросов, а также возможные последствия принимаемых актов. Презумпция конституционности, лежащая в основе подходов к оценке нормативных правовых актов, предпола-

№ 03-П

гает, что обращающаяся сторона должна представить веские и существенные основания для возникновения сомнений в конституционности того или иного акта.

Учитывая природу референдума, оспаривать закон о ее назначении на основании конституционной гарантии о праве граждан участвовать в обсуждении и принятии законов (статья 52 Конституции), тогда как референдум, как важнейший институт прямой демократии, как раз и является прямым и непосредственным выражением народом своей воли, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики считает аргументы заявителя недостаточными для принятия обращения к производству и его рассмотрения в рамках конституционного судопроизводства.

В-третьих, оспариваемый Закон не выступает регулятором общественных отношений и не содержит общеобязательных правил поведения, а является актом проведения опроса граждан Кыргызской Республики по наиболее важному политическому вопросу общегосударственного значения. Назначая дату проведения референдума (всенародного голосования) на 10 января 2021 года, тем самым Закон заблаговременно определил дату прекращения своего действия. Иными словами, юридическая сила Закона Кыргызской Республики «О назначении референдума (всенародного голосования) по определению формы правления» была ограничена временными рамками и утратилась с момента достижения его цели. Со дня официального опубликования результатов референдума вступило в силу уже принятое на референдуме решение, которое и приобретает характер общеобязательности и окончательности, не нуждающееся в дополнительном утверждении.

С учетом изложенного, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики не находит оснований для отмены определения коллегии судей от 28 декабря 2020 года.

На основании вышеизложенного, руководствуясь частью 4, 5 статьи 28, статьями 46, 47, 48, частью 1 статьи 51 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

ПОСТАНОВИЛА:

1. Жалобу председателя правления общественного объединения «Институт Конституционной политики» Садыкова Нурлана Бериковича на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 28 декабря 2020 года оставить без удовлетворения.

2. Настоящее постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики является окончательным, обжалованию не подлежит и вступает в силу с момента подписания.

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ПОСТАНОВЛЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

о рассмотрении жалобы Рыскуловой Алины Руслановны, Омуркул уулу Улана на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 9 декабря 2020 года

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего Дуйшеева К.А., судей Бобукеевой М.Р., Жумабаева Л.П., Касымалиева М.Ш., Кыдырбаева К.Дж., Осмонбаева Э.Ж., Саалаева Ж.И., Шаршеналиева Ж.А., при секретаре Лобановой Ж.А., руководствуясь частью 5 статьи 28 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в судебном заседании жалобу Рыскуловой А.Р., Омуркул уулу У. на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 9 декабря 2020 года.

Исследовав доводы, изложенные в жалобе, и материалы по ходатайству Рыскуловой А.Р., Омуркул уулу У., Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 27 октября 2020 года поступило ходатайство Чокоевой Э.А., Чокоевой Г.А., Молдали уулу Н., Рыскуловой А.Р., Омуркул уулу У. о проверке соответствия части 3 статьи 290 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики абзацам первому и второму части 2, части 3 статьи 16, части 1, пункту 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Как следует из представленного обращения, основанием для обращения с ходатайством в суд послужили следующие обстоятельства.

Так, Аширалиев Э.А. исполняя обязанности главного специалиста общего отдела Управления муниципального имущества мэрии города Бишкек, в соучастии с другими лицами, введя в заблуждение, завладел денежными средствами Чокоевой Э.А., Чокоевой Г.А., Молдали уулу Н., и других, которые были признаны потерпевшими по уголовному делу.

Уголовное дело расследовалось и передано в суд для рассмотрения по существу. В судебном процессе потерпевшая сторона узнала, что по делу об уголовной ответственности привлечен только Аширалиев Э.А., а другие соучастники преступления по вине следственных органов остались не привлеченными.

По указанной причине потерпевшими Чокоевой Г.А., Чокоевой Э.А. было заявлено ходатайство о возвращении уголовного дела для восполнения пробелов досудебного производства, то есть для привлечения к уголовной ответственности других соучастников преступления.

№ 04-П

14 сентября 2020 года Ленинский районный суда города Бишкек вынес постановление об отказе в удовлетворении ходатайства потерпевших Чокоевой Г.А. и Чокоевой Э.А. о возвращении дела для восполнения пробелов досудебного производства, ссылаясь на часть 3 статьи 290 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики.

В обоснование своих доводов, субъекты обращения также сослались на статьи 8 и 29 Всеобщей декларации прав человека. Согласно указанным статьям каждый человек имеет право на эффективное восстановление в правах компетентными национальными судами в случаях нарушения его основных прав, предоставленных ему конституцией или законом. Также отмечены аналогичные принципы, указанные в подпункте «а» пункта 2, части 3 статьи 2, части 1 статьи 14 Международного пакта о гражданских и политических правах.

На основании изложенного, заявители просили признать оспариваемую норму противоречащей Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 9 декабря 2020 года было отказано в принятии к производству данного обращения.

В указанном определении коллегия судей отметила, что доводы заявителя касаются необходимости восстановления права граждан ходатайствовать на судебном процессе о возвращении дела для восполнения пробелов досудебного производства. Однако, поскольку предмет регулирования нормативного положения части 3 статьи 290 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики являются только вопросы, связанные с полномочием прокурора ходатайствовать о передаче дела для составления нового обвинительного акта по новому обвинению или изменении квалификации обвинения, то приведенные в обращении аргументы, не вызывают неопределенности в вопросе о том, соответствует ли оспариваемая норма Конституции Кыргызской Республики.

Коллегия судей указала, что в рассматриваемом обращении взаимосвязанность между оспариваемыми нормами и положениями Конституции Кыргызской Республики не подкреплена правовыми доводами.

Не согласившись с определением коллегии судей от 9 декабря 2020 года, Рыскулова А.Р., Омуркул уулу У. 18 декабря 2020 года обратились с жалобой в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики.

Заявители в своей жалобе повторно приводят доводы, изложенные в первоначальном обращении, а также указывают, что в ходатайстве были приведены обстоятельства, подтверждающие изложенные ими факты нарушения их конституционных прав оспариваемой нормой.

№ 04-П

По их мнению, вопрос поставлен не о правильности применения судами данной нормы, а об ограничении круга участников процесса, имеющих право на обращение с ходатайством о возвращении уголовного дела для восполнения пробелов досудебного производства.

Субъекты обращения отмечают, что право ходатайствовать о передаче дела для составления нового обвинительного акта по новому обвинению или изменении квалификации обвинения дано только прокурору, у других участников этого права нет, и этим самым, по их мнению, ограничивается их конституционное право на обращение к суду, право на судебную защиту.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, изучив доводы заявителей, изложенные в жалобе и основания отказа коллегии судей в принятии ходатайства к производству, приходит к выводу о необходимости принятия данного ходатайства к производству.

Ходатайство отвечает требованиям конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» и в поставленном вопросе усматривается неопределенность, что является основанием для рассмотрения дела в рамках конституционного судопроизводства.

На основании вышеизложенного, руководствуясь частью 5 статьи 28, статьями 46, 47, 48, частью 1 статьи 51 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

ПОСТАНОВИЛА:

1. Удовлетворить жалобу Рыскуловой Алины Руслановны, Омуркул уулу Улана об отмене определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики «Об отказе в принятии к производству ходатайства Чокоевой Э.А., Чокоевой Г.А., Молдали уулу Н., Рыскуловой А.Р., Омуркул уулу У. о проверке конституционности части 3 статьи 290 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики от 9 декабря 2020 года.

2. Принять к производству ходатайство Чокоевой Э.А., Чокоевой Г.А., Молдали уулу Н., Рыскуловой А.Р., Омуркул уулу У. о проверке конституционности части 3 статьи 290 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики.

3. Настоящее постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики является окончательным, обжалованию не подлежит и вступает в силу с момента подписания.

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ПОСТАНОВЛЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

о рассмотрении жалобы Усубалиева Мээримбека Мадиевича на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 10 марта 2021 года

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего Дуйшеева К.А., судей Бобукеевой М.Р., Жумабаева Л.П., Касымалиева М.Ш., Кыдырбаева К.Дж., Осмонбаева Э.Ж., Саалаева Ж.И., Шаршеналиева Ж.А., при секретаре Аблакимове К.А., руководствуясь частью 5 статьи 28 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в судебном заседании жалобу Усубалиева Мээримбека Мадиевича на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 10 марта 2021 года.

Исследовав доводы, изложенные в жалобе, и материалы по ходатайству Усубалиева М.М., Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 9 февраля 2021 года поступило ходатайство Усубалиева М.М. о проверке соответствия нормативного положения части 3 статьи 48 Закона «О местном самоуправлении», выраженного словами «а также граждане, осуждённые за совершение тяжких и особо тяжких преступлений, независимо от того, погашена их судимость в установленном законодательством порядке или нет» части 4 статьи 52 Конституции Кыргызской Республики.

Автор ходатайства отмечал, что 14 августа 2020 года он был избран главой Каджы-Сайского айыл окмоту Тонского района Иссык-Кульской области, вследствие чего территориальной избирательной комиссии им был предоставлен документ об отсутствии у него судимости установленного образца. Однако, как утверждает Усубалиев М.М., позже у него выявили судимость, которая, в свою очередь, уже была погашенной в установленном законодательством порядке.

Субъект обращения также утверждал, что оспариваемое нормативное положение противоречит части 4 статьи 52 Конституции, согласно которой граждане имеют равные права, равные возможности при поступлении на государственную и муниципальную службу, продвижении в должности в порядке, предусмотренном законом.

В обоснование своих доводов субъект обращения приводил пункт «с» статьи 25 Международного пакта о гражданских и политических правах, в соответствии с которым каждый гражданин должен иметь без какой бы то ни было дискриминации, и без необоснованных

№ 05-П

ограничений право и возможность допускаться в своей стране на общих условиях равенства к государственной службе.

На основании изложенного, заявитель просил признать оспариваемое нормативное положение противоречащим Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 10 марта 2021 года было отказано в принятии ходатайства Усубалиева М.М. к производству.

Коллегией судей было указано, что оспариваемая норма в редакции Закона Кыргызской Республики «О местном самоуправлении» от 16 октября 2013 года уже была предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, по итогам которого было принято Решение от 31 октября 2013 года.

В вышеуказанном Решении было отмечено, что законодательный орган, вводя ограничение о том, что, гражданин Кыргызской Республики, имеющий судимость за совершенное преступление, независимо от того, погашена или снята судимость, не может занимать должность мэра города и главы айыл окмоту, преследовал цель защиты интересов общества и предотвращение криминализации власти. Однако Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики пришла к выводу, что указанное положение закона было принято без учёта характера общественной опасности, тяжести совершенного гражданином преступления, назначенного наказания и пройденного времени после совершения преступления.

В целях сохранения общественной и государственной безопасности, правильно оценивая социальные нужды, для препятствования стремлению криминальных элементов к власти, законодательному органу необходимо незамедлительно рассмотреть вопрос обоснованного ограничения права избрания на выборные должности государственных органов и органов местного самоуправления в зависимости от тяжести преступления.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, признавая абзац второй статьи 48 Закона Кыргызской Республики «О местном самоуправлении» противоречащим Конституции Кыргызской Республики в отношении граждан совершивших преступления, не представляющие большой опасности и небольшой тяжести, с погашенной или снятой судимостью, возложила на Жогорку Кенеш Кыргызской Республики незамедлительное внесение изменений и дополнений в статью 48 Закона Кыргызской Республики «О местном самоуправлении».

Законом «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Кыргызской Республики» от 8 августа 2019 года №118 оспариваемая норма была изложена в новой редакции, согласно которой главой айыл окмоту не может быть гражданин Кыргызской Республики, имеющий судимость за совершение преступления, не пога-

№ 05-П

шенную в установленном законодательством порядке до окончания сроков регистрации кандидатов, а также граждане, осужденные за совершение тяжких и особо тяжких преступлений, независимо от того, погашена их судимость в установленном законодательством порядке или нет. В рассматриваемом аспекте, коллегия судей отметила, что часть 3 статьи 48 Закона «О местном самоуправлении» по своему содержанию отражает правовую позицию Конституционной палаты, выраженную в её Решении от 31 октября 2013 года, в части установления обоснованного ограничения права избрания на выборные должности органов местного самоуправления в зависимости от тяжести преступления.

Не согласившись с определением коллегии судей, Усубалиев М.М. 23 марта 2021 года обратился с жалобой в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики.

В своей жалобе заявитель отмечает, что в соответствии с абзацем третьим части 1 статьи 10 Закона «О нормативных правовых актах Кыргызской Республики» нормативный правовой акт (структурный элемент) прекращает свое действие в случае принятия нового нормативного правового акта, которому противоречат положения ранее принятого нормативного правового акта (структурного элемента) или который поглощает нормативный правовой акт (структурный элемент). Поэтому Усубалиев М.М. считает, что оспариваемая норма не является той же нормой, которая ранее была предметом рассмотрения органа конституционного контроля.

Автор жалобы также приводит доводы, аналогичные доводам, изложенным в своём первоначальном ходатайстве. Увеличив объем своих требований, он просит осуществить проверку оспариваемой нормы на соответствие не только Конституции Кыргызской Республики (абзацу второму части 2, части 3 статьи 16, частям 1, 3 статьи 20 и частям 2, 4 статьи 52), но и Международному пакту о гражданских и политических правах (статьям 1, 2 и 25).

Заявитель в большей части своей жалобы обращает внимание на противоречие оспариваемого положения ряду международных договоров, таким как Всеобщая декларация прав человека и Международный пакт о гражданских и политических правах.

Усубалиев М.М. отмечает, что оспариваемое положение, подвергая лиц дискриминации по признаку судимости, и, несмотря на её погашение в установленном законодательством порядке, ограничивает их активное и пассивное избирательное право.

Субъект обращения считает, что лицам с погашенной судимостью государством должна предоставляться возможность реализации ими активного и пассивного избирательного права, поскольку в демократическом обществе права граждан избирать и быть избранными в органы местного самоуправления считаются неотъемлемым элементом конституционно-правового статуса гражданина.

№ 05-П

На основании изложенного, Усубалиев М.М. просит отменить определение коллегии судей от 10 марта 2021 года и принять его ходатайство к производству.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы заявителя, и основания отказа коллегии судей в принятии обращения к производству, приходит к следующим выводам.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики отмечает, что указанный вид обращения предполагает рассмотрение жалобы на определения коллегии судей осуществляется лишь в рамках требований первоначального обращения, а также аргументов, опровергающих выводы коллегии судей.

Признавая абзац второй статьи 48 Закона «О местном самоуправлении» противоречащим Конституции, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики дала оценку правовой сущности ограничения пассивных избирательных прав в контексте избрания лиц на должность главы айыл окмоту. Оспариваемое нормативное положение является результатом видоизменения вышеуказанной нормы, что было обусловлено необходимостью ее приведения в соответствие с Решением Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 31 октября 2013 года.

В этой связи, мнение заявителя о том, что оспариваемая им норма не была предметом конституционного судопроизводства, является ошибочным.

Таким образом, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики считает выводы коллегии судей обоснованными и не находит оснований для отмены ее определения от 10 марта 2021 года.

На основании вышеизложенного, руководствуясь частью 5 статьи 28, статьями 46, 47, 48, частью 1 статьи 51 конституционного Закона "О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики", Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

ПОСТАНОВИЛА:

1. Жалобу Усубалиева Мээримбека Мадиевича на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 10 марта 2021 года оставить без удовлетворения.

2. Настоящее постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики является окончательным, обжалованию не подлежит и вступает в силу с момента подписания.

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ПОСТАНОВЛЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

о рассмотрении жалобы Култаева Кубанычбека Зулуевича на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 28 декабря 2020 года

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего Дуйшеева К.А., судей Бобукеевой М.Р., Жумабаева Л.П., Касымалиева М.Ш., Кыдырбаева К.Дж., Осмонбаева Э.Ж., Саалаева Ж.И., Шаршеналиева Ж.А., при секретаре Лобановой Ж.А., руководствуясь частью 5 статьи 28 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в судебном заседании жалобу Култаева Кубанычбека Зулуевича на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 28 декабря 2020 года.

Исследовав доводы, изложенные в жалобе, и материалы по ходатайству Култаева К.З., Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 19 ноября 2020 года поступило ходатайство Култаева К.З. о проверке соответствия абзацев второго, третьего и четвертого части 2 статьи 22 конституционного Закона «О статусе судей Кыргызской Республики» пунктам 3, 4 части 3 и части 11 статьи 64 Конституции Кыргызской Республики.

Как следует из представленного обращения, оспариваемая норма наделяет Президента Кыргызской Республики правом возвращать посредством мотивированного решения Совету по отбору судей материалы по кандидатуре, представленной на должность судьи, в случае отказа на его назначение в течение десяти рабочих дней со дня их получения. Однако в редакции действующей Конституции такое полномочие у Президента отсутствует. Следовательно, по его мнению, оспариваемая норма не соответствует нормам Основного закона.

Култаев К.З. отмечает, что статья 64 Конституции, содержит основной перечень полномочий Президента. При этом в соответствии с частью 11 статьи 64 Конституции Президент осуществляет иные полномочия, предусмотренные Конституцией. Таким образом, по его мнению, исчерпывающий перечень полномочий Президента устанавливается только Конституцией и не может быть расширен другими нормативными правовыми актами.

В соответствии с пунктами 3, 4 части 3 статьи 64 Конституции Президент назначает судей местных судов по предложению Совета

№ 06-П

по отбору судей; освобождает судей местных судов по предложению дисциплинарной комиссии при Совете судей или Совета судей в случаях, предусмотренных Конституцией и конституционным Законом.

При этом Конституция как указано выше, не предусматривает полномочий Президента в части возврата в Совет судей материалов по кандидатурам тех судей, с назначением которых он не согласен. А это по мнению заявителя означает, что конституционный Закон «О статусе судей Кыргызской Республики» наделил Президента новым полномочием, которое отсутствует в Конституции.

Согласно части 3 статьи 5 Конституции государство, его органы, органы местного самоуправления и их должностные лица не могут выходить за рамки полномочий, определенных Конституцией и законами.

Субъект обращения считает, что введение указанного запрета вызвано необходимостью четкого разграничения функциональных обязанностей органов государственной власти и их должностных лиц в зависимости от возлагаемых на них задач, а также защиты общественных интересов от злоупотребления властными полномочиями со стороны субъектов публичной власти и исключение дискреционных полномочий, позволяющих органам государственной власти и их должностным лицам по своему усмотрению решать государственно-значимые задачи.

В обоснование своих доводов, Култаев К.З. ссылался на решения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 27 декабря 2013 года, 15 февраля 2017 года и 24 апреля 2019 года, касающиеся принципа независимости судебной власти. По мнению заявителя, независимость судей является неотъемлемым элементом верховенства закона и демократии, а также права на справедливое судебное разбирательство. Отбор судей является одним из важнейших элементов обеспечения независимости любой судебной системы.

Автор обращения указывал, что в соответствии с частью 5 статьи 95 Конституции отбор кандидатов на должности судей местных судов осуществляется Советом по отбору судей в порядке, определяемом конституционным законом.

Согласно статье 1 Закона «О Совете по отбору судей», указанный орган осуществляет свою деятельность на принципах независимости, гласности, коллегиальности, добросовестности и законности. Култаев К.З. отмечал, что часть 1 статьи 32 Закона «О нормативных правовых актах Кыргызской Республики», предусматривает, что в случае коллизии между нормативными правовыми актами, субъекты правоотношений руководствуются нормативным правовым актом, имеющим более высокую юридическую силу.

№ 06-П

Таким образом, по его мнению, существующее правовое противоречие отдельных норм конституционного Закона «О статусе судей Кыргызской Республики», Конституции, привело к существенным ущемлениям конституционных прав граждан на равные возможности при поступлении на государственную службу, свободно распоряжаться своими способностями к труду, выбирать род деятельности и профессию.

На основании изложенного, заявитель просил признать оспариваемые нормы противоречащими Конституции.

Коллегия судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, рассмотрев ходатайство Култаева К.З., своим определением от 28 декабря 2020 года отказала в принятии к производству данного обращения.

В указанном определении коллегия судей отметила, что ходатайство не содержит каких-либо правовых аргументов, указывающих на нарушения оспариваемыми нормами конституционных прав граждан на равные возможности при поступлении на государственную службу, свободно распоряжаться своими способностями к труду, выбирать род деятельности и профессию, и тем не менее, в резолютивной части заявитель просил проверить их на соответствие пунктам 3, 4 части 3 и части 11 статьи 64 Конституции, определяющей полномочия Президента.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в своем решении от 15 января 2014 года отмечала, что часть 7 статьи 97 Конституции предоставляет каждому право оспорить конституционность закона и иного нормативного правового акта, если он считает, что ими нарушаются права и свободы, признаваемые Конституцией. Следовательно, конституционное правосудие, осуществляя свою функцию конституционного контроля, преследует цель – защитить права и свободы граждан от нарушений действием нормативных правовых актов, противоречащих основному Закону.

В этой связи, коллегия судей отметила, что Конституция, обеспечивая высокую степень доступности к конституционному правосудию, тем не менее, очерчивает их пределы, устанавливая условие, при котором отдельные субъекты вправе обратиться в орган конституционного контроля с запросом о конституционности законов и других нормативных правовых актов. Это означает, что право на обращение в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики у физических и юридических лиц возникает лишь в том случае, если имели или могут иметь место нарушения прав и свобод человека и гражданина, предусмотренные разделом вторым Конституции Кыргызской Республики.

При этом в соответствии со статьей 20 Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики по вопросам

№ 06-П

компетенции в Конституционную палату могут обращаться только органы и должностные лица, указанные в пунктах 2-6, 8-10 части первой указанной статьи и только в части, касающейся их компетенции. Исходя из изложенного, коллегия посчитала, что в рамках требований, изложенных в ходатайстве, заявитель является ненадлежащим субъектом обращения.

Не согласившись с определением коллегии судей от 28 декабря 2020 года, Култаев К.З. 9 марта 2021 года обратился с жалобой в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики.

В своей жалобе заявитель повторно приводит доводы, изложенные в первоначальном обращении. При этом Култаев К.З. отмечает, что применение оспариваемой нормы нарушает права и свободы, предусмотренные частями 1, 2 статьи 16, статьей 17, частью 1 статьи 20, частью 3 статьи 42, частью 4 статьи 52 Конституции, а именно: право на свободу труда, свободно распоряжаться способностями к труду, выбирать род деятельности и профессию, равные возможности при поступлении на государственную службу, а также определяющие права и свободы человека как высшую ценность и устанавливающие недопустимость принятия законов их отменяющих.

Кроме того, субъект обращения отмечает, что ссылка коллегии судей на статью 20 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», согласно которой по вопросам компетенции в Конституционную палату могут обращаться только органы и должностные лица, указанные в пунктах 2-6, 8-10 части первой указанной статьи и только в части, касающейся их компетенции, является неправомерной. В противном случае, по его мнению, образуется правовая коллизия со статьей 21 обозначенного конституционного Закона, которая определяет, что правом на обращение о признании неконституционными законов и иных нормативных правовых актов обладают все субъекты, указанные в части 1 статьи 20 названного Закона.

Заявитель выражает несогласие с выводами коллегии судей в части признания его ненадлежащим субъектом обращения, поскольку это ограничивает его конституционное право на обращение и искажает конституционное предназначение органа судебного конституционного контроля, ограничивает право на судебную защиту, которое согласно пункту 8 части 5 статьи 20 Конституции не подлежит какому-либо ограничению.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы заявителя и основания отказа коллегии судей в принятии обращения к производству, приходит к следующим выводам.

Прежде всего, необходимо иметь в виду, что правовая оценка выводов коллегии судей в порядке пересмотра определения об отказе в

№ 06-П

принятии обращения к производству допустима лишь в рамках аргументов и требований, приведенных в первоначальном обращении.

В соответствии с пунктом 9 части 3 статьи 25 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» в обращении в обязательном порядке должна быть указана позиция обращающейся стороны по поставленному им вопросу и его правовое обоснование со ссылкой на соответствующие нормы Конституции. Тем самым, на заявителя налагается обязанность аргументировать свою позицию логически стройными и убедительными доводами правового характера, прямо указывающими каким образом регулятивное воздействие оспариваемой нормы нарушают гарантированные Конституцией права и свободы человека и гражданина, а также другие конституционные установления. Причем, системная связь между оспариваемой нормой и Конституцией должна быть безусловной.

Однако в нарушение указанной нормы, заявителем в первоначальном обращении не было ссылок на нормы Конституции, содержащие гарантии прав и свобод человека и гражданина, а приведены лишь пункты 3, 4 части 3 и часть 11 статьи 64 Конституции, регламентирующие полномочия Президента, в том числе по назначению судей местных судов.

Кроме того, следует отметить, что во многих странах с развитой демократией физические лица не имеют прямого доступа к конституционному судопроизводству, так как с учетом его особенностей, данный вид судопроизводства не является обязательным элементом международно признанной гарантии доступа к правосудию. Тем не менее, Конституция Кыргызской Республики предоставляет широкий доступ для физических и юридических лиц к конституционному судопроизводству, предоставив им право оспаривания конституционности законов и иных нормативных правовых актов, если ими нарушаются права и свободы, признаваемые Конституцией (часть 7 статьи 97).

В этой связи, мнение заявителя о нарушении его конституционного права на судебную защиту является ошибочным.

В соответствии с оспариваемой нормой Президент своим мотивированным решением вправе возратить Совету по отбору судей материалы по представленной кандидатуре в течение 10 рабочих дней со дня их получения. Данная диспозиция, исходя из ее сущности, не устанавливает каких-либо законодательных условий или ограничений, которые приводили бы к безусловному отклонению представленной Советом по отбору судей кандидатуры и лицо лишалось бы права на труд и возможности быть назначенным на государственную должность.

№ 06-П

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в своих решениях неоднократно отмечала, что конституционное право на свободу труда не означает право гражданина в обязательном порядке занимать определенную должность в соответствии с избранным им родом деятельности и профессией и обязанность кого бы то ни было такую работу или должность ему предоставить. Свобода труда предполагает обеспечение каждому возможности на равных с другими гражданами условиях и без какой-либо дискриминации вступать в трудовые отношения, реализуя свои способности к труду.

Тем самым, оспариваемая норма не имеет регулятивного действия, каким-либо образом затрагивающего права и свободы, указанные заявителем, а носит ярко выраженный управомочивающий характер путем предоставления Президенту Кыргызской Республики определенного права усмотрения. Иными словами, предметом оспаривания являются вопросы построения системы государственной власти и определения круга полномочий высших должностных лиц в соответствии с Конституцией Кыргызской Республики. То есть, речь идет о сфере, где инициирование конституционного судопроизводства принадлежит специальным субъектам, к каковым граждане Кыргызской Республики не относятся.

В связи с этим Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики считает, что коллегия судей пришла к обоснованному выводу о том, что заявитель является ненадлежащим субъектом обращения, соответственно, не находит оснований для отмены определения от 28 декабря 2020 года.

На основании вышеизложенного, руководствуясь абзацем вторым статьи 24, частью 5 статьи 28, статьями 46, 47, 48, частью 1 статьи 51 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

ПОСТАНОВИЛА:

1. Жалобу Култаева Кубанычбека Зулуевича об отмене определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики «Об отказе в принятии к производству ходатайства Култаева К.З. о проверке конституционности абзацев второго, третьего, четвертого части 2 статьи 22 конституционного Закона «О статусе судей Кыргызской Республики» от 28 декабря 2020 года оставить без удовлетворения.

2. Настоящее постановление является окончательным, обжалованию не подлежит и вступает в силу с момента подписания.

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ПОСТАНОВЛЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 07-П

о рассмотрении жалобы Абдыкеримова Кубанычбека Матишовича, представляющего интересы Исаковой Авахан, Сейитова Абдумажита Абдулазизовича, на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 24 марта 2021 года

Конституционный суд Кыргызской Республики в составе: председательствующего Дуйшеева К.А., судей Бобукеевой М.Р., Жумабаева Л.П., Касымалиева М.Ш., Кыдырбаева К.Дж., Осконбаева Э.Ж., Саалаева Ж.И., Шаршеналиева Ж.А. при секретаре Джолгокпаевой С.А, руководствуясь частью 5 статьи 30 конституционного Закона «О Конституционном суде Кыргызской Республики», рассмотрев в судебном заседании жалобу Абдыкеримова Кубанычбека Матишовича, представляющего интересы Исаковой Авахан, Сейитова Абдумажита Абдулазизовича на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 24 марта 2021 года.

Исследовав доводы, изложенные в жалобе, и материалы по ходатайству Абдыкеримова К.М., представляющего интересы Исаковой А., Сейитова А.А., Конституционный суд Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 11 февраля 2021 года поступило ходатайство Абдыкеримова К.М., представляющего интересы Исаковой А. и Сейитова А.А., о проверке соответствия Закона Кыргызской Республики «О третейских судах в Кыргызской Республике» частям 1, 2 статьи 6, частям 1, 2 статьи 20, статьям 25, 36, 40, 41, 42, 93 Конституции Кыргызской Республики, статье 27 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики, а также даче заключения о необходимости исключения статьи 58 Конституции Кыргызской Республики.

Как следовало из ходатайства, спор, предметом которого являлось имущественное право на жилой дом Сейитова А.А., был передан на рассмотрение Международного Третейского суда при Торгово-промышленной палате Кыргызской Республики без его согласия.

16 декабря 2019 года по результатам рассмотрения Международным Третейским судом при Торгово-промышленной палате Кыргызской Республики было принято решение, которое не подлежит обжалованию. В последующем, на этом основании Ленинский районный суд города Бишкек принял решение о выселении Исаковой А.А. и Сейитова А.А. со всеми проживающими членами семьи из указанного жилого дома.

№ 07-П

Как отмечает заявитель, согласно части 1 статьи 93 Конституции правосудие в Кыргызской Республике осуществляется только судом. В предусмотренных законом случаях и порядке, граждане Кыргызской Республики имеют право участвовать в отправлении правосудия. При этом частью 3 указанной статьи Конституции установлено, что судебная система Кыргызской Республики устанавливается Конституцией и законами, состоит из Верховного суда и местных судов.

По мнению Абдыкеримова К.М., в то же время, согласно статье 58 Конституции для внесудебного разрешения споров, возникающих из гражданских правоотношений, могут учреждаться третейские суды. Полномочия, порядок образования и деятельность третейских судов определяются законом. Соответственно, содержание статьи 58 Конституции не соответствует требованиям статьи 93 Конституции.

Заявитель отмечал, что в соответствии со статьей 27 Гражданского процессуального кодекса по соглашению сторон спор, подведомственный суду, в случаях, предусмотренных законодательством Кыргызской Республики, до принятия решения в суде первой инстанции, может быть передан на рассмотрение третейскому суду.

По мнению субъекта обращения, функционирование третейского суда предполагает добровольность передачи возникшего правового спора на его разрешение. Третейский суд – наиболее адекватная рыночным отношениям форма юрисдикции, поскольку она предполагает широкий выбор третейских судей из числа независимых квалифицированных специалистов самими участниками конфликта. Заключение сторонами соглашения о передаче спора в третейский суд подразумевает, что стороны вместо непосредственного соглашения между собой всех процессуальных вопросов соглашаются следовать правилам рассмотрения споров конкретного ими избранного третейского суда.

Заявитель полагал, что для возникновения и функционирования третейских судов не требуется принятие специального закона, регулирующего их деятельность. Однако, как было отмечено Абдыкеримовым К.М., Жогорку Кенеш Кыргызской Республики все же принял Закон «О третейских судах в Кыргызской Республике», которым определяется порядок образования третейских судов, а также регламентирована их деятельность по разрешению споров (третейское разбирательство). Согласно статье 1 указанного Закона, он применяется при передаче по соглашению сторон на рассмотрение третейского суда споров, возникающих из гражданских правоотношений, включая инвестиционные споры, подведомственные компетентному суду, за исключением споров, установленных данным Законом.

В этой связи заявитель указывал, что оспариваемый Закон был разработан Торгово-промышленной палатой Кыргызской Республики, вопреки требованиям частей 1, 2 статьи 6, частей 1, 2 статьи 20,

№ 07-П

статьям 25, 36, 40, 41, 42, 93 Конституции. Кроме того, в преамбуле Закона не указано, что он принят на основании Конституции и иных нормативных правовых актов, которым должен был соответствовать.

Заявитель отмечал, что согласно Конституции права и свободы человека неотчуждаемы и принадлежат каждому от рождения, относятся к высшим ценностям Кыргызской Республики и действуют непосредственно, определяют смысл и содержание деятельности всех государственных органов, органов местного самоуправления и их должностных лиц. Конституция устанавливает гарантии запрета на дискриминацию по какому-либо признаку, на принятие законов, отменяющих или умаляющих права и свободы человека и гражданина; на принятие подзаконных нормативных правовых актов, ограничивающих права и свободы человека и гражданина, а также допустимость их ограничения только в случаях и целях, предусмотренных Конституцией (части 1, 2 статьи 16, части 1, 2, 3 статьи 20). Абдыкеримов К.М. считает, что оспариваемый Закон, был принят вопреки конституционным установлениям и ограничивает права и свободы, соответственно, противоречит Конституции.

Заявитель также просил признать Закон «О третейских судах в Кыргызской Республике» противоречащим статье 27 Гражданского процессуального кодекса, а также просил дать заключение о необходимости исключения статьи 58 Конституции.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 24 марта 2021 года было отказано в принятии к производству данного обращения.

В указанном определении коллегия отметила, что заявителем не конкретизированы его требования, а именно, не указаны конкретные нормы оспариваемого Закона, которые, по его мнению, являются неконституционными. Оспариваемый субъектом обращения Закон состоит из 9 глав и 48 статей, содержащих те или иные нормативные положения.

В этой связи, проверка конституционности Закона «О третейских судах в Кыргызской Республике» в целом, содержащего значительное число нормативных положений и включающего в себя широкий круг вопросов, без конкретного указания нормы правового регулирования, вызывающей обоснованное сомнение в ее конституционности, не представляется возможным.

Более того, в представленном обращении, доводы заявителя, приведенные в обоснование своей позиции, свидетельствовали о том, что им, по существу, ставился вопрос о разрешении коллизии между оспариваемым Законом и статьей 27 Гражданского процессуального кодекса, а также между статьями 58 и 93 Конституции Кыргызской Республики.

№ 07-П

В этой связи коллегия указала, что в соответствии с частью 6 статьи 97 Конституции и частью 1 статьи 4 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» разрешение вопросов, как разрешение коллизий в нормативных правовых актах, требующих внесения изменений в действующее правовое регулирование, дача заключения об исключении статьи Основного Закона, не входит в полномочия Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики.

Не согласившись с определением коллегии судей от 24 марта 2021 года, Абдыкеримов К.М., представляющий интересы Исаковой А., Сейитова А.А., 7 июня 2021 года обратился с жалобой в Конституционный суд Кыргызской Республики.

Заявитель в своей жалобе повторно приводит доводы, изложенные в первоначальном обращении, а также указывает, что Ленинский районный суд города Бишкек при принятии решения о выселении Исаковой А.А. и Сейитова А.А. руководствовался статьей 55 Жилищного кодекса Кыргызской Республики, определяющей положение временных жильцов в жилых помещениях в домах государственного и муниципального жилищного фонда. Указанное решение районного суда было обжаловано в Бишкекский городской суд, где апелляционную жалобу оставили без удовлетворения.

Автор жалобы на этом основании утверждает, что статья 55 Жилищного кодекса также является противоречащей Конституции, принятой на референдуме 27 июня 2010 года и применение судом этой статьи, по его мнению, является грубейшим нарушением конституционных прав гражданина.

Относительно вывода коллегии судей о том, что в полномочия Конституционной палаты Верховного суда не входят вопросы, связанные с разрешением коллизий в нормативных правовых актах, требующих внесения изменений в действующее правовое регулирование, дачей заключения об исключении статьи Основного Закона, Абдыкеримов К.М. отмечает, что в случае наличия коллизии в нормативных правовых актах, Конституционная палата Верховного суда, как одна из ветвей власти, осуществляя защиту Конституции и конституционных прав граждан, имеет право обратиться в Жогорку Кенеш Кыргызской Республики.

С учетом изложенного, субъект обращения в своей жалобе просит признать Закон Кыргызской Республики «О третейских судах в Кыргызской Республике» противоречащим частям 1, 2 статьи 6, частям 1, 2 статьи 20, статьям 25, 36, 40, 41, 42, 93 Конституции, принятой на референдуме 27 июня 2010 года, Конституции, принятой на референдуме 11 апреля 2021 года, статье 27 Гражданского процессуального кодекса, а также просит дать заключение о соответствии статьи

№ 07-П

58 Конституции, принятой на референдуме 27 июня 2010 года, Конституции принятой на референдуме 11 апреля 2021 года.

Конституционный суд Кыргызской Республики, обсудив доводы заявителя, и основания отказа коллегии судей в принятии обращения к производству, приходит к следующим выводам.

Следует отметить, что выводы коллегии судей относительно исчерпывающего перечня полномочий Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики являются верными. На период рассмотрения обращения заявителя действовала редакция Конституции от 27 июня 2010 года, статьей 5 которой было установлено, что государство, его органы, органы местного самоуправления и их должностные лица не могут выходить за рамки полномочий, определенных Конституцией и законами.

Кроме того, Конституционный суд Кыргызской Республики считает необходимым согласиться с выводом коллегии судей о том, что проверка конституционности Закона «О третейских судах в Кыргызской Республике» в целом, содержащего значительное число нормативных положений и включающего в себя широкий круг вопросов, без конкретного указания нормы правового регулирования, вызывающей обоснованное сомнение в ее конституционности, не представляется возможным.

Абдыкеримов К.М., обжалуя определение коллегии судей, не приводит аргументов, обусловленных выводами коллегии судей и направленных на его отмену. В обоснование своей позиции он повторно приводит доводы, которые были изложены им в обращении и акцентирует внимание на том, что районный суд при вынесении решения о выселении, руководствовался статьей 55 Жилищного кодекса, и приходит к выводу о противоречии указанной нормы Жилищного кодекса положениям Конституции, принятой на референдуме 27 июня 2010 года.

Конституционный суд отмечает, что представленные в жалобе доводы заявителя относятся к сфере правоприменительной практики и не могут рассматриваться как правовые аргументы по поставленному им вопросу, вызывающего неопределенность в вопросе о том, соответствуют ли оспариваемые нормы Конституции.

При этом следует принять во внимание, что частью 2 статьи 97 Конституции и статьей 4 конституционного Закона «О Конституционном суде Кыргызской Республики» определен исчерпывающий перечень полномочий Конституционного суда, в который дача заключения о конституционности положений Основного Закона не входит.

Необходимо отметить, что в Решении от 9 декабря 2015 года, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

№ 07-П

указывала, что конституционно-правовой статус третейских судов, установленный статьей 58 Конституции Кыргызской Республики, предполагает, что они являются образованиями, не входящими в судебную систему, то есть внесудебными органами, специализирующимися на разрешении споров, вытекающих только из гражданско-правовых отношений, полномочия и порядок образования и деятельности которых определяются законом. В этой связи Конституция допускает возможность разрешения гражданско-правовых споров между частными лицами по процедуре третейского разбирательства посредством третейских судов, действующих в качестве институтов гражданского общества, наделенных публично значимыми функциями. Окончателюсть решения третейского суда и невозможность его обжалования, вытекают из правовой природы института третейских судов, которые основаны на принципе автономии воли и свободы договора; также эти положения являются своего рода результатом принятых на себя обязательств по заключенному третейскому соглашению или арбитражной оговорке, являющейся составной частью договора.

Таким образом, выводы коллегии судей о несоответствии представленного обращения по содержанию требованиям конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», являются обоснованными.

В связи с чем, Конституционный суд не находит оснований для отмены определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 24 марта 2021 года.

На основании вышеизложенного, руководствуясь частью 5 статьи 30, статьями 48, 49, частью 1 статьи 52 конституционного Закона «О Конституционном суде Кыргызской Республики», Конституционный суд Кыргызской Республики

ПОСТАНОВИЛ:

1. Жалобу Абдыкеримова Кубанычбека Матишовича, представляющего интересы Исаковой Авахан, Сейитова Абдумажита Абдулазизовича, на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 24 марта 2021 года оставить без удовлетворения.

2. Настоящее постановление Конституционного суда Кыргызской Республики является окончательным, обжалованию не подлежит и вступает в силу с момента подписания.

**КОНСТИТУЦИОННЫЙ СУД
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ПОСТАНОВЛЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 08-П

о рассмотрении жалобы Эргешова Абдижалил Садыбакасовича на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 8 апреля 2021 года № 18

Конституционный суд Кыргызской Республики в составе: председательствующего Дуйшеева К.А., судей Бобукеевой М.Р., Жумабаева Л.П., Касымалиева М.Ш., Кыдырбаева К.Дж., Осмонбаева Э.Ж., Саалаева Ж.И., Шаршеналиева Ж.А. при секретаре судебного заседания Аблакимове К.А, руководствуясь частью 5 статьи 30 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционном суде Кыргызской Республики», рассмотрела в судебном заседании жалобу Эргешова А.С. на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 8 апреля 2021 года № 18.

Исследовав доводы, изложенные в жалобе, и материалы по ходатайству Эргешова А.С., Конституционный суд Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 1 марта 2021 года поступило ходатайство А.С. Эргешова о признании пункта 2 части 4 статьи 7 Закона Кыргызской Республики «О введении в действие Уголовного кодекса Кыргызской Республики, Кодекса Кыргызской Республики о проступках, Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, Уголовно-исполнительного кодекса Кыргызской Республики, Закона Кыргызской Республики «Об основах амнистии и порядке ее применения» противоречащим части 1 статьи 20, частям 1, 2 статьи 28, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Как следует из обращения и приложенных к нему материалов, приговором Базар-Коргонского районного суда Джалал-Абадской области от 26 января 2016 года Эргешов А.С. был признан виновным по пункту 3 части 4 статьи 166 Уголовного кодекса Кыргызской Республики (в редакции от 1 октября 1997 года) и лишён свободы на 7 (семь) лет, на основании статьи 63 этого же Кодекса назначенное наказание было определено как условное с испытательным сроком 2 (два) года.

При этом приговором судебной коллегии по уголовным делам и делам об административных правонарушениях Джалал-Абадского областного суда от 30 мая 2016 года приговор Базар-Коргонского районного суда в отношении Эргешова А.С. был изменён. Таким об-

№ 08-П

разом, он был признан виновным по пунктам 1, 2 части 2 статьи 313 Уголовного кодекса Кыргызской Республики, и подвергнут наказанию в виде наложения штрафа в размере 40 000 (сорок тысяч) расчетных показателей, т.е. в размере 4 000 000 (четыре миллион) сом.

Постановлением судебной коллегии по уголовным делам и делам об административных правонарушениях Верховного суда Кыргызской Республики от 15 сентября 2016 года вышеуказанный приговор Джалал-Абадского областного суда был оставлен в силе.

По словам заявителя, на основании Уголовного кодекса Кыргызской Республики, введенного в действие с 1 января 2019 года, он обратился с заявлением в Верховный суд Кыргызской Республики о рассмотрении уголовного дела по новым обстоятельствам. Однако, постановлением судебной коллегии по уголовным делам и делам об административных правонарушениях Верховного суда Кыргызской Республики от 23 мая 2019 года заявление Эргешова А.С. было оставлено без удовлетворения.

В вышеуказанном постановлении Верховного суда Кыргызской Республики было отмечено, что Эргешову А.С. было назначено наказание в виде штрафа по пунктам 1, 2 части 2 статьи 313 Уголовного кодекса Кыргызской Республики, а поскольку в Уголовном кодексе Кыргызской Республики, введенном в действие с 1 января 2019 года, обозначенное преступление не было предусмотрено в качестве основного наказания и не подлежало квалификации по пунктам 1, 2 части 2 статьи 326, уголовное дело Эргешова А.С. не подлежит пересмотру по новым обстоятельствам.

Автор ходатайства отмечает, что если санкция пунктов 1, 2 части 2 статьи 326 Уголовного кодекса Кыргызской Республики, введенного в действие с 1 января 2019 года, является суровой, то она не должна применяться в отношении него, а также то, что в санкции указанной статьи штраф не предусмотрен в качестве основного наказания и в статье 68 того же Кодекса соответствующая категория по размеру штрафа являются смягчающим обстоятельством.

На основании вышеизложенного, Эргешов А.С. просит признать оспариваемую норму противоречащей части 1 статьи 20, части 1, 2 статьи 28, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Коллегия судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики определением от 8 апреля 2021 года № 18 отказала в принятии обращения к производству по следующим основаниям.

№ 08-П

В соответствии с частью 7 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, принятой 27 июня 2010 года, каждый вправе оспорить конституционность закона и иного нормативного правового акта, если считает, что ими нарушаются права и свободы, признаваемые Конституцией.

В оспариваемой норме было установлено, что уголовные дела лиц, осуждённых по Уголовному кодексу Кыргызской Республики от 1 октября 1997 года, подлежат пересмотру, если санкции статей, по которым они осуждены, превышают санкции соответствующих статей Уголовного кодекса по правилам части 2 статьи 87 Уголовного кодекса.

Часть 2 статьи 326 Уголовного кодекса Кыргызской Республики за вымогательство взятки в крупном размере или должностным лицом, занимающим ответственное положение, предусматривает наказание в виде лишения свободы IV категории, т.е. для несовершеннолетних – от четырёх до шести лет, для других физических лиц – от семи лет шести месяцев до десяти лет, с лишением права занимать определённые должности либо заниматься определённой деятельностью на срок до трёх лет со штрафом IV категории.

При этом абзацем четвертым части 2 и части 3 статьи 64 того же Кодекса установлено, что штраф и лишение права занимать определённые должности или заниматься определённой деятельностью могут быть применены в качестве не только основных, но и дополнительных наказаний, а также в случаях и порядке, предусмотренных обозначенным Кодексом, к основному наказанию могут быть присоединены одно или несколько дополнительных наказаний.

Соответственно, приведение Эргешовым А.С. акты судов общей юрисдикции по оспариваемой норме в качестве довода, и как правового обоснования, доказывающего неконституционность оспариваемой нормы, исходит из неверного понимания её сущности и содержания. Также было отмечено, что в соответствии с конституционным Законом «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» рассмотрение споров по конкретным делам отправления правосудия другими судами не входит в полномочия Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики.

В соответствии с частью 2 статьи 24 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» основанием к рассмотрению дела в рамках конституционного судопроизводства является обнаружившаяся неопределённость в во-

№ 08-П

просе о том – соответствует ли Конституции закон, иной нормативный правовой акт, не вступивший в силу для Кыргызской Республики международный договор или проект закона об изменениях в Конституцию.

Не согласившись с определением коллегии судей от 18 апреля 2021 года № 18, Эргешов А.С. 23 октября 2021 года обратился с жалобой в Конституционный суд Кыргызской Республики.

В своей жалобе, заявитель, отметив что нарушаются его конституционные права ввиду противоречия соответствующих законов Конституции, в остальной части жалобы повторно привёл доводы, изложенные в ранее представленном обращении.

Конституционный суд Кыргызской Республики, обсудив доводы заявителя и основания отказа коллегии судей в принятии обращения к производству, приходит к следующим выводам.

Конституционный суд Кыргызской Республики отмечает, что задача правовой оценки выводам коллегии судей в порядке пересмотра определения об отказе принятия обращения к производству возможна только в рамках требований, приведённых в первоначальном обращении, и аргументов, приведённых против выводов коллегии судей.

При этом в своей жалобе заявитель не привёл никаких новых доводов по существу своего предыдущего обращения, а также каких-либо аргументов, обусловленных с выводами коллегии судей и направленных на отмену обжалуемого определения.

Также, Конституционный суд Кыргызской Республики отмечает, что в соответствии с Законом Кыргызской Республики от 28 октября 2021 года №126 «О введении в действие Уголовного кодекса Кыргызской Республики, Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, Кодекса Кыргызской Республики о правонарушениях и внесении изменений в некоторые законодательные акты Кыргызской Республики» оспариваемая норма признана утратившей силу с 1 декабря 2021 года.

В соответствии с частью 4 статьи 30 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционном суде Кыргызской Республики» отмена или утрата силы акта, конституционность которого оспаривается, влечёт за собой отказ в принятии обращения к производству Конституционного суда.

В связи с этим Конституционный суд Кыргызской Республики не находит основания для отмены определения коллегии судей от 8 апреля 2021 года № 18.

17 декабря
2021 года
город Бишкек

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 08-П

На основании вышеизложенного, руководствуясь частью 5 статьи 30, статьями 48, 49, частью 1 статьи 52, статьи 61 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционном суде Кыргызской Республики», Конституционный суд Кыргызской Республики

ПОСТАНОВИЛ:

1. Жалобу Эргешова Абдижалила Садыбакасовича об отмене определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 8 апреля 2021 года № 18 оставить без удовлетворения.

2. Настоящее постановление Конституционного суда Кыргызской Республики является окончательным, обжалованию не подлежит и вступает в силу с момента подписания.

**КОНСТИТУЦИОННЫЙ СУД
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК СОТУНУН
ЖАРЧЫСЫ**

**ВЕСТНИК
КОНСТИТУЦИОННОГО
СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ
РЕСПУБЛИКИ**

Басууга 05.07.2022-ж. коюлду.
Офсеттик басма.
Нускасы 500 даана. Форматы 70×108/8.

Подписано в печать 05.07.2022 г.
Печать офсетная.
Тираж 500 экз. Формат 70×108/8.

«V.R.S. Company» ЖЧКсында басылды, Бишкек ш., Кулатова көч., 8/1. Тел. +996 312 59-23-50.
Отпечатано в ОсОО «V.R.S. Company», г. Бишкек, ул. Кулатова, 8/1. Тел. +996 312 59-23-50.

Басылма «Кыргыз Республикасында укук үстөмдүгү 2-Фаза» Программасынын колдоосу менен басылды, Программа Европа Биримдиги жана Германиянын экономикалык кызматташуу жана өнүктүрүү федералдык министрлиги (BMZ) тарабынан кошо каржыланат.

Даярдоочу:
giz Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Опубликовано при поддержке Программы «Верховенство права в Кыргызской Республике – 2-ая фаза», со-финансируемой Европейским Союзом и Федеральным министерством экономического сотрудничества и развития Германии (BMZ).